

Луїза Мей Олкотт

Маленькі жінки

—

Маленькі жінки

I частина

Луїза Мей Олкотт

FOLIO

Шкільна бібліотека української та світової літератури

Луїза Мей Олкотт

Маленькі жінки. Частина 1

«ОМІКО»

1868

УДК 821.111(73)

Олкотт Л.

Маленькі жінки. Частина 1 / Л. Олкотт — «ОМІКО»,
1868 — (Шкільна бібліотека української та світової літератури)

Роман «Маленькі жінки» Луїзи Мей Олкотт збирає урожай слави вже майже два століття. Його називають одним з найвідоміших у світі творів американської літератури для юнацтва. Четверо юних сестер – Мег, Джо, Бет та Емі, які народилися в заможній родині, а нині потерпають від бідності, хоч інколи й нарікають на долю, але день у день вчаться наповнювати душу добром та милосердям. Кожна з них має свої риси характеру, вирізняється неповторною зовнішністю і манерами, світобаченням та інтересами. Але вони люблять одна одну та батьків, вміють знаходити радість у простих речах і тим самим творять навколо себе атмосферу справжності, яка притягує інших.

УДК 821.111(73)

© Олкотт Л., 1868

© ОМІКО, 1868

Содержание

Розділ перший	6
Розділ другий	14
Розділ третій	22
Розділ четвертий	29
Розділ п'ятий	37
Розділ шостий	47
Розділ сьомий	54
Розділ восьмий	59
Розділ дев'ятий	67
Розділ десятий	78
Розділ одинадцятий	90
Розділ дванадцятий	98
Розділ тринадцятий	111
Розділ чотирнадцятий	118
Розділ п'ятнадцятий	124
Розділ шістнадцятий	130
Розділ сімнадцятий	137
Розділ вісімнадцятий	143
Розділ дев'ятнадцятий	149
Розділ двадцятий	155
Розділ двадцять перший	160
Розділ двадцять другий	171
Розділ двадцять третій	176

Луїза Мей Олкотт

Маленькі жінки

Серія «Шкільна бібліотека української та світової літератури» заснована у 2010 році
План-проспект серії затверджено Міністерством освіти і науки України

Переклад з англійської Богдани Носенок
Художник-оформлювач Тетяна Калюжна

© Б. Носенок, переклад українською, 2019

© Т. Калюжна, художнє оформлення, 2019

© Видавництво «Фоліо», марка серії, 2010

* * *

Розділ перший

Гра у прочан

– Різдво – не Різдво без подарунків, – незадоволено мовила Джо, зручно вмовившись на килимі поблизу каміна.

– Як це все-таки жадливо – бути бідним! – роздивляючись свою стареньку, поношену сукню, зітхнула Мег.

– Гадаю, це так несправедливо, що одні дівчата мають все, будь-які красиві речі, які тільки забажають, а інші – нічого, – додала Емі, з прикрістю підшморгнувши носом.

– Але ж у нас є батьки, а ще ми є одна в одній, – долинув із закутку вітальні голос Бет.

– У нас немає батька, і ще довго не буде, – сумно сказала Джо, і чотири юні обличчя, які наче засвітилися у відблисках полум'я після обнадійливих слів Бет, знову затьмарилися. Джо не сказала «можливо, ніколи не буде», але всі подумали про це. Кожна з дівчат задавалася запитанням: як там батько – там, де йде війна.

На хвилину зависло мовчання. Але потім тишу порушив голос Мег. Він звучав трохи незвично:

– Ви ж знаєте, чому мама відмовилася від подарунків на Різдво. Бо вважає, що не маємо витратити гроші на розваги, коли наші люди страждають на війні. Ми не можемо бути поряд з ними, але можемо принести хоча б таку маленьку жертву. Це було б і нашим подарунком, і нашим задоволенням від цього. Однак часом я боюся, що мені це не під силу, – Мег похитала головою, наче шкодуючи за тими красивими речами, які хотіла б мати.

– Я не впевнена, що це щось змінить. У кожній з нас є хіба долар, тож я сумніваюся, що від нашого вчинку армії стане краще. Але насправді мені нічого не потрібно, я не очікую від матері подарунків. Хоч... мені хотілося б мати хіба що «Ундіну» Фуке, – з сумом промовила Джо, адже вона була справжнім книжковим черв'яком.

– А я хотіла б присвятити себе музиці, розучуванню нових творів, – сказала Бет і зітхнула так тихо, що ніхто не почув – хіба що коцюба й чайник.

– А я б купила коробку фаберівських олівців для малювання. Вони мені справді потрібні, – в голосі Емі відчувалася незвична рішучість.

– Але ж... мама нічого не казала про наші гроші. Гадаю, вона не хоче, щоб ми взагалі від всього відмовилися. Можемо, наприклад, купити для себе якусь дрібничку, щоб хоч трохи розвіятися. Я впевнена, що ми достатньо плідно й багато працювали, щоб заробити собі на такі речі, – майже крикнула Джо, але відразу знітилась і почала оглядати свої підбори.

– Я знаю, що я це заслужила. Я витратила свій час, навчаючи непосидючих дітей цілими днями. А могла б проводити ці години вдома, насолоджуючись спокоєм, – почала знову скаржитися Мег.

– Це не вартує й половини зусиль, котрі витрачаю щодня я, – мовила Джо. – Чи хотіли б ви проводити цілі дні з нервовою, метушливою старою, яка вимагає від вас ходити по струнці, задовольняючи всі її примхи? Що б ви не робили, вона ніколи не буде задоволена, доводячи вас до сліз і бажання вистрибнути у вікно!

– Ці хвилювання, звісно, не дуже приємні, але, гадаю, що мити посуд і слідкувати за порядком у домі – ось найгірша у світі робота. Це шкодить моїй красі, а руки стають такими жорсткими, що важко справлятися з рукоділлям.

Цього разу Бет гучно зітхнула і подивилася на свої грубі руки.

– Я не вірю, що хтось із вас страждає так сильно, як я, – вигукнула Емі. – Вам хоча б не треба ходити до школи, де зухвалі дівчата знущаються з тебе, якщо ти припустилася якоїсь помилки, а то й сміються над твоїми сукнями і образливо висловлюються про батька тільки через те, що він бідний. Вони навіть знущаються з тебе, якщо твій ніс видається їм несимпатичним.

– Якщо ти маєш на увазі наклепи чи образи, то тоді краще говорити не «сміються», а «насміхаються». Наклеп – це щось схоже на те, як тато клепає свої пляшки для розсолу, – намагалася пожартувати Джо.

– Я знаю, що маю на увазі, не треба мене повчати й іронізувати. Нові слова вдосконалюють словниковий запас, – з гідністю відбивалася Емі.

– Дівчата, перестаньте цькувати одна одну. Ви хотіли б, щоб тато не втратив усі статки, коли ми були малими? Я розумію це, Джо. Дорогі мої! Тоді ми не мали ніякого клопоту та не вміли цінувати те, що в нас було, – сказала Мег, повертаючись спогадами у кращі часи.

– Але ж не так давно ти твердила, що ми щасливіші за царських дітей, бо вони, незважаючи на багатство, постійно влаштовують братовбивчі війни та розчаровують всіх.

– Так, я справді казала таке, Бет. Я й досі так вважаю. Справді, нам доводиться працювати, але ми дуже веселі і вміємо посміятися над собою. Джо не дарма казала, що між нами є особлива єдність.

– Джо постійно каже про такі речі, – зазначила Емі, подивившись на довготелесу фігуру, що розтяглася на килимі.

Джо негайно підвелася, поклала руки в кишені, і почала щось насвистувати.

– Джо, припини. Ти поводишся, як хлопчисько.

– Тому-то я це й роблю.

– Я ненавиджу грубих дівчат, котрі не мають нічого жіночного!

– А я ненавиджу надто ніжних, манірних дівчат!

– *Пташки в маленьких гніздечках мирно живуть, мирно живуть...*, – заспівала Бет зі смішним виразом миротворця на обличчі. Дівчата засміялися, і невеличка сварка поступово забулася.

– Справді, любі, ви обидві не дуже-то й маєте рацію, – сказала Мег. Вона постійно «читала лекції», намагаючись справно виконувати роль старшої сестри. – Ви вже достатньо дорослі, щоб не вдаватися до хлоп'ячих забавок. Джозефіна, ти точно вже не дитина й маєш поводитися гідно. Я могла промовчати, коли ви були маленькими. Але подивись на себе: твоє волосся зібране у високу зачіску, як у справжньої юної леді.

– А я не хочу бути леді! А якщо вся справа в моєму високо піднятому волоссі, то я краще носитиму два хвости років до двадцяти, – закричала Джо, зриваючи з зачіски сітку, що тримала густе каштанове волосся – тепер воно спадало на її плечі та спину. – Не хочу думати, що я виросту й мене називатимуть панно Марч, що носитиму довгі сукні й виглядатиму, як примарна китайська айстра! Бути дівчиною – жакливо, особливо, коли тобі подобаються хлоп'ячі ігри! Я розчарована, що не народилася хлопчиком. Якби я не була дівчиною, то пішла б на війну разом з татом. Натомість залишаюся вдома і займаюся плетивом, як стара руїна!

Джо труснула блакитною армійською шкарпеткою так, що спиці вдарилися одна об одну, ніби іспанські кастаньети, а клубок з нитками перелетів через всю кімнату.

– Бідна Джо! Це дуже прикро, але їй навряд чи можна допомогти. Треба намагатися приймати те, що є. Ти хоча б можеш уподібнити своє ім'я хлоп'ячому. У будь-якому разі можеш грати роль нашого старшого брата, – сказала Бет, погладжуючи густе волосся Джо. Навіть нескінченне миття посуду не змогло вбити лагідність пальців Бет.

– Щодо тебе, Емі, – продовжувала Мег, – то ти все-таки занадто ніжна й манірна. Твої жести поки ще милі, але скоро ти перетворишся на оранжерейну рослину, котра не зможе дати собі раду. Мені, звісно, подобаються твої приємні манери й витончена вимова, коли ти не намагаєшся бути занадто елегантною. Але твої абсурдні слова не кращі, ніж грубість Джо.

– Якщо Джо – хлопчик, а Емі – оранжерейна рослина, то хто тоді я? – запитала Бет, прагнучи почути щось і про себе.

– А ти, дорога, ти нічого, крім цього, – тепло відповіла Мег. – З думкою Мег погоджувалися всі присутні, бо «Миша» була улюбленицею в сім'ї.

Що ж, юні читачі, я знаю, ви хочете знати, як «виглядають люди», тому настав час накидати портрети наших чотирьох сестер, які нині зайняті плетивом. Ми бачимо зручну кімнату, за вікнами якої щойно випав перший грудневий сніг, а місто поволі огортають сутінки. Вона затишна, хоч старий килим давно вицвів, а меблі скромні і без прикрас. Водночас її стіни прикрашають гарні картини, а книжкові полиці заставлені різноманітними виданнями, на вікнах знайшли прихисток хризантеми й різдвяні троянди, а в каміні весело потріскують дрова. Все це створює атмосферу домашнього спокою.

Маргарет, найстаршій з чотирьох сестер, виповнилось шістнадцять. Вона дуже красива. Її очі великі й ясні. М'яке каштанове волосся гарно обрамляє обличчя, яке прикрашають вуста, схожі на стиглу ягоду. Руки – білі й ніжні... Дівчина цвіте, наче неповторна квітка. Її краса була гордістю сім'ї.

П'ятнадцятирічна Джо вирізняється високим зростом, тонким станом та смуглою шкірою. Вона чимось нагадує лоша. Джо часто не знала, куди подіти свої довгі руки й ноги,

які, здавалося, їй постійно заважають. Однак вираз обличчя дівчини свідчив про рішучість характеру. Ніс – трохи смішний. Очі – сірі й гострі, дуже виразні, вони, здається, бачать усе. Проте головною прикрасою Джо було її довге та густе волосся, яке зазвичай вона заклала в сітку – воно їй теж заважало.

Зовнішність для Джо була незручною. Хоч плечі її ставали округлими – вона поступово перетворювалася з дівча на дівчину, жінку, але рухи та одяг залишалися підкреслено незграбними. Джо не любила в собі дівчину й намагалася щосили противитися природі.

Елізабет або ж Бет, як її всі називали, була гарною дівчинкою з рожевою, гладкою шкірою. Бет було років з тринадцять, її манери – трохи сором'язливі, голос – боязкий та тихий. Бет завжди була спокійна й миролюбна. Очі дівчинки – ясні та глибокі, волосся – наче пух. Батько називав її «Маленька Панночка Спокій». Це прізвисько їй підходило, бо вона, здавалося, жила у власному щасливому світі і виходила зі свого укриття лише в компанії людей, яким довіряла і яких любила.

Емі, хоч і наймолодша, проте була найважливішою людиною в сім'ї. Так вона вважала. Емі завжди мала власну думку про будь-що. Звичайна собі дівчинка зі сніжно-білою шкірою, блакитними очима й золотавим волоссям, що спадало на плечі. Бліда й струнка, вона завжди поводитися аж надто манірно, як справжня молода леді і завжди пам'ятала про правила гарного тону. Ви ще можете спитати: а як щодо характерів чотирьох сестриць? Що ж, про це ми розкажемо трохи згодом.

Годинник пробив шосту. Бет прибралася біля каміна, поставивши поблизу пару старих капців. Дівчата підбадьорилися, адже це означало, що скоро прийде мама.

Мег полишила свої «лекції» й запалила лампу. Емі підвелася з крісла, а Джо, забувши про втому, встала з килима й підсунула капці ближче до вогню.

– Вони дуже зношені. Треба купити Мармі нові капці, – сказала Джо.

– Гадаю, що я витрачу на це свій долар, – мовила Бет.

– Ні, я куплю! – скрикнула Емі.

– Я найстарша... – почала було Мег, але Джо випередила її:

– Я зараз за чоловіка в сім'ї, бо тепер, коли батько пішов на війну, маю приглядати за вами. Так він наказував мені. Тому я куплю.

– Я скажу, що ми зробимо, – почувся голос Бет. – Подаруймо свій долар Мармі до Різдва. Ми не витратимо гроші на себе.

– Бет – молодець! Я згодна. Але що ми купимо для неї? – захопилася ідеєю Джо.

Обговорення тривало. Мег, поглянувши на свої красиві руки, оголосила:

– Я куплю для неї гарну пару рукавичок.

– Краще вже купити міцне взуття. Таке, як носять в армії, – крикнула Джо.

– Я думаю про носові хустинки, звісно ж, гарно підшиті... – сказала Бет.

– Тоді я куплю маленький флакон парфумів. Їй це сподобається. Вони коштують не так вже й дорого, може, залишиться щось і мені на олівці, – додала Емі.

– А як ми всі ці речі даруватимемо? – спитала Мег.

– Залишимо подарунки на столі. Потім приведемо Мармі, щоб вона розгорнула всі ці пакунки. Пам'ятаєте, як ми робили це раніше на свята? – запропонувала Джо.

– Я колись так лякалася, коли, сидячи у кріслі з короною на голові, чекала на подарунки й гостей. І ось, всі приходять, цілують мене, дарують щось... Мені подобалися ці речі й поцілунки... Але було страшно, коли ти відкриваєш пакунки, а всі на тебе дивляться... – сказала Бет, підсмажуючи хліб для чаю над вогнищем, яке одночасно рум'янило її щічки.

– Нехай Мармі думає, що ми купуємо ці речі для себе. Уявляю, як вона потім здивується! Ми маємо поїхати по магазинах завтра ввечері, Мег. Але в нас залишається ще багато клопотів з п'єсою для різдвяної ночі, котру нам треба поставити, – мовила Джо, рішуче крокуючи по кімнаті. Руки дівчина склала за спиною, а ніс гордовито задерла вгору.

– Я більше не хочу гаяти на це час... Я вже занадто доросла для таких речей, – зауважила Мег, яка, проте, перетворювалась на дитину, коли йшлося про «перевдягання».

– Ти не залишиш ці заняття, я тебе знаю. Не зможеш відмовитися від білої сукні, розпущеного волосся та золотистих прикрас. Крім того, ти найкраща актриса, яку ми маємо, і, якщо ти підеш, то це буде кінець нашим різдвяним виставам, – сказала Джо. – У будь-якому разі, сьогодні ми маємо влаштувати репетицію. Іди сюди, Емі, гратимеш непритомну дівчину. Минулого разу в тебе вийшло не дуже: ти була незграбна, як поліно.

– Але мені потрібна допомога. Я ніколи не бачила, щоб хтось непритомнів, і я не знаю, яку позу обрати для падіння, щоб не набити собі синців. Може, я просто легко сповзу по стіні? Тоді я не впаду й не заб'юся. Якщо я не зможу, то краще впаду в крісло. Це буде витончено. Мені все одно, нехай Хьюго скільки завгодно наставляє на мене пістолет, – захищалася Емі.

Дівчина не була обдарована театральним талантом, але її обрали на цю роль, бо вона була достатньо мініатюрною і злодій з п'єси міг легко підняти її – за сюжетом лиходій виносив дівчину зі сцени.

– Тоді зробимо ось що, – прийшла на допомогу Джо. – Ходи по сцені помірно й нерішуче, заламай руки та мелодраматично вигукуй: «Родріго! Врятуй мене! Врятуй мене!».

Емі повторила за сестрою, але жести її були неприродними й механічними, а голос звучав підірвано високо. Її зойк у кращому разі походив на писк від уколу шпилькою, ніж на покрик страждань і страху.

Від споглядання цих потуг Джо стражденно заохкала, а Мег відверто засміялася, тоді як Бет, з цікавістю спостерігаючи за дійством і навіть забула про хліб, котрий підсмажувала на вогнищі.

– Ох, я зробила все, що могла, тож, коли прийде час вистави і глядачі засміють її, не звинувачуйте мене. Емі, спробуй ще, – сказала Джо.

Тим часом репетиція пройшла гладко. Дон Педро кинув світові виклик – настільки серйозний, що текст займав цілих дві сторінки без жодної паузи. Хагар, відьма з п'єси, проспівувала якесь жахливе заклинання над водою з чаклунським зіллям, що булькотіла в казані. Родріго зривав свої ланцюги, а Хьюго бився в агонії від отруєння миш'яком. Він тільки кілька разів нестямно скрикнув «Ха! Ха» – і помер.

– Це найкраще, що нам вдалося, – сказала Мег, коли мертвий лиходій сів, потираючи забитий лікоть.

– Я не уявляю, як можна писати й ставити такі чудові речі, Джо. Ти просто Шекспір! – вигукнула Бет, яка вважала, що її сестри були геніальні в усьому, за що бралися.

– Та ну, зовсім не Шекспір, – скромно відповіла Джо. – Хоч мені теж здається, що «Прокляття відьми», ця трагедія в мініатюрі, вийшла досить непогано. Але моя мрія – спробувати поставити «Макбет». Та в нас нема реквізиту для Банко. Сцена вбивства – ось, що мене особливо цікавить. «Це що, кинджал, чи не його я бачу перед собою?» – процитувала Джо, закотивши очі та схопившись за невидиму повітряну опору. Так вона уявляла собі виконання трагічних ролей.

– Ні, це виделка для смаженого хліба, але замість хліба на ній чомусь мамині капці, – вигукнула Мег і репетиція закінчилася гучним реготом.

– Рада, що ви такі веселі, мої дівчатка, – мовив ніжний голос за дверима, й усі актори повернули голови, щоб привітатися.

До кімнати увійшла мати дівчат. Вона виглядала так, як мають виглядати матері, з тим самим «я-завжди-зможу-допомогти-тобі» поглядом, теплим, люблячим і просто... чудовим. Вона не була елегантно одягненою, але все видавало в ній благородну даму. Дівчата знали, що сірий плащ і немодний капелюшок ховали найпрекраснішу маму у світі.

– Ну що, як ви тут сьогодні? В мене було багато роботи: мали спакувати всі коробки, що завтра пойдуть на фронт. Не вдалося навіть прийти додому на обід. Мене хтось питав, Бет? Як твій нежить, Мег? Джо, ти виглядаєш смертельно втомленою. Йди сюди, поцілуй мене, мила.

Ставлячи всі ці материнські запитання, пані Марч знімала намоклі речі. Її вже чекали теплі капці. Вона вмостилася у кріслі, пригорнула до себе Емі і мала намір насолоджуватися найщасливішою годиною свого напруженого дня. Дівчата метушилися, намагаючись зробити матері приємне, кожна – по-своєму. Мег приготувала чай, Джо підкинула дров у вогонь та заходилася розставляти стільці, перевертаючи й грюкаючи всім, до чого торкалася. Бет тихенько снувала між кімнатою й кухнею, а Емі давала вказівки всім, сидячи склавши руки.

Коли всі зібралися за столом, пані Марч посміхнулася й сказала:

– Після вечері я маю щось приємне для вас, дівчата.

Обличчям жінки промайнула швидка та яскрава усмішка, схожа на проблеск сонця. Бет намагалася плескати в долоні, забувши про смажені хлібці, що тримала, а Джо, підкинувши свою серветку в повітря, скрикнула: «Це лист! Лист! Тричі “Ура” на честь тата!».

– Так, гарний довгий лист. З ним все гаразд, і він певен, що більше нічого боятися холодів, через які він хвилювався. Тато посилає всім нам різноманітні й щирі побажання до Різдва, а також передає особливе вітання для вас, дівчата, – сказала пані Марч, погладжуючи кишеню, ніби там був захований скарб.

– Нумо, завершуйте вечеряти! Емі, швидше вправляйся зі своєю тарілкою, – закричала Джо, обпікаючись гарячим чаєм. Вона так поспішала, що впустила хліб на килим – звичайно ж маслом донизу. Хоч і не переймалася цим: їй страшенно хотілося швидше прочитати лист від батька.

Бет не їла. Вона просто сиділа у затіненому кутку й чекала, коли інші будуть готові.

– Гадаю, батько – сильна й смілива людина. Він не побоявся стати капеланом, хоч уже досить старий для призову і не такий фізично витривалий, як інші, молодші, солдати, – тепло сказала Мег.

– Хотілося б теж піти на війну – барабанщиком, щоб підбадьорювати солдат, або медсестрою, щоб бути поруч із татом і допомагати йому, – вигукнула Джо, прикро зітхаючи.

– Мабуть, це так неприємно – спати в наметі, їсти всілякі погані страви, пити з олов'яної кружки... – задумливо мовила Емі.

– Коли він приїде додому, Мармі? – запитала Бет з легким тремтінням у голосі.

– Треба почекати ще пару місяців, мила, якщо він не захворіє. Він залишиться й виконає свою роботу як годиться, найкращим чином, і ми не проситимемо його повертатися раніше, ніж треба. Тепер йдіть сюди, читатимемо листа.

Всі підсунулися до каміна: мати сиділа у великому кріслі, Мег і Емі розташувалися обабіч нього, а Джо спиралася на його спинку – так, щоб ніхто не побачив її емоцій, якщо лист виявиться занадто зворушливим, Бет прилаштувалася біля ніг Мармі. В ті часи, листи, що їх батьки посилали своїм дітям, завжди торкалися душі. В цьому листі не розповідалося про труднощі, котрі переживали солдати, про небезпеки, що чатують на них, про тугу за домівкою. Це був веселий, бадьорий лист, повний живих описів табірної життя, маршів, військових новин, і лише наприкінці батько з особливою любов'ю почав звертатися до своїх маленьких дівчаток.

«Передай їм всю мою любов і поцілуй їх від мене. Скажи їм, я думаю про них щодня, молюся щоночі. У їхній любові до мене я знайшов свій найкращий прихисток. Ще один рік очікувань – цей строк здається таким нескінченно довгим... Але нагадай дівчатам, будь ласка, що ми можемо працювати, витрачати час очікування з користю. Я знаю, що вони запам'ятають все, що я їм сказав, що вони будуть люблячими дітьми, сумирно виконуватимуть свій обов'язок, сміливо протистоятимуть своїм прихованим – глибоко в душі – ворогам. Я певен: мої дівчата переможуть у цій битві. Коли я повернуся до них, я зможу бути кращим батьком та пишатимуся моїми маленькими жінками більше, ніж будь-коли».

Коли черга дійшла до цієї частини, всі вже тримали носові хусточки. Цього разу Джо не соромилася своїх рясних сліз. Емі теж плакала, пригорнувшись до матері.

– Я така егоїстична дівчина! Але я справді намагаюся стати краще, тому він не розчарується в мені, я знаю...

– Ми всі намагатимемося стати краще, – пролунав гучний голос Мег. – Я ось надто багато думаю про те, як я виглядаю. Я ненавиджу працювати, але я спробую виправитись, щоб допомогти сім'ї. Сподіваюся, що зможу.

– А я постараюся стати такою, як любляче назвав мене тато – «маленькою жінкою». Я спробую не бути такою грубою й дикуватою, я виконуватиму свій обов'язок тут замість того, щоб воліти опинитися де-небудь ще, – сказала Джо, хоч вважала, що поратися вдома – набагато важче завдання, ніж зіткнутися в бою з повстанцями на півдні.

Бет нічого не сказала, але витерла сльози тією блакитною солдатською шкарпеткою, яку почала плести ще жвавніше, щоб не згаяти марно ані хвилини часу. Бет не думала про інші обов'язки, вона просто робила те, до чого лежала її маленька душа, ту роботу, що постійно накопичувалася під руками. Вона сподівалася, що батько пишатиметься нею тим більше, чим дужче вона працюватиме.

Тут раптово тишу порушила пані Марч, весело промовляючи до дівчат:

– А пам'ятаєте, як ви любили гратися в подорожі прочан, коли були ще малечою? Здавалось, що нічого не тішить вас більше, аніж прив'язати мої торбинки на спину як паломницьку ношу, надіти на голову капелюхи, взяти в руки палиці й паперові сувої та блукати по всьому будинку. Все починалося з підвалу, який ви вважали зруйнованим містом, потім прямували нагору, під самий дах. Там збирали різні речі, щоб побудувати з них Небесне місто.

– Як це було весело, особливо коли ми проходили біля левів, билися з Аполліоном¹, і, крокуючи через долину, потрапляли у підземелля гоблінів та домових, – відгукнулася Джо.

– А мені подобалося місце, де ми знімали наші торбинки й скочувалися вниз, – згадала Мег.

– Я про це не пам'ятаю. Я взагалі мало що пам'ятаю, крім того, може, що я боялася підвалу й темних коридорів, і завжди любила печиво з молоком, яке ми їли на даху. Якби я не була занадто доросла для таких речей, я б прямо зараз ще раз зіграла у цю гру, – сказала Емі, яка почала відмовлятися від дитячих забавок ще років у дванадцять.

– Ми ніколи не станемо занадто дорослими для цього, мила, тому що це гра, в яку людина грає все життя. Так чи інакше. Ноша, яку ми беремо з собою, символізує наш життєвий тягар. Тут є й дорога, котру ми маємо пройти за життя, й наше прагнення до добра та щастя – це прагнення веде нас, допомагаючи долати безліч неприємностей і виправляти наші помилки на шляху до миру. Це і є справжнє Небесне місто – те, куди ми всі хочемо потрапити. Тепер, мої маленькі прочани, уявіть, що ви зараз опинитесь не у грі, а в цілком реальному світі. Тоді ми побачимо, чого ви зможете досягти, перш ніж батько прийде додому.

– І справді... Мамо, а де наші торбинки? – запитала Емі, яка була ще надто молода, щоб розуміти фігуральність мови.

– Але ж кожна з вас щойно сказала, який саме тягар її гнітить. Це і є ваша торбинка, ноша. Бет, щоправда, нічого не сказала. Та, гадаю, в неї немає ніякої тяжкої ноші, – сказала мати.

– Ні, в мене теж є тягар. Миття посуду і витирання пилу – з цим я маю впоратися щодня. Я заздрю дівчатам, які можуть грати на піаніно. Ще я боюсь чужих людей, – озвалася Бет.

Тягар, про який казала Бет, здався кожному з присутніх таким дивним, що всі ледь стрималися від сміху, щоб не задіти почуття Бет та не зробити їй боляче.

¹ Аполліон – грецьке ймення Авадона або ж Абадона, грізного царства тіней та янгола безодні.

– Давайте зробимо це, – задумливо сказала Мег. – Це лише інша назва для наших старань. Історія може допомогти нам, адже ми хочемо бути хорошими. Це важка робота, й ми постійно забуваємо про неї. Можливо, гра не дасть нам забути про те, до чого ми прагнемо.

– Сьогодні ввечері ми були у справжній трясині відчаю, але прийшла мама й витягла нас звідти. Мама була як провідник, про яких пишуть у книжках. Нам треба зробити щось типу списку прагнень, як це прийнято у християнській традиції прочан. Але як саме це зробити? – запитала Джо. Вона була в захваті від ідеї, яка вносила трохи романтики в цю похмуру необхідність поратися по господарству.

– Подивіться під ваші подушки, коли прийде різдвяний ранок. Я обіцяю, що там ви знайдете ваші списки прагнень, – відповіла пані Марч.

Вони роздумували над новою ідеєю, аж поки не прийшла служниця Ханна, що жила в сім'ї Марч від народження Мег, щоб прибрати стіл. Потім дівчата дістали чотири маленькі кошики з рукоділлям. Сестри працювали над простирадлами для тітоньки Марч. Шиття не приносило їм задоволення, але сьогодні ввечері ніхто з них не нарікав. Вони прийняли план Джо, розділяючи довгі тканини на чотири частини, й уявляючи, що ці частини – континенти: Європа, Азія, Африка, Америка... Таким чином дівчата могли потрапити в будь-яку країну світу. Вони говорили про різні місця, про те, де кожна з них цього вечора «побувала».

О дев'ятій вечора вони відклали роботу й заходилися співати, як робили завжди перед сном. Ніхто, крім Бет, не міг видобути такі чарівні звуки зі старого фортепіано! Вона торкалася жовтих клавіш тихо й ніжно, акомпануючи простим пісням, що їх любили співати дівчата. Мег дуже гарно співала, тож разом з матір'ю вела маленький домашній хор. Голос Емі дзвенів, нагадуючи звуки цвіркунів під вікном, а Джо взагалі включалась у спів коли їй заманеться, псуючи загальну хорову злагодженість. Але вони завжди вдавалися до цього заняття, щоб бути ближче один до одного.

Світи, світи, маленька зірочко...

Так співи стали домашнім звичаєм, бо матір сімейства Марч народилася зі справжнім співочим даром. Її голос був першим звуком вранці: коли вона проходила кімнатами, то співала, наче жайворонок. Останніми ввечері також були звуки її голосу, бо дівчата ніколи не стануть для матері занадто дорослими, щоб не співати їм колискові.

Розділ другий Щасливого Різдва

Світанкова сірість різдвяного ранку першою розбудила Джо. Але... Біля каміна не було панчіх, що їх завжди вішають там до свята, і на мить вона відчувала себе так само розчарованою, як і колись давно, коли її різдвяна панчоха, повна усіяяких солодоців, впала, а маленька Джо подумала, що цього року подарунків не буде.

Однак майже одразу дівчина згадала материні слова та, сунувши руку під подушку витягла маленьку карміново-червону книжку. Так, ця книжка була їй знайома, адже то була прекрасна стара історія, можливо, навіть найкраща історія з тих, що були написані про добросе життя. Джо відчула, що це справжній путівник для прочанина, що вирушає в довгу подорож².

Тоді вона побігла будити Мег, яка розплющила очі під веселе «Щасливого Різдва!». Джо сказала сестрі, щоб та подивилася, що лежить під її подушкою. Для Мег теж була підготовлена книжка – в зеленій обкладинці, з тією ж картинкою всередині та кількома словами, написаними рукою матері. Ці слова робили подаровану книжку ще ціннішою для сестер.

Вже разом дівчата вирушили до кімнат Емі та Бет, котрі також прокинулися з думкою про материн подарунок. Вони знайшли такі самі маленькі книжки – на цей раз обкладинки були блакитного та ніжно-сірого, пташиного кольору. Якийсь час дівчата сиділи та говорили про щойно віднайдені материні подарунки, а за вікном народжувався новий день.

Попри певну горділивість, Мег вирізнялася ніжною та набожною натурою. Її лагідність підсвідомо впливала на всіх сестер, а особливо на Джо, яку Мег любила особливо. Джо мала вперту вдачу, але слухалася старшу сестру – настільки добрими були її слова та м'якими – поради.

– Дівчата, – серйозно мовила Мег, поглядаючи на дві гарненькі, вбрані в нічні убори сестрині голівки, що визирали із сусідньої кімнати. – Мама хоче, щоб ми читали, любили й пам'ятали ці книги, тож, гадаю, маємо зробити це. Колись ми справді часто читали Євангелія, але з того часу, як батько пішов, і всі ці військові неприємності віддалили нас від звичних занять, розбурхали наше життя. Ми багато чим нехтуємо. Ви можете робити, як вам заманеться, але я триматиму мою книгу тут, на столі, й щоранку потроху читатиму. Нехай це буде моєю першою справою після пробудження – це читання зробить мене добрішою та стане у пригоді в щоденних справах.

Потім вона відкрила книжку й почала читати. Джо обійняла сестру і, притулившись щогою до її щоки, читала разом з нею – зі спокійним виразом обличчя, який у неї з'являвся лиш зрідка.

– Мег, як гарно в тебе виходить! Емі, йди сюди, нумо теж читати. Я допоможу тобі з важкими місцями. А в разі потреби – сестри нам пояснять незрозумілі речі, – тихо мовила Бет, вражена красивим подарунком. Приклад сестер надихав Бет розпочати й своє читання.

– Мені подобається, що моя книжка синя, – сказала Емі. Потім у кімнатах стало дуже тихо. Сторінки м'яко горталися, одна за одною. Зима. Сонце потроху підкрадалося до вікон-

² Джо отримала на Різдво Євангелія.

ного скла, торкаючись дівочих голів, кидало проміння на їхні серйозні обличчя, наче посилаючи різдвяні привітання.

Пройшло десь півгодини, і дівчата збігли сходами вниз, щоб подякувати матері за подарунки. Проте Мармі вдома не було. Мег звернулася до Ханни:

– А де мама?

– Тільки Бог знає, дитино. Якесь нещасна людина просила милостиню, і ваша мама одразу вийшла, щоб запитати, що їй потрібно. Ніколи, мабуть, на світі не було жінки, щоб так само любила роздавати направо й наліво воду, одяг та борошно.

Власне, Ханна жила в їхній сім'ї так довго, що в ній бачили більше друга, ніж служницю.

– Гадаю, вона повернеться найближчим часом. Тож поки приготуємо сніданок і все інше, – сказала Мег, дивлячись на подарунки для матері, зібрані в кошик та сховані під диваном, – коли прийде час, вони дістануть їх. Потім Мег згадала: – Емі, стривай-но, а де ж твій флакончик з парфумами для Мармі?

– Вона щойно забрала його. Мабуть, щоб прикрасити якоюсь стрічкою, – відгукнулася Джо, яка вдягнула нові капці для Мармі, щоб трохи їх розносити і, пританцьовуючи, ходила по кімнаті.

– Мої хустинки виглядають дуже мило, чи не так? Ханна випрала та попросувала їх, – сказала Бет, з гордістю оглядаючи свій подарунок з дещо криво вишитими літерами, які одначе вартували дівчині неабияких зусиль.

– Блаженна дитино! Замість «М. Марч», вона вишила «Мама». Боже, як смішно! – розсміялася Джо, взявши одну хустинку.

– А хіба щось не так? Я гадала, краще зробити так, бо ініціали Мег – це теж «М. Марч», а я не хочу, щоб хтось використовував це, крім Мармі, – стривожено мовила Бет.

– Все гаразд, моя дорога. Це дуже гарна та мудра ідея – так ніхто не зможе помилитися. Я певна, твій подарунок дуже сподобається їй. Я знаю, – сказала Мег. Вона намагалась заспокоїти Бет чарівною посмішкою. А за Джо їй було прикро.

– Там мама! Швидко ховайте кошика! – скрикнула Джо, щойно почувся скрип дверей вітальні.

Однак двері відчинила Емі. Вона здивовано подивилася на сестер, які в свою чергу вирячилися на неї.

– Де ти була? Що ти ховаєш за спиною? – запитала Мег, завваживши, що Емі вдягнена у капелюх та плащ. Ця ледача дівчина кудись ходила так рано. Дивно!

– Не смійтеся з мене! Я просто хотіла розповісти вам усе, коли прийде час. А нині ходила до крамнички, щоб замінити маленький флакон для Мармі на великий. Що ж, на це пішли усі мої гроші, але я не хочу бути егоїстичною!

Промовляючи ці слова, Емі дістала красивий великий флакон парфумів. Вона виглядала так серйозно і одночасно скромно, подолавши у собі звичний для себе егоїзм. Мег пишалася сестрою. Вона обійняла її, а Джо поплескала по плечу зі словами «славний хлопчина». Бет, у свою чергу, підбігла до вікна і вибрала найкрасивішу троянду зі всіх, що росли в горщиках на підвіконні. Вона мала прикрасити обгортку флакона.

– Знаєте, я соромилася свого подарунка, особливо після читання й нашої розмови зранку... Сьогодні було так добре, і я вирішила збігати у крамничку – тут, за рогом нашої вулиці. Я була так рада, що встигла вчасно... Тепер мій подарунок значно кращий, ніж був.

Вхідні двері заскрипіли вдруге, і кошик був негайно захований під диван, а дівчата посідали до столу в очікуванні сніданку.

– Щасливого Різдва, Мармі! Бажаємо тобі багато радості й щастя! Й дякуємо за наші книжки. Ми вже потроху почали їх читати, а загалом вирішили починати з цього кожен ранок! – враз залунав хор дівчат.

– З Різдвом, мої маленькі! Я тішуся, що ви вже почали читання і, сподіваюся, продовжите його. Але перед тим, як ми сядемо до столу, хочу дещо сказати. Неподалік від нашого будинку лежить бідна жінка з новонародженою дитиною. Шестеро інших дітей туляться в одному ліжку, щоб не залякнути від холоду, бо кімната не опалюється. У них не вистачає їжі, і найстарший хлопчик прийшов сказати мені, що голод та холод вкрай виснажив їх. Тому я хочу запитати вас, чи згодні б ви віддати їм ваш різдвяний сніданок?

Дівчата були голодні, адже чекали майже годину. Однак їхнє мовчання тривало лише хвилину, а потім Джо вигукнула:

– Я дуже рада, що ти сказала нам це перед тим, як ми почали снідати!

– Чи можу я піти й допомогти перенести речі для нещасної малечі? – запитала Бет.

– Я візьму тістечка та кекси, – додала Емі, героїчно відмовившись від солодощів, які вона любила найбільше.

Мег вже вклала до кошика гречані крупи й складала хліб в одну велику тарілку.

– Я знала, що ви це зробите, – сказала пані Марч, задоволено усміхаючись, – я пропоную піти всім разом, а коли повернемося, то влаштуємо собі сніданок з хліба й молока. А там і до обіду недалеко, щось приготуємо.

Незабаром всі були готові, й процесія рушила. На щастя, час був дуже ранній, і вони пройшли вулицями майже непоміченими, бо для сторонніх ця хода виглядала досить кумедно.

Кімната бідної родини, до якої вони нарешті дісталися, справила на них гнітюче враження: обдерта та холодна, без шибок у вікнах, про чисту постільну білизну навіть не йшлося. Мати сімейства лежала хвора, було чути плач немовляти, а на іншому ліжку під сірою старою ковдрою тремтіла купка блідих, голодних дітей.

Боже, як дивилися на дівчат ці великі очі, як посміхалися посинілі губи, коли ті виставили на стіл кошики, повні різдвяної їжі.

– О, майн гот! Добрі ангели зійшли до нас з неба! – мовила бідна жінка. Від радості нещасна плакала.

– Смішні ангели в каптурах і рукавицях, – сказала Джо, насмішивши всіх присутніх.

Через кілька хвилин справді здалося, що добрий дух попрацював тут. Ханна принесла хмиз, розпалила вогонь, а розбиті шибки заклала старими капелюхами та своїм плащем. Пані Марч приготувала породіллі гарячий чай, яким вона запивала принесену кашу. Вона намагалася підбадьорити нещасну, поки сповивала новонароджену дитину – так ніжно, ніби та була її власною. Дівчата тим часом накрили стіл, посадили дітей біля вогню та годували їх, як зграйку голодних птахів. Вони сміялися, розмовляли, намагаючись зрозуміти смішну ламану англійську.

– Das ist gut! Die Engel-kinder!³ – кричали бідні діти. Нещасні жадібно їли, намагаючись бути якнайближче до вогню, щоб зігрітись.

Раніше дівчат ніколи не називали ангельськими дітьми. Можна здогадатися, що це було дуже приємно, особливо для Джо, яку з народження нагородили прізвиськом «Санчо». Це був дуже смачний сніданок, хоч добрі феї й не скуштували його. А коли вони пішли, залишивши після себе тепло й порядок, то в усьому місті не було щасливіших за цих чотирьох веселих, голодних дівчаток, які віддали свою трапезу ближнім, залишивши на власному різдвяному столі лише хліб та молоко.

– Гадаю, що це і є любов до ближнього. Любов, що пересилує егоїзм, – сказала Мег, коли дівчата діставали свої подарунки для Мармі, яка в цей час була нагорі, складаючи одяг для бідної родини Гуммель.

Це були не найкращі й не найбагатші подарунки в історії сімейства Марч, однак саме в цих маленьких пакунках, складених на столі, жила найвища любов. Поряд з ними поставили

³ Das ist gut! Die Engel-kinder! – в перекладі з німецької «О Боже! Це справжні діти-янгели!».

високу вазу з червоними трояндами та білими хризантемами, красу яких відтіняли молоді зелені пагони. Квіти надавали святковому столу – нехай і скромному – витонченої елегантності.

– Вона йде! Готуйся, Бет! Відчини двері, Емі! Тричі «Слава!» на честь Мармі! – вигукнула Джо, підстрибуючи на місці, поки Мег пішла назустріч матері, щоб відвести її на почесне місце.

Бет зіграла свій веселий марш, Емі відчинила двері, а Мег урочисто взяла матір під руку. Пані Марч здивувалася, широко розкривши від подиву очі. Вона усміхалася та раділа, розглядаючи подарунки та читаючи слова, написані для неї дівчатками. Капці відразу опинилися на ногах жінки, а носова хусточка, зрошена запашними парфумами – у її кишені. Одна з червоних троянд наче брошка прикрасила сукню Мармі, а красиві рукавички ідеально облягали руки.

У цей день було багато сміху, поцілунків і теплих слів. Все це творило атмосферу любові і злагоди. Саме тому домашні святкування такі приємні. Це солодкий час, що назавжди закарбовується в пам'яті.

Решту дня дівчата присвятили підготовці до різдвяного вечора. Сестри Марч були ще занадто юними, щоб часто відвідувати театр, та, на жаль, недостатньо багаті, щоб дозволити собі великі витрати на домашні вистави. Проте, винахідливості, з якою вони підходили до цієї справи, можна тільки позаздрити, а мати намагалася знаходити для дочок усе, що їм було потрібно. Дещо з цього домашнього реквізиту було настільки хитромудре, що справді могло здивувати: гітари з картону, «антикварні» світильники, виготовлені зі старого посуду для соусу та вершків і покриті сріблястою фольгою, розкішні шати зі списаної через свій вік білизни, прикрашені блискучими цятками... Дівчата збирали бляшанки з-під фабричного маринаду, щоб зробити з них рицарські обладунки. У справу йшло все, в тому числі консервні банки, старі горщики. Велика кімната невідомо змінювалася, щоб перетворитися на сцену з декораціями та глядацьку залу.

Жоден джентльмен не допускався до цього дійства, тому Джо сама грала всі чоловічі ролі. Вони були їй до душі – про це свідчило те величезне задоволення, з яким вона надягала червонувато-коричневі шкіряні чоботи, що їх їй дав друг, котрий знав даму, яка знала одного актора... Чоботи, стара шпага та трохи дірявий піджак, у якому колись якийсь художник писав свої картини, були головними скарбами Джо. Вона пускала їх у справу щоразу, коли з'являлася така можливість.

Акторів не вистачало, тому двом старшим сестрам довелося взяти на себе по кілька ролей. Тож, поза сумнівом, вони заслужили на винагороду вже за те, що зачували різноманітні тексти своїх героїв, а також збивалися з ніг від поспіху, швидко змінюючи костюми. Крім того, вони мали роботу й за сценою. Тож не факт, що інші люди використали святковий час продуктивніше, ніж наші сестри.

Отже, у різдвяну ніч з десяток дівчат-глядачок вместилися на ліжку, що слугувало за бельєтаж. Від сцени цей імпровізований перший ярус відділявся жовто-блакитними ситцевими занавісками. За ними чувся гуркіт, перешіптування, а іноді й хихикання Емі, яка була схильна до надмірної емоційності у момент хвилювання. У визначений час пролунав дзвінок, завіса розлетілася в різні боки й вистава «Похмурі хащі», як було анонсовано на імпровізованій афіші, почалася.

Місцину, де розгорталося дійство, зображали кілька вазонів та зелена байкова тканина на підлозі, а для будівництва печери, що виднілася у глибині сцени, залучили підставку для сушіння білизни та комоди. У печері містилася невелика пічка, на якій в чорному горщику кипіло якесь вариво, імітуючи зілля. Над горщиком схилилася стара відьма. Сцена була темна, тож світло від печі справляло ефектне враження, особливо, коли відьма знімала кришку й над горщиком піднімалася справжня пара.

Перші оплески пролунали, і на сцену ступив злодій Хьюго – у капелюсі, плащі і чоботях, з чорною бородою та гострим мечем на боці. Він спочатку походжав мовчки, сильно хвилюючись, а потім, ляснувши себе по лобі, вибухнув натхненною промовою, обгрунтовуючи свою ненависть до Родріго, а також любов до Зари. Хьюго хотів вбити Родріго та завоювати серце коханої. Нервова напруженість голосу героя, що почасти зривався на крик, коли емоції переповнювали його, дуже вражали, і глядачі гаряче зааплодували, коли Хьюго зупинився, щоб перевести подих. Актор охоче приймав оплески, недбало вклоняючись, наче захват публіки для нього був звичайною справою. Потім герой підійшов до печери і почав кликати Хагар:

– Підійди сюди, прислужниця, ти мені потрібна!

На сцену вийшла Мег. Її зачіску прикрашало сіре кінське волосся, а червоно-чорний одяг з кабалістичними знаками та символами підкреслював окультний характер її персонажа. Хьюго зажадав у відьми зілля, що змусило б Зару покохати його. Ще одна настоянка була потрібна йому, щоб розправитися з Родріго.

Відповідь-обіцянка виконати прохання Хьюго звучала як монолог, який Хагар промовила з драматичним придином. Відьма стала кликати духа, що допоміг би їй приготувати приворотне зілля:

*Від самого дому твого,
Прийди, прилети до мого!
О, дух, що родився з троянд,
Сповитий росою гірлянд,
Прийди й принеси мені зілля,
Запахне, солодке і сильне!
Та швидше ти, духу, лети,
Щоб нам досягнути мети!*

Зазвучала м'яка, проте відчутно тривожна музика, а потім у глибині печери з'явилася маленька фігурка із золотавим волоссям та вінком з троянд на голові, одягнена в ніжно-білу, схожу на хмарку, сукню з блискучими крилами позаду. Розмахуючи паличкою, дух співав:

*Я прийду, прилечу зі свого
Дому милого до твого,
Я примчуся на сріблі зірок,
Щоб здійснився задуманий рок!
Ось, тримай ти дарунка скоріш,
Та вчиняй із зіллям мудріш!*

Дух кинув до ніг відьми маленьку, позолочену пляшку і зник. Тоді Хагар викликала ще одного духа. І на сцену з жахливим гупанням та брутальним реготом вийшов потворний привид з почорнілим обличчям. У відповідь на заклинання, проказане відьмою, він кинув до ніг Хьюго темну пляшку і теж зник, супроводжуючи свій відхід демонічним гіготанням. Подякувавши за зілля, Хьюго пішов. Хагар у свою чергу розповіла глядачам, що злодій вже вбив багатьох своїх друзів, а вона має свої рахунки з ним. Тому Хагар лише робить вигляд, що допомагає Хьюго, а насправді прагне жорстоко помститися.

Потім дали завісу – антракт, під час якого глядачі мали змогу обмінятися враженнями та з'їсти трохи цукерок. Про завершення перерви нагадав гуркіт на сцені, хоч завіса все ще була опущеною. А коли вона піднялася, то стало зрозуміло, що декоратори працювали не покладаючи рук: башта, змонтована на сцені, сягала стелі, а через майже прозору шторку на віконці

у «стіні» пробивалося бліде світло і невдовзі з'явилася постать Зари. На ній була гарна блакитно-срібляста сукня. Дівчина чекала на свого коханого – Родріго.

Нарешті, на сцену вийшов і сам Родріго – в капелюсі з пір'ям та червоному плащі. З-під капелюха виднілися темні кучері, а у руках Родріго тримав гітару – ту саму, майстерно виготовлену з картону. Взутий герой був, звичайно, у знамениті шкіряні чоботи. Родріго підійшов до башти, опустився на одне коліно і заспівав для дівчини романтичну пісню. Зара теж відповіла йому піснею – між героями відбувся своєрідний музичний діалог. Після нього Зара зголосилася спуститися до Родріго. Потім на глядачів очікував грандіозний ефект. Родріго закинув у віконце башти мотузкові сходи і з вмовив Зару спуститися. Вона підійшла до вікна, збираючись витончено ступити на сходинку, але при цьому забула про довгий шлейф своєї сукні. О ні, Заро! Шлейф зачепився за вікно, башта захиталася та – з тріском впала, поховавши нещасних закоханих під руїнами.

Глядачі спочатку завмерли, а потім ладні були здійснити галас, аж ось з-під уламків показалася золотава голова Зари та замазані в чорне чоботи Родріго. Зара сердито вигукнула:

– А я казала тобі! Я тобі казала!

Але цю веремію перервав мудрий та жорстокий батько дівчини – дон Педро. Він кинувся витягувати Зару з-під завалів...

– Не смійтеся! Дійте так, ніби все добре! – пошепки мовив Педро до авторів. Коли ж Родріго теж піднявся, чоловік гнівно звинуватив його у завданій царству шкоді, зневажливо вигнавши закоханого юнака геть.

Хоч Родріго трохи хитався після падіння вежі, але все-таки грав свою роль майстерно. Він кинув виклик старому дону Педро і відмовлявся їхати з королівства. Цей безстрашний приклад надихнув і Зару. Вона також посміла суперечити своєму батькові. Тоді дон Педро наказав заточити обох у підземеллі замку.

На сцену вийшов товстий маленький слуга, грюкаючи ланцюгами, та відвів їх, виглядаючи, щоправда, при цьому дуже перелякано, до підземелля. Очевидно, слуга забув слова, тож діяв мовчки.

У третьому акті сцену оформили у вигляді однієї із замкових зал. Тут знову з'явилася Хагар. Вона прийшла, щоб звільнити закоханих та вбити Хьюго. Незабаром почулися кроки Хьюго. Хагар бачила, як він підливає зілля у дві чаші з вином. Після цього злодій покликав слугу та наказав передати кубки закоханим:

– Віднеси їх до своїх полонених та скажи їм, що я прийду!

Слуга та Хьюго відійшли в бік, розмовляючи про щось. Тим часом Хагар замінила чаші з вином на інші – без зілля. Маленький слуга Фердинандо нарешті згадав, що має віднести їх до Зари та Родріго.

Водночас Хагар підготувала для Хьюго особливий кубок – з отрутою. Злодій, якого мучила спрага, жадібно припав до чаші, але одразу відчув, як його розум затьмарюється... Після достатньо довгої боротьби, Хьюго, нарешті, впав – мертвий. А Хагар заспівала драматичну пісню, де розповіла про те, що вчинила.

Це була справді захоплююча сцена, хоч дехто міг подумати, що раптова поява з-під капелюха Хьюго пасма каштанового волосся трохи знизила ефект від дійства. Але Джо не розгубилася, а одразу пішла за імпровізовані куліси. Хагар доспівала пісню, і потім на сцені знову з'явилася Джо – під оплески глядачів.

У четвертому акті розповідалося про відчайдушного Родріго, котрий приготувався вбити себе кинджалом, бо йому збрехали, що Зара покинула його. Він вже заніс кинджал над серцем, аж тут з глибини сцени до нього долинула прекрасна, мелодійна пісня. У ній йшлося про те, що Зара вірна своєму Родріго. Але зараз дівчині загрожує небезпека, і він зможе врятувати її, якщо захоче. І ось, наче йому допоміг голос, у руках Родріго невідомо звідкіля з'явилися ключі від підземелля. Юнак зірвав із себе кайдани та помчав на допомогу коханій.

Нарешті, п'ятий акт представив глядачам бурхливу сцену між Зарою та доном Педро. Він хоче, щоб дочка пішла в монастир, але вона й чути про це не хоче. Вона вже збиралася впасти перед батьком на коліна, аж тут з'явився Родріго, вимагаючи у дона Педро руки дівчини. Дон Педро відмовляється, тому що юнак бідний.

Герої кричать і емоційно жестикулюють, але все-таки не можуть дійти згоди. Родріго вже намірився вкрасти змучену Зару, аж ось до замку заходить боязкий раб з листом та мішком від Хагар. Сама відьма безслідно зникла. Слуга повідомляє, що відьма заповіла для молодої пари величезні багатства. Також у листі вона погрожувала дону Педро: він приречений, якщо не зійде зі шляху закоханих. Коли ж слуга розв'язав мішок, то з нього посипалися монети – їх було так багато, що вони повністю вкрили сцену. Це змусило дона Педро пом'якшити свій норов. Він погоджується на шлюб доньки з Родріго. За сценою лунають радісні вигуки, а закохана пара опускається на коліна, щоб отримати благословення дона Педро. Під час цього романтичного моменту завіса падає – виставу завершено.

Настала черга бурхливих оплесків. Глядачі не шкодували долонь, виказуючи в такий спосіб захоплення побаченим, не очікуючи, що на них теж чекає випробування: ліжко-бельетаж несподівано тріснуло й розвалилося, а вони опинилися на підлозі. Родріго та дон Педро швидко кинулися їм на допомогу. Всі залишилися цілими, але глядачів це страшенно розвеселило і вони сміялися до сліз.

Гармидер ще повністю не встиг, коли в кімнаті з'явилася Ханна:

– Пані Марч передає вітання та просить юних леді спуститися до вечері.

Вечеря стала сюрпризом навіть для акторів, коли вони побачили на столі різноманіття найдок: морозиво двох видів – рожеве й біле, торт, фруктові та заварні французькі тістечка. Посередині столу стояли вази з чотирма букетами квітів. Звісно, дівчата знали, що їхня Мармі щедра людина, але такий стіл тут не накривали відтоді, як батько був зі статками.

Дівчатам перехопило подих від подиву, і вони дивилися спочатку на стіл, а потім на матір, яка мала дуже задоволений вигляд.

– Це феї? – запитала Емі.

– Санта Клаус, – сказала Бет.

– Це зробила наша Мармі, – Мег посміхнулася її найсолодшою з усіх своїх можливих усмішок, хоч її дещо приперчив незнятий грим – білі брови та сиве волосся.

– Мабуть, тітонька Марч прийшла до нас та виклала гроші на вечерю, – закричала Джо, яку раптово охопив здогад.

– А ось і ні. Це все від старого пана Лоуренса, – відповіла пані Марч.

– Дідусь того хлопчика? Пан Лоуренс? Але чому він це зробив? Ми його навіть не знаємо! – вигукнула Мег.

– Ханна розказала одному з його слуг про наш сьогоднішній сніданок. Ці чутки дійшли й до пана Лоуренса. Старому дуже сподобався наш вчинок. Він знав мого батька багато років тому, і відправив мені ввічливу записку у другій половині дня, сказавши в ній, що сподівається отримати мій дозвіл, щоб висловити дружне почуття до моїх дітей, надіславши їм кілька дрібниць на честь свята. Я не могла відмовитися, тож тепер ми маємо справжнє Різдво. Можете вважати це нагородою за наш скромний сніданок молоком та хлібом.

– Це хлопчик попросив його це зробити, я знаю, що це він! Чудовий хлопець, мені хотілося б познайомитися з ним. Він, гадаю, теж цього хоче, але через сором'язливість не наважується. Я хотіла якось підійти до нього, але Мег не дозволила. Хоч, що тут такого, він же все одно йшов повз нас! – сказала Джо, коли тарілки були розставлені, а морозиво стало танути у роті вдячних дівчаток.

– Ти маєш на увазі людей, що живуть у великому будинку по сусідству, – запитала одна з дівчат. – Моя мати знає старого пана Лоуренса, але каже, що він дуже гордий і не любить спілкуватися зі своїми сусідами. Його онук теж нікуди не ходить й ні з ким не спілкується.

Бідний хлопчик тільки знає свого вихователя та може їздити верхи. Пан Лоуренс змушує його вчитися. Ми якось запросили його до нас, але він не прийшов. Мати каже, що він дуже приємний, хоч і сам ніколи не розмовляє з нами, з дівчатками.

– Та ну! Наш кіт одного разу втік, і він повернув його нам, а ми розмовляли під огорожею, говорили про крокет та інше, але коли він побачив, що Мег підходить до паркану, пішов. Я знаю, що все одно колись познайомлюсь з ним ближче, адже і йому потрібно з кимось спілкуватися! – сказала Джо.

– Мені подобаються його манери, він виглядає як маленький джентльмен. Я не проти, щоб ви познайомилися з ним, якщо буде така нагода. Він сам приніс квіти, і аби я знала, що у вас коїться нагорі, то запросила б його... Він виглядав засмученим, коли йшов, почувши гамір нагорі. Мабуть, йому не дуже весело живеться...

– Це не милосердя, мама! – засміялася Джо, дивлячись на свої чоботи. – Нам, навпаки, треба поставити якусь виставу спеціально для нього. Можливо, він навіть візьме в ній участь. Як гадаєш?

– Ніколи раніше я не отримувала такого гарного букета! – Мег з великою цікавістю дивилася на свої квіти.

– Вони прекрасні. Але троянди Бет мені подобаються більше, – сказала пані Марч, вдихнувши аромат квітки, що досі була причеплена на поясі її сукні.

Бет притулилася до неї і тихо прошепотіла:

– Як би я хотіла надіслати букет батькові... Я боюся, що в нього не було такого гарного Різдва, як у нас.

Розділ третій Малий Лоуренс

– Джо! Джо! Ти де? – гукала Мег, підійшовши до сходів на горище.

– Я тут! – відповів трохи хрипкий голос.

Піднявшись, Мег побачила, що її сестра, загорнувшись у ковдру, сиділа біля сонячного вікна на старому триногому дивані, їла яблука і плакала над романом «Спадкоємець Редкліффа»⁴. Це була улюблена схованка Джо, тут вона любила проводити час у компанії книжок. Крім неї сюди приходили хіба що шурі, що жили поблизу. Та вони не звертали на дівчину жодної уваги. Коли з'явилася Мег, Царапун⁵ – так Джо назвала одного з них – прослизнув у свою дірку. Джо витерла сльози і очікувально подивилася на сестру.

– Гарна новина! Тільки подивися! Чергова записка із запрошенням від пані Гардінер на завтрашній вечір! – вигукнула Мег, розмахуючи дорогоцінним шматком паперу, а потім із захватом продовжила читати запрошення:

«Пані Гардінер була б рада побачити панну Маргарет і панну Джозефіну на невеликому танцювальному вечері в переддень Нового року».

– Мармі хоче, щоб ми пішли. Але що ж надіти?

– Який сенс запитувати, коли ти й сама знаєш, що ми одягнемо наш поплін. У нас все одно більше нічого немає, – відповіла Джо з повним ротом.

– Якби у мене був шовк! – зітхнула Мег. – Мама каже, що може в мене буде шовк, коли мені виповниться вісімнадцять, але два роки очікування здаються вічністю.

– Я певна, що наші поплінові сукні виглядають майже як шовк, і вони нам пасують. Твоя сукня майже така сама, як і в день, коли її купили. А от з моєю проблеми – на ній дірка, яку я пропалила, і вона дуже помітна. Що мені робити?

– Намагайся поводитися в гостях спокійно, не повертайся спиною. Спереду все в порядку. У мене буде нова стрічка для волосся, і Мармі позичить мені свою маленьку перлову шпильку. Мені подобаються мої бальні туфлі, та й рукавички підходять до вбрання, хоч вони й не такі нові, як хотілося б.

– А я зіпсувала свої лимонадом і навряд чи отримаю нові. Тому, мабуть, буду без рукавичок, – сказала Джо, яка ніколи особливо не піклувалася про своє вбрання.

– Ти маєш бути в рукавичках, або я взагалі нікуди не піду, – вигукнула Мег. – Рукавички важливіші за все на світі, без них не можна танцювати, і якщо ти їх не одягнеш, мені буде дуже соромно.

– Тоді я просто не буду танцювати. Мені байдужі танці. Що то за веселощі – кружляти, наче пава. Мені більше подобається стрибати та пустувати.

⁴ Роман «Спадкоємець Редкліффа» належить Шарлотті Мері Йондге (інша версія перекладу прізвища – Янг) – англійській письменниці, авторці любовних романів, що жила у 1823–1901 роках.

⁵ В англійській мові слово Scrabble має багато значень. Так, з-поміж інших воно позначає назву гри «Ерудит». Щура можна було б назвати Ерудитом, зважаючи на пристрасть Джо до книжок. Але щодо тварин це слово зазвичай перекладають з відсилкою до риття, царапання тощо.

– Що ж робити... – задумалася Мег. – У мамі є нові рукавички, але ми просити не можемо – вони дуже дорогі, а ти швидко все псуєш. До речі, вона сказала, якщо ти не вмієш дбати про свої рукавички, то вона більше не купить тобі їх. Цієї зими точно не купить. Але стривай... може, їх якось привести до ладу?

– Можу тримати їх складеними, щоб ніхто не побачив плям. Це все, що я можу зробити. О! В мене є ще одна ідея. Я можу дати тобі одну свою рукавичку, а ти мені – свою. Твої одягнемо, а мої триматимемо в руці. Що скажеш?

– Твої руки більші за мої, і ти жакливо розтягнеш мою рукавичку, – незадоволено мовила Мег, для якої цей аксесуар був чи не найважливішим.

– Тоді я піду без них. Мені все одно, що люди скажуть! – вигукнула Джо і знову взялася до читання.

– Добре, добре, можеш взяти мою рукавичку! Але я тебе прошу, старайся її не заплямити, поведься добре, не тримай руки за спиною й не кричи «Христофор Колумб!». Ти зможеш це зробити для мене?

– Не хвилюйся. Я поводитимуся настільки пристойно, наскільки зможу і не шукатиму неприємностей. Ну, тепер іди і скажи, що ми приймаємо запрошення. А я поки що дізнаюся, чим завершиться ця чудова історія, – сказала Джо й заглибилася в роман.

Мег пішла, щоб «прийняти з вдячністю» це запрошення та оглянути свою сукню. Дівчина вирішила, що її слід оздобити оборками з мережива. Тож, Мег співаючи, лагодила сукню, а Джо тим часом дочитала роман, посмакувала четвертим яблуком і навіть встигла побавитися з Царапуном.

Напередодні Нового року у вітальні було порожньо. Дві молодші сестри гралися в покоївок, а дві старші готувалися до балу – метушилися, щось шукали, сміялися – до того моменту, як весь будинок враз заповнив сильний запах обгорілого волосся. Це Мег захотілося додати кілька локонів до зачіски, а Джо взялася допомагати їй, попередньо розжаривши щипці для завивання.

– А волосся має так диміти? – запитала Бет.

– Це через випаровування вологи, – відповіла Джо.

– Який дивний запах! Як обпалене пир'я, – зауважила Емі, торкаючись своїх красивих природних локонів.

– Так, зараз я розправлю волосся, і ви побачите хмару маленьких кучериків, – сказала Джо, опускаючи щипці.

Вона заходилася розправляти волосся, намагаючись зняти з нього папір для завивання. Натомість волосся знімалося разом з папером, і перелякана перукарка складала його на трюмо перед своєю жертвою.

– О, о, о! Що ти наробила? Все пропало! Тепер я не можу нікуди йти! Моє волосся, о, моє волосся! – плакала Мег, з відчаєм дивлячись на нерівний пух на своєму лобі.

– Просто я невдаха! Тобі не слід було просити мене про це. Я завжди все псую. Мені так шкода, але щипці були дуже гарячими, і тому я напартачила... – простогнала бідолаха Джо, зі сльозами дивлячись на купки обпаленого волосся.

– Нічого не пропало. Просто треба пов'язати на зачіску стрічку так, щоб кінці трохи спадали на твоє чоло. Нині це модно. Я бачила, що багато дівчат так роблять, – мовила Емі, намагаючись втішити сестру.

– Це буде мені уроком, бо бажання виглядати краще вже стало моєю нав'язливою ідеєю. Хочу, щоб моє волосся стало таким, як було... – роздратовано вигукнула Мег.

– Я теж так вважаю. Твоє волосся рівне, гладке і красиве. Але скоро воно знову виросте, – сказала Бет, підходячи, щоб поцілувати та втішити цю нещасну стрижену овечку.

Подолавши низку інших дрібних неприємностей, Мег нарешті вбралася, а Джо в свою чергу зачесала волосся та одягла сукню. Щоправда, для цього знадобилися об'єднані зусилля

всієї сім'ї Марч. Дівчата виглядали дуже добре у своєму простому вбранні: Мег – у сріблясто-сірій сукні, прикрашеній оборками з мережива, перловою шпилькою у зачісці та блакитною оксамитовою стрічкою на голові, що повністю приховала припалене волосся. Тим часом сукню Джо – темно-червону, з жорстким, схожим на чоловічий, коміром, прикрашали лише дві білі хризантеми.

Сестри надягли по одній красивій легкій рукавичці, а другу – заляпану – тримали в руці. Сімейство Марч, оглянувши дівчат, дійшло висновку, що вони виглядають «досить елегантно й добре». Щоправда, туфлі Мег на високих підборах були затісними й завдавали їй болю, хоч вона не показувала цього. Тим часом Джо запевняла, що всі дев'ятнадцять шпильок у її зачісці, насправді були встромлені прямо їй в голову. Але, як кажуть, заради краси можна й померти.

– Добре вам провести час, дорогі! – сказала пані Марч, коли сестри граційно спускалися сходами. – Не їжте там багато і повертайтеся додому об одинадцятій. Я пришлю за вами Ханну!

Коли за ними вже зачинялися ворота, з вікна долинув голос:

– Дівчатка, дівчатка! У вас обох є хороші носові хусточки?

– Так, так, все добре, мамо, у Мег навіть є парфуми, – вигукнула Джо, й повернувшись до Мег, зі сміхом додала: я впевнена, що Мармі запитала б про це, навіть під час землетрусу.

– Це данина її аристократичному смаку, і він цілком доречний, бо справжню даму завжди вирізняють акуратні черевички, рукавички й носовичок, – відповіла Мег, якій явно передався цей «аристократичний смак».

– Головне, не забувай, що тобі не слід повертатися до гостей спиною, Джо. Адже там дірка. Як моя стрічка, до речі? Гарно? А моє волосся... воно дуже погано виглядає? – запитала Мег, уже роздивляючись себе у дзеркалі вітальні пані Гардінер.

– Я знаю, що забуду. Якщо ти побачиш, що я роблю щось не так, підморгни мені, добре? – Джо повернулася, розправивши комір і поспіхом почала поправляти зачіску.

– Ні, підморгувати це якось по-хлопчачому. Я підніму брови, коли щось не так, а якщо кивну, то з тобою все в порядку. Тепер тримай плечі прямо, роби короткі кроки і не тисни руку, якщо тебе представлять. Нікому. Це поганий тон.

– Як ти запам'ятовуєш всі ці правила? Я ніколи не зможу. М-м-м, чуєш, яка весела музика?..

Сестри пішли до зали, почувуючись трохи боязко, бо вони рідко ходили на вечорниці, тож сьогоднішній неофіційний бал був для них великою подією. Пані Гардінер, статна літня жінка, привітала їх та передала під опіку старшій зі своїх шести дочок – Саллі. Мег вже була з нею знайома, це допомогло їй позбутися скутості, але Джо, яка не дуже звикла до «дівчачих справ та балачок», притулившись спиною до стіни, почувалася тут так само недоречно, як лоша на клумбі.

Півдюжини веселих хлопців говорили про ковзанку в іншій частині кімнати, і їй хотілося приєднатися до них, бо катання на ковзанах було одним з її найулюбленіших занять. Поглядом вона відіслала своє бажання Мег, але брови сестри піднялися так тривожно, що Джо залишилася на місці і навіть боялася поворухнутися. До неї ніхто не підходив, дівчата, що збивалися у групки, порозходилися.

Джо залишилася зовсім одна. Вона не могла ходити по залі й розважатися, бо пропалена дірка на сукні одразу б стала помітною. Почалися танці. Мег одразу запросили до танцю, і незручні, тісні туфлі літали по залі так бадьоро, що ніхто не здогадувався про біль, який Мег ховала за усмішкою. Джо помітила великого рудого юнака, що прямував прямо до неї, очевидно, з наміром запросити на танець, тож прослизнула в альков, щоб звідти спостерігати за балом. Однак інша сором'язлива людина вже обрала цей притулок, і Джо опинилася у товаристві малого Лоуренса.

– О, о, вибачте, я не знала, що тут хтось є! – прошепотіла Джо, готуючись так само швидко вислизнути звідси, як і зайшла.

Але хлопець засміявся і сказав приємним голосом, хоч і виглядав дещо збентежено:

– Не звертайте на мене уваги, залишайтеся, якщо хочете.

– Я не заважатиму?

– Анітрохи. Я тут нікого не знаю, тому почуваюся ніяково.

– Я теж. Не йдіть, будь ласка, якщо це можливо.

Юнак знову сів і дивився на свої черевики, аж поки Джо не сказала, силячись бути аж надто ввічливою:

– Гадаю, що раніше я вже мала щастя вас бачити. Ви живете поруч з нами, чи не так?

– По сусідству, – він підняв очі і розсміявся, тому що церемонні старання Джо виглядали досить кумедно – особливо, коли він згадав, як вони говорили про крокет, коли він приніс їй kota.

Це позбавило Джо скутості, і вона теж розсміялася, сказавши в найщирішій, хоч і трохи грубій манері:

– Ми справді добре провели час за вашим прекрасним різдвяним подарунком.

– Дідусь послав це.

– Але ви підказали йому зробити це, правда?

– Як ваша кішка, панно Марч? – запитав хлопчик, намагаючись виглядати холодно-серйозно, хоч його чорні очі весело блищали.

– Добре, дякую, пане Лоуренс. Але я не панна Марч, я тільки Джо, – відповіла юна леді.

– А я не пан Лоуренс, я тільки Лорі.

– Лорі Лоуренс, яке дивне ім'я!

– Насправді мене звать Теодор, але мені не подобається це ім'я, тому що хлопці дали мені прізвисько «Дора». Тоді я змусив їх називати мене «Лорі».

– Я теж ненавиджу своє ім'я, воно таке сентиментальне! Хотілося б, щоб всі говорили «Джо» замість «Джозефіна». Як ви змусили хлопців перестати називати вас Дорою?

– Я просто побив їх.

– Я не можу побити тітоньку Марч, тож, гадаю, мені доведеться це терпіти, – зітхнула Джо.

– А ви не любите танцювати, панно Джо? – запитав Лорі, відмітивши для себе, що це ім'я їй справді пасує.

– Мені подобається танцювати, якщо є багато місця, а танці живі й веселі. Але в такій залі, я обов'язково щось зіпсую чи віддавлю комусь ногу, тому й тримаюся подалі від неприємностей і дозволяю Мег насолоджуватися часом. А ви не танцюєте?

– Іноді. Бачите... я жив за кордоном багато років, і ще мало часу знаю цю компанію, щоб зрозуміти, що тут прийнято, а що – ні.

– За кордоном! – вигукнула Джо. – О, розкажіть мені про це! Я люблю слухати, як люди описують свої подорожі.

Лорі не знав, з чого почати, але численні запитання Джо змусили його розповісти про все: і як навчався у школі міста Вевей, де хлопчики ніколи не носили капелюхи, і який у них був флот із човнів на озері, і як вони весело вирушали на канікулах у піші прогулянки по Швейцарії зі своїми вчителями...

– Мені так хочеться потрапити туди! – вигукнула Джо. – Ви були в Парижі?

– Ми провели минулу зиму там.

– І ви вмієте говорити французькою?

– Нам не дозволили говорити іншою мовою у Вевей.

– Скажіть щось французькою, хоч трохи! Я можу читати нею, але не можу розмовляти.

– *Quel nom a cette jeune demoiselle en les pantoufles jolis?*⁶

⁶ *Quel nom a cette jeune demoiselle en les pantoufles jolis?* – в перекладі з французької «Як же кличуть цю гарну пані у

– Як добре у вас виходить! Дай мені подумати... ви сказали: «Хто ця молода леді в красивих туфлях?»

– *Oui*, мадемуазель.

– А он моя сестра Маргарет, ви її бачили? Як гадаєте, вона гарна?

– Так, вона нагадує мені німецьких дівчат, виглядає такою свіжою і спокійною, і танцює, як справжня леді.

Джо аж засяяла від похвали своїй сестрі, виголошеній юнацькими вустами і постаралася запам'ятати цей простий комплімент, щоб передати його Мег. З-під завіси обидва диваки спостерігали за танцюристами, іноді критикуючи їх, розмовляли на інші теми і потроху почали відчувати себе старими знайомими. Засмученість Лорі як рукою зняло. Поведінка Джо заспокоїла його. Джо теж повеселішала, бо забула про свою сукню, яку так ніхто й не побачив. Їй подобався «малий Лоуренс» більше, ніж коли-небудь. Він теж кілька разів уважно подивився на Джо.

Для сестер Марч чоловіки були майже невідомими істотами, бо в них не було братів – ні рідних, ні двоюрідних. Тому Джо з цікавістю поглядала на Лорі. «Кучеряве чорне волосся, смуглява шкіра, великі чорні очі, гарний ніс, прекрасні зуби, маленькі руки й ноги, зріст вище за мій, вишукані як для хлопчика манери та й загалом веселий характер. Цікаво, скільки йому років?» – це запитання крутилося в неї кінчику язика, але намагання бути ввічливою перемогло, і Джо вирішила діяти обхідним шляхом.

– Гадаю, ви скоро вступите до коледжу? Бачу, як ви штудіюєте свої книжки, тобто, маю на увазі, що ви дуже старанно вчитеся, – Джо почервоніла від жахливого «штудіюєте», що вирвалося з її вуст.

Лорі посміхнувся і відповів, знизавши плечима:

– Десь за рік або два. У будь-якому разі я не піду раніше сімнадцяти.

– Хіба вам не п'ятнадцять? – запитала Джо, дивлячись на високого хлопця, якому вона вже подумки приписала сімнадцять років.

– Шістнадцять буде в наступному місяці.

– Як би я хотіла вступити до коледжу! Але по вас не скажеш, що ви дуже очікуєте на навчання там.

– Направду, я ненавиджу це! Власне, в коледжі можна зустріти або ботанів-жайворонків, або ж ледарів, що хочуть тільки веселитися. Щодо мене, то я не хочу належати до жодної з цих категорії.

– Що ж вам подобається?

– Жити в Італії та насолоджуватися життям по-своєму.

Джо дуже хотіла запитати, як це – «по-своєму», але він так насупився, коли промовляв останню фразу, що вона змінила тему на «танцювальну». До того ж її нога весь час відбивала такт танцю:

– Яка чудова полька! Чому б вам не піти? І не спробувати?

– Якщо ви підете зі мною, – відповів він, галантно вклонившись.

– Я не можу, бо сказала Мег, що не буду, тому що... – тут Джо нерішуче зупинилася, бо не вирішила, говорити їй чи сміятися.

– Тому що... що?

– Ви нікому не скажете?

– Ніколи!

– Ну, в мене є погана звичка – стояти впритул до каміна, і тому я часто пропалюю свої сукні, як і цю. І хоч дірку ми зашили, все-таки Мег веліла мені не повертатися спиною, щоб ніхто не бачив, що я накоїла. Можете сміятися, якщо хочете. Це смішно, я знаю.

Але Лорі не сміявся. Він якусь хвилину дивився вниз, а коли підняв голову, то вираз його обличчя трохи спантеличив Джо, як і те, з якою ніжністю він сказав:

– Не переймайтеся. Я скажу вам, як нам вчинити. У будинку є довгий зал, ми підемо туди й танцюватимемо, як схочемо. Нас ніхто не побачить. Будь ласка, ходімо.

Джо із задоволенням пристала на цю пропозицію, водночас бажаючи, щоб і в неї була повноцінна пара красивих рукавичок, таких же перлинно-сірих, як у Лорі. В залі справді нікого не було, і в них вийшла чудова полька, бо Лорі добре танцював і вчив її німецькому кроку. Танець був повний веселий стрибків та швидкого ритму, який відповідав натурі дівчини. Коли музика стихла, вони сіли на сходинках, щоб віддихатися, і Лорі почав цікаво розповідати Джо про студентський фестиваль у Гейдельберзі. Аж тут у пошуках сестри з'явилася Мег. Вона поманила її пальцем, і Джо неохоче пішла за нею до бічної кімнати. Там Мег сперлася на диванне більце, обличчя її було зовсім бліде.

– Я дуже вивихнула ногу. Цей жакликий високий каблук підвернувся, і через нього я мало не впала. Нога болить так, що ледве можу стояти, і, напевно, не знаю, як доберуся додому, – сказала вона, погойдуючись від болю.

– Я так і знала, що ти пошкодиш собі ноги цими дурними туфлями. Мені так шкода... Але я не бачу іншого виходу, ніж взяти коляску або залишитися тут на всю ніч, – відповіла Джо, м'яко масажуючи ногу сестри.

– Ні, коляску ми взяти не можемо, це дуже дорого. Відправити нікого, та й всі до того ж приїхали зі своїми колясками.

– Я сама піду.

– Ні, справді! Зараз вже дев'ять, і темно, як у Єгипті. Я не можу залишитися тут, тому що будинок і так повний. Я відпочину, поки не прийде Ханна, і спробую якось дістатися додому.

– Я запитаю Лорі. Він зможе піти за коляскою, – сказала Джо з полегшенням, коли ця ідея спала їй на думку.

– О, я прошу тебе, ні! Не проси й не говори нікому. Принеси мені мої черевики та поклади ці туфлі разом з іншими нашими речами. Я більше не можу танцювати, але щойно вечеря закінчиться, дивись, чи не йде Ханна, й одразу кажи мені.

– Всі вже йдуть вечеряти. Я залишуся з тобою. Так буде краще.

– Ні, любя, біжи й принеси мені кави. Я так втомилася, що не можу поворухнутися.

І Мег, приховавши свої черевики, відкинулася на спинку дивану. Джо тим часом попрямувала до їдальні, однак знайшла її не скоро, спочатку зазирнувши до комори, де зберігався посуд, потім – до зали, де старий містер Гардінер пригощався наодинці. А коли нарешті дісталася їдальні, то, притїма схопивши чашку з кавою, одразу пролила її на себе, урівнявши в правах передню частину своєї сукні з задньою.

– О, ні, яка я незграба! – вигукнула Джо. У розпачі вона намагалася стерти пляму рукавичкою Мег, після чого й та стала брудною.

– Чи можу я вам допомогти? – прозвучав неподалік доброзичливий голос. Це був Лорі з чашкою кави в одній руці та креманкою з морозивом – в другій.

– Я хотіла віднести цю каву для Мег, яка дуже втомилася, але хтось штовхнув мене, і ось – тепер я в такому прекрасному вигляді, – відповіла Джо, похмуро поглядаючи на спідницю та рукавичку, які набули кавового кольору.

– Як шкода! Я шукав когось, кому віддати все це. Може, віднесемо цю каву й морозиво вашій сестрі?

– О, дякую! Я покажу вам, де вона. Я вже нічого не братиму, бо, певна, знову все зіпсую.

Джо йшла попереду, а Лорі позаду котив маленький столик на коліщатках, куди також поставив каву й морозиво для Джо. Це виглядало так тактовно, що навіть Мег назвала його «хорошим юнаком». За розмовами й солодощами весело спливав час, аж поки до кімнати не увірвалися молоді люди, що заходилися грати в «лічилки». По тому прийшла й Ханна. Мег

піднялася з дивану так швидко, що аж скрикнула від раптового болю, а Джо довелося підхопити її.

– Тихше! Не кажи нічого, – прошепотіла вона, вголос додаючи: – Нічого, нічого, пусте. Я трохи підвернула ногу, от і все.

Ханна незадоволено щось пробурмотіла, Мег заплакала, а Джо трохи розгубилася, але потім вирішила, що вона в цій ситуації повинна зберігати холодну голову. Треба було брати все у свої руки. Вислизнувши з кімнати, вона побігла вниз і, знайшовши слугу, запитала, чи може він дістати їй коляску. Це був найманий офіціант, який нічого не знав про коляски. Зате їхню розмову почув Лорі і запропонував дідусеву карету, яка щойно за ним приїхала.

– Але ж ще зовсім рано! Ви, мабуть, хочете побути ще? – почала було Джо, не наважуючись одразу прийняти його пропозицію.

– Я завжди йду рано, правда, правда! Будь ласка, дозвольте мені підвезти вас додому. Тим паче, що на вулиці, здається, пішов дощ, – мовив Лорі.

Це остаточно вирішило подальший хід справи. Розповівши про травму Мег, Джо з вдячністю погодилася й помчала, щоб повідомити інших. Тож незабаром розкішна карета Лоуренсів відїхала від дому Гардінерів. Лорі сидів поряд із кучером, на козлах, тому Мег могла тримати ногу вільно. Дорогою дівчатка обговорювали бал.

– Я прекрасно провела час! А ти? – запитала Джо, послаблюючи свою зачіску та влаштуваючись зручніше.

– Так, поки не підвернула ногу. Здається, я сподобалася подрузі Саллі, Енні Моффат. Вона запропонувала мені разом із Саллі тиждень погостювати в її родині. Було б чудово, якби мама дозволила мені поїхати, – мрійливо сказала Мег.

– Я бачила, як ти танцювала з якимось рудим хлопцем, від якого я втекла. Він тобі сподобався?

– О, дуже! Його волосся темно-руде, а не руде, і він був дуже ввічливий. Ми прекрасно танцювали чеські танці, особливо рейдовак⁷.

– Він виглядав, як коник у припадку, коли робив новий крок. Лорі і я не могли втриматися від сміху. Ви чули нас?

– Ні, але це було дуже грубо. Що ви там робили весь цей час?

Джо розповіла про свої пригоди, і коли вона закінчила, карета підїхала до будинку сімейства Марч. З величезною вдячністю вони побажали Лорі на добраніч і увійшли в передпокій, сподіваючись нікого не потурбувати. Але щойно вхідні двері рипнули, дві маленькі голівки здригнулися, і два сонних, але нетерплячих голоси скрикнули з темряви кімнати.

– Розкажіть про бал! Розкажіть про бал!

Хоч Мег і назвала це «великим недоліком манер», але Джо захопила трохи солодошів для маленьких сестер, тож вони, задовольнившись і короткою розповіддю і солодошами, незабаром повлягалися.

– Що я можу сказати? Мені сподобалося відчувати себе прекрасною молодою жінкою, котра приїхала додому в кареті, побувавши на балу. Як приємно надягти свій халат, розчісувати волосся... – просторікувала Мег, коли Джо перев'язувала їй ногу, змочивши бинт в арніці.

– Але я щось не вірю, що ці прекрасні молоді жінки насолоджуються вечорами більше, ніж ми, незважаючи на наше обгоріле волосся, старі сукні, одну рукавичку на двох й тісні туфлі, які шкодять нашим щиколоткам, бо ж ми дурненькі, щоб правильно носити їх, – сказала Джо, і, гадаю, вона мала цілковиту рацію.

⁷ Рейдовак або ж радовак – старовинний, швидкий та напрочуд популярний чеський танець.

Розділ четвертий Тягоги

– Ох, як важко, але треба знову ставати до роботи, – зітхнула Мег на ранок після танців. Свята завершилися, тиждень веселощів добігав кінця, й треба було братися за справи, які вона ніколи не любила.

– Хотілося б, щоб Різдво тривало весь час. Хіба це не було б прекрасно? – відповіла Джо, понуро позіхаючи.

– Так, приємно бачити на столі квіти, насолоджуватися святковою вечерею вдома, ходити в гості, їздити в кареті, читати й відпочивати, а не працювати. А є люди, які весь час так живуть. Ви знаєте, я завжди заздрю дівчатам, які мають таке життя, мені так подобається вся ця розкіш, – сказала Мег, намагаючись вирішити, яка з двох потертих суконь виглядає менш обшарпаною.

– Ну, в нас не може бути всього цього, тож досить мріяти, треба брати ношу, що впала на наші плечі, і нести її так бадьоро, як це робить Мармі. Я впевнена, що тітонька Марч для мене – звичайнісінька причепа, але, гадаю, прийде час, коли я навчуся не скаржитися, і тоді моя ноша стане легкою.

Ця ідея лоскотала уяву Джо, тому дівчина була в гарному настрої. Але Мег все одно була понурою, як хмара у смурний день, бо сьогодні її тягар – чотири розбещені дитини – здався їй важчим, ніж будь-коли. Вона навіть не знайшла сил, щоб причепуритися перед дзеркалом, як робила це зазвичай, надіваючи на шию блакитну стрічку й якимось по-чудному заплітаючи волосся.

– Який сенс у тому, щоб добре виглядати, коли мене ніхто не бачить, крім цих жахливих карликів, і нікого не хвилює, гарно я виглядаю чи ні? – пробурмотіла вона, різко зачинивши ящик комоду. – Я маю весь час працювати, і лише зрідка випадає трохи веселощів. Я старітиму, ставатиму потворною й понуришою, бо я бідна і не можу насолоджуватися своїм життям, як інші дівчата. Це так принизливо!

Тож Мег спустилася до сніданку з кислим виразом обличчя і весь час була не в гуморі. Насправді, сьогодні всі були не проти того, щоб трошки побуркотіти.

У Бет розболілася голова, і вона прилягла на диван, намагаючись заспокоїтися. Компанію їй склала кішка з її трьома кошенятами. Емі хвилювалася, бо не вивчила уроки, і не могла знайти свої чобітки. Джо насвистувала якусь пісеньку, спричиняючи навіть для себе забагато шуму.

Пані Марч цього ранку була дуже зайнята, намагаючись закінчити листа, який треба було негайно відправити. У Ханни теж були напади роздратування, бо вчора запізно лягла спати, а вранці для неї це завжди виливалося у проблему.

– Ні, ви тільки подивіться, це якась напасть! Напевно, ми найроздратованіша родина! – вигукнула Джо, втрапивши самовладання після того, як перекинула чорнильницю, порвала обидва шнурки на чобітках та ще й сіла на свого капелюха.

– А ти – найсердитіша зі всіх нас! – повернулася до неї Емі, підбиваючи суму у своїх розрахунках. Приклад був зроблений невірною, й відповідь Емі не збігалася з поданим у кінці підручника.

– Бет, якщо ти не триматимеш цих огидних кішок у підвалі, я їх втоплю, – сердито вигукнула Мег, намагаючись позбутися кошеняти, яке видряпалося їй на спину й застрягло, як реп'ях, та ще й так, що Мег не могла його дістати.

Джо розсміялася, Мег розкричалася, Бет благала не чіпати кошенят, а Емі волала, бо не могла згадати, скільки буде дев'ять помножити на дев'ять.

– Дівчата, дівчата, тихенько! Мені потрібна хвилинка спокою. Я маю встигнути до ранкової пошти, щоб відправити листа, а ви дуже відволікаєте мене, – вигукнула пані Марч, викреслюючи третє невдале речення зі свого листа.

Тієї ж миті у кімнаті запанувала тиша, яку одразу порушила Ханна, що принесла тарілку з двома гарячими пиріжками і, поставивши її на стіл, вийшла. Це були турновери. Ханна завжди готувала їх, коли дівчата йшли на роботу. У свою чергу дівчата називали ці пиріжки «муфтами», бо для них вони також були засобом для зігрівання холодних рук.

Попри будь-який настрій чи зайнятість, Ханна обов'язково пекла їх, бо шлях до роботи у дівчат був довгим і безрадісним. Та й у бідолах не було іншого обіду, а вони зазвичай поверталися додому о чотирнадцятій.

– Обійми своїх кошенят – це найкращі ліки від головного болю, Бетті. До побачення, Мармі. Ми сьогодні поводитися погано, але додому повернемося, як і зазвичай – ангелами. Ходім, Мег! – Джо потопталася на місці, відчуваючи, що сьогодні вони можуть відправитися в дорогу, не дотримавшись усіх процедур.

Вони завжди озиралися, перш ніж повернути за риг, бо в цей час їхня матір стояла біля вікна, усміхалась і махаючи їм рукою. Чомусь здавалося, що вони не могли б прожити день без цього. І настрої у них був би кепським, коли б не було цього останнього проблиску материнського тепла, що торкається своїх дітей, наче сонячне світло.

– Якби Мармі замість поцілунку вимахувала б нам кулаком, це послужило б уроком, який ми заслужили. Ми поводитися, як тварюки! – вигукнула Джо, потай нарікаючи на сніжну погоду та сильний вітер.

– Не використовуй такі жахливі слова, – долинув голос Мег десь з глибини шалі, в яку вона загорнулася, як черниця, що ховається від світу.

– Мені подобаються гарні сильні слова, які щось означають, – відповіла Джо, піймавши свого капелюха, коли той вже майже злетів з її голови.

– Називай себе будь-якими іменами, які тобі подобаються, але я не тварюка, не мерзотниця, й не негідниця, і я не хочу, щоб мене так називали.

– Ти – зіпсована істота, а сьогодні – просто нестерпна, бо злишся, що не можеш весь час купатися в розкоші. Бідненька, просто почекай, поки я зароблю достатньо грошей, і ти насолоджуватимешся каретами, морозивом і туфлями на підборах, букетами й рудоволосими хлопцями, з якими можна потанцювати.

– Яка ти смішна, Джо! – сказала Мег ніби з докором, проте сміючись над сестриними жартами, які вочевидь підбадьорили її.

– На щастя для тебе, я хоч не надуваюсь скорботним повітрям і намагаюся не бути похмурою, як ти. Ми маємо зберігати наш гумор. Слава Богу, я завжди можу віднайти щось смішне, щоб не повісити носа. Все, геть бурчання, повернімося додому в гарному настрої.

Джо бадьоро поплескала сестру по плечу, коли настав час попрощатися. Вони тримали в руках по теплому турноверу, намагаючись бути веселими, незважаючи на зимну погоду, важку роботу й незадоволені бажання молодості, яка вимагала розваг.

Коли пан Марч втратив свої статки, намагаючись допомогти нещасному другу, дві старші дівчинки благали, щоб їм дозволили зробити щось для підтримки сім'ї, або хоча б заробити трохи грошей на власне утримання. Батьки не перечили, бо вірили в те, що праця направляє юну енергію в правильне русло і така людина рано здобуває свою незалежність.

Маргарет знайшла місце гувернантки і відчула себе багатую, незважаючи на маленьку зарплату. Вона любила розкіш, а своєю головною проблемою називала бідність. Їй було важче, ніж молодшим сестрам миритися із злиднями, бо добре пам'ятала, коли їхній будинок був повною чашею, а життя сповнене легкості й задоволення. Мег намагалася не заздрити або виказувати незадоволення, але ж це цілком природно, що молода дівчина жадає красивих речей, веселих друзів, достатку та щасливого життя.

Все це вона щодня бачила в будинку, де працювала. Старші доньки Кінгів вже почати виходити у світ. Вони вбиралися у витончені бальні сукні, ходили в театри, на концерти, каталися на санях... Словом, Мег чула про веселі розваги всіх видів, бачила, як розтринькуються гроші на непотріб, а вона використала б їх з більшою користю. Почуття несправедливості іноді змушувало її страждати, адже вона ще не знала, наскільки багата на Божу милість, яка одна може зробити життя щасливим.

У свою чергу Джо отримала свою роботу випадково. Їхня тітонька Марч через хворобу потребувала сторонньої допомоги. Бездітна старенька запропонувала в дочерити одну з дівчат, коли в родині виникли проблеми, і була сильно ображена, що її пропозицію відхилили. Друзі говорили пані Марч, що вона втратила всі шанси на те, щоб їх згадали в останній волі багатой родички. Але сімейство Марч славилася своєю впертістю та прямою: «Ми не можемо проміняти наших дівчат навіть на дюжину заповітів. Багаті чи бідні, ми триматимемося разом, бо цим щасливі».

Певний час старенька не спілкувалася з ними, аж поки випадково не зустріла Джо у своїй подрузі. Щось у смішному образі та манерах племінниці вразило її, і вона запропонувала Джо допомагати їй. Це зовсім не влаштовувало дівчину, але нічого кращого не було. На загальний подив, вона чудово ладнала зі своєю дратівливою родичкою. Звісно, інколи траплялися бурі, тоді Джо в ультимативній формі заявляла, що більше не повернеться до виконання своїх обов'язків. Однак після цих слів тітка Марч швидко приходила до тями й посилала за нею з такою наполегливістю, що дівчина не могла відмовитися. Мабуть, насамперед тому, що гостра на язик стара леді насправді – в глибині серця – подобалася Джо.

Не в останню чергу приваблювала Джо й велика бібліотека, яку склали прекрасні книжки, що потерпали від пилу та павуків після смерті дядька Марч. Джо часто згадувала доброго старого джентльмена, який дозволяв їй будувати залізниці й мости зі своїх великих словників, розповідав їй історії про дивні картинки зі своїх латинських книжок, купував листівки та пригощав печивом щоразу, коли зустрічав її на вулиці. Нині ця тьмяна кімната з бюстами, що дивляться вниз з високих книжкових шаф, із зручними стільцями, глобусами і, найголовніше, з безоднею книжок, котрі давали змогу Джо мандрувати, куди завгодно, була для неї місцем справжнього блаженства.

У ті години, коли тітонька Марч дримала або була зайнята гостями, Джо поспішала сюди, згорталася калачиком у кріслі, і поринала у вірші, любовну та історичну прозу, оповіді про подорожі, розглядала картинки, як справжнісінький книжковий хробак. Але це щастя зазвичай тривало недовго. Тільки-но Джо дочитувалася до кульмінації в тій чи тій історії, найбільш солодкого вірша або в оповіді про найнебезпечнішу пригоду її улюбленого мандрівника, пронизливий голос одразу кликав її: «Джозе-фіна! Джозе-фіна!». Тож їй доводилося поспіхом залишати свій рай, щоб накручувати пряжу, мити пуделя або годинами читати тітці твори Белшема⁸.

Тим часом у Джо були амбіції. Вона мріяла зробити щось дуже чудове. Щоправда, що саме, ще не знала, але в неї був час, щоб розібратися в цьому. Читання надихало її, тож вона була дуже незадоволена, коли її відривали від книжок. Як і тим, що не мала змоги бігати та

⁸ Вільям Белшем (1752–1827) – англійський письменник, якому належать праці з політики та історії. Прихильник Партії вігів.

їздити верхи стільки, скільки їй хотілося. Палкий характер, гострий язик і неспокійний дух часто ставали причиною конфліктів, а життя дівчини було низкою зльотів і падінь – часом комічних, часом жалюгідних. Але наука, котру вона отримувала в тітоньки Марч, була саме тим, що їй було потрібно, а думка про те, що вона заробляє гроші на власне утримання, тішила і робила щасливою, незважаючи на ненависне голосіння – «Джозе-фіна!».

Бет була дуже сором'язлива, щоб йти до школи. Вона спершу ходила туди, але це було випробування: бідна дитина так страждала, що скоро від цієї ідеї відмовилися, і вона стала навчатися вдома з батьком. Навіть коли він пішов на війну, а мати всю свою енергію віддавала Спільноті допомоги солдатам, Бет сумлінно вчилася самостійно, ще й виконувала безліч іншої роботи. Вона була природженою домогосподаркою, всіляко допомагаючи Ханні тримати будинок охайним та затишним, а єдиною нагородою за це воліла б мати любов ближніх. Вона проводила довгі й тихі дні, що, проте, не здавалися їй самотніми чи порожніми, бо її маленький світ був заселений уявними друзями. Щоранку потрібно було одягати шістьох ляльок, бо Бет була ще дитиною й любила своїх вихованців так само, як і сестер. Серед ляльок Бет не було жодної цілої, красивої чи нової, всі іграшки перейшли до неї від сестер, які вже переросли дитячі ігри. Емі сказала, що їй не потрібні ці потвори, тому ті опинилися у повній власності Бет.

Дівчинка дуже дбайливо ставилася до них і навіть створила лікарню для німців. Жодна шпилька ніколи не вставлялася в їхні життєво важливі органи, до них не промовлялося жодного різкого слова, ніякі удари або зневажливі дії не торкалися їхнього «тіла». Всі були нагородовані й одягнені, всі були рівні. Бет доглядала та пестила своїх підопічних з любов'ю та ніжністю, якою повнилося серце дівчинки.

Одне з цих нещасних створінь колись належало Джо, і, провівши бурхливе життя, опинилося серед дрантя у сумці. Бідолаху-інваліда врятувала Бет і доставила її до притулку. У ляльки не вистачало верхньої частини голови, тому її нова господиня причепила до маленької голівки акуратного капелюшка. Більш того, у ляльки не було ні рук, ні ніг, але Бет приховала й ці недоліки, загорнувши її в ковдру й надавши найкраще ліжко. Якби хтось знав, скільки турботи Бет приділяє нещасній ляльці! Гадаю, це неодмінно зворушило б серця людей, а то й трохи розсмішило їх.

Вона приносила ляльці квіти, читала їй книжки, виносила на вулицю, ховаючи під пальто, щоб та дихала свіжим повітрям, співала колискові й ніколи не лягала спати, не поцілувавши її брудне обличчя з ніжним шепотом: «Сподіваюся, в тебе будуть хороші сни, моя біднесенька».

У Бет були свої проблеми – так само, як і в інших, і, будучи не ангелом, а дуже людяною маленькою дівчинкою, вона часто плакала, як сказала б Джо, бо не могла брати уроки музики й грати на прекрасному піаніно. Вона так сильно любила музику, так прагнула вчитися і так терпляче практикувалася на старому інструменті, що здавалося, хтось має зважити на це. Та ніхто не допомагав, проте ніхто й не бачив, як Бет витирала сльози з жовтих клавіш, які вже були не здатні створити гармонійну мелодію. Бет завжди плакала наодинці. Вона співала, як маленький жайворонок, про свою роботу, ніколи не втомлювалася, допомагаючи Мармі чи дівчатам, і день за днем з надією говорила собі: «Я знаю, що коли-небудь я навчуся своєї музики, якщо я маю до цього хист».

У світі багато таких Бет, сором'язливих і тихих, що сидять по кутках до останнього й живуть для інших так непомітно, що ніхто не бачить їхніх жертвоприношень, поки маленький цвіркун не перестане співати свою одноманітну пісеньку, і солодка, сонячна присутність не зникне, залишаючи за собою тишу й тінь позаду.

Якби хто-небудь запитав Емі, яке було найбільше випробування в її житті, вона б одразу відповіла: «Мій ніс». Коли вона була дитиною, Джо випадково впустила її у відро з вугіллям, і Емі була певна, що це падіння назавжди занапостило її ніс. Він не був ні великим, ні червоним,

як славнозвісний ніс з роману Фредрики Бремер⁹, він був тільки досить пласким та позбавленим деякого аристократизму. Проте ніхто так не вважав, окрім неї, і вона робила все можливе, щоб приховати свої недоліки, але Емі страшенно хотілося мати грецький профіль, і, щоб утішити себе, вона постійно малювала носи улюбленої форми.

«Маленький Рафаель» – так її називали сестри. В Емі справді був талант художника: ніколи вона не почувалася такою щасливою, як під час малювання квітів, фей або ілюстрування історій у дивний спосіб. Її вчителі скаржилися, що замість того, щоб складати числа та розв'язувати задачі, вона покриває всю свою грифельну дошку тваринами, чисті сторінки атласу, призначені для копіювання карт, використовувалися з тією ж метою, а на сторінках книжок періодично з'являлися карикатури найбезглуздішого змісту. Вона виконувала домашні завдання абияк, але уникала доган через свій хист до малювання.

Емі мала багато друзів, любила спілкуватися й легко заводила нові знайомства. В неї був запальний характер, харизма, яка притягувала до неї людей без будь-яких зусиль з її боку. Оточуючих захоплювали її природні манери та витонченість, так само як і її досягнення, оскільки, крім малювання, вона могла зіграти дванадцять мелодій, плести гачком і читати по-французьки, промовляючи абсолютно правильно понад дві третини слів. Вона вміла по-особливому жалібно сказати: «Коли тато був багатий, ми робили те-то й те-то», що було дуже зворушливо, а її довгі слова та хитромудрі фрази дівчата вважали «досконало елегантними».

Емі була неабияк розпещена, бо всім хотілося її приголубити, і це невпинно підживлювало її марнославство та егоїзм. Єдина річ приводила її до тям: вона мала доношувати одяг своєї кузини Флоренс. У мами кузини був не дуже витончений смак, й Емі глибоко засмучувалася, коли доводилося носити червоний каптур замість синього, позбавлені шарму сукні й фартухи, які їй не пасували. Незважаючи на те, що всі сукні були дуже якісно зшиті та лише трохи зношені, художні очі Емі сильно страждали від несмаку, особливо цієї зими, коли її шкільна сукня мала тьмяно-фіолетовий колір з жовтими цятками й без єдиної прикраси.

– Моя єдина розрада, – сказала вона Мег зі сльозами на очах – це те, що мама не чіпає мої сукні та не обрізає їх, навіть коли я вередую, як це робить мама Мері Паркс. О, мій Бог, це справді жахливо, іноді її мама буває такою розлюченою, що вкорочує сукню до колін, і тоді Мері не може прийти в школу. Коли я думаю про цю дегенерацію¹⁰, я відчуваю, що можу стерпіти навіть мій плаский ніс і фіолетову сукню з жовтими цятками.

Мег була довіреною особою Емі та великим для неї авторитетом, тимчасом як через дивне тяжіння протилежностей Бет найкраще ладнала з Джо. Одній тільки Джо ця сором'язлива дитина розповіла про свої страхи і, як не дивно, Бет – більше, ніж будь-хто в родині, могла справити благотворний вплив на свою відчайдушно-легковажну сестру.

Старші дівчатка теж ладнали між собою, кожна з них взяла опіку над однією з молодших сестер й доглядали за ними по-своєму, «граючись у маму», як вони це називали. Насправді, тепер молодші сестри слугували для старших ляльками, на яких ці маленькі жінки могли випробовувати свій материнський інстинкт.

– У когось є якась цікава історія? В мене був такий похмурий день, що, мабуть, помру, якщо не почую чогось веселого, – сказала Мег, коли вони сиділи разом за шиттям у той вечір.

– Тітонька сьогодні трохи чудила. Власне, все закінчилося добре, тож я можу розповісти вам про це, – почала Джо, яка дуже любила розповідати історії. – Я читала цього нудного Белшема, як завжди, монотонно, бо тітка від цього швидше засинає, а я дістаю якусь хорошу книжку й читаю, як навіжена, поки вона не прокинеться. Але сьогодні я теж задрімала, та

⁹ В оригіналі Луїза Олкотт вживає фразу «Petrea's nose», натякаючи на героїню роману Фредрики Бремер – шведської письменниці, феміністки та мандрівниці (1801–1865). У її творі «Дім, або ж сімейні клопоти та ігри», в одній з героїнь – Петреї – великий ніс, про що вона постійно шкодує.

¹⁰ У перекладі А. В. Устиної та А. Д. Іванова міститься припущення, що Емі полюбляє вживати «розумні» слова, але часто плутає їх змісти. Наприклад, цього разу явно малася на увазі «деградація», а не «дегенерація».

перш ніж остаточно заснути, так голосно позіхнула, що вона запитала мене, чи не збираюсь я проковтнути цю книжку. «З радістю, якщо в такий спосіб мені вдасться з нею покінчити», – відповіла я, намагаючись не бути надто зухвалою. Потім вона прочитала мені довгу лекцію про мої гріхи й сказала, щоб я сиділа й обмірковувала їх, поки вона «забудеться» на хвилинку. Але насправді після цього добудитися її непросто. Тож щойно я побачила, що голова тітоньки Марч почала хилитися донизу – ну прямо, як тяжка жоржина на тоненькому стебельці! – витягла з кишені «Векфілдського священника»¹¹ й почала читати, одним оком поглядаючи у книжку, а другим – на тітку. Але не змогла не розсміятися, коли дісталася місця, де вони всі падали у воду. Тітка, зрозуміло, прокинулася. Слід зазначити, що вона завжди добрішає після сну, а цього разу навіть звеліла мені трохи почитати і їй ту легковажну книжку, яку я обрала замість гідного й повчального Белшема. Я старалася, як могла, щоб їй вона сподобалася, тож почувала: «Щось я не розумію, про що тут йдеться. Повертайся і починай спочатку, дитя». Тож я повернулася туди, де починається опис сімейства Прімроз. В якийсь момент читання виснажило мене, тож я зупинилася на захоплюючому місці й смиренно сказала: «Боюся, це стомлює вас, пані. Може, мені зупинитися?». Вона схопила плетиво, яке випало було з її рук, кинула на мене гострий погляд поверх окулярів, і коротко відповіла: «Завершіть цю главу, леді, й не смійте мені грубити».

– Так що, їй справді сподобалася? – запитала Мег.

– Вона, звісно, не зізналася в цьому! Але дозволила старому Белшему відпочити, і коли я побігла за моїми рукавичками сьогодні вдень, вона сама читала «Священника», та ще й так захопилася, що не почувала, як я сміюся й пританцьовую у передпокої від радості. Ех, як було б добре, якби вона обрала цю книжку для читання! Тітонька! Яке б могло бути в неї життя зі всіма її грошима! Але, на правду, я їй не заздрю з усіма її грошима. Бо, здається, проблем у неї часто буває не менше, ніж у нас, – додала Джо.

– Це нагадало мені, – сказала Мег, – що в мене теж є, що розповісти. Це не така смішна історія, як у Джо, але я багато думала про це, коли повернулася додому. Сьогодні Кінги були наче не в собі, і один з дітей сказав мені, що його старший брат зробив щось жахливе, і тато відіслав його. Я чула, як пані Кінг плакала, а містер Кінг розмовляв дуже голосно. Грейс і Елен відвертали обличчя, коли проходили повз мене, тому я не бачила, наскільки червоними й опухлими були їхні очі. Зрозуміло, я не ставила жодних запитань, але мені було дуже шкода їх, і я щаслива, що в мене нема таких дикуватих братів, які коять злі справи й ганьблять сім'ю.

– Гадаю, що зганьбитися самій, наприклад, у школі, набагато гірше, ніж все, що можуть зробити погані хлопці, – сказала Емі, хитаючи головою, наче її життєвий досвід був значним. – Сюзі Перкінс прийшла сьогодні в школу з такою красивою червоною каблучкою, та ще й у вигляді серця! Мені страшенно хотілося мати таку саму! Так ось, вона намалювала карикатуру на містера Девіса з жахливим носом та горбом, і підписала це словами на повітряній кульці, що випливає з його рота: «Юні леді, я не зводжу з вас погляду!». Ми засміялися, і раптом його погляд зупинився на нас, і він наказав Сюзі підняти її дошку. Вона перелякалася, але все-таки зробила це, і, як гадаєте, що він зробив? Він схопив її за вухо – за вухо! Просто уявіть, як це жахливо! А потім змусив стояти з дошкою в руках цілих півгодини, щоб всі могли бачити цю ганьбу.

– Хіба дівчата не сміялися над карикатурою? – запитала Джо, якій смакували подібні ситуації.

– Сміялися? Ні! Вони сиділи нерухомо, як миші, а Сюзі плакала. Це жахливо. В цей момент я зовсім їй не заздрила, бо відчувала, що мільйони каблучок у вигляді серця не зробили б мене щасливою після такого болісного приниження, – сказала Емі й продовжила свою роботу,

¹¹ «Векфілдський священник» – роман англійського письменника, яскравого представника сентименталізму Олівера Голдсмита (1730–1774).

гордо усвідомлюючи свої чесноти й радіючи успішному проголошенню двох довгих монологів на одному диханні.

– Сьогодні вранці я теж побачила дещо, що мені сподобалося, і я хотіла розказати про це за обідом, але забула, – сказала Бет, одночасно приводячи в порядок кошик Джо, в який вона перевернула чашку. – Коли я пішла купити кілька устриць для Ханни, я побачила в рибному магазині пана Лоуренса. Він мене не бачив, бо я сховалася за бочку з рибою, а він був зайнятий розмовою про риболовлю з паном Каттером. Аж ось якась бідна жінка увійшла до крамнички з відром і шваброю, запитавши пана Каттера, чи дозволить він їй прибрати у крамниці в обмін на рибу, бо вона не обідала і їй нема чим годувати своїх дітей. Але пан Каттер кудись поспішав і досить роздратовано відповів: «Ні», тому вона вже збиралася йти, виглядаючи голодною й нещасною. Аж ось пан Лоуренс підчепив велику рибу зігнутих кінцем своєї палиці й простягнув їй. Вона дуже зраділа й одночасно здивувалася, взяла рибину прямо в руки і дякувала йому знову й знову! Він сказав їй «піти й приготувати це». Яка вона була щаслива! Хіба це не гарний вчинок з його боку? О, вона виглядала так смішно, обіймаючи велику слизьку рибу й сподіваючись, що «ліжко пана Лоуренса на небесах буде дуже м'яким».

Дівчата від душі посміялися над історією Бет, а потім попросили у своєї матері щось розповісти, і після хвилинного роздумування, вона серйозно сказала: «Сьогодні, займаючись кроєм фланелевих курток, я була одна в кімнаті, й постійно думала про нашого батька. Мене охопило хвилювання, бо чомусь уявила, якими ми будемо самотніми й безпорадними, якщо з ним щось станеться. Це було зовсім не мудро з мого боку – думати про таке, але я продовжувала хвилюватися, поки не прийшов якийсь старий із замовленням щодо одягу. Він сів поруч зі мною, і я почала говорити з ним, бо він виглядав бідним, втомленим і теж схвилюваним. «Чи є в тебе сини в армії?», – запитала я, тому що записка, яку він приніс, була для мене. «Так, пані. У мене було четверо синів, але двох вбили, один потрапив у полон, а я їду до найменшого, який дуже захворів і лежить у вашингтонській лікарні», – відповів він тихо. «Ви багато зробили для своєї країни, пане», – сказала я, відчуваючи тепер повагу, а не жалість. «Не більше, ніж варто було б, пані. Я пішов би сам, якби міг. Але від мене тепер нема жодної користі, тож я віддав своїх хлопчиків і зовсім не шкодую про це». Він говорив так весело, виглядав настільки щирим, і, здавалося, був такий радий віддати все, що в нього було, що мені стало соромно за себе. Я віддала одну людину й занадто багато думаю про це, а він віддав чотирьох синів, не знаючи, що з ними станеться. Мої дівчата всі вдома, щоб утішити мене, а його останній син чекає на батька за багато миль, щоб, можливо, попроситися з ним! В ту мить я відчула себе настільки багатою, такою щасливою, думаючи про своє благословення, що дала йому трохи грошей і подякувала від щирого серця за урок, який він мені дав.

– Розкажи ще історію, мама, з моральним духом, як ось ця. Мені подобається міркувати над ними, вони такі справжні й водночас захоплюючі, – сказала Джо після хвилинного мовчання.

Пані Марч посміхнулася й одразу почала нову оповідь, бо багато років розповідала історії цій маленькій аудиторії, тож знала, як їй догодити.

– Колись давно жили чотири дівчинки. У них всього вистачало – води, їжі, одягу, усіляких забавок, добрих друзів, батьки їх ніжно любили. Та все-таки це їх не задовольняло, – тут слухачки перекинулися хитрими поглядами та знову взялися старанно шити, а мати продовжила: – Ці дівчатка дуже хотіли бути хорошими, щодень вони приймали багато важливих та правильних рішень. Але надовго їх не вистачало, тож вони постійно говорили: «Якби тільки ми мали ось це...» або «Якби ми тільки могли зробити ось це...», зовсім забувши, скільки в них вже всього було. Тому вони запитали одну стареньку чаклунку, яке заклинання треба використати, щоб стати щасливими, і вона сказала: «Коли ви відчуваєте невдоволення, подумайте про те, що ви маєте, і будьте вдячні», – тут Джо швидко підняла очі, ніби збираючись заговорити, але передумала, зрозумівши, що історія ще не закінчена. – Дівчатка були дуже розум-

ними, тому вони вирішили скористатися її порадою, і яким було їхнє здивування, коли відчували, наскільки їм стало добре. Одна з них зрозуміла, що гроші не можуть захистити будинок та сім'ю багатих людей від сорому, інша – що, хоч вона й була бідною, проте мала більше щастя – з її юністю, здоров'ям і хорошим настроєм, ніж якась примхлива жінка похилого віку, яка не могла насолоджуватися всіма зручностями, які мала, третя дівчинка зрозуміла, що допомагати служниці готувати обід – це складно й іноді неприємно, але ще важче просити милостині, щоб мати цей обід, четверта ж усвідомила, що навіть каблучки, схожі на серця, не так цінні, як хороша поведінка. Тож дівчата вирішили припинити скаржитися й насолоджуватися тим, що в них вже є, намагаючись не втратити свої скарби, а навпаки – примножити їх. Тож, я вважаю, що вони ніколи не розчаруються й не пошкодують, що дослухалися до поради старенької чаклунки.

– Ох, Мармі, це дуже хитро з твого боку – звернути наші власні історії проти нас і дати нам проповідь замість казки! – вигукнула Мег.

– Мені подобається така проповідь. Це те, про що говорив нам батько, – задумливо сказала Бет, встромляючи голки в подушечку Джо.

– Я не так сильно скаржуся, як інші, і тепер буду обережнішою, ніж будь-коли, бо отримала попередження на прикладі Сюзі, – сказала Емі.

– Нам потрібен був цей урок, і ми зважатимемо на нього. Якщо ми це зробимо, просто скажи нам, як це робила стара Хлоя у «Хатинці дядька Тома», щоб ми пам'ятали про те, чим благословив нас Бог і в чому наша користь, – додала Джо, яка, звісно, була так само захоплена цією маленькою проповіддю, але не могла показати це повною мірою, зважаючи на свою веселу натуру. Адже любила посміятися навіть над найсерйознішою історією.

Розділ п'ятий Сусідські взаємини

– І що ти збираєшся робити? – запитала Мег одного сніжного дня, коли її сестра бродила по вітальні в гумових чоботях, старому плащі з каптуром, тримаючи в одній руці з мітлу, а в другій – лопату.

– Йду попрацювати, – відповіла Джо з бешкетним блиском в очах.

– А хіба двох довгих прогулянок цього ранку не досить? Сьогодні холодно й похмуро, я б радила тобі залишитися в теплі та сухості, як я, – сказала Мег, зіщулившись від однієї лише думки про те, як морозно надворі.

– Як-то кажуть, слухай поради та роби навпаки! Не можу я залишатися вдома цілий день, наче кішка, я не люблю дрімати біля багаття. Мені подобаються пригоди, і я збираюся їх знайти.

Мег підсунулася ближче до каміна, зосередившись на читанні «Айвенго», а Джо вирушила розчищати доріжку. Сніг був легким, і, швидко працюючи мітлою, вона незабаром пройшла по всіх стежках саду, щоб Бет могла, коли зійде сонце, спокійно виводити своїх ляльок на свіже повітря. Сад відділяв будинок сімейства Марч від будинку пана Лоуренса. Вони розташувалися в передмісті, яке все ще походило на село, з гаями й клумбами, великими садами й тихими вулицями.

Низька огорожа розділяла ці два маєтки. Старий коричневий будинок Марчів, що виглядав дещо вбого без виноградних лоз, які влітку покривали його стіни, і квітів, що в теплі дні прикрашали подвір'я. По іншу бік знаходилася велична кам'яниця, у якій явно було повно всіляких зручностей та розкоші, від флігеля з каретами до доглянутих доріжок, що вели в зимовий сад, а в самому будинку, коли на вікнах відкривалися штори, виднілися гарні речі.

І все-таки цей будинок справляв враження неживого, бо на галявині не бавилися жваві діти й жодне материнське обличчя ніколи не посміхалося з вікна, мало хто туди заходив і виходив, крім старого пана, його онука та слуг.

Для живої уяви Джо цей прекрасний будинок здавався якимось зачарованим палацом, сповненим пишнотами і таїнами, речами, яких ніхто ніколи ще не бачив. Вона давно хотіла побачити, що там приховано й познайомитися ближче з малим Лоуренсом, який, здавалося, хотів мати друзів, але не знав, як заговорити з людьми. Після балу Джо додалося нетерплячки, і вона придумала багато хитрощів, щоб подружитися з ним, але останнім часом хлопця ніхто не бачив. Джо вже почала думати, що він поїхав, аж ось одного разу його смугляве обличчя з'явилося у вікні верхнього поверху. Він задумливо дивився на їхній сад, де Бет та Емі гралися в сніжки.

«Цей хлопчик страждає без компанії та веселощів, – подумала Джо. – Його дідусь не знає, що для нього добре, а що погано й тримає його під замком на самоті. Йому потрібна компанія веселих хлопців, з якими можна погратися, або хтось молодий і жвавий. Гадаю, в мене б вистачило сміливості, щоб пробратися туди й сказати старому панові правду!»

Ця ідея потішила Джо, яка любила сміливі вчинки й завжди шокувала Мег своєю поведінкою. План «пробратися туди» не був забутий. І коли настав сніжний день, Джо вирішила спробувати повернути цю аферу. Вона побачила, як пан Лоуренс поїхав з обійстя, а потім височила до саду, щоб розчистити собі шлях до огорожі. Тут вона зупинилася й озирнулася

навколо. Все тихо, фіранки на нижніх вікнах щільно затулені, слуг не видно, та й взагалі нічого не видно, крім кучерявої чорнявої голови, що спиралася тонкою рукою на підвіконня верхнього вікна.

«Ось він, – подумала Джо, – бідний хлопчик! У цей похмурий день зовсім один і хворий. Це так сумно! Я кину сніжку і змушу його подивитися на мене, а потім заговорю з ним».

Сніжка точно влучила в шибку, і чорнява голова відразу повернулася, вікно відчинилося, звідти визирнуло обличчя, яке за хвилину втратило свій млявий вигляд – великі очі прояснилися, а рот почав усміхатися. Джо кивнула, засміялася й помахала своєю закорючкою-мітлою, крикнучи:

– Як ваші справи? Чи ви не захворіли?

Лорі прохрипів з вікна таким голосом, наче то був не хлопчик, а ворон:

– Вже трохи краще, дякую. У мене була сильна застуда, і я десь з тиждень пролежав у ліжку.

– О, мені так шкода! Чим ви себе розважаєте?

– Нічим. Тут нудно, як у могилі.

– А книжки? Хіба ви не читаете книжки?

– Читаю, так, але потроху, бо мені не дозволяють напружувати очі.

– А чи не може хтось читати вам вголос?

– Дідусь іноді так робить, але мої книжки йому не цікаві, а постійно просити Брука я не люблю. – Чому до вас не приходять гості?

– Я нікого особливо не хочу бачити. Хлопці, яких я знаю, дуже галасливі, тож від них у мене болить голова.

– У вас немає якоїсь милої знайомої дівчини, яка б почитала вам вголос та розвеселила?

– Не знаю жодної такої.

– Але ви знаєте мене, – почала було Джо, але потім розсміялася й зупинилася.

– Знаю, справді! Так і зроблю! Ви прийдете до мене в гості? Дуже прошу! – вигукнув Лорі.

– Я, звісно, не дуже тиха й мила, але я прийду, якщо мама дозволить мені. Піду й спитаю її. Зачиніть вікно, поведіться чемно й чекайте, поки я прийду.

З цими словами Джо взяла свою мітлу й пішла в будинок, думаючи, що скаже Мармі. Ця ідея із запрошенням Джо в гості дуже захопила Лорі, тож він потихеньку готувався до її візиту, оскільки, як сказала пані Марч, він був «маленьким джентльменом» і вшанував майбутню гостю, причесавши своє кучеряве волосся, пристебнувши свіжий комірець та прибравшись у кімнаті, яка, незважаючи на півдюжину слуг, була не така вже й акуратна. Скоро пролунав гучний дзвінок, а за ним – рішучий голос, що запитував «панича Лорі». Одразу після цього молодий слуга вбіг до кімнати Лорі, повідомивши, що молода леді чекає на нього.

– Добре, покажи їй, куди йти, це панна Джо, – сказав Лорі, підходячи до дверей своєї маленької зали, щоб зустрітися з Джо, яка виглядала вельми невимушено, з накритим блюдом в одній руці й трьома кошенятами Бет – в іншій.

– Ось я, ось пакунок з маминими ліками та інший баласт, – сказала вона бадьоро. – Мама приготувала це з любов'ю, і була рада, якщо я зможу зробити що-небудь для вас. Мег хотіла, щоб я принесла трохи її бланманже, вона чудово готує цей десерт, а Бет подумала, що її кішки стануть вам у пригоді. Я знала, що ви будете сміятися, але я не могла відмовитися, вона так хотіла щось зробити.

Найцікавіше, що кумедна передачка від Бет була тим, що повністю захопило Лорі. Граючись із кошенятами, він майже забув про свою сором'язливість та здавався дуже товариським.

– Це виглядає занадто красиво, щоб їсти, – сказав Лорі, посміхаючись від задоволення, коли Джо відкрила блюдо й показала бланманже, оточені гірляндою з зеленого листя й червоних квіток улюбленої герані Емі.

– Та ну, пусте, вони тільки хотіли показати свою прихильність до вас. Скажіть служниці подати десерт вам до чаю. Це настільки легка їжа, що ви зможете з'їсти її навіть з хворим горлом. Яка все-таки у вас затишна кімната! – вигукнула Джо, яка любила перестрибувати з однієї теми на іншу.

– Вона могла б бути затишною, так, але покоївки такі ледачі, що я навіть не знаю, як змусити їх підтримувати тут порядок. Хоча мене це не дуже турбує.

– Це дрібниці, якщо хочете, я можу привести тут усе до ладу хвилини за дві, потрібно всього лиш почистити камін, а значить – і речі, поставлені на камінну дошку. Так, – сюди поставимо книжки, пляшки залишимо там, і ваш диван... його треба повернути до світла. Трохи струсимо подушки... ну, ось, тепер краще.

І це справді було так, бо вони сміялися, розмовляли, поки Джо розставляла речі по місцях, подарувавши кімнаті абсолютно іншу атмосферу. Лорі дивився на неї у шанобливому мовчанні, і коли вона поманила його до себе на диван, він сів, зітхнувши із задоволенням та вдячністю...

– Ви – янгол! Я саме так і хотів влаштувати все в цій кімнаті. А тепер, будь ласка, сядьте на великий стілець і дозвольте мені зробити що-небудь приємне для вас.

– Ні, ні, що ви, це я прийшла, щоб розважати вас. Я можу почитати для вас вголос, якщо ви хочете. – і Джо з любов'ю подивилася на кілька привабливих книжок поблизу.

– Дякую! Я прочитав все це, і якщо ви не заперечуєте, волів би просто поговорити, – відповів Лорі.

– Звісно! Я, як почну, то можу говорити весь день. Бет каже, що я ніколи не знаю, коли зупинитися.

– Бет – це рожевошока дівчинка, що майже весь час сидить вдома й лише іноді виходить з маленьким кошиком? – запитав Лорі з інтересом.

– Так, це Бет. Вона моя сестра. Якби ви знала, який в неї ніжний характер!

– Тоді симпатична дівчина – Мег, а кучерява – то Емі, я вгадав?

– Так! Але як ви про це дізналися?

Лорі почервонів, але потім досить відверто відповів:

– Ну, бачите, я часто чую, як ви кличете одна одну, і коли я тут один, то часто спостерігаю за вашим будинком. У вас завжди такий гарний настрій, мені здається. Прошу вибачення за грубість, але іноді ви забуваєте опустити штори біля вікна, де стоять квіти. А коли лампи засвічені, це все одно, що дивитися на картину. Я бачу вогонь в каміні і всіх вас. Бачу, як ви накриваєте на стіл разом з вашою матір'ю. Вона сідає якраз напроти вікна, а її обличчя трохи закривають квіти. Це виглядає так мило, що я не можу не спостерігати за цим. У мене, як ви знаєте, немає матері... – Лорі зупинився, тицьнувши палицею у камін, щоб приховати легке посьмикування губ, яке він не міг контролювати, та одночасно поправити хмиз.

Спустошений погляд Лорі дістався до серця Джо. Вона плекала в собі риси відвертості та прямоти і в свої п'ятнадцять років була такою ж невинною й щирою, як маленька дитина. Лорі був хворим та самотнім, і, відчуваючи це, Джо враз оцінила те щастя, яке в неї було. Вона з радістю спробувала б поділитися ним з Лорі. Її обличчя сяяло доброзичливістю, а зазвичай різкий голос зробився надзвичайно ніжним:

– Ми більше ніколи не зашторюватимемо вікна, тож ви зможете дивитися на наш будинок, коли схочете. Але, насправді, куди краще було б не спостерігати за нами з вікна, а прийти у гості. Наша мама вам сподобається, я певна, вона дуже добра. Бет могла б заспівати для вас, а Емі – станцювати. Мег і я точно розсмішили б вас нашими кумедними сценічними талантами. Словом, у нас весело. Як гадаєте, вам дозволять завітати до нас?

– Якби ваша мати запитала про це дідуся, він би радо погодився. Він дуже добрий, хоч не виглядає таким. Насправді, дідусь дозволяє мені значною мірою робити те, що мені подо-

бається, тільки боїться, що я обтяжуватиму малознайомих людей, – почав Лорі, обличчя якого ставало дедалі світлішим і бадьорішим.

– Ми не чужі, не малознайомі, ми – сусіди, і вам не потрібно думати, що ви когось турбуватимете чи обтяжуватимете. Ми хочемо познайомитися з вами ближче. Власне, ми досить довго живемо тут, і вже встигли познайомитися зі всіма сусідами, окрім вас.

– Річ у тім, що дідусь живе серед своїх книжок, і не дуже цікавиться тим, що відбувається зовні. Пан Брук, мій наставник, не живе з нами, тож мені немає з ким кудись ходити, тому я просто залишаюся у будинку і насолоджуюся власною компанією.

– Це погано. Вам слід набратися сміливості і піти відвідати сусідів чи друзів. З часом вас почнуть запрошувати в гості, на різні заходи й тоді у вас з'явиться багато друзів, яких можна відвідувати. Не зважайте на сором'язливість. Вона швидко минеться, коли ви почнете виходити з дому.

Лорі знову знітився, але не образився на те, що його «звинуватили» у сором'язливості, бо Джо говорила про це так щиро, що сердитися на неї було неможливо.

– До речі, вам подобається ваша школа? – запитав хлопчик, після невеликої паузи, змінюючи тему. Лорі трохи засоромився, а тому на деякий час втупився на вогонь.

– Я не ходжу до школи, я вже самостійна дівчина. Натомість відвідую свою тітку, щоб допомагати їй та розважати її нудну душу, – відповіла Джо.

Лорі відкрив рот, щоб поставити ще одне запитання, але, вчасно згадав, що було б недоречно настільки настійно втручатися у справи інших людей. Тож він знову замовк, почувачись ніяково.

Джо подобалася його манера зберігати тактовність, але сама була не проти того, щоб посміятися над тітонькою Марч, тому продовжила розповідь, з гумором намалювавши словесний портрет і самої метушливої родички, і її вгодованого пуделя, і папуги, навченого говорити по-іспанськи. Особливу увагу присвятила своєму улюбленому місцю – бібліотеці.

Лорі ця жива картина дуже сподобалася, особливо, коли вона розповідала про якогось старенького пана, який одного разу прийшов до тітоньки Марч, відпускаючи комплімент за компліментом. Старенький гість так захопився цією справою, що не помітив, як Пол – папуга тітки Марч – ухопив його перуку. Уявивши це, хлопчик відкинувся на спинку стільця і сміявся так, що з його очей потекли сльози, а покоївка навідалася до кімнати, щоб зрозуміти, в чому справа.

– О! Це просто шедеврально! Розкажете щось іще? – сказав він, піднявши обличчя над високою диванною подушкою.

Натхненна цим маленьким успіхом, Джо розповідала Лорі про всі свої п'єси, ділилася планами, надіями й страхом за долю батька. Джо описувала Лорі найцікавіші події маленького світу, в якому жили сестри. Потім вони говорили про книжки, і, на радість Джо, з'ясувалося, що Лорі любить їх так само, як і вона, й читав навіть більше.

– Якщо вам так подобаються книжки, спускайтеся вниз та подивіться наші. Дідусь поїхав, тож вам не потрібно боятися, – сказав Лорі, встаючи з дивану.

– Я нічого не боюся, – відповіла Джо, хитнувши головою.

– І все-таки, гадаю, у вас є якесь слабке місце, хоч, справді, дідусь боятися не варто, – вигукнув хлопчик, дивлячись на неї з великим захопленням. Але глибоко в душі він знав, що насправді вони мають всі підстави трохи боятися старого пана. Особливо, якщо він повернеться не в гуморі.

Атмосфера всього будинку справляла тепле враження. Лорі повільно вів Джо через кімнати, щоб вона встигла розглянути все, що її зацікавило. І ось, нарешті, бібліотека. Гостя заплескала в долоні й почала стрибати – так було завжди, коли її радості не було меж. У бібліотеці були не лише книжки, а й картини, статуї, різні засклені маленькі шафки, повні монет і раритетних речей, стільці у формі гондоли з дуже відкинутою спинкою, дивні столи, брон-

зові прикраси, і, що найприємніше, тут знаходився величезний відкритий камін, прикрашений декорованими кахлями.

– Яке багатство! – зітхнула Джо, занурюючись у глибину велюрового стільця. – Теодор Лоуренс, ви маєте бути найщасливішим юнаком у світі, – захоплено додала дівчина.

– Хлопець не може жити одними лише книжками, – хитнув головою Лорі й сів навпроти.

Він хотів було сказати щось ще, аж тут прозвенів дзвінок, і Джо злетіла зі стільця, з тривогою вигукуючи:

– О, Боже! Це ваш дідусь!

– То й що? Ви ж казали, що вам немає чого боятися, – відповів Лорі, в голосі якого чулися нотки сарказму.

– Гадаю, я все-таки трохи боюся його, але не знаю, чому. Адже Мармі сказала, що я можу прийти до вас у гості, і я не думаю, що вам стало від цього гірше, – сказала Джо, трохи заспокоївшись. Проте погляду від дверей не відвела.

– Мені набагато краще, і я дуже вам вдячний. Тільки боюся, що ви втомилися від розмов зі мною. Це було так приємно, що я не міг зупинитися, – з вдячністю мовив Лорі.

– Там лікар, пане. Він хоче оглянути вас, – сказала служниця, зайшовши до кімнати.

– Ви не заперечуєте, якщо я залишу вас на хвилину? Мабуть, треба побачити лікаря, – галантно мовив Лорі до своєї гості.

– Звісно! Тут так гарно, що я із задоволенням почекаю вас, – сказала Джо, захоплено розглядаючись навколо.

Тож Лорі пішов, залишивши гостю розважати себе самотійно. Вона стояла перед прекрасним портретом старого пана, коли двері знову відчинилися. Не обертаючись, Джо рішуче сказала:

– Тепер я впевнена, що не маю боятися пана Лоуренса, бо в нього добрі очі. Хіба що дещо похмурий вираз обличчя, можливо, тому, що виглядає як дуже владна й вольова людина. Він не такий красивий, як мій дідусь, але подобається мені.

– Дякую, панно, – сказав грубий голос позаду неї, а там, на її превеликий жах, стояв старий містер Лоуренс.

Бідна Джо почервоніла, її серце почало битися ще швидше, коли вона усвідомила те, що сказала. Кров ударила їй в голову, але за якусь хвилину вона опанувала себе і дике бажання втекти потроху зникало. Адже дівчата сміялися б над нею за цей вчинок. Тож Джо почала гарячково розмірковувати, як вийти з делікатної ситуації. Ще один погляд, кинутий на пана Лоуренса, засвідчив, що живі очі під густими бровами були добрішими, ніж на портреті. У них Джо вгледіла хитринку, тож її страх майже зник. Грубий голос, між тим, став ще суворішим. Після короткої паузи, старий пан запитав Джо:

- То ти мене не боїшся, так?
- Лише трохи, пане.
- І ти не вважаєш мене таким же гарним, як твій дідусь?
- Не зовсім, пане.
- І в мене є величезна воля, чи не так?
- Я тільки сказала, що думаю так.
- Але я тобі подобаюся, незважаючи на це?
- Так, пане.

Ця відповідь явно йому сподобалась. Він коротко засміявся, потиснув дівчині руку, а потім, поклавши палець під підборіддя, підняв її голову і, роздивившись обличчя, відпустив, промовивши з поклоном:

– У тебе дух дідуся, але не його зовнішність. Він був хорошою людиною, моя мила, і, що важливіше, сміливим і чесним, і я пишаюся тим, що був його другом.

– Дякую, пане! – після його слів Джо почувалася цілком комфортно, бо зрозуміла – з паном Лоуренсом можна бути відвертою.

– Що ви тут робили з моїм хлопчиком? – прозвучало його наступне – досить їдке – запитання.

– Я лише намагалася бути доброю сусідкою, пане, – і Джо розповіла, як відбувся її візит.

– Гадаєш, йому потрібно трохи підняти настрої?

– Так, сер. На мою думку, він відчувається самотнім, тож компанія молодих людей, можливо, піде йому на користь. Ми всього лиш дівчатка, але будемо раді допомогти, якщо зможемо, бо не забули той чудовий різдвяний подарунок, який ви послали нам, – нетерпляче сказала Джо.

– Та ну, пусте! Це була ідея мого хлопчика. До речі, як там та бідна жінка?

– Добре, сер, – Джо заходилася швидко переповідати про нещасне сімейство Гуммель, а також про те, що Мармі змогла знайти підтримку для цієї жінки та її дітей у багатших, ніж сім'я Марч, родин.

– Вона просто пішла в батька, той теж завжди намагався робити добрі справи. Одного дня я прийду, щоб побачити вашу матір. Скажіть їй про це. О, чуєте? Це дзвоник до чаю. Тепер ми п'ємо чай трохи раніше, бо мій хлопчик хворіє. Тож спускайся до їдальні та продовжуй бути доброю сусідкою.

– Якщо тільки ви справді хочете цього, пане.

– Я не питав би вас, якби не хотів. – і тут містер Лоуренс зі старомодною ввічливістю подав їй руку.

«Що б Мег сказала на це?», – подумала Джо, коли спускалася до їдальні. Її очі аж танцювали від радості, коли вона уявляла, що розповідає цю історію своїм домашнім.

– Агов! Що ти там робив, мале чортеня? – гукнув старий пан, коли Лорі збігав униз сходами і здивовано подивився на Джо, яка йшла під руку з його грізним дідом.

– Я не знав, що ви прийдете так рано, пане... – почав було він.

– Це очевидно, бо інакше ви б не стрибали по сходах. Ходімо пити чай, але поведіться, як джентльмен! – і, ласкаво потягнувши хлопчика за волосся, пан Лоуренс пішов вперед, позаду йшов Лорі, у якого постійно мінявся вираз обличчя. Це було так кумедно, що Джо ледь стримувалася, щоб не засміятися.

Старий пан Лоуренс мовчки випив чотири чашки чаю, уважно спостерігаючи за молодими людьми, які незабаром почали базікати, мов старі друзі. Тож від нього не сховалися зміни в поведінці онука. Обличчя хлопчика рум'янилося, світилося життям, він став бадьорішим, багато сміявся.

«Вона має рацію, хлопець самотній. Я подивлюся, що ці малі дівчатка можуть зробити для нього», – подумав пан Лоуренс. Йому подобалась Джо, бо вона, здавалося, розуміла хлопчика майже так само добре, як ніби сама була ним.

Якби Лоуренс був тим, що Джо називала «непристойним і божевільним», вона взагалі б не змогла з ним спілкуватися, бо такі люди завжди робили її боязкою й незграбною. Та в доброзичливості сімейства Лоуренсів вона вже не сумнівалася, тому могла бути собою і, як наслідок, справила на них хороше враження. Коли чаювання закінчилося, Джо зазбиралася додому, однак Лорі сказав, що йому ще є що їй показати.

Юнак відвів її до оранжереї, яка справила на емоційну дівчину неймовірне враження. Вона повільно прогулювалася поміж квітами, насолоджувалася їхньою красою, милувалася в'юнкими рослинами, що заплели стіни, чудовими виноградними лозами й деревами, які вивисувалися над нею, із задоволенням вдихала вологе, трохи солодкувате повітря. Тим часом її новий друг зрізав найкращі квіти, складаючи їх в оберемок. Потім зв'язав їх, промовивши зі щасливим виразом обличчя, яке так подобалося Джо:

– Будь ласка, передайте це вашій матері та скажіть їй, що мені подобаються ліки, котрі вона мені прислала.

Зайшовши у вітальню, вони побачили пана Лоуренса, що стояв перед каміном, але увагу Джо повністю поглинув рояль з відкритою кришкою.

– Ви граєте? – запитала вона, звертаючись до Лорі з серйозним виразом обличчя.

– Так, іноді, – скромно відповів юнак.

– Будь ласка, зіграйте щось зараз. Я хочу почути вашу гру, щоб потім розповісти Бет.

– Можливо, спочатку зіграєте ви?

– Я не знаю, як... Я занадто дурнувата, щоб вивчитися грати, але я дуже люблю музику.

Лорі сів за рояль, а Джо насолоджувалася і музикою, і ароматом розкішного букету з геліотропами та чайними трояндами. Лорі грав віртуозно. З кожною хвилиною повага Джо до «малого Лоуренса» зростала. Їй хотілося, щоб Бет теж почула його гру, але вона не сказала цього, тільки нахвалювала Лорі, аж поки той не зникнув. Тоді йому на допомогу прийшов дідусь:

– Ну годі, годі, юна леді. Занадто багато цукру! Ви змусите його вкрай запишатися. Його музика, справді, непогана, але, сподіваюся, що він досягатиме такого ж успіху і в більш важливих справах. Ви вже збираєтеся йти? Ну гаразд, я дуже вдячний вам, і сподіваюся, що ви завітаєте до нас знову. Перекажіть вашій мамі мої найщиріші вітання. На добраніч, лікарю Джо!

Він люб'язно потиснув дівчині руки, не приховуючи, що йому сподобався її візит. Проте в його очах було щось таке, що в передпокої Джо поцікавилася в Лорі, чи не сказала вона була щось не так. Той похитав головою.

– Ні, це через мене він так дивився. Він не любить, коли я граю.

– Чому?

– Коли-небудь я обов'язково розповім вам. Джон відведе вас додому, бо я поки що не можу виходити...

– Що ви, я можу й сама дійти! Я ж не манірна панночка, та і йти тут всього два кроки. Ви, головне, бережіть себе!

– Так, але... ви прийдете знову, правда?

– Якщо ви пообіцяєте прийти до нас, коли одужаєте.

– Звісно, я прийду.

– Добраніч, Лорі!

– На добраніч, Джо, гарних снів!

Коли всі денні пригоди Джо були розказані, сімейство Марч одностайно вирішило відвідати маєток Лоуренсів, бо всім цей великий будинок тепер видавався дуже привабливим. Пані Марч хотіла поговорити зі старим паном Лоуренсом про свого батька, Мег – прогулятися оранжереєю, Бет вже уявляла себе за роялем, а Емі кортіло побачити прекрасні картини і статуї.

– Мама, чому пан Лоуренс не хотів, щоб Лорі грав? – запитала Джо, яка славилася допитливою вдачею.

– Не впевнена, але здогадуюсь, що це через те, що його син, батько Лорі, одружився з італійкою. Вона любила музику та вправно грала на піаніно. Але старому пану Лоуренсу через гонористість партія сина була не до вподоби. Попри те, що та дама була хорошою й дуже гарною, пан Лоуренс вперто не приймав її. Тож ніколи не бачив свого сина після одруження. Вони обидва померли, коли Лорі був ще маленьким, а потім дідусь забрав його до себе. Гадаю, хлопчик, який народився в Італії, не дуже сильний здоров'ям, а старий пан Лоуренс боїться втратити його, тому й поводить ся так обережно. У Лорі прокидаються природні схильності до музикування та власне любов до музики, тому що він схожий на свою матір. Я навіть думаю, його дід побоюється, що Лорі захоче стати музикантом. У всякому разі, майстерність онука нагадає йому жінку, яка йому не подобалася, і тому він дивився «сердито», як сказала Джо.

– О, мій Бог, але як це романтично! – вигукнула Мег.

– Яка дурниця! – сказала Джо. – Нехай він буде музикантом, якщо захоче, і не мучить себе навчанням у коледжі, якщо душа до цього не лежить.

– Так ось чому в нього такі красиві чорні очі й красиві манери. Італійці мені завжди подобалися, – сказала трохи сентиментальна Мег.

– Що ти знаєш про його очі та його манери? Ти ніколи з ним не розмовляла, – вигукнула Джо, яка зовсім не була сентиментальною.

– Я бачила його на балу, а твоя розповідь підтверджує, що він знає, як поводитися. Як мило він говорив про ліки, що їх прислала йому наша Мармі!

– Гадаю, він говорив про бланманже...

– Дурненька! Він мав на увазі тебе, звісно.

– Мене? – від здивування Джо широко відкрила очі, бо таке справді не спадало їй на думку.

– Я ніколи не бачила такої дівчини! Ти взагалі не розумієш, коли тобі роблять комплімент, – сказала Мег з виглядом молодий леді, яка розуміється на таких тонкощах.

– Усе це дурниці, і я дякую вам за те, що ви своїми дівчачими штучками псуєте мені радість. Лорі хороший хлопець, він мені подобається, але я вважаю всілякі сентиментальні висловлювання та компліменти просто сміттям. Але я б хотіла, щоб у Лорі все було добре. В нього немає матері... Мармі, скажи, чи може він прийти до нас у гості?

– Так, Джо, ми будемо дуже раді твоєму маленькому другові. Сподіваюся, Мег пам'ятатиме, що діти мають бути дітьми, поки є така можливість.

– Якщо ти кажеш про мене, то я вже не дитина, я вже виросла! – зауважила Емі. – А що ти скажеш, Бет?

– Я думала про нашу подорож прочан, – відповіла Бет, не почувши жодного слова. – Як ми вийшли з Трясини відчаю через хвіртку? Тоді ми вирішили бути хорошими й слухняними. Тепер нам треба піднятися на Пагорб. Але прохід туди дозволяється лиш тим, хто вчинив щось

справді добре. І мені спало на думку... можливо, цей будинок, повний чудових речей, стане нашим Небесним містом?

– Спочатку ми маємо дістатися до левів, – сказала Джо так, ніби їй найбільше з усіх сподобалася ця ідея.

Розділ шостий

Бет знаходить Небесне місто

Будинок пана Лоуренса справді виявився схожим на райський куточок. Щоправда, аби впевнитись у цьому кожній з сестер довелося здобути перемогу над левами. Причому одним з найстрашніших вони вважали пана Лоуренса. Але згодом, особливо після того, як він відвідав пані Марч, мовив до кожної з дівчат добре слово, вони перестали його боятися. Точніше – його перестали боятися всі, крім Бет.

Іншим левом була їхня бідність, яку дівчатка відчували гостріше після знайомства з Лорі. Їм було прикро, що вони не можуть прийняти його на належному рівні. Але пройшло ще трохи часу, і стало зрозуміло, що Лорі на це не зважає, більше того – вважає їхню сім'ю справжніми благодійниками. Він справді був дуже вдячний сімейству Марч за теплоту та щирість. Тож дівчата засвоїли одну істину – обидві родини по-своєму багаті і по-своєму бідні. Тож треба намагатися обдарувати іншого кращим з того, що маєш. Зрозумівши це, дівчатка перестали мучитися.

Це був час усіляких приємностей, нова дружба розцвіла, мов весняна квітка, і кожен день приносив Лорі радість. Одного разу він навіть сказав по секрету своєму вихователю, що «сімейство Марч славиться прекрасними дівчатами».

Вони теж були в захваті від Лорі, і з ентузіазмом юності прийняли його у свою маленьку компанію, намагаючись ділитися з ним тим кращим, що мали. Лорі відчув себе зовсім по-іншому. Дружба дала йому більше, ніж сотня навчальних закладів, адже він нарешті пізнав невинну та простодушну дівочу ніжність, якою був обділений майже з дитинства: в нього не було ні матері, ні братів, ні сестер. Тож, занурившись у динамічну атмосферу сімейства Марч, Лорі зрозумів, наскільки він втомився від книжок. І враз усвідомив, що його минуле життя було схоже на летаргічний сон. Лорі майже перестав читати і займатися науками, тому що реальний світ людей приваблював юну душу набагато більше. Більше того, навіть став прогулювати заняття. Тож пану Бруку, вихователю Лорі, нічого не залишалося, як доповісти пану Лоуренсу про це.

– Нічого страшного, – на превеликий подив вихователя відповів пан Лоуренс. – Нехай відпочине, а потім нажене. У тому будинку живе розумна пані. А вона вважає, що хлопець вчиться занадто багато, тож йому потрібно розважитись в молодій компанії. Гадаю, вона має рацію, бо я надто опікав хлопчика, ніби його бабуся. Тож хай робить те, що йому подобається. А в цьому маленькому жіночому монастирі він точно не втрапить у якусь халепу. Пані Марч робить для нього більше, ніж ми нині можемо зробити.

Яких тільки забав не вигадувалося в будинку пані Марч! Діти ставили вистави, грали в «живі картини», а іноді навіть влаштовували маленькі вечорниці. За гарної погоди каталися на ковзанах і санях.

Коли Лорі запрошував сестер до себе, Мег розгулювала по оранжереї, милуючись квітами, Джо годинами просиджувала в бібліотеці й часто дивувала пана Лоуренса своїми аналітичними роздумами, Емі копіювала картини й насолоджувалася оздобленням будинку. Лорі грав роль гостинного господаря замку, і, слід завважити, що виходило це в нього непогано.

Тільки Бет через свою сором'язливість не навідувала Лоуренсів. І хоч безупинно мріяла пограти на прекрасному роялі, однак не могла наважитися піти з сестрами до цієї «обителі блаженства», як називала будинок сусідів Мег. Щоправда, одного разу все-таки склала компанію Джо, але погляд пана Лоуренса з-під тяжких, навислих брів, його голосне «Гей!» відбили в неї охоту навіть наблизитися до обійстя. Вона не розповіла про цей випадок матері, але ні вмовляння сестер, ні спокуса пограти на роялі не давали бажаного результату.

Але якось про цю історію дізнався сам пан Лоуренс і одразу вирішив все залагодити. Під час одного з коротких візитів до пані Марч, він заходився розповідати про музику, великих співаків, знаменитих піаністів та прекрасні органи, які йому пощастило чути. Це були надзвичайно живі історії, сповнені смішних подробиць. Бет, яка, побачивши старого пана, забилася у найтемніший куток вітальні, тепер слухала його, немов заворожена. А потім, не усвідомлюючи що робить, повільно попрямувала до гостя, підійшовши впритул до спинки його крісла. Очі її округлилися, щоки стали рожевими від захоплення, вона ловила кожне слово старого пана.

У ту ж мить, вдаючи, що ця ідея шойно спала йому на думку, пан Лоуренс сказав:

– До речі, пані Марч, хлопчик зараз мало займається музикою. Зізнаюся, я радий цьому, бо, як на мене, він надто сильно нею захоплювався. Але рояль псується, коли довго стоїть без діла. Може, хтось із ваших дівчаток приходив би і грав, аби рояль тримав лад. Ви не проти?

Тут Бет не втрималася й вийшла наперед, міцно стиснувши кулаки, щоб не заплескати в долоні від радості. Від самої лише думки, що їй дозволять грати на такому чудовому інструменті, в неї перехопило подих. Але перед тим, як пані Марч щось встигла відповісти, пан Лоуренс, хитнув головою та посміхнувшись, продовжив:

– Тій з дівчаток, яка захоче прийти пограти, абсолютно немає чого соромитися, – мовив він. – Я цілими днями сиджу у своєму кабінеті в іншому кінці будинку, тож гра мені не завадить. Лорі теж часто не буває вдома, а слуги після дев'ятої години у вітальню не заходять. Тому дівчинці не треба буде когось бачити чи розмовляти з кимось.

Тут пан Лоуренс піднявся, ніби збирався йти додому. Сталося це саме в той момент, коли Бет нарешті зібралася подякувати йому: вона була така щаслива, що зможе, нарешті, грати на гарному інструменті. Аж ось пан Лоуренс знову заговорив:

– Тож передайте, будь ласка, юним леді, що я буду радий, якщо вони відгукнуться на моє прохання. Ну а якщо ні... Що ж, буде дуже шкода.

Бет враз схопила його за руку і, піднявши сповнені подяки очі, тремтячим голосом, але чітко вимовила:

– О, так, сер. Вони згодні! Ще як згодні!

– Значить, ви і є та дівчинка, яка дуже любить музику? Привіт! – голос старого пана звучав надзвичайно м'яко, а погляд випромінював доброту.

– Так, так, це я. Мене звать Бет, і я дуже люблю музику. Якщо ви впевнені, що я нікого не потривожу, то із задоволенням приходитиму займатися, – сказала Бет, трохи соромлячись та хвилюючись, чи не була вона надто грубою зі старим паном.

– Дитино, запевняю, ви точно нікого не потривожите. Приходьте та грайте, скільки душі завгодно. Я буду вам тільки вдячний за це.

– Ви такі добрі, пане!

Бет розчервонілася, мов трояндова пелюстка, коли зустріла ласкавий погляд пана Лоуренса. Проте не від збентеження, а від радості. Пан Лоуренс був дуже тактовний, і Бет перестала боятися його. Вона навіть простягнула йому руку, щоб потиснути її з вдячності за той безцінний дарунок, який він зробив для неї. Старий пан м'яко прибрав волосся з лоба Бет, та нахилившись, поцілував її, сказавши з незвичною для себе ніжністю:

– У мене була внучка, і в неї були такі ж гарні очі. Хай благословить тебе Бог, крихітко! До побачення, пані Марч! – і, кивнувши всім, пан Лоуренс пішов додому.

Залишившись наодинці з матір'ю, Бет довго не могла заспокоїтись, тож пішла поділилася новиною і з сімейством ляльок-інвалідів. Більше слухачів у неї поки не знайшлося, бо сестер не було вдома. Того вечора Бет співала так проникливо, як ніколи. А вночі змусила всіх трохи посміятися, бо розбудила Емі тим, що грала на її обличчі, мов на роялі.

На другий день, дочекавшись, коли обидва Лоуренси пішли з дому, Бет вирушила до їхнього будинку. Щоправда, тільки з третього разу наважилася увійти. Вона прокралася навшпиньках до вітальні, де стояв її ідол. Все ще уважно вслухаючись, чи не пролунають чийсь кроки, Бет підняла кришку й тремтячими пальцями торкнулася великого інструменту. Проте з початком гри, вона враз забула про всі свої страхи, й грала до тих пір, поки не побачила перед собою Ханну, яка прийшла кликати її на обід. Музика настільки захоплювала Бет, що їй здавалося, ніби вона не грає, а веде бесіду з найкращим другом.

За обідом Бет майже нічого не їла, бо в уяві все ще грала на роялі, блаженно усміхаючись чарівним звукам.

Відтоді фігурка у загостреному коричневому каптурі майже щодня непомітно прослизала до вітальні пана Лоуренса. Бет з'являлася так тихо й так само тихо зникала, що здавалася безтілесним духом. Вона, проте, так і не дізналася, що насправді пан Лоуренс часто відкривав двері свого кабінету, щоб чути її гру. І що саме пан Лоуренс залишав для неї на роялі п'єси та вправи. Вона не бачила, що Лорі чатував біля вітальні, аби попередити слуг не заходити туди. Коли ж юнак приходив до них у гості та говорив з Бет про музику, вона дивувалася, звідки

він знає, що саме вона зараз розучує. Словом, дівчинка перебувала в повному блаженстві, бо нарешті збулася її найзаповітніша мрія. А Бет вміла бути вдячною.

– Мамо, я хочу вишити для пана Лоуренса капці, – сказала вона за кілька тижнів після занять. – Він такий добрий до мене і мені хочеться зробити для нього хоч щось приємне. А що я ще можу придумати? Як ти вважаєш, чи варто мені це зробити?

– Звичайно, мила. Він дуже зрадіє. Сестри допоможуть тобі, а я куплю все, що для цього потрібно, – тут же відгукнулася пані Марч.

Бет так рідко зверталася з проханнями до когось, що мати завжди була готова прийти їй на допомогу.

Після тривалих обговорень Бет зупинила вибір на візерунку із зозулиних черевичок¹², вирішивши, що саме ці квіти поєднують у собі святу простоту й життєрадісність. На сімейній раді підбрала тло для вишивки. Всі зійшлися на темно-ліловій тканині, і Бет почала вишивати. Капці були готові дуже скоро, адже дівчинка була вправною рукодільницею. Вона вклала до подарункового пакета коротку записку, а стараннями Лорі пакунок непомітно опинився на письмовому столі старого пана.

Коли перше хвилювання минулося, Бет стала терпляче чекати, що скаже пан Лоуренс про її подарунок. Проте йшли дні за днями, а відповіді не було, і Бет вже занепокоїлася, чи не образився на неї норовливий старий. І ось одного разу повертаючись після прогулянки разом з однією зі своїх хворих ляльок, дівчинка ще з вулиці помітила у вікні вітальні сестер, які, коли вона підійшла ближче, закричали:

– Тобі лист від пана Лоуренса. Ти тільки подивися, що він тобі прислав! Іди швидше сюди!

– О, Бет, він тобі прислав... – почала було Емі. – Він прислав...

Емі жваво й нетерпляче жестикулювала, але тут Джо відтягла її від вікна і зачинила його.

Згораючи від нетерпіння, Бет поспішила додому. Сестри чекали її біля дверей і, як тільки вона увійшла, потягли її до вітальні. Це була незвична тріумфальна процесія, яка завершилася хоровим вигуком:

– Дивись! Дивись! Ось тут.

Побачивши, що саме прислав їй пан Лоуренс, Бет ледь не зомліла від захоплення. У кутку вітальні стояв новенький кабінетний рояль. На полірованій кришці біліла записка, на якій, наче фабричне клеймо, значилося «Для панни Елізабет Марч».

– Невже це мені? – ледь чутно видихнула Бет.

– Так, це все для тебе, моя люба! Хіба це не зворушливо з його боку? Ну, хто тепер може сказати, що це не найкращий старенький пан на світі? Ключ від рояля в конверті з листом. Ми не стали розкривати його. Але, якщо чесно, просто вмираємо від цікавості! – вигукнула Джо, простягаючи сестрі конверт.

– Прочитайте мені вголос, я не можу! – відповіла Бет і вже не стримувала сліз, занурившись обличчям у фартушок Джо.

Джо розірвала конверт і почала читати:

«Моя дорога панно Марч! Чарівна мадемуазель!»

– Хотіла б я, щоб мене колись теж назвали «мадемуазель»! – мрійливо промовила Емі. Старомодне звернення пана Лоуренса здалося їй верхом елегантності.

«Багато капців зносив я у своєму житті, – продовжувала читати Джо, – але жодна пара мені ще не припала так до душі, як ваша. Зізнаюся, що зозулині черевички – мої улюблені квіти, і тепер, завдяки вам, я часто можу милуватися ними, з радістю згадуючи ту, що подарувала мені таке прекрасне задоволення. Я люблю оплачувати свої борги. Знаю, що ви дозволите старому панові послати вам те, що, як йому відомо, вам напевно припаде до серця. Цей рояль

¹² Зозулині черевички – фіалки з трьома кольорами.

належав моїй маленькій онучці, якої, на жаль, вже немає в живих. Тож дозвольте мені ще раз подякувати вам і побажати успіхів!

Ваш вірний друг і покірний слуга
Джеймс Лоуренс».

– Так, Бет, це, справді, велика честь. Ти можеш пишатися! Пан Лоуренс, мабуть, обожнював свою онуку. Лорі розповідав мені, як дід береже всі її речі. Він дарує тобі її рояль! І все – за твої прекрасні блакитні очі й за те, що ти так любиш музику! – напівжартома-напівсерйозно вигукнула Джо, яка хотіла хоч трохи заспокоїти сестру.

Бет так розхвилювалася, що ніяк не могла вгамувати тремтіння.

– Дивись, які витончені штучки, щоб тримати свічки! А шовк, як справжній, зібраний золотою трояндою... Я ніколи ще не бачила такого красивого пюпітра! І банкетка гарна. Яка чудова робота! – захоплювалася Мег.

Потім вони відкрили кришку клавіатури й побачили там напис:

– «Ваш вірний друг і покірний слуга Джеймс Лоуренс!» – повторила Емі, немов вимовляючи заклинання. – Подумати тільки, що цей напис – лише для тебе! Коли я розповім дівчаткам, вони просто зомліють!

– Нумо, дитинко, спробуй зіграти, – сказала Ханна, без якої в цій сім'ї не обходилися ні в радості, ні у смутку. – Послухаємо, золотко моє, який вийде звук!

Бет спробувала взяти кілька акордів, і всі одразу зійшлися на думці, що це найчудовіший інструмент, який вони коли-небудь чули. Судячи з усього, перед тим як подарувати фортепіано, старий пан розпорядився відреставрувати й налаштувати його. Рояль звучав чудово. Але справжня магія крилася у щасливих обличчях слухачок і самої Бет, яка з особливим задоволенням торкалася красивих чорно-білих клавіш та педалей, що, здавалося, надавали чудесному інструменту чарівних якостей.

– Тобі варто піти й подякувати йому, – пожартувала Джо: думка про те, що ця боязка дівчинка без підготовки наважиться на такий відчайдушний вчинок, не спадала їй на думку.

– Я саме подумала про це... Мабуть, я прямо зараз піду. Інакше почну соромитися і, чого доброго, злякаюся, – і на подив усього сімейства, Бет рішуче попрямувала до огорожі, а звідки – прямо до будинку Лоуренсів.

– Щоб мені провалитися на цьому місці, якщо я коли-небудь бачила таке! – вигукнула Ханна, оскільки іншим дівчаткам просто віднялася мова від здивування. – Цей рояль просто звів її з розуму. За здорового глузду наша дівчинка нізащо не зважилася б піти ось так!

Що ж, якби вони побачили, що Бет зробила потім, то здивувалися б ще більше. Якщо ви мені повірите, то я скажу, що Бет постукала у двері кабінету пана Лоуренса. Коли почувся грубий голос «Заходьте!», вона підійшла до вкрай здивованого пана Лоуренса і, простягнувши йому руку, з тремтінням у голосі промовила:

– Пане, я прийшла, щоб сказати вам, що я дуже-дуже вдячна за...

Але вона не договорила. Побачивши добрий погляд старенького, Бет раптом згадала, що він втратив маленьку дівчинку, яку любив, свою онуку, тож, забувши про ретельно підготовлену промову, обняла його за шию й поцілувала.

Навіть якби стеля раптово обрушилася йому на голову, старий пан Лоуренс здивувався б менше. Щирий порив Бет так зворушив його, що він забув і про свій вік, і про багато іншого, про що зобов'язані постійно пам'ятати літні пани, наділені багатством і владою. Посадивши Бет до себе на коліна, пан Лоуренс притулився зморшкуватою щокою до її обличчя і раптом відчув себе так, немов його улюблена внучка раптово воскресла. Та й у Бет було легко на душі – вона перестала боятися свого благодійника. Вони сиділи й розмовляли, ніби були знайомі все життя, бо справжні почуття проганяють страх геть і навіть перемагають гординю. Коли ж Бет зібралася додому, пан Лоуренс довів її до хвіртки. Він зупинився, сердечно потиснув їй

руку і, шанобливо піднявши капелюха, пішов красивою солдатською ходою, яка личить сильній людині, якою він був.

Сестри спостерігали за цим дійством з вікна, і кожна з них по-своєму висловлювала захоплення – Джо танцювала джигу, Емі ледь не випала з вікна, а Мег, здійнявши руки до неба, вигукнула:

– Я починаю вірити, що настав кінець світу!

Розділ сьомий

Трясина відчаю Емі

– Цей хлопчик – просто якийсь циклоп! – вигукнула Емі, побачивши одного разу Лорі, який пронісся верхи на коні повз їхній будинок.

– Як тобі не соромно так казати! – образилася на неї Джо. – У нього всі очі на місці, й до того ж дуже красиві!

– Але ж я нічого не казала про його очі! – здивувалася Емі. – Я просто хотіла сказати, що він добре їздить верхи.

– О, Боже! – зареготала Джо. – Це маленьке гусеня переплутало кентавра з циклопом! І засміялася ще голосніше.

– Не дуже-то, зауважу тобі, ввічливо так грубо сміятися наді мною. Учитель каже, що таке з кожним трапляється. Це називається «обмовка», – закопилила губу Емі й, вирішивши, що досить присоромила сестру своєю «латиною», кинула на неї переможний погляд. – А ось що б мені хотілося, – продовжувала вона, немов розмовляючи сама з собою, але явно сподіваючись, що сестри почують її, – так це мати хоч трохи з тих грошей, які Лорі витрачає на коня.

– Навіщо? – запитала Мег. Джо, навпаки, не втручалася в розмову, бо почувши вчене слово «обмовка», знову зайшлася реготом і ніяк не могла заспокоїтися.

– Мені потрібні гроші, – поважно відповіла Емі, – бо вся в боргах, а кишенькові гроші отримую тільки через місяць.

– Вся в боргах... – задумливо повторила Мег. – Як я маю тебе розуміти, Емі? – продовжила вона стривожено.

– Я винна одинадцять, а може, навіть дванадцять маринованих лаймів. І поки не отримаю гроші, не зможу їх віддати. А Мармі не дозволяє мені брати в кредит.

Все це Емі казала з таким серйозним і пихатим виглядом, що Мег ледь втрималася від сміху. Та все-таки зуміла опанувати себе і запитала:

– Навіщо, скажи на милість, тобі мариновані лайми? Вони що, зараз у моді? Або ти збираєшся пустити кусочки лаймів на те, щоб зробити з них кульки?

– Розумієш, – пояснила Емі, – дівчатка щоразу купують їх у крамничці. Якщо не купувати, тебе вважатимуть жадною. Цими лаймами всі тепер у нас захоплюються. Тримують у партах і смочуть під час уроків. А на перервах вимінюють. То на олівці, то на паперові лялечки, то на бісеринки або ще на що-небудь... Якщо дівчинка хоче подружитися з іншою дівчинкою, вона підходить до неї на перерві й дає їй лайм. А якщо, навпаки, хтось когось не любить, він стає поруч, смочє свій лайм і нікого не пригощає. Друзі по черзі купують лайми на всю компанію. Мене вже стільки разів пригощали! Мені давно пора пригостити друзів, а я все ніяк не можу... Але я маю це зробити, інакше згасьблюся. Це справа честі!

– Скільки тобі потрібно, щоб розрахуватися з боргами? – запитала Мег, виймаючи гаманець.

– Чверті долара вистачить. Навіть залишиться кілька центів. Тоді я пригощу й тебе. Ти любиш лайм?

– Не дуже. Можеш з'їсти мою долю, я тобі дарую. Тримай гроші і постарайся, щоб їх вистачило на якомога довше. Сума, скажу я тобі, невелика.

– О, дякую! Напевно, це дуже приємно, коли весь час є кишенькові гроші. Ну і бенкет я влаштую! Зізнаюся, на цьому тижні я не з'їла жодного лайма. Бо не влзати ж у нові борги!

– Можливо, краще сказати, «не брати на себе зобов'язання», Емі! – поправила сестра.

На наступний день Емі мало не запізнилася до школи, зате в руках тримала пакунок у вологій обгортці. Перш ніж сховати його в парту, вона з гордістю продемонструвала пакунок класу. Через п'ять хвилин всі знали, що Емі принесла двадцять чотири мариновані лайми (один вона з'їла по дорозі до школи). Дівчата навперебій почали проявляти до Емі увагу. Кеті Браун негайно запросила її на найближчий прийом, який влаштувала для подруг; Мері Кінгслі майже насильно всунули Емі свій годинник і сказала, що вона може користуватися ним до наступної зміни. А Дженні Сноу, яка ще недавно підступно знущала над бідністю Емі, почала намацувати ґрунт для мирних переговорів, пообіцявши підказати рішення найскладніших математичних задач. Втім, жертва Дженні була безглузда, бо вона образила Емі надто серйозно. Адже панна Сноу не просто уїдливо коментувала нездатність Емі купити лайми, а й згадувала «деяких не в міру зарозумілих осіб, які чують на відстані чужі лайми, щоб отримати їх задарма», а ще приплюснуті носи. Тепер Емі не могла не взяти реванш.

– Даремно стараєшся, – відповіла вона, – все одно нічого не отримаєш.

У той же день школу відвідала якась високопоставлена особа. Гість удостоїв похвали географічні мапи, накреслені Емі, й це похвальне слово відгукнулося болем у серці пихатої панни Сноу. Однак за мить Емі власною нерозважливістю звела нанівець те, що могло б вилитися у блискучу перемогу над суперницею. Забувши про хитрість гордині, Емі подивилася на Дженні таким зарозумілим поглядом, що та негайно вирішила помститися.

Не встигли відзвучати похвала її мапам, як Дженні підняла руку й, після того як учитель, пан Девіс, надав їй слово, привселюдно повідомила, що панна Марч ховає у парті лимони.

Жахлива підступність! Адже не хто інший, як пан Девіс прирівняв лайми до «контрабанди» й оголосив, що покарає першу ж ученицю, яка посміє насолоджуватися ними у класі.

Пан Девіс був дуже суворим чоловіком, але передовсім прославився фантазією у винайденні нових дисциплінарних покарань. Зокрема, для того, щоб віднайти учнів від жувальної гумки, він влаштував серію показових аутодафе. У такий спосіб йому також вдалося покінчити з читанням романів та газет на уроках художньої літератури, а також з листуванням між ученицями. Всі відібрані матеріали показово спалювалися на вогнищі. Потім пан Девіс пішов війною на малювання карикатур і заборонив ученицям влаштувати бійки у школі. Можна сказати, душа пана Девіса горіла полум'ям заборон, і він віддавався цій пристрасті з усією енергією, на яку тільки був здатний цей вольовий і міцний чоловік, наділений владою над півсотнею бунтівних школярів. Але не лише дівчатка підпадали під періодичні хрестові походи пана Девіса. Хлопчачі забавки були ще вигадливіші, і з покаранням учитель не барився. Тож школярі намагалися віддячити жовчному містеру Девісу його ж монетою.

Тим часом пан Девіс знав грецьку, латину, математику й багато інших дисциплін, тож здобув репутацію хорошого вчителя. Однак, як це нерідко трапляється у подібних випадках, навіть не задумувався над тим, що дітям, крім його знань, потрібні душевність та сердечне тепло. У цьому сенсі пан Девіс зовсім не був ідеальним прикладом для своїх вихованців.

Дженні трапився найвдаліший момент для помсти Емі. Справа в тому, що саме сьогодні пан Девіс перебував в особливо дратівливому стані. Вранці йому подали занадто міцну каву, пронизливий вітер на вулиці нагадав йому про хворі суглоби, учениці поводитися аж ніяк не шляхетно. Словом, стан пана Девіса в той день можна охарактеризувати фразою з твору школярки-невдахи: «В ньому було так багато нервів, що він нагадував радше розлючену відьму або ж ведмедя». А згадка про лайми стала тим сірником, яким підступна Дженні розпалила вогнище, що досі лише тліло в душі пана Девіса. Бліде обличчя вчителя набуло яскраво-червоного відтінку, і він з такою силою грюкнув по столу, що Дженні злякано сіла на своє місце.

– Увага, юні леді! – строго скомандував пан Девіс.

У класі запанувала мертва тиша, і п'ятдесят пар сірих, чорних, синіх і карих очей слухняно втупилися в перекошене гнівом обличчя пана Девіса.

– Панно Марч, підійдіть до столу!

Емі встала. Вона виглядала спокійно, але насправді дуже боялася пана Девіса.

– Візьміть із собою лайми, що лежать у вашій парті, – несподівано сказав пан Девіс, перш ніж Емі зробила перший крок.

– Не бери всі, – шепнула їй сусідка по парті, проявивши властиву їй винахідливість.

Емі прислухалася до її поради і поклала перед паном Девісом кілька лаймів. Запах від них йшов чудовий і дівчинка сподівалася, що вчитель перед ним не встоїть. Однак все було з точністю до навпаки – запах цього новомодного маринаду видавався пану Девісу огидним, і він розлютився ще більше.

– Це все?

– Не зовсім, – прошепотіла Емі.

– То зараз же принесіть інші!

З відчаєм, Емі підкорилася наказу вчителя.

– Ви впевнені, що більше нічого не залишилося?

– Я ніколи не брешу, пане.

– Гарзд! А тепер візьміть цю гидоту в руки й кидайте у вікно.

Одночасно з цими словами в юних леді, позбавлених останньої надії скуштувати лайми, вирвався сповнений журби подих. Схлипуючи, Емі ходила від столу пана Девіса до вікна шість ганебних разів. І щоразу пара великих соковитих лаймів зникала за вікном. Кульмінацією страждань Емі та її подружок стали радісні вигуки під вікнами – вони означали, що лайми дісталися маленьким ірландцям, з якими Емі ворогувала. Це було вже занадто для тих, кому призначалися ласощі, і вони нагородили пана Девіса обуреними поглядами, а одна з дівчаток навіть заплакала. Та на пана Девіса це не справило враження – коли з лимонами було покінчено, він задоволено сказав своє улюблене «Хм» і проголосив:

– Юні леді! Ви, мабуть, пам'ятаєте, що я сказав вам минулого тижня. Шкодную, що так сталося, але я ні-ко-ли не дозволю порушувати правила. Я завжди тримаю слово. Пані Марч, простягніть руки.

Емі здригнулася і, з благанням подивившись на вчителя, завела руки за спину. У «старигана Девіса», як прозвали його учениці, Емі була фавориткою. Зустрівшись з нею поглядом,

поважний педагог уже готовий був змінити гнів на милість, але тут, на біду, одна із співчуваючих Емі дівчат обурено хмикнула. Це прозвучало дуже тихо, але драгівливому пану Девісу навіть такого слабкого обурення виявилось досить, щоб порив милосердя моментально зник.

– Ваші руки, панно Марч! – знову наказав він. Гордість не дозволяла Емі плакати або просити пощади. Зціпивши зуби й гордо відкинувши голову, вона виконала наказ і, не здригнувшись, винесла кілька пекучих ударів по долонях. Зрештою, цих ударів було небагато й вони були не такими й сильними, але хіба це мало значення? Емі, якої в житті ніхто пальцем не торкнувся, покарання здалося настільки ганебним, немов пан Девіс збив її з ніг.

– А тепер залишайтеся на цьому помості до кінця уроку! – наказав пан Девіс, який любив все доводити до кінця.

Це було жахливо. Емі боялася, що не зможе втриматися від сліз, коли, повернувшись за парту, відчуватиме на собі співчутливі погляди подруг і зловтішні – суперниць. Але стояти на помості перед усім класом!.. Сама думка про це здавалася Емі нестерпною, вона була впевнена, що її серце зараз випаде з грудей та розіб'ється об підлогу. Можливо, вона встояла лише завдяки обуренню, яке викликав у неї вчинок Дженні Сноу. Піднявши голову, Емі втупилася в димохід і не зводила з нього очей до кінця уроку.

Наступні п'ятнадцять хвилин дівчина буквально згорала від сорому й болю. Емі назавжди запам'ятала пережите приниження. Довгий час вона вважала, що це були найстрашніші чверть години в її житті. Комусь це може здатися безглуздим, але Емі, яка протягом дванадцяти років знала тільки любов, тепер почувалася дуже нещасною. «Як я розповім про це вдома! – жахалася вона. – Адже тепер вони розчаруються в мені!». П'ятнадцять хвилин здалися Емі вічністю, аж ось нарешті пролунав дзвоник. «Перерва!». Ще ніколи Емі так не раділа закінченню уроку.

– Можете йти, панно Марч, – тихо сказав містер Девіс. Він виглядав так, наче йому самому було не дуже легко на душі.

Емі кинула на нього такий докірливий погляд, що вчитель його мав не скоро забути. Потім, не кажучи ні слова, Емі попрямувала до шкільного передпокою та, схопивши свої речі, покинула це кошмарне місце назавжди, як їй здавалося в той момент.

Додому Емі повернулася зовсім засмучена. Коли прийшли старші сестри, то відразу помітили, що з Емі щось не те, отже негайно скликали сімейну раду. На ній вчинок пана Девіса було рішуче засуджено. Пані Марч виглядала стривоженою і більше за всіх втішала ображену дочку. Мег омила скривджені вчителем долоні сестри гліцерином та власними сльозами. Бет не знала, що робити. Їй здавалося, що навіть її улюблені кошечка – бальзам від будь-якого горя – недоречні. Джо гнівалася, мабуть, найбільше. Трохи згодом, вона охолола й оголосила, що вимагає арешту пана Девіса й найсуворішого покарання для нього. А Ханна, по простоті душевній, називала кривдника «злодієм», і так енергійно при цьому товкла пюре, ніби там була не картопля, а сам пан Девіс.

У класі на зникнення Емі ніхто не звернув особливої уваги. Його помітили лише близькі подруги. Зате ні від кого з дівчаток не сховалося інше: після перерви пан Девіс, до того нервовий та злий, несподівано для всіх почав проявляти якусь гарячкову доброзичливість.

Перед тим, як школа закрилася, до класу увійшла Джо. З похмурим виглядом, вона промарширувала від дверей до столу, мовчки поклала на нього лист для вчителя від пані Марч. Потім збрала речі Емі й гордо пішла, не забувши перед виходом на вулицю ретельно витерти ноги об килимок. Вона немов позбавлялася від пилу цього згубного, на її переконання, місця.

– Добре, я дозволяю тобі не ходити до школи, – сказала ввечері того ж дня пані Марч, звертаючись до Емі. – Але ти щодня потроху займатимешся разом з Бет. Я проти тілесних покарань, а ще мені не подобається манера викладання пана Девіса. Та й дівчатка, з якими ти познайомилася у школі, не навчили тебе нічого доброго. Я напишу татові. Нехай він щось порадить, перед тим, як я віддам тебе до іншої школи.

– Це добре! Хотіла б я, щоб взагалі всі дівчатка пішли й ця стара мерзенна школа закрилася. Мені тільки шкода тих прекрасних лаймів, – і Емі, яка сьогодні відчувала себе справжньою мученицею, глибоко зітхнула.

– А мені зовсім не шкода. Ти втратила їх, тому що порушила правила. Це покарання ти заслужила, – несподівано суворо відповіла мати.

– Тобто це значить, ти радієш, що мене зганьбили перед всією школою? – скрикнула Емі.

– Ну, я б обрала інший спосіб покарання, – відповіла пані Марч. – Хоч і не впевнена, що й воно змусило б тебе про щось задуматися. Ти стаєш, моя мила, занадто самовпевненою й пихатою. У тебе багато доброго, Бог не обділив тебе своїми маленькими подарунками. Але велика пиха здатна перекреслити все це. Запам'ятай: зарозумілість губить навіть геніальну людину. Справжній талант або справжню чесноту не варто виставляти напоказ. Їх і так рано чи пізно помітять. А якщо й не помітять, вже те, що Господь наділив людину таким даром, достатня нагорода. І запам'ятай, найчарівніша риса справжнього таланту – це скромність.

– Вірно! – вигукнув Лорі з кутка вітальні, де він грав у шахи з Джо. – Я знав одну таку дівчинку. У неї був справжній талант до музики, а вона навіть не підозрювала про це. Якби їй хтось сказав, які чарівні п'єски вона вигадує, коли залишається один на один з роялем, вона ніколи б не повірила в це.

– Хотіла б я познайомитися з цією дівчинкою, – сказала Бет, – вона, напевно, погодилася б мені допомогти. Я... я така дурненька.

– Ви її знаєте, і вона вам вже допомагає, – відповів Лорі й так лукаво посміхнувся, що Бет раптом почервоніла і, вражена раптовим відкриттям, заховала обличчя в подушку дивана.

Джо в подяку за комплімент своїй улюблениці навмисне дозволила Лорі обіграти її в шахи. Це ще більше підняло його настрої, втім, він завжди почувався щасливим, коли гостював у Марчів. Свій характер він рідко показував сестрам. Щоб розважити господарів дому, Лорі зазвичай співав для них чи грав на роялі. Коли малий Лоуренс пішов, Емі довго з задумливим виглядом сиділа у вітальні. Потім раптом запитала:

– Лорі дуже досвідчений хлопчик, так?

– Так дуже. І освіту він отримав чудову. Якщо його не розпестять, він стане прекрасним чоловіком, – відповіла мати.

– І він не пишається собою, чи не так? – здивувалася Емі.

– Анітрохи. Тому він такий приємний і ми всі любимо його.

– Ясно. Приємно мати різні достоїнства й виглядати елегантним, не хизуючись цим. Стає набагато веселіше, – з тією ж задумою вимовила Емі.

– Ці речі завжди видно, талант і виховання відчуються в людині. Ось чому їх не слід виставляти напоказ, – пояснила пані Марч.

– Уяви собі, що в когось є багато туфель, суконь, капелюшків, і ось ця людина все це одночасно начепить! – додала Джо зі сміхом, завершивши материні настанови таким порівнянням.

Розділ восьмий

Джо зустрічає Аполліона

– Дівчата, ви куди? – запитала Емі, зайшовши якимось суботнім днем до кімнати старших сестер та побачивши, що вони кудись збираються. У самій же кімнаті поселився дух якоїсь секретності, що неабияк збудило цікавість Емі.

– Куди треба, – невдоволено буркнула Джо. – Маленькі дівчатка не мають ставити старшим таких запитань.

Навряд чи можна сказати щось образливіше для дитини. Почувши подібну відповідь, яку Джо завершила «дорослою» настановою: «Піди краще пограйся у свої іграшки!» – Емі аж здригнулася від образи. Тепер вона вважала справою честі вивідати таємницю сестер. Повернувшись до Мег, яка зазвичай не могла їй відмовити, почала канючити:

– Ну скажи, куди ви йдете? Візьміть мене з собою. Бет зайнята своїми ляльками, а мені зовсім нічого робити. Мені нудно.

– Не можу, мила, – відповіла Мег. – Тебе ж не запрошували і...

– Замовкни, Мег, – перебила Джо, – ти все зіпсуєш. Емі, тобі з нами не можна. Тому не вередуй. Займись чимось.

– Я знаю, ви кудись зібралися разом з Лорі. Вчора ввечері ви веселилися й про щось шепотілися, а коли я підійшла, відразу замовкли. Значить, ви йдете з ним, так? – не відставала Емі.

– Так, так, – відмахнулася від неї Джо. – А тепер замовкни, будь ласка, дай нам спокій.

Емі замовкла, але йти не збиралася. Навпаки, продовжувала пильно стежити за сестрами. А коли Мег поклала в кишеню віяло, залемтувала.

– Зрозуміла! Зрозуміла! Ви йдете до театру дивитися «Сім замків»! Я теж піду! – рішуче додала вона. – Мама сказала, що мені можна дивитися цю п'єсу. Кишенькові гроші я вже отримала. Чому ви раніше мені не сказали?

– Заспокойся й будь розумницею, – почала вмовляти сестру Мег. – Мармі просто не хотіла, щоб ти йшла в театр на цьому тижні. У тебе після хвороби недостатньо зміцніли очі. А на наступному тижні ти обов'язково підеш разом з Бет і Ханною. Це чудова казка. Тобі вона дуже сподобається.

– Ні, я хочу піти разом з вами і з Лорі! Ну, будь ласка, візьміть мене з собою! Я так довго просиділа вдома через цю кляту застуду. Мені дуже хочеться піти сьогодні. Прощу тебе, Мег. Я добре поводитимуся, – знову почала благати Емі, дивлячись на сестру своїм найзворушливішим поглядом.

– Може, справді, візьмемо її? Якщо вона тепло вдягнеться, мама, напевно, не заперечуватиме, – звернулася Мег до Джо, вже готова поступитися улюблениці.

– Якщо вона піде, залишуся я. А якщо я залишуся, Лорі образиться. Це буде просто неввічливо з нашого боку. Адже він запросив тільки нас з тобою. Як же ми можемо тягнути з собою Емі? Мені на її місці було б соромно запрошуватися! – сердито промовила Джо.

Їй хотілося насолодитися театральною атмосферою, а не грати роль доглядальниці за неспокійною молодшою сестрою. Але, прагнучи позбутися Емі, Джо натомість домоглася

прямо протилежного. Почувши роздратовану відповідь, Емі розлютилася і з найзухвалішим виглядом заявила:

– Ні, я піду! Мег згодна мене взяти, а заплачу я з власних грошей. При чому тут Лорі?

– Ти не зможеш сісти з нами поруч, бо місця нам замовлені заздалегідь. А одній в театрі тобі сидіти ще рано. Отже, Лорі через твої примхи буде змушений поступитися місцем. Тобі буде зручно, а для нас увесь вечір зіпсується. Тож нікуди ти не підеш, – сказала Джо, і на цей раз голос її звучав набагато сердитіше, бо, сперечаючись з Емі, вона боляче вколола собі палець.

Емі в цей час натягнула на ногу черевика. Почувши, що Джо в жодному разі не пристане на її прохання, вона, тримаючи другий черевик у руці, голосно заплакала. Мег кинулася заспокоювати сестру. В цей час знизу долинув голос Лорі. Він запитував, чи сестри готові до виходу. Дівчата поспішили до нього, а Емі, натомість, залишилася в кімнаті. Забувши про світські манери й про те, що вона вважає себе дорослою, Емі ще дужче розридалася. Втім, таке з Емі траплялося завжди, коли вона не домогалася того, чого хотіла. Адже насправді вона поки що була досить примхливою та розбещеною дитиною.

Коли дівчатка і Лорі виходили з дому, Емі перекилася через перила другого поверху і загрозливо крикнула:

– Ти ще пошкодуєш про це, Джо Марч! Я тобі обіцяю, що пошкодуєш!

– Полиш свої нісенітниці! – відповіла Джо й зачинила вхідні двері.

Всі троє чудово провели час. «Сім замків Діамантового озера» здалися їм чудовою виставою. Але ні прекрасна гра акторів, що зображували цього вечора ельфів, фей, принців і принцес, ні пишність спектаклю не заспокоїли Джо. Світлі кучері королеви нагадували їй про Емі, а в антрактах вона не переставала думати, як сестра їй помститься.

І Джо, й Емі були запальні. Незважаючи на різницю у віці, Джо все-таки була менш стриманою, і саме з її вини виникало більшість конфліктів, яких вона згодом дуже соромилася. Щоправда, вона швидко визнавала свою провину і щиро каялася. Сестри навіть жартували, що варто частіше доводити Джо до сказу, бо потім вона ставала просто ангелом, щиро картаючи себе. Дівчина давала слово, що більше ніколи не дозволить собі втратити самовладання, але згодом все повторювалося. Мине чимало років, перш ніж їй вдасться приборкати свій норів.

Повернувшись додому, театрали застали Емі у вітальні, де вона читала книжку. Побачивши сестер, Емі надулася й зробила вигляд, що читання повністю захопило її, тож не промовила жодного слова. Можливо, через деякий час цікавість пересилила б образ, й Емі, як ні в чому не бувало, почала б розпитувати сестер про виставу, але Бет, яка теж сиділа у вітальні, поцікавилася, як було в театрі, і отримала у відповідь захоплену розповідь.

Джо піднялася до себе в кімнату, щоб перевдягнутися в домашнє плаття. Насамперед вона з побоюванням подивилася на письмовий стіл. Зазвичай під час конфліктів Емі мстилася Джо, вивертаючи на підлогу все, що лежало в його ящиках. Але зараз стіл був у повному порядку. Тоді Джо перевірила шафи, однак і в них не помітила ніяких слідів вторгнення. «Напевно, вона пробачила мені», – вирішила Джо і, полегшено зітхнувши, повернулася до вітальні.

Але Джо поквапилася з висновком. На наступний день вона виявила пропажу, і в будинку вибухнула справжня буря. Мег, Бет і Емі сиділи у вітальні, коли Джо у крайньому збудженні влетіла в кімнату і, дихаючи, мов тореадор на кориді, запитала:

– Хтось чіпав мій зошит?

– Ні, – здивовано подивившись на Джо, хором відповіли Мег і Бет. Емі мовчки зайнялася вогнем у каміні, але Джо помітила, що та вся розчервонілася.

– Емі, це ти взяла?

– Ні, я не брала.

– Але ти знаєш, де він?

– Не знаю.

– Не бреш! – закричала Джо й схопила сестру за плечі.
Обличчя Джо палало таким гнівом, що навіть відчайдушній Емі, напевно, стало б ніяково.

– Я не брешу. У мене його немає. Я не знаю, де він. І знати не хочу.

– Ні, ти щось знаєш. Краще сама скажи. Ти у мене все одно не відкритишся, – і Джо злегка потрусилася сестру.

– Можеш кричати на мене, скільки влізе! Все одно ти більше не побачиш свого тупого зошита! – розсердилася Емі.

– Як це, я не побачу?

– А так. Я його спалила.

– Спалила?! – у Джо навіть подих перехопило. – Мою казку! Я стільки часу писала її. Я хотіла закінчити її до приїзду тата. Ти що, правда, спалила її?

Біла, як полотно, Джо грізною статуєю нависла над сестрою, чітко тримаючи її за плечі.

– Так, спалила! Я попереджала тебе, що ти ще пошкодуєш, що так вчинила вчора.

Проте Емі не доказала.

Зрозумівши, в чому справа, Джо так розгнівалася, що почала несамовито трясти сестру. В Емі ж від страху зуби зацокотіли.

– Мерзенне дівчисько! – кричала Джо. – Мені більше ніколи так не написати! Ніколи тебе не прошу, поки я жива!

Мег кинулася рятувати Емі, а Бет намагалася втихомирити Джо. Але Джо, в нестямі від відчаю й горя, дала сестрі наостанок дзвінкого ляпаса, й втекла на горище, де пролежала на дивані ниць до тих пір, поки буря, що клекотіла в ній, не вщухла.

У вітальні буря вщухла швидше, чому в чималій мірі сприяло повернення додому пані Марч. Дізнавшись про конфлікт, вона тут же пояснила Емі, яке горе та заподіяла сестрі.

Джо дуже пишалася своїм зошитом, у родині вважали, що казки безсумнівно свідчать про її талант. Зошит був зовсім маленьким, в ньому помістилося десь півдюжини маленьких оповідок, але Джо терпляче шліфувала текст, сподіваючись, що врешті-решт їх можна буде видати. Словом, яка б доля не очікувала книжку в подальшому, це була серйозна робота, і Джо вклала в неї всю душу.

Нещодавно вона ретельно переписала казки набіло й викинула чернетку. Так що, знищивши книжку, Емі поставила хрест на багаторічній праці сестри. Для Джо то була справжня катастрофа.

Решта членів родини теж почувалися пригніченими. Бет відчувала себе так, ніби втратила одного зі своїх кошенят. За свою улюбленицю сьогодні не вступилася навіть Мег. Пані Марч сиділа з дуже серйозним виглядом і час від часу кидала на Емі сумні погляди. І чим довше тривала ця німа сцена, тим виразніше Емі розуміла, що, поки вона не заслужить прощення Джо, нічого хорошого від рідних їй чекати не слід. Втім, тепер вона й сама каялася у скоєному.

Коли дзвінок покликав сім'ю до чаю, у вітальні з'явилася Джо, така похмура, що Емі ледь знайшла в собі сили пролепетати:

– Пробач мені, будь ласка, Джо. Мені дуже-дуже шкода, що я так вчинила.

– Ніколи не пробачу! – похмуро буркнула сестра.

До Джо ніхто не звертався. Всі знали, що коли вона сердиться, говорити з нею про щось марно, й залишається лише терпляче чекати, поки вона сама не заспокоїться.

То був невеселий вечір. Зовні все виглядало як звичайно. Дівчата шили, а мати читала їм уривки з Бремера, Скотта¹³ і Марії Еджворт¹⁴. Лише не вистачало тієї характерної для сімей-

¹³ Вірогідно, мається на увазі Вальтер Скотт (1771–1832) – британський письменник, перу якого належать твори про пригоди та подорожі. Вальтер Скотт часто вважається основоположником історичного роману, а також автором, який справив

ства Марч доброзичливості й життєрадісності, які допомагали родині переживати чорні дні. Особливо це відчувалося, коли настав час для співу. Бет могла тільки грати, Джо не хотіла співати й найбільше зараз походила на кам'яну статую, а Емі розплакалася. Тож Мег і пані Марч довелося співати без них. Вони з усіх сил намагалися вдавати, що все добре, але і їхні чисті голоси звучали не так злагоджено, як завжди, а незабаром дуєт і зовсім розладився.

Цілуючи Джо перед сном, пані Марч прошепотіла:

– Мила, дозволь променям сонця пробитися крізь хмари твого гніву. Помирися з Емі. Допоможіть один одному. А завтра почни знову писати свої казки.

Джо раптом захотілося кинутися до матері й виплакати своє горе. Але вона вважала, що сльози викрили б її слабкість, і, відчуваючи себе глибоко ображеною, придушила в собі цей порив. Крім того, її все ще душив гнів і вона не могла пробачити сестру. Тому, суворо струснувши головою, голосно проказала, щоб Емі почула кожне слово:

– Ні! Цього не можна пробачити!

І рішуче пішла до спальні.

Емі теж почувалася ображеною. Вона першою вибачилася, але Джо, натомість пробачення в неї не попросила. Емі вважала, що вона даремно принизилася, і стала поводитися так зарозуміло, що на неї неприємно було дивитися.

Наступного ранку Джо прокинулася в поганому настрої. День взагалі видався з тих, коли все валиться з рук. Вийшовши на вулицю, вона впустила в калюжу свій теплий турновер, і в цей холодний ранок їй так і не судилося зігріти руки. Тітонька Марч сьогодні була особливо дратівлива. Вдома картина була не радіснішою. Мег перебувала у сумній зосередженості, Бет теж була чимось засмучена. А Емі з підкреслено багатозначним виглядом раз по раз заводила розмову про деяких людей, які вічно твердять, що хочуть виправитися, проте палець об палець не вдаряють для цього. Ці люди, на її думку, неспроможні побачити, коли їм подають приклад благородства.

– Оце так, – пробурчала Джо собі під ніс, – доволі паскудно. Піду-но я, мабуть, до Лорі. Покатаємося на ковзанах. Він завжди такий веселий і привітний. Ось хто мене втішить.

І Джо вийшла з вітальні.

Коли з вулиці до Емі долинув дзвін ковзанів, вона голосно й вередливо сказала:

– Ось так завжди! Вона ж обіцяла взяти мене з собою наступного разу, як піде кататися! Скоро лід взагалі розтане. Але я цю злюку навіть питати не хочу. Все одно вона мене не візьме!

– Ти не маєш права так говорити. Згадай, що ти вчора зробила! Джо не в силах забути, що казок, над якими вона стільки працювала, більше немає. Але, гадаю, вона пробачить тебе. Треба тільки вибрати відповідний момент, – сказала Мег. – Піди тихенько за ними. Почекай, коли Джо зустрінеться з Лорі, він завжди на неї добре впливає. А коли помітиш, що вона повеселішала, не починай своїх довгих промов, а просто підійди й поцілуй її. Якщо ти будеш делікатною, впевнена, ви повернетесь додому такими ж друзями, як раніше.

– Гарзд, спробую, – погодилася Емі. Такий план її цілком влаштував.

Швидко зібравшись, вона поспішила за Джо й Лорі, які піднімалися по схилу пагорба.

Річка була зовсім недалеко від будинку, однак поки Емі дісталася до неї, Джо та Лорі вже наділи ковзани. Помітивши сестру, Джо демонстративно відвернулася, а Лорі повільно ковзав уздовж берега, випробовуючи на міцність лід, стоншений після недавньої відлиги.

– Доїду до повороту, – почула Емі його голос. – Треба все добре перевірити, а потім вже побіжимо наввипередки.

значний вплив на становлення європейського романтизму.

¹⁴ Марія Еджворт (1767–1849) – англійська письменниця з ірландським корінням. Вона належить до тих жінок, які першими почали говорити про право жінок на освіту. Як бачимо, в романі Луїзи Олкотт міститься досить багато феміністичних ідей, особливо щодо того, що жінки не поступаються в інтелекті чоловікам. Постаті Джо та Лорі подані з рівних позицій, а пані Марч часто говорить про те, що жінка має бути самостійною.

І Лорі помчав уперед.

Джо чула, як за її спиною важко дихає Емі, яка ніяк не могла встановити дихання після бігу. Потім Емі почала дуги на пальці. Джо зрозуміла, що вона одягає ковзани, й пальці прилипають до схопленого морозом металу. Але Джо так і не удостоїла сестру жодним поглядом і, повільно рушила за Лорі, тішачись тим, що Емі зараз непереливки. Їй здавалося, що це хоч якоюсь мірою компенсує їй втрату улюбленого зошита.

Тим часом Лорі дістався місця, де русло круто звертало, і крикнув:

– Тримайтеся ближче до берега! На середині лід дуже тонкий!

Джо почувла Лорі. А ось Емі, якій не вдавалося справитися з ковзанами, на крик хлопця не звернула уваги.

Джо озирнулася, щоб повторити сестрі слова Лорі, але вона так розпалила себе злістю, що раптово подумала: «Плювати мені на неї! Нехай сама про себе дбає!». І кинулася наздоганяти Лорі.

Нічого не підозрюючи, Емі дісталася середини річки, де лід здавався їй найбільш гладеньким.

Десь хвилину Джо спокійно ковзала вперед, ось досягла повороту й намірилася бігти швидше, коли раптом, підкорившись якійсь незримій силі, різко обернулася. В цей момент Емі підняла руки, лід затріщав, і почувся плескіт води. У Джо перехопило подих від жаху. Вона хотіла покликати Лорі, але їй враз відняло мову, хотіла кинутися на допомогу сестрі, але ноги не слухалися. Джо остовпіла від страху й широко розкритими очима дивилася на блакитний каптур, що коливався над поверхнею води. Раптом повз неї пронеслася якась тінь, і Джо почувла голос Лорі:

– Швидше, несіть жердину! Швидше!

Вона не розуміла, що робить, просто повністю підкорилася наказам Лорі. Хлопчик проявив рідкісні в його віці холонокровність і мужність. Він ліг плазом на лід і, поки Джо виламувала жердину з найближчого паркану, рукою і ключкою допомагав Емі триматися на воді. Потім вони разом витягли її. Дівчинка, на щастя, обійшлася лише переляком.

– Ведіть її додому! Закутайте в теплий одяг, а я поки зніму ці дурні ковзани, – кричав Лорі, у якого від води набрякли шкіряні кріплення.

Джо мовчки повела Емі, яка ридала навзрид, до будинку. До самого вечора, вона, бліда, розпатлана, в розірваному платті, з подряпанними руками – слідами недавнього бою з парканом і льодом – не присідаючи, обслуговувала постраждалу. Коли Емі нарешті заснула, і в будинку все затихло, пані Марч присіла на ліжку й, покликавши Джо, почала бинтувати її поранені руки.

– Ти впевнена, що з нею нічого не станеться? – винувато прошепотіла Джо, подивившись на біляву голівку сестри.

– Заспокойся, любя. Вона не забилася, гадаю, навіть застудитися не встигла. Ви все зробили правильно, моментально доставивши її додому.

– Це все Лорі. А я пустила її на лід. Якби вона загинула, це було б через мене.

Джо не витримала, розплакалася і крізь сльози розповіла матері, як все вийшло. Вона звинувачувала себе, не перестаючи дякувала Богу, що все скінчилося добре.

– Це все мій проклятий характер! Як не намагаюся опанувати себе нічого не виходить. Стримуюся, стримуюся, а потім все одно проривається. Що ж мені робити, мама?

Джо була в розпачі. Вона й справді не знала, як приборкати себе.

– Що я тобі можу порадити? – відповіла мати. – Стеж за собою й молися. І головне, мила, вір в свої сили. У таких справах не можна заспокоюватися перш, ніж досягнеш мети.

Пані Марч притягнула до себе скуйовджену голову Джо й поцілувала рясно зрошену сльозами щоку. Тут Джо розридалася ще сильніше.

– Але ж, якби ти знала... – схлипнула дівчинка. – Ти навіть уявити не можеш, як це страшно. Коли я злюся, мені раптом хочеться кого-небудь стукнути або потрощити все навколо, і в той момент мені це приносить задоволення. Я так боюся, що зроблю щось жахливе, і тоді всі будуть мене ненавидіти. Мармі, допоможи мені!

– Перестань плакати, мила. Звичайно, я постараюся тобі допомогти. Треба запам'ятати сьогоднішній день і твердо вирішити, що нічого подібного ти більше ніколи не повториш. Повір, кожному з нас доводиться боротися зі спокусами, і часом вони куди серйозніші, ніж твоя нестриманість. Ти вважаєш, що в тебе найгірший у світі характер. Що ж, тоді я можу тобі сказати, що в мене був характер набагато гірше.

– Що? В тебе? Але ти ж ніколи не сердишся, Мармі, – вигукнула Джо і від подиву навіть перестала плакати.

– Сорок років я приборкувала свій норів і тільки недавно домоглася деяких результатів. Майже щодня я раптом починаю відчувати страшну дратівливість. Але я навчилася приховувати це, і ніхто, мабуть, не помічає, що зі мною коїться. Все-таки, я сподіваюся, що настане день, коли я позбудуся моєї дратівливості назавжди. У всякому разі, намагатимуся, хай на це піде ще сорок років.

Визнання матері подіяло на Джо сильніше за докори чи повчальні історії. Мати довірилась їй, і усвідомлення того, що не одній лише їй доводиться вести боротьбу зі своїм характером, додало Джо сил і впевненості, що вона обов'язково перемаже свої недоліки. Джо вирішила, що зуміє впоратися з собою куди швидше матері. Їй, п'ятнадцятирічній дівчинці, сорок років здавалися таким немислимо довгим терміном, що було страшно навіть і думати про це.

– Значить, Мармі, коли ти стискаєш губи й виходиш з кімнати, ти сердишся? Ну, наприклад, коли тітонька Марч починає до тебе чіплятися? Або коли ми тебе дуже вже дратуємо? – запитала Джо, якій мати зараз була ближче й рідніше, ніж будь-коли раніше.

– Так, люба. Просто я навчилася опановувати себе. Я вважаю за краще вийти з кімнати, ніж наговорити дурниць. Знаєш, зі зла іноді можна такого ляпнути, що потім все життя не розплутаєш. Тому я намагаюся побути одна – влаштовую собі невеликий перепочинок. Через якийсь час мені стає соромно, я заспокоююся і повертаюся назад, – зітхнула пані Марч і посмінулася до дочки.

– Але як тобі це вдається? Я так не можу. Вся моя біда в тому, що в мене з'являється непереборне бажання образити когось, і тоді я нічого не можу з собою вдіяти. Я несучу казна-що,

і радію з цього. Тільки потім починаю розуміти, що помилялася. Скажи, Мармі, як ти завжди вчасно спохвачуєшся?

– Мені допомогла впоратися моя мама...

– Так само, як зараз ти мені, – перебила Джо матір і поцілувала її.

– Але моя мама пішла, коли я була трохи старша за тебе, – продовжила пані Марч, – і з тих пір борюся сама. Я завжди була дуже гордою. Я радше померла б, ніж зважилася поділитися своєю таємницею з ким-небудь. Мені доводилося нелегко. Я часто плакала через власне безсилля, дуже старалася, але ніяк не могла опанувати себе. Потім вийшла заміж за вашого батька і була така щаслива, що перестала дратуватися через дрібниці, натомість стала добрішою і поступливішою. Це вийшло якось природно. Так тривало до тих пір, поки в мене не з'явилося четверо дочок і тато не розорився. Ось тут стара хвороба знову стала мучити мене. За природою я нетерпляча, і мені було дуже важко усвідомлювати, що мої діти постійно чогось потребують.

– Бідна Мармі! І як же ти впоралася з собою?

– Гадаю, впоралася не я, Джо, впорався ваш батько. Він ніколи не втрачав самовладання. Йому чужі туга й відчай. Він вірить у краще. Розумієш, нещастя робили його сильнішим, він завжди зберігав бадьорість духу та працьовитість. І мені було просто соромно поводитися інакше. О, Джо, як він мене втішав! І переконував, що я неодмінно маю сама набути всіх тих якостей, якими хочу наділити наших дітей. Мені слід бути в усьому прикладом. І тоді завдання стало легше: стримуватися заради вас виявилось куди простіше, ніж стежити за собою. Варто було мені роздратуватися – і ваші перелякані погляди приводили мене до тям. І найкраща нагорода, яку я отримала за свої зусилля, – любов і повагу дочок.

– О, Мармі! Якщо я зможу досягти хоч половини з того, що й ти, буду щасливою! – вигукнула Джо.

– Сподіваюся, ти станеш набагато кращою за мене, мила. Але тобі треба стежити за своїм внутрішнім ворогом, як каже тато. Ти отримала попередження, тож не забувай про нього і намагайся приборкувати свій запальний характер. А як не дотримуватимешся цієї настанови, то трапляться набагато більші потрясіння, ніж ті, що ти пережила сьогодні.

– Я постараюся, Мармі. Чесне слово, постараюся. Але допоможи мені. Наприклад, якщо я почну заводитися, нагадай мені, тоді я легше опаную себе. Я тільки зараз згадала, як тато іноді прикладав палець до губ і дивився на тебе лагідно й серйозно. А ти, стиснувши губи, йшла з кімнати. Він тобі нагадував, правда? – тихо запитала Джо.

– Правда. Я попросила його, щоб він мені допоміг, і він ніколи не забував про це. Знала б ти, від скількох нерозумних слів він позбавив мене тим жестом, який тобі запам'ятався!

Кажучи це, пані Марч ледь стримувала сльози: губи її затремтіли, а очі стали вологими. Злякавшись, що мати засмутилася через неї, Джо прошепотіла:

– Я розумію, Мармі. Недобре з мого боку підглядати за тобою. Я не повинна була говорити тобі про це. Але я не хотіла тебе образити. Просто мені так приємно, що ми розговорилися.

– Дитинко! Ти можеш говорити мені все, що завгодно. Кому ж, як не мені! Навпаки, я пишаюся, що мої дочки від мене нічого не приховують. Ви ж знаєте, як я вас люблю.

– Але мені здається, я засмутила тебе.

– Ну що ти, мила! Ми заговорили про тата, і я зайвий раз відчула, як його не вистачає. І ще подумала, як люблю його і як багато він мені дав у цьому житті. Заради нього я зроблю все, щоб уберегти вас від зла.

– Навіщо ж ти відпустила його, Мармі? Ти навіть не плакала, коли він їхав на війну. Та ти й тепер не скаржишся. Можна подумати, тобі зовсім не важко одній, – здивувалася Джо.

– Я віддала країні, яку люблю, свою найдорожчу людину. І приховала від нього сльози. Хіба я маю право скаржитися! Адже ми тільки виконали свій обов'язок. Зрештою, якщо все

буде добре й тато повернеться з війни, ми обидва не пошкодуємо, що зуміли поставити долю країни вище власного блага.

Джо нічого не відповіла. Вона міцно обійняла матір і мовчки звернулася до Господа у палкій та щирій молитві. Ніколи ще душа Джо не почувалася такою близькою до Творця, жодного разу не зверталася вона до Бога з такою гарячою вдячністю. Адже Джо пізнала не тільки гіркоту каяття, але й солодкість самопожертви і стриманості.

Так за допомогою матері вона зробила ще один крок, піднялася на сходинку вище, і їй відкрилася частинка Істини.

Джо нахилилася над сплячою Емі. Дівчинка поверталася й зітхала уві сні, наче переживала свій маленький злочин. Джо підняла голову, і мати помітила, якою добротою освітілося її обличчя.

– Я дала волю гніву й повелася, як справжнє чудовисько. Я не захотіла її пробачити. Якби не Лорі, вона могла б загинути. Через мене, – тихо промовила Джо й, знову схилившись над сплячою сестрою, легенько погладила її по голові.

Емі немов почула її. Вона раптом відкрила очі й, посміхнувшись, простягла до Джо руки. Сестри міцно обнялися і в знак повного примирення поцілували одна одну.

Розділ дев'ятий

Мег прямує на ярмарок суєти

– Як мені пощастило, що саме зараз Кінги захворіли на кір, – сказала одного разу Мег. – Тож у мене видалися вільні дні, як добре!

За вікном стояв квітень. Сестри скупчилися в кімнаті, допомагаючи Мег збирати речі й хором обговорюючи її майбутній від'їзд.

– Як це мило з боку Енні Моффат, що вона не забула про тебе. Хіба мало людей, які запрошують просто так, з увічливості. А вона повторила запрошення. Два тижні суцільних розваг! Як я за тебе рада! – сказала Джо.

– Я теж за тебе рада, – відгукнулася Бет, уклавши різнокольорові стрічки у красиву коробку. – Головне, стоїть така чудова погода.

– Я б теж не відмовилася розважитися подібним чином. І в нарядах покрасуватися, – промовила крізь зуби Емі. Рот вона відкрити не могла – її губи утримували шпильки, котрі вона по одній встромляла у швейну подушечку Мег, поповнюючи таким чином запаси сестриноho приладдя.

– Я дуже хотіла б узяти вас усіх із собою. Та якщо це неможливо, я постараюся хоча б запам'ятати найцікавіше, щоб потім розповісти вам усе в деталях. Звичайно, це лише дрібничка в порівнянні з тим, якими добрими ви були до мене. Ви позичили мені стільки речей, та й збиратися без вас мені було б важко, – сказала Мег, кинувши погляд на свій більш ніж скромний гардероб, який здавався сестрам розкішним.

– А що тобі дала мама з її скриньки з коштовностями? – поцікавилась Емі, яка цього разу пропустила урочисте відкриття знаменитої в сімействі Марч кедрової скрині, де пані Марч зберігала залишки колись багатого гардероба.

Тепер все це поступово отримували дочки в особливо урочистих випадках.

– Шовкові панчохи, ось це різьблене віяло і чудовий блакитний пояс. Я хотіла взяти бузкове шовкове плаття, але ми не встигли його переробити. Доведеться обійтися старою тарлатановою сукнею¹⁵.

– Воно прекрасно підійде до нової муслінової спідниці, а шарф чудово підкреслить кольори. Шкода, я розірвала кораловий браслет. Я б тобі його дала, – сказала Джо, яка обожнювала дарувати й позичати речі. Щоправда, вони в неї зазвичай перебували в такому жалюгідному стані, що щедрість її рідко доставляла кому-небудь радість.

– У скриньці є гарні прикраси зі старовинних перлів, але мама каже, що для дівчинки найкраща прикраса – це живі квіти. А Лорі обіцяв надіслати стільки квітів, скільки мені закоротить, – зауважила Мег. – Давайте подивимось, що в нас виходить. Сірий костюм для прогулянок, зовсім новий. Бет, поправ, будь ласка, перо на капелюсі. Поплінова недільна сукня. Її можна також одягати на всілякі урочистості. Взагалі-то вона для весни трохи затепла, шовкова бузкового кольору підійшла б більше. Шкода, що її треба перешивати! О, Боже!

¹⁵ Тарлатан – однотонна напівпрозора, схожа на серпанок, тканина, різновид мусліну. Сукні з тарлатану шили небагаті дівчата. Поплін – схожа на шовк тканина, яка добре тримає форму.

– Не страшно, адже в тебе ще є тарлатанова сукня. Вона тобі дуже личить, ти завжди незрівнянно виглядаєш у білому, – сказала Емі, пожираючи очима гардероб Мег, який здавався їй розкішним.

– У сукні занадто глибокий виріз і спідниця не така широка, як зараз модно, але нічого, зійде. Блакитне домашнє плаття теж виглядає цілком пристойно. Після того, як його підправили й заново підшили, воно стало зовсім як нове. Шовковий халат, звичайно, не останній крик моди, та й капелюшку моєму далеко до досконалості. Я не сказала мамі ні слова, але парасолька мене жахливо засмутила. Я просила чорну з білою ручкою, а вона купила зелену, з потворною жовтою ручкою. Вона нова та добротна, і мені просто соромно скаржитися, але я нічого не можу з собою вдіяти. Я знаю, що буду соромитися її, особливо коли опинюся поряд з Енні. Яка ж у неї гарна, обтягнута шовком, парасолька, та ще й із золотим наконечником! – тут Мег кинула повний докору погляд на маленьку зелену парасольку.

– Обміняй її в магазині, – порадила Джо.

– Я не хочу бути такою невдячною. Якщо я її обміняю, Мармі образиться, а вона ж так старалася. Я розумію, як нерозумно нарікати на колір парасольки. Спробую не звертати уваги. Тим більше, що є речі, які мене справді радують. Шовкові панчохи і дві пари красивих рукавичок настільки втішають і підбадьорюють мене, що я готова забути про зелену парасольку. Я дуже вдячна тобі, Джо, за позичені рукавички. Як подумаю, що в мене є дві пари вихідних рукавичок, та ще одна пара на кожен день, тут же починаю бачити в собі багату й елегантну даму. У Енні Моффат на нічних чепчиках рожеві й блакитні банти. Може, й мені пришити такі ж? – запитала Мег, коли Бет внесла до кімнати акуратно складену чисту білизну, яку їй вручила Ханна.

– Не треба. Нарядні чепчики не личитимуть до простих нічних сорочок. Бідним людям не варто пускати пил в очі, – рішуче заявила Джо.

– Не знаю, чи доживу я колись до такого щастя, що буду носити справжнє мереживо й красиві чепчики, – роздратовано промовила Мег.

– Ну ось, а вчора ти говорила, що найбільша твоя мрія – поїхати до Енні Моффат, – тихо промовила Бет.

– Усе вірно! – враз схопилася Мег. – І я й справді дуже щаслива, що їду. Все, припиняю бурчати. Це ж завжди так: чим більше отримуєш, тим більше хочеться. Вірно? Ну що, все готово, вкладено, тільки бальна сукня залишилася. Але її обіцяла вкласти мама. – І тут голос Мег зазвучав веселіше. Вона переводила погляд з наполовину заповненої валізи на безліч разів заштопану й попросовану сукню з білого тарлатану, урочисто іменовану «бальною».

Наступного дня, який видався напрочуд погожим, відбулися урочисті проводи Мег – у найближчі два тижні вона мала розважатися й набиратися нових вражень.

Пані Марч неохоче відпускала доньку. Вона боялася, що після повернення буденне життя видасться Мег вельми безрадіним. Але Мег так просила відпустити її, а Саллі обіцяла наглядати за нею, що мати вважали за краще не перешкоджати доньці. Тим більше, що після цілої зими безперестанної праці Мег зовсім не завадило б змінити обстановку та відпочити. Тож мати поступилася, і Мег випала нагода закритися у вихорі світського життя.

Сімейство Моффат славалося своєю світськістю, і Мег, яка виросла зовсім в іншій атмосфері, спочатку знітилася і від розкішних меблів у будинку, і від елегантності його господарів. Але, незважаючи на трохи легковажний спосіб життя, це були добрі люди, й гості незабаром стало затишно тут. Втім, від Мег не сховалося, що крізь старанно нанесену позолоту ні-ні та й просвічує де-не-де аж ніяк не благородний метал: попри заможність Моффати не могли похвалитися ні справжньою освіченістю, ні інтелігентністю.

Проте це відкриття не применшило того задоволення, яке Мег отримувала від гостин у цьому сімействі. Їй подобалося вишукана їжа, вона любила роз'їжджати в каретах і щодня, відправляючись на чергові урочистості, одягатися у вихідну сукню. Таке життя, позбавлене

турбот, зіткане з одних лише світських раутів, було їй цілком до душі, і вона швидко перейняла манери й мову оточуючих. Мег враз стала манірною, постійно вплітала в мову французькі словечки й вирази, ретельно завивала волосся, постійно переробляла сукні й намагалася в міру сил підтримувати розмову про моду.

Мег із заздрістю дивилася на витончені дрібнички Енні Моффат і мріяла стати багатю. Яким же вбогим їй раптом здався рідний дім, з якою відразу вона згадала про свою роботу! Незважаючи на те, що шовкові панчохи й цілих три пари рукавичок були, як і раніше при ній, Мег відчувала себе істотою нижчого порядку й страждала від цього.

Втім, на страждання їй майже не залишалось часу, бо три юних особи з усією діловитістю, властивою їхньому віку, віддавалися веселошам. Вони роз'їжджали по гостях або магазинах, відправлялися гуляти або ж каталися по місту, ходили до театру та в оперу і ще примудрялися вечорами приймати гостей. У Енні було багато друзів, і вечори проходили дуже весело. Старші сестри Енні були зовсім дорослими дівчатами, одна з них вже навіть заручилася, що здавалося Мег дуже романтичним. Пан Моффат, веселий, огрядний джентльмен середнього віку, знав батька Мег і дуже добре про нього відгукувався. Не менш привабливою здавалася Мег і пані Моффат. Така ж весела і вгодована, вона, на думку Мег, була такою ж чарівною, як і її дочки. Всі члени сім'ї Моффат навперебій намагалися зробити для Мег щось приємне, і це зовсім запаморочило їй голову.

Перед черговими гостинами Мег переконалася, що її поплінова сукня вже не витримує критики, адже інші дівчатка вдягалися в шовкові. Але й тарлатанова теж не годилася: в порівнянні з обновкою Саллі, наряд Мег виглядав зовсім убогим.

Мег помітила, що, дивлячись на неї, дівчата обмінялися співчутливими поглядами. Це для неї стало ударом, бо, попри всю свою вихованість, Мег була дуже горда й вразлива. Ніхто, зрозуміло, жодним словом не обмовився про її сукню, але дівчата навперебій почали пропонувати свої послуги: Саллі зголосилася причесати Мег, Енні – пов'язати їй пояс, а Бель, та сама, в якій вже був наречений, почала розхвалювати білу шкіру її рук. Але за всім цим легко вгадувалася жалість. Зносити це для Мег було дуже важко – настільки, що не було сил на спілкування з подругами, які почали весело щебетати між собою. Мег сумно стояла віддалік, із заздрістю поглядаючи на сестер Моффат, які у своїх легких ошатних сукнях нагадували їй безтурботно метеликів, що весело пурхають у повітрі.

У цей час до кімнати увійшла покоївка з коробкою квітів. Не встигла вона мовити й слова, як Енні відкрила коробку. Побачивши троянди, перекладені зеленою папороттю, вона від захвату заплескала в долоні.

– Бель, це, звичайно ж, для тебе! Як завжди! Але сьогодні Джордж перевершив самого себе. Чудові квіти!

– Посильний сказав, що це для пані Марч, – сказала покоївка. – Тут є записка.

– О, цікаво, від кого це? А ми й не знали, що в тебе є шанувальники! – навперебій щебетали сестри, вмить оточивши Мег.

– Записка від мами. А квіти надіслав Лорі, – просто відповіла Мег. Але в душі вона раділа. Лорі не забув її прохання!

– Ось воно що, – сказала Енні, побачивши, як Мег поспішно ховає в кишеню записку.

Мег справді надавала посланню від матері особливого значення. До того ж саме зараз її майже охопив відчай. Мамина записка видалася Мег справжнім талісманом: він врятує її від подальших неприємностей! Ласкаві мамині слова вселили в неї бадьорість, а розкішні квіти надали впевненості в собі.

Щаслива Мег відклала трохи троянд і зелені для себе, а з інших зробила маленькі букетики й прикрасила ними спідниці, корсажі й волосся сестер. Все це вона виконала з такою витонченістю й делікатністю, що старша сестра Клара перейнялася до неї ще більшою симпатією. Вона заявила, що в житті не зустрічала такої чарівної істоти, як Мег. Інші сестри теж

були від неї в повному захваті. Тож відчай та зневіра пройшли, як і не бувало. Коли сестри пішли до пані Моффат, Мег подивилася в дзеркало й залишилася цілком задоволена. Тепер, коли її волосся та сукню прикрашали квіти, наряд не здавався таким убогим, і, зрозумівши це, вона зашарілася від задоволення.

Увечері Мег веселилася й танцювала як ніколи жваво. Всі були з нею дуже люб'язні. Тричі за цей вечір їй робили компліменти. Коли ж вона на прохання Енні заспівала, гості похвалили її чудовий голос. Потім на неї звернув увагу майор Лінкольн:

– Звідки тут взялася ця красуня з янгольським поглядом?

А пан Моффат сказав, що має обов'язково запросити її на танок, адже вона така граціозна! Коротше кажучи, все було чудово до тих пір, поки випадково Мег не почула розмову, що привела її у розпач.

Мег сиділа в оранжереї й чекала, поки черговий кавалер принесе їй морозиво. Раптом за перегородкою з квітів почула розмову:

– Скільки йому років?

– Гадаю, десь шістнадцять або сімнадцять.

– Для цього сімейства було б величезною удачею, обери він одну зі старших дочок. Саллі каже, вони дуже подружилися. Старий їх просто обожнює.

– Напевно, у пані Марч все заплановано. Гадаю, вона зіграє весілля, напевно ж зіграє. Щоправда, дівчинка, здається, поки не розуміє власного щастя, – впізнала Мег голос пані Моффат.

– І все ж таки вона збрехала про записку. Так ми й повірили, що записка від мами! А як вона почервоніла, коли принесли квіти! Бідолаха! Уявляю, яка б вона була мила, якби її модно одягнути й навчити світських манер... Як ви думаєте, вона не образиться, якщо ми позичимо їй на четвер сукню?

– Взагалі-то вона дуже горда, але, думаю, не стане заперечувати. Адже в дівчинки нічого немає, крім цієї бідної тарлатанової сукні. Хоч би вона порвалася! Гарний привід запропонувати їй пристойний одяг! І пояснювати нічого не треба!

– Там буде видно. Знаєте, я думаю, це гарна ідея – запросити сюди молодшого Лоуренса. Йї би це принесло задоволення, а ми б подивилися на них. Ось буде цікаво!

У цей момент повернувся партнер Мег. Він здивовано подивився на неї. За ті кілька хвилин, що він ходив за морозивом, Мег абсолютно змінилася – її щоки горіли і сама вона явно була чимось стривожена. Зараз тільки гордість і виховання допомагали їй приховати гнів і огиду! Незважаючи на молодість і наївність, Мег прекрасно зрозуміла, про що пліткували сестри Моффат і їхня матір. Слова: «У пані Марч все заплановано», «збрехала про записку» звучали в її вухах дзвоном, завдаючи нових і нових страждань: натяки були надто прозорі, тож Мег зрозуміла всю їх образливість. Її хотілося втекти додому і, розридавшись на грудях у матері, запитати поради, як жити далі. Але будинок був далеко, і, опанувавши себе, Мег прикинулася, що, як і раніше, веселиться від душі. Ніхто й не помітив, що з нею відбувалося, не здогадувався, яку витримку має ця дівчина.

Мег полегшено зітхнула тільки тоді, коли опинилася у своїй кімнаті. Занурившись у білосніжні простирадла, вона відпустила свій гнів і шаленіла доти, поки не потекли сльози. Пліткування сестер та матері Моффат зародили в душі Мег сум'яття. Світ, у якому вона жила, тепер не здавався їй таким міцним і непорушним, як раніше. Тепер все викликало в неї сумнів: і чистота дружніх відносин з Лорі, і помисли матері.

«Раз Моффати вважають, що у Мармі все сплановано, значить, у них є на те підстави», – думала вона. Похитнулася й навіяна матір'ю впевненість, що бідній дівчині слід задовольнятися скромним гардеробом. Відверта жалість сестер Моффат, котрі широко вважали, що немає більшого нещастя на світі, ніж погана сукня, подіяла на Мег не менш сильно, ніж міркування пані Моффат, яка все на світі міряла власними мірками.

Словом, ця ніч для Мег видалася неспокійною, і на ранок вона піднялася з опухлими очима і в жахливому настрої. Дівчина була сердита і на подруг, і на себе – за те, що не знайшла сил поговорити з ними відверто. Втім, після вчорашнього вечора ніхто не відчував себе бадьоро. Лише біля полудня дівчата сіли за рукоділля.

Мег помітила, що сестри почали лояльніше ставитися до неї. Вони поводитися зовсім по-іншому – навперербій подавали знаки уваги, жадібно вслухалися в кожне її слово. Це лестило самолюбству Мег, і, хоч вона не розуміла, в чому тут справа, настрої її помітно покращився. Нарешті Бель відірвала погляд від рукоділля і млосо промовила:

– Мег, дорога, я надіслала запрошення на четвер твоєму другові пану Лоуренсу. Гадаю, тобі це буде приємно, та й ми з радістю з ним познайомимось.

Мег почервоніла, але водночас їй захотілося пожартувати над подругами, і манірно опустивши очі, вона відповіла:

– Ви дуже добрі, але, боюся, він не приїде.

– Чому ж, любя? – здивувалася Бель.

– Він, знаєте, занадто старий для таких поїздок.

– Що ти кажеш, дитино? – здивувалася Клара. – Скільки ж йому років?

– Близько сімдесяти, – відповіла Мег і зробила вигляд, ніби повністю заглибилася в рукоділля.

– Яка ти хитра! – вигукнула Бель. – Ми маємо на увазі молодого пана Лоуренса!

– Молодих людей там немає. Якщо ви говорите про Лорі, то він ще зовсім хлопчик, – пояснила Мег.

Почувши таке про юнака, якого вони вважали мало не її судженням, сестри Моффат розгублено перезирнулися. Мег помітила це й засміялася.

– Хіба він тобі не ровесник? – запитала Енні.

– Ні, він за віком ближче до моєї сестри Джо. Адже мені в серпні буде сімнадцять, – відповіла Мег і гордо підняла підборіддя.

– Але ж ти не заперечуватимеш, що він дуже славний? Його квіти... Це було так чудово! – багатозначно сказала Енні.

– Він нам їх часто надсилає. У Лоуренсів величезна оранжерея, й вони знають, що ми дуже любимо квіти. Мама та пан Лоуренс – великі друзі, а ми подружилися з Лорі.

Мег сподівалася, що тим і завершиться розмова про сімейство Лоуренсів, але сестри ніяк не хотіли вгамовуватися.

– Відразу видно, що Мег ще не виїжджала в світ, – сказала Клара, підморгнувши Бель.

– Невинність сільської простушки, – тут же відгукнулася Бель і знизала плечима.

У цей час до кімнати важкою ходою увійшла пані Моффат, що сильно нагадувала слона через пишну сукню та мережива на ній.

– Я збираюся до міста за всілякими дрібничками. Може, юні леді, у вас є якісь побажання? – запитала вона.

– Дякую, пані Моффат, – відповіла Саллі, – у мене на четвер є рожева шовкова сукня. Вона мене цілком влаштовує.

– Мені теж нічого... – почала Мег і ураз осіклася.

Вона мимоволі подумала, скільки їй потрібно нових речей, від яких, на жаль, доводиться відмовлятися.

– А що ти одягнеш? – запитала Саллі.

– Ту саму стару білу сукню, якщо мені ще раз вдасться її підшити. Вона вчора сильно розірвалася.

Мег намагалася проговорити про це безтурботним тоном, однак глибоко в душі горіла від сорому.

– А ти попроси, щоб тобі привезли з дому іншу, – порадила Саллі, яка ніколи не вирізнялася тактовністю.

– У мене немає іншої, – насилу вимовила Мег.

Але Саллі й тут з дитячою безпосередністю вигукнула:

– Як! Невже в тебе більше немає суконь?

Вона хотіла ще щось додати, але Бель завадила їй:

– А навіщо їй багато суконь? Адже вона зовсім не виїжджає. Але навіть якщо б у тебе вдома висіло десять суконь, тобі зовсім не потрібно посилати за ними. У мене є чарівне плаття з блакитного шовку. Я з нього вже виросла. Прошу, одягни його. Гадаю, воно тобі дуже личитиме.

– Дякую, але мене цілком влаштовує моє сукня. Вона мені дуже пасує, – відповіла Мег.

– Ну будь ласка, дозволь мені модно тебе вдягнути. Я обожаю підбирати одяг. Ось побачиш, ти будеш в ньому просто красунею. Тут ми його трохи вшиємо, і ось тут. Ми нікому нічого не покажемо, поки не завершимо. Зате потім з'явимося на балу, як Попелюшка й добра фея. Ну, будь ласочка, – вмовляла Бель.

Вона просила так наполегливо й щиро, що Мег здалася. Та яка дівчина змогла б встояти перед спокусою вдягнути сукню, в якій виглядатиме неперевершено! Так забулася вчорашня образа, і в душі Мег знову запанував мир.

У четвер вранці Бель разом із покоївкою заметушилися навколо Мег і незабаром перетворили її на справжню леді: завили волосся, напудрили ший і руки, підфарбували губи. Покоївка-француженка хотіла підрум'янити Мег щоки, але вона так рішуче пручалася, що цю затію довелося полишити.

Потім на Мег вдягли небесно-блакитну сукню й зашнурувати корсет так туго, що вона ледь могла дихати. У сукні був такий глибокий виріз, що, глянувши на себе в дзеркало, Мег, яка не звикла до такого відкритого декольте, зніяковіла. Довершити наряд вирішили срібними браслетами, намистом, брошкою і сережками. Вуха Мег не були проколоті, й покоївка прив'язала до них сережки рожевою ниткою. Ніхто б і не подумав, що тут щось не те! Бутони чайних троянд, прикріплені до корсету, і рюши остаточно примирили Мег з незвично великим декольте. Коли ж її взули у блакитні шовкові туфлі на високих підборах, Мег відчула себе зовсім казково – вона давно мріяла саме про такі туфлі. Трьома заключними штрихами її образу стали мережива хустинка, квіти та віяло у срібній оправі.

Бель трохи відійшла в бік і глянула на свій витвір так, як художник дивиться на щойно написану картину.

– Мадемуазель дуже гарна, чи не так? – запитала покоївка.

– Ходім, покажемо тебе іншим! – мовила Бель і повела Мег до кімнати, де перебували інші сестри.

Варто було Мег зробити перші кроки, як почувся чарівний шелест шовку (це шелестіла сукня) і мелодійний дзвін (це дзвеніли сережки). Серце її прискорено забилося, й, гордо струснувши ретельно завитим волоссям, вона подумала, що нарешті настала мить справжнього щастя. Дівчина ще раз глянула в дзеркало й переконалася, що справді гарненька.

Коли вона постала перед сімейством Моффат, яке затишно влаштувалося на диванах, то почула стільки компліментів, що не могла оговтатись від захвату. Вона відчула приблизно те саме, що відчуває більшість живих істот, починаючи від ворони зі знаменитої байки і закінчуючи молодими дівчатами, коли навколо них збирається захоплена публіка.

– Енні, поки я одягатимуся, навчи її вправлятися зі шлейфом і триматися на каблуках, бо інакше вона обов'язково спіткнеться. Клара, приколи срібного метелика в центр цієї складки і підбери локон зліва, він у неї занадто довгий. Більше нічого не чіпайте, я не потерплю, щоб таке досконале створіння було зіпсовано, – зі справді авторським самовдоволенням сказала Бель.

Коли в кімнату увійшла покоївка і сказала, що пані Моффат просить всіх гостей спускатися донизу, Мег розгублено подивилася на Саллі:

– Я просто не знаю, як спускаюся в зал... Я відчуваю себе так скуто. Все мені якось тягне, тисне. І весь час здається, що я не одягнена.

– Це тому, що ти сама на себе не схожа. Але виглядаєш чудово. У всякому разі, мені сьогодні нема чого й змагатися з тобою. У нашої Бель приголомшливий смак. Якщо вже вона візьметься кого-небудь наряджати, будь спокійна, краще за цю істоту ніхто точно не виглядатиме. Опустити квіти, тримай їх вільніше. І постарайся не спіткнутися, – сказала Саллі, яка з усіх сил намагалася не виказати свою засмученість через те, що виглядає куди гірше Мег.

Із великою осторогою Мег минула сходи і плавною ходою увійшла до вітальні, де Моффати приймали перших гостей. Тут Мег зробила для себе відкриття: жінки, які на попередніх прийомах не звертали на неї жодної уваги, несподівано стали надзвичайно ввічливі та люб'язні з нею. А молоді люди, які раніше навіть не підходили до неї, сьогодні не зводили з неї очей і просили їх представити, а потім розсипалися в компліментах. Не оминули Мег увагою і літні леді. Спочатку вони ретельно оглянули її, а потім почали розпитувати у пані Моффат, хто ця незнайомка. Мег чула, як та відповіла:

– Це Маргарет Марч. Її батько зараз на війні. Він полковник. Це одна з кращих родин, яку я знаю. Але, на жаль, вони втратили статки. Вони дуже дружать з Лоуренсами. Маргарет чарівне створіння. Наш син просто в захваті від неї.

– Подумати тільки! – вигукнула літня леді й, піднісши до очей лорнетку, почала розглядати Мег.

Мег трохи збентежили ці вигадки пані Моффат, і вона зробила вигляд, що нічого не чула. Почуття ніяковості не полишало її. Однак сама роль припала їй до смаку, і вона дедалі більше вживалася в образ світської леді.

Вузька сукня дуже стягувала її в талії, а шлейф раз по раз плутався під ногами, сережки за найменшої необережності погрожували впасти на підлогу, та Мег, як ні в чому не було, гралась віялом і сміялася над несмішними жартами кавалерів, що змагалися між собою в дотепності.

Раптом вона подивилася в інший кінець залу і сміх її разом перервався. Прямо навпроти неї стояв Лорі і дивився на неї з подивом, хоч і привітався так само привітно, як завжди. Та вона відчула в його погляді осуд і раптом пошкодувала, що не вдягла свою стару сукню. Її так само бентежили повні цікавості погляди Бель та Енні, які невідривно стежили за Лорі. Однак, на радість Мег, сам Лорі теж виглядав збентеженим і по-дитячому сором'язливим.

«Нехай вони втовкмачують у мою голову різні дурниці, я все одно не повірю», – подумала Мег, поспішаючи до Лорі.

– Я так рада, що ви тут. Я боялася, що ви не приїдете, – сказала вона по-дорослому поблажливим тоном.

– Джо попросила мене поїхати й подивитися, як ви тут. І ось він я, – відповів Лорі, старанно ховаючи усмішку, яку викликали в нього дорослі нотки в голосі Мег.

– І що ж ви їй розповісте? – поцікавилася Мег, якій страшно хотілося дізнатися, яке вона справляє враження.

– Я скажу, що ледь вас впізнав. Ви виглядаєте дорослою і зовсім не схожою на себе. Мені навіть якось лячно, – відповів Лорі, мнучи гудзики на своїй рукавичці.

– Все це дуже кумедно. Дівчатка жартома нарядили мене, і, знаєте, мені подобається. Як ви думаєте, Джо здивувалася б? Гадаю, вона б просто отетеріла, – сказала Мег, сподіваючись, що таким чином змусить його висловити думку щодо її зовнішнього вигляду.

– Напевно, ви маєте рацію, – серйозно відповів Лорі.

– Я вам не подобаюся такою? – запитала Мег.

Відповідь була настільки ж пряма, як і запитання:

– Ні.

– Чому? – у голосі Мег почулася тривога.

Він уважно подивився спочатку на її завите волосся, потім на оголені плечі та надмірно оздоблену сукню, і в цьому погляді Мег прочитала куди більше, ніж у щойно сказаному «ні». Зараз Лорі не здавався їй тим ввічливим, делікатним хлопчиком, який часто гостював у будинку сім'ї Марч.

– Я не люблю пір'я і всієї цієї мішури.

Ці слова приголомшили Мег. Щоб хлопчисько, молодший за неї, дозволяв собі таке!

– Ніколи ще не зустрічала такого нечемного хлопчика! – обурено сказала вона і відійшла в бік.

Реакція Лорі дуже образила Мег, і вона пішла до вікна, щоб злегка охолонути та повернути своєму обличчю колишню білизну. Якраз коли вона стояла на самоті й намагалася отямитися, повз вікна пройшов майор Лінкольн. Він повернувся до своєї матері, і Мег виразно почула, як він сказав:

– Подивися, у що вони перетворили цю бідну дівчинку. А я хотів представити її тобі. Бідна, вона сьогодні схожа на ляльку!

«Оце так! – розчаровано подумала Мег. – Треба мені було вчинити так, як хотіла. Якби я вдягла стару сукню, все було б гаразд. Та й відчувала б я себе вільно».

Мег притулилася лобом до холодної шибки й стояла непорушно, навіть коли пролунали звуки її улюбленого вальсу.

Раптом вона відчула легкий дотик руки. Обернувшись, вона побачила Лорі. Він вклонився й винувато сказав:

– Вибачте мене, будь ласка, за зухвалість і дозвольте запросити вас на танець.

– Боюся, вам це не принесе задоволення, – відповіла Мег, намагаючись прикинутися ображеною.

– Що ви, я мрію про це. Мені не подобається ваша сукня, але самі ви просто прекрасні! – і він розвів руками, як би показуючи, що й найяскравіших порівнянь недостатньо, щоб висловити його захоплення Мег.

Мег засміялася і прийняла запрошення. Коли вони відійшли від вікна і почали рахувати такт, щоб вчасно вступити до танцю, Мег прошепотіла:

– Обережніше, щоб не заплутатися в моєму шлейфі. Це прямо покарання якесь! Даремно я погодилася надіти це все.

– Оберніть його навколо ший. Так він хоча б принесе якусь користь, і ви не простудитесь, – відповів Лорі.

Мег скористалася його порадою, і вони закружляли в танці, вражаючи всіх злагожденістю й відточеністю рухів, адже вдома часто танцювали. Це була воістину найграціозніша пара вечора, і гості не могли відірвати від них очей. Молоді люди весело кружляли залом, і, здавалося, їхня дружба лише зміцніла після короткої суперечки.

Нарешті музика зупинилася, і Лорі почав старанно обмахувати Мег віялом.

– Лорі, чи можу я вас попросити про дуже велику послугу?

– Скільки завгодно! – з готовністю вигукнув Лорі, продовжуючи щосили обмахувати Мег віялом.

– Не кажіть, будь ласка, моїм про моє сьогоднішнє вбрання. Боюся, вони не зрозуміють гумору, і Мармі засмутиться.

– Навіщо ж тоді ви вдягли це все? – запитав Лорі.

Його прямота так подіяла на Мег, що вона поспішно відповіла:

– Я краще потім сама їм розповім. Тому що тоді я зможу зізнатися Мармі, якою була дурною. Але маю зробити це обов'язково сама. А ви, Лорі, нічого їм не кажіть. Гаразд?

– Даю слово. Тільки що ж тоді мені сказати, коли вони мене почнуть розпитувати про вас?

– Скажіть, що я добре виглядала і веселилася.

– Перше я скажу справді від щирого серця. А от щодо веселощів... Я б не сказав, що вам дуже весело. Чи не так?

Лорі так пильно глянув на Мег, що вона прошепотіла:

– Може, мені й не дуже весело. Тільки не думайте, що я така жаклива. Просто мені хотілося трохи повеселитися. Звідки ж я знала, що буду виглядати так безглуздо. Мені самій вже гидко від цього.

– Дивіться, до нас йде пан Моффат. Цікаво, навіщо ми йому знадобилися? – сказав Лорі, в голосі якого не було ніякої поваги до юного господаря будинку.

– Він попросив станцювати з ним три танці й тепер згадав про це. Який жах, – сказала Мег з таким виразом обличчя, що Лорі не витримав і засміявся.

Мег та Лорі не бачилися до вечері. А коли всі сіли за стіл, Лорі звернув увагу, що Мег п'є шампанське разом з Недом і його другом Фішером. Він моментально охрестив їх про себе дурнями і на правах брата (роль, яку він давно на себе взяв, коли йшлося про сестер Марч) вирішив втрутитися.

– Якщо ви не зупинитесь, у вас завтра страшенно болітиме голова, – прошепотів він, нахилившись до Мег, поки Фішер відвернувся, щоб знову наповнити її келих. – Не треба, Мег, ви ж знаєте, як до цього ставиться ваша мама.

– Я сьогодні не Мег. Я сьогодні лялька і можу робити всілякі дурниці. Ось завтра я зніму мішуру та пір'я і знову стану розумною дівчинкою, – відповіла вона і награно засміялася.

– Хотілося б мені, щоб цей вечір скоріше скінчився, – пробурчав Лорі собі під ніс і, вкрай невдоволений поведінкою Мег, відійшов.

А Мег ще більше розвеселилася. Вона танцювала, фліртувала з кавалерами, багато базікала і весь час сміялася, намагаючись ні в чому не поступатися іншим дівчатам.

Коли вечеря скінчилася, вона прийняла запрошення на танець, не знаючи його, тож швидко заплуталася у фігурах, збилася з такту і ледь не огорнула партнера своїм шлейфом, наче павутинням. При цьому в усіх її жестах і рухах відчувалася вульгарність. Лорі стало соромно за дівчину. Він хотів стримати Мег, але вона трималася від нього подалі. Тож вони зустрілися, тільки коли він підійшов попрощатися.

– Не забудьте, що ви обіцяли, – сказала Мег і насилу вичавила з себе усмішку. Голова вже досить сильно боліла.

– Я заберу ваш секрет у могилу! – вигукнув Лорі, театралью вклонившись.

Енні дуже заінтригувала ця сцена, і вона почала чіплятися до Мег з розпитуваннями. Але жодної відповіді не отримала, бо Мег через втому не могла нічого пояснити. Вона ледь добралася до ліжка й поки не заснула, уявляла себе на маскарадї, й це було зовсім не весело.

Весь наступний день Мег, як і передбачав Лорі, почувалася зле. В суботу, надміру здовольнившись двотижневими розвагами та розкішшю, вона повернулася додому.

– Боже, як приємно опинитися вдома! Раніше я не думала, що так важко довго гостювати в когось. Хоч наш будинок і не багатий, немає нічого кращого за нього. – сказала Мег, із задоволенням оглядаючи все навколо, коли недільного вечора вони з матір'ю і Джо сиділи у вітальні.

– Мені приємно це чути, мила, – відповіла пані Марч. – Зізнаюся тобі, я дуже боялася, що після розкішного будинку Моффатів наш видаватиметься тобі похмурим і бідним.

Поки вони сиділи та розмовляли, пані Марч не раз пильно поглядала на старшу дочку. А Мег, як ні в чому не бувало, розповідала про свої пригоди, намагаючись переконати домашніх, що вона дуже весело провела час. Однак від пані Марч не сховалася тривога, що весь вечір не сходила з обличчя Мег, і вона не на жарт розхвилювалася.

Молодші дівчатка пішли спати, а Мег ще довго сиділа біля каміна, мовчки розглядаючи полум'я. Коли годинник пробив десяту і Джо сказала, що вона теж, мабуть, піде, Мег нарешті

зважилася. Вона підсунула стілець впритул до крісла матері, поклала їй голову на коліна і сказала:

– Мармі, я хочу тобі де в чому зізнатися.

– Я так і думала. Що трапилося, мила?

– Може, мені вийти? – запитала Джо.

– Ні, ні, що ти. Коли це я від тебе щось приховувала? Просто мені було незручно говорити при молодших дівчатах. Але я хочу, щоб ви знали, як жакливо я поводитись у Моффатів.

– Ми уважно слухаємо тебе, – пані Марч не на жарт занепокоїлася, але приховала своє хвилювання і безтурботно усміхнулася.

– Я говорила вам, що сестри Моффат нарядили мене в розкішну сукню, але не говорила, як саме. Напудрили, затягли в корсет, завили мені волосся. Загалом я виглядала, як на картинці з модного журналу. Лорі мій наряд здався безглуздим. Він, звичайно, нічого не сказав, але я прекрасно зрозуміла його. А інша людина назвала мене лялькою. Звичайно, я розумію, що не варто було погоджуватися, але сестри Моффат так розхвалювали мій вигляд, говорили, що я справжня красуня, і я дала себе обдурити.

– І що, все? – здивувалася Джо.

А пані Марч, мовчки дивлячись на схилену голову Мег, розуміючи, що не вправі засуджувати дочку, адже так добре її розуміла.

– Ні, не все. Ще я пила шампанське, і фліртувала з молодими людьми, та й взагалі поводитись просто жакливо, – з каяттям у голосі сказала Мег.

– Може, тобі ще щось хочеться розповісти? – м'яко запитала пані Марч і легенько поплескала Мег по щоці.

Мег почервоніла і, повагавшись трохи, відповіла:

– Так. Звичайно, це дурість, але мені хочеться розповісти. Мені неприємно, що говорять про нас з Лорі.

І тут Мег переказала випадково почуте. Від її уваги не сховалося те, що мати, слухаючи ці плітки, сердито стиснула губи. Їй явно не сподобалося, що простодушній Мег навіювали такі думки.

– Ніколи не чула такої нісенітници! – обурено вигукнула Джо. – Я б на твоєму місці вийшла і відразу сказала б їм про це.

– Я не могла. Мені було дуже незручно. Адже спершу все вийшло випадково, а потім я так розізлилася й засмутилася, що забулась і продовжувала стояти. Вийшло, ніби я підслуховую.

– Стривай-но, ось зустріну Енні Моффат, я з нею сама побалакаю. Я покажу їй, що пліткувати негарно. Подумати тільки! Значить, ми підмазуємось до Лорі й дружимо з ним тільки тому, що він багатий і в нашої мами є на нього плани! Уявляю, як він сміятимеся, коли я йому розповім, що говорять про нас, дітей! – і Джо щиро розреготалася: в розмовах Моффатів вона не бачила нічого, крім безглуздої дурниці.

– Тільки не кажи нічого Лорі! Я тобі цього ніколи не пробачу. Вона не має цього робити, правда ж, мамо? – з тривогою запитала Мег.

– Звичайно. Ніколи не слід повторювати чужих пліток. Найкраще в таких випадках – забути, і чим швидше, тим краще. Загалом це я в усьому винна. Не треба було відпускати тебе до малознайомих людей. Я знаю, вони добрі та славні, але недостатньо виховані, а їхні уявлення про життя вельми вульгарні. Добре, що все обмежилось тільки цим. Мені шкода, Мег, що так вийшло.

– Що ти, не переймайся, Мармі. Як бачиш, мої прикрощі позаду. Я постараюся забути про них. Гарного теж було багато, а значить, ти мене відпустила не дарма. Звичайно, я поводитись нерозумно, але, знаєш, я зрозуміла, що досить складно залишатися спокійною, коли всі тебе хвалять. Мені дуже подобається, коли мене хвалять, – і Мег аж почервоніла від власної відвертості.

– Що ж, це цілком природно. Тут немає нічого поганого, якщо тільки любов до похвал не перетвориться на хворобу. Просто треба навчитися відрізняти заслужену похвалу від лестоців, на які не варто звертати уваги. Якщо навчишся цього, станеш мудрою.

Мег сиділа замислившись, а Джо, заклавши руки за спину, стояла посеред кімнати. Їй теж було, про що подумати. Ніколи раніше вона не чула від Мег ні про кавалерів, ні про фліртування з партнерами по танцях. А зараз зрозуміла, що за два тижні, які Мег провела поза домом, вона набула досвіду в тій царині, яка Джо поки зовсім невідома.

– Мама, про які це плани говорила пані Моффат? У тебе вони справді є? – сором'язливо запитала Мег.

– Ну, звичайно, мила. У мене дуже багато планів. Щоправда, вони трохи відрізняються від планів пані Моффат. Про деякі я тобі розповім згодом. А зараз саме час налаштувати тебе на серйозний лад. Ти ще дуже молода, Мег, але зможеш зрозуміти те, що я тобі скажу. Кому, як не матері, говорити на цю тему з дівчатами твого віку. Згодом, Джо, настане і твоя черга вислухати мої плани і, якщо вони вдалі, здійснити їх разом зі мною.

Джо підійшла до крісла матері, спершись на його бильце. Обличчя її стало серйозним.

Взявши дочок за руки, пані Марч почала говорити, голос її звучав рішуче:

– Я хочу, щоб мої дочки були красивими, освіченими і добрими. Хочу, щоб їх любили, поважали й захоплювалися їхніми вчинками. Хочу, щоб у них була щаслива молодість і вдале заміжжя. Хочу, щоб вони прожили життя з користю для себе і для інших, і щоб Господь послав на їхню долю якомога менше турбот і випробувань. Любити і відчувати любов іншої хорошої людини – все, про що може мріяти кожна жінка, тож дуже сподіваюся, що моїм дочкам випаде можливість пережити це дивовижне щастя. Зрозуміло, Мег, я не можу не думати про це. Цілком природно, що я, ваша мати, сподіваюся на краще. Словом, Мег, якщо тобі випаде сімейне щастя, зумій оцінити його. Я багато чого хочу для вас, милі. Однак зовсім не вважаю, що багатство ваших суджень – то найголовніше. Найрозкішніший будинок нічого не вартує, якщо в ньому не живе любов. Звичайно, важко жити без грошей. До того ж, якщо правильно ними розпоряджатися, можна допомагати людям. Але я не хочу, щоб вони стали для вас головною метою в житті. Я волію, щоб ви краще з любові одружилися з небагатими людьми, ніж стали королевами, які не люблять і не поважають своїх царствених чоловіків.

– А Бель говорить, що бідній дівчині треба щосили намагатися вигідно вийти заміж. Вона запевняє, що, якщо самій не шукати женихів, можна назавжди залишитися старою дівою.

– У такому разі ми краще залишимося старими дівами! – рішуче заявила Джо.

– Згодна, – твердо відповіла пані Марч. – Краще прожити гідно старими дівами, ніж приректи себе на нещасливе заміжжя або намагатися заарканити багатих женихів. Ні, Мег, бідність ніколи не зупиняла серця двох люблячих людей. Я знаю багатьох прекрасних і гідних поваги жінок, які були бідними дівчатами. Але вони мали стільки чеснот, що їм не довелося залишитися старими дівами. Не думай про це занадто багато. Роби те, що від тебе залежить, щоб у нашому будинку панувало щастя, і, можливо, настане день, коли в нього увійде той, кого ти назвеш нареченим. Ну а якщо і не увійде, ти будеш задоволена життям і тут, бо в цьому будинку живе частина твоєї душі. Запам'ятайте, милі: що б не сталося, я завжди готова вислухати будь-яке ваше зізнання, а батько протягне вам руку допомоги. Ми з татом віримо: будуть у вас свої родини чи ні, ви назавжди залишитеся гордістю і втіхою в нашому житті.

– Ну звичайно, Мармі! Так і буде! – вигукнули дівчата.

І, цілком задоволена бесідою, пані Марч побажала їм на добраніч.

Розділ десятий Таємничі абрєвіатури

Весна разом з подовженими днями принесла нові турботи й нові ігри. Сімейство Марч узялося наводити порядок у саду. Кожна з сестер тут мала свою ділянку і могла доглядати її так, як заманеться. Ханна запевняла, що з одного погляду видно, хто з сестер і над чим саме трудиться. У Мег росли троянди, геліотропи, мирта й маленьке апельсинове дерево. У Джо рослини щосезону змінювалися – вона обожнювала експерименти. Цього року, наприклад, вирішила посадити соняшники, щоб було чим годувати квочку та її потомство. Бет, навпаки, культивувала традиційні рослини – запашний горошок, резеду, маргаритки, зозуліні черевички, м'яту та дикі гвоздики. Емі на своїй ділянці влаштувала маленьку мальовничу альтанку. Верхня її частина потопала у в'юнах та жимолості, а внизу все заплітали струнки білі лілії та інші екзотичні рослини, з тих, що не вимагають багато світла.

Робота в саду, катання на човнах, збирання квітів – такими були заняття дівчаток в погожу днину. На випадок поганой погоди теж планувалися розваги. Одні вони придумали давно, інші народилися цієї весни.

Нині всі не на жарт захопилися усілякими клубами. І ось, вирішивши поєднати модні тенденції та своє захоплення творчістю Діккенса¹⁶, дівчатка винайшли гру з інтригуючою назвою «П.К.» – на честь Піквікського клубу¹⁷. З деякими перервами «П.К.» засідав цілий рік. Збори проводилися по суботах на горищі. Відбувалося це так: до столу присували чотири стільці, на стіл клали чотири білих пов'язки з різнокольоровими буквами «П.К.» і тижневик «Портфель Піквіка», в який дописували всі, а Джо, яка найкраще володіла пером, була головним редактором.

О сьомій вечора члени спільноти піднімалися до зали засідань, сідали за стіл і надягали на голови пов'язки з емблемами. Мег грала роль Семюеля Піквіка, літературно обдарована Джо – Огастеса Снодграсса, по-дитячому пухкенькій та рожевощокій Бет дісталася роль Трейсі Тапмена, а Емі, з її вічним прагненням робити те, до чого в неї немає хисту, – відповідно, роль Натеніеля Вінкля.

Голова клубу – пан Піквік – читав уголос газету. Тут друкувалися місцеві новини, смішні оголошення, прозорі натяки, в яких добродушно висміювалися помилки присутніх, а також вірші та проза.

У чергову суботу пан Піквік знову взявся до читання тижневика. Тож до вашої уваги:

¹⁶ Чарлз Діккенс (1812–1870) – англійський письменник та один з найсвітліших романістів в історії літератури. Пік популярності творів Діккенса припав на молоді роки Луїзи Олкотт.

¹⁷ Піквікський клуб – карикатура на серйозні наукові товариства, яка вийшла з-під пера Чарлза Діккенса. Піквікський клуб описується в його романі «Посмертні записки Піквікського клубу» (1836–1837).

ПОРТФЕЛЬ ПІКВІКА

(за травень, двадцятого числа 18... року)

Закуток поезії Ода до ювілею

*Ми знову зустрічаємося, щоб відсвяткувати
Із нашими значками й цим урочистим обрядом,
Ось п'ятдесятий рік, як ми маємо честь засідати
У залі Піквіку, сьогодні вночі з нашим братом.*

*Ми всі тут, дай Бог, із гарною вдачею й тілом,
За всі ці роки ми не втратили жодного з нас,
І ось, знову бачимось, щоб знову зайнятися ділом,
Вітаючи звичні обличчя та наш маленький парнас.*

*Наш Піквік, наш дім, завжди на своєму посту,
За всі ці роки він повагу, авжеж, заслужив,
На носі його окуляри, мов на мосту,
О, скільки ж всього наш тижневик уже пережив!*

*Нехай він так часто страждає від холоду днів,
Проте, ми радіємо чуючи, як він шелестить,
Він завжди до нас лише мудрістю слів говорив,
Тож, попри віки та журбу вогник клубу горить.*

*Старий та кремезний Снодграсс, як завжди, нагорі,
Він в компанії править взірцем елегантності нам,
Повний мудрості, наче монах у монастирі,
Він веселий та світський будує між нами храм.*

*Поетичний вогонь підсвітить обличчя його,
Ось, готовий, він знову кидається в бій за кращу долю,
Я б і сам пішов зі стягом за брата мого,
Із високим чолом і плямою – знаком волі.*

*Ось на місце сідає і Тапмен – наш брат, добрий, мирний.
О, які ж розсеві, пухкі та солодкі він має щоки!
Він сміятися любить із жартів, він такий вірний!
Але часом, буває, зі сміху болять йому боки!*

*О, а знаєш, маленького Вінкля я теж сьогодні побачу!
Він своїм розкішним волоссям завжди гордиться.
Милий Вінкль, я все тобі, здається, пробачу,
Правда, личко він мити не хоче, а так не годиться!*

*Ось вже року немає – минув, але ми знову разом,
Жартувати ми любимо, й сміятися, і читати,
Совість ми і мораль зробили дороговказом,
Шляхом книг та історій упевнено будемо ступати!*

*Так, все те, що з паперу зробили, недовге, трагічне,
Зостається лише побажати нам всім довголіття.
Але наші зібрання – щось інше, постійне та вічне,
Слава Піквіку, слава йому на століття!*

А Діно, що грає за біллі волюдіа

J.K.

рам, які сестри Марч створили найбільшим зусиллям

рам, була головним редактором тижневика „Портрель Півніка“

Огастес Снодграсс. Весілля, вдягнене в маски

(венеціанська казка)

Гондоли причалювали до мармурових сходів, щоб висадити на сушу безцінний вантаж. Чарівні жінки обернулися на строкатий святковий натовп у чудових залах палацу графа Аделона. Лицарі й дами, пажі та ельфи, вельможі й квіткарки закружляли у вихорі веселого танцю. Повітря було напоєне солодкоголосим співом і чарівними звуками оркестру. Це був дивовижний маскарад.

– Скажіть, ви бачили сьогодні леді Віолу? – галантно запитав трубадур у феї, яка разом з ним піднімалася сходами залу.

– Так. Яка ж вона гарна, чи не так? Але така сумна! І сукня бездоганна, бо через тиждень вона виходить заміж за графа де Антоніо. А вона ж ненавидить його.

– Я йому заздрю, чесне слово. А ось і він. Одягнений як наречений, тільки у чорній масці. Ось коли він зірве маску, ми побачимо, з якою пристрасстю він дивиться на прекрасну діву. Він не завоював її серця, та батько підніс йому її руку на блюді, – підмітив трубадур.

– Ходить чутка про її любов до якогось художника-англійця. Він не відходить від неї, а старий граф його терпіти не може, – сказала пані, коли вони влилися у танцюючий натовп.

Свято було у розпалі, аж ось з'явився священник. Він відвів молоду пару в альков із фіранкою з лілового оксамиту й наказав стати на коліна. Жвавий натовп враз затих. Замість музики було чутно лише дзюрчання фонтанів і шелест апельсинових дерев. Ці звуки ніби оживляли натовп, що зібрався тут під зірковим небом та місяцем, що лив своє світло на цю земну картину.

Потім граф де Аделон сказав:

– Пані та панове! Вибачте мені за прийом. Я заманив вас сюди маскарадом, щоб ви стали свідками на весіллі моєї дочки. Отче, тепер ваша черга. Ми чекаємо.

Всі погляди зосередилися на весільній процесії. Тут натовпом пронісся тихий шепіт подиву, тому що ні наречений, ні наречена не зняли маскарадних масок. Гості палали від цікавості й подиву, але почуття шанобливості змушувало їх утримуватися від висловлювань. Тож обряд було здійснено. І тоді цікаві глядачі обступили графа й зажадали пояснень.

– Я охоче розповів би вам все, але сам нічого не знаю. Можу тільки сказати, що так захотіла моя сором'язлива Віола. Вона сказала, що боїться, і я дозволив вінчатися так, як їй зручно. Тепер, діти мої, завершимо цю церемонію. Зніміть маски, я хочу вас благословити.

Але ніхто не став на коліна. Коли наречений скинув маску, то під нею показалося шляхетне обличчя художника Фердинанда Девро, коханого Віоли. Тут-то й почався справжній хаос. Схилившись на батькові груди, прикрашені зіркою англійського лорда, Віола плакала, але ці сльози були від радості. Все обличчя дівчини сяяло красою та щастям.

– Мій пане, ви знехтували мною і гордовито відмовили мені бути нареченим вашої дочки. Але я можу похвалитися знатним ім'ям і багатством. У мене його куди більше, ніж у графа Антоніо. Я можу зробити більше, ніж він. Тепер, звичайно, ваша пиха буде задоволена. Я віддаю вам своє гучне ім'я та величезне багатство в обмін на мою кохану Віолу, а нині ж мою дружину.

Батько нареченої заляк, мов статуя. Обернувшись до зніяковілого натовпу, граф Фердинанд де Девро переможно посміхнувся і сказав:

– А вам, мої галантні друзі, можу побажати такої ж удачі. Нехай кожен з вас завоює таку ж прекрасну наречену. Заради цього можна і весілля в масках зіграти.

Семюель Піквік. Історія про гарбуз

*Чому Піквікський клуб схожий на Вавилонську вежу?
Бо він повний непокірних людей.*

У стародавні часи один фермер на своєму городі посадив зерно. Воно пустило паростки, на яких вродило багато плодів. До жовтня ці плоди достигли, і тоді селянин зібрав урожай і повіз його на ринок, сподіваючись продати. Один з торговців овочами купив у селянина плоди й виставив їх у своїй лавці.

Того ж ранку одна маленька дівчинка у коричневому капелюсі, блакитній сукні, з круглим обличчям і кирпатим носом пішла й купила гарбуза, щоб нагодувати свою матір. Дівчинка принесла гарбуз додому, нарізала його й зварила у великій каструлі. Частину гарбуза вона потовкла, посолила і, поклавши трохи масла, подала до обіду. В іншу тарілку додала півлітра молока, розбила два яйця, всипала чотири ложки цукру, приправила мускатним горіхом та жменькою сухарів. Потім все перемішала ретельно, поклала на велику пательню й пекла доти, доки страва не підрум'янилася. На другий день ці ласощі з'їла родина на ймення Марч.

Лист від пана Трейсі Тапмена

Містеру Піквіку:

«Пане!

Я звертаюся до вас із приводу гріховності однієї особи. Я маю на увазі людину на ім'я Вінкль, який сміється, порушуючи порядок у клубі, а іноді відмовляється писати до цього прекрасного тижневика. Я сподіваюся, ви пробачите йому цю провину й дасте змогу надіслати французьку байку. Він, розумієте, не може нічого виловити зі своєї уяви. У нього багато занять і мало часу, і в нього, мабуть, не вистачає мізків, щоб придумати якусь оповідь для вашого тижневика.

*У майбутньому я намагатимуся компенсувати недолугість пана Вінкля та встигати писати витончені (це значить цікаві) записки до тижневика. Маю йти, бо спізнююся до школи.
З повагою, ваш Натеніель Вінкль».*

(Слід вважати це визнання мужнім і самокритичним. Єдине, що хотілося б побажати хороброму і відвертому Вінклю, так це навчитися правильно вживати слова й писати більш грамотно).

Сумний випадок

Із превеликим сумом повідомляємо про раптове й таємниче зникнення нашого дорогого друга панни Сніжка. Ця чудова кішечка була окрасою нашого гуртка, ми всі дуже любили її. Краса Сніжка зупиняла на собі захоплені погляди, її граціозність і високі моральні якості підкорювали наші серця. Ось чому ми всі гірко переживаємо її втрату.

Останній раз її бачили, коли вона сиділа на паркані й невідривно стежила за возом м'ясника. Ми боїмося, що хтось, кого полонила грація нашої милої кішечки, підло поцупив її. Минуло кілька тижнів, але, незважаючи на всі старання, ми не знайшли жодного сліду Сніжка. Нині ми втратили всяку надію й, пов'язавши траурну стрічку на її кошик, відставили в бік її блюдце й оплакували її так, ніби вона пішла від нас навіки.

Е. Д.

Всезагальна й непоправна втрата

Але поки що розповімо про один випадок...

Минулої п'ятниці нашу увагу привернув гучний звук, що долинув із підвалу. Цей звук супроводжували крики про допомогу. Кинувшись до підвалу, ми знайшли на підлозі нашого поважного голову, який, силячись доставити дрова для домашніх потреб, спіткнувся і впав. Нашим поглядам постала картина повної руйнації. Справа в тому, що шановний пан Піквік примудрився впасти головою у діжку з водою, а також перекинути посудину з рідким милом, яке вилилося на його благородну особу. Найбільше постраждав одяг пана Піквіка. Тож, ми поспішили залишити місце події та вивести звідти пана Піквіка. Згодом ми переконалися, що, при всій серйозності, подія не завдала йому непоправної шкоди. Пан Піквік надібав хіба що кілька великих синців. Ми раді повідомити, що тепер він почувається добре.

Друг, що співчуває, надсилає свого дарунка:

Ламентация (для кішки на ймення Сніжок)

*Сьогодні ми втратили нашого милого друга,
Нехай її обійде лиха доля й наруга,
Ніколи ми не посидимо біля каміна,
Ніколи вона не стрибне нам на коліна.*

*Лишилась для нас лиш могила мала,
Там спить її тіло, німе немовля,
Не знаємо ми, де вона насправді тепер,
Наш маленький друг для нас символічно помер.*

*Її ліжко порожнє, її покинутий м'яч,
Нам лишився, боюся, тепер один лише плач.
Муркотання не чути, ніхто не прохає ввійти
До кімнати, до вогнища й до нашої теплоти.*

*Хтось інший ловить по хаті нині мишей,
Та в шерсті її повно розвелось вошей.
Ні, не Сніжок це, мисливець лишень один,
Де ти, Сніжок, може, плаваєш серед хмарин?*

*Невидимі лапи крокують по наших кімнатах,
Сніжок, як любила ти грати в цих бідних пенатах!
Я бачу, що горде й хоробре те інше коша,
Можливо, насправді живе в ній собача душа?*

*Сніжок, ти була, як людина, ніжна та мила,
Яка ж доля ця, яка ж вона несправедлива!
Не знаю, коли перестану я сумувати,
І квіти до гроба твого в голові покладати.*

О.С.

Оголошення

Панна Оранті Благедж, гучно-відомий лектор з сильним характером, в суботу, після чергового засідання Піквікського клубу, прочитає лекцію на тему: «Жінка та її місце в суспільстві».

Чергові щотижневі збори відбудуться в кухонному закутку. Наступне заняття присвячується навчанню юних леді кулінарному мистецтву. Керівник занять – Ханна Браун. Запрошуються всі охочі.

Зібрання членів Товариства підмітальників призначене на наступний вівторок. Збори проводяться на верхньому поверсі. Всім членам Товариства з'явитися у відповідному одязі та обов'язково взяти з собою віники.

Пані Бет Баунсер показує нову колекцію «Капелюшки панночок-ляльок». Показ моделей відбудеться наступного тижня. Будуть представлені найсвіжіші віяння французької моди. Заявки на квитки приймаються.

Нова п'єса буде представлена у театрі «Барнвіль»¹⁸. Театр даватиме виставу протягом двох тижнів. Нічого подібного на американській сцені ще не було. «Грецький раб, або Костянтин-месник» – так називається ця захоплююча драма!!!

Підказки

Якби С. П. так не хотів роздобути мило, він, напевно, жодного разу не спізнився б до сніданку. О. С. постійно просять не свистіти на вулиці. Т. Т., не забувайте, будь ласка, про серветку Емі. А ви, Н. В., не засмучуйтеся, що на вашому платті немає дев'яти складочок.

Тижневий звіт

Мег – добре.
Джо – погано.
Бет – дуже добре.
Емі – так собі.

Коли голова клубу закінчив читання газети (завважимо, що газета створювалася силами сестер Марч), у залі засідань почувся оплески. Потім зі свого місця піднявся пан Снодграсс і сказав, що в нього є пропозиція.

– Вельмишановний голово, високоповажні панове, я пропоную прийняти до нашого клубу нового члена. Вважаю, що він цілком гідний такої честі. Він буде дуже вдячний нам за це і, я певний, зробить все для подальшого процвітання нашого клубу, а також візьме активну участь у розвитку нашого тижневика. Ви, мабуть, знаєте, що він любить веселитися та дізнаватися щось нове. Словом, джентльмени, я пропоную прийняти у члени «П. К.» містера Теодора Лоуренса. Під час прийому пропоную присвоїти йому звання почесного члена. Тож нумо приймемо його!

Джо враз змінила тон, і дівчатка мало не розсміялися. Однак ніхто не дозволив собі навіть усміхнутися, всі були серйозні, тож пан Снодграсс зайняв своє місце.

– Ставимо це питання на голосування, – сказав голова. – Якщо ви за, прошу сказати «Я за».

Пан Снодграсс голосно вигукнув «Я за», слідом за яким, на загальний подив, боязко пролунав голос Бет:

– А хто проти, має сказати «Я проти».

Бет і Емі проголосували проти, після чого пан Вінкль піднявся і у властивій йому вишуканій манері додав:

– Хлопчики нам не потрібні. Вони завжди тільки стрибають й насміхаються. Це клуб для леді, і ми хочемо дотримуватися порядку.

– Боюся, аби він не став сміятися над нашим тижневиком! А потім і над нами, – сказав пан Піквік, смикаючи локон на своєму лобі, що свідчило про його нерішучість.

Тут знову підвівся пан Снодграсс:

– Панове, – рішуче заявив він. – Слово джентльмена. Лорі ніколи не зробить нічого подібного. Він сам любить писати. Якщо від нього й можна чогось очікувати, так тільки того, що

¹⁸ Буквально назва театру «Барнвіль» відсилає до слова «сарай», тобто мається на увазі «невеличке театральне містечко, влаштоване у сараї».

він додасть нашим публікаціям витонченості й гостроти. Ну як ви не зрозумієте?! Це саме та людина, яка нам потрібна. Ми можемо зробити для нього так небагато, а він, навпаки, принесе нам радість весь час. На мою думку, єдине, що ми можемо зробити, це надати йому місце у нашому клубі й щиро зустрічати його, якщо він зволить прийти на наше засідання.

Доречна згадка про радощі, які їм приносить Лорі, змусила всіх задуматися:

– Навіть, якщо ми чогось і побоюємося, вважаю, все одно слід його прийняти, – з рішучим виглядом схопився пан Тапмен. – Нехай приходить. І його дідусь теж. Якщо захоче.

Бурхлива підтримка Бет зворушила Джо, і вона схопилася, щоб потиснути сестрі руку.

– Тоді давайте голосувати наново. Перш ніж кричати «Я за» або «Я проти», згадайте, що йдеться про Лорі! – крикнув пан Снодграсс. Можна було чути, як його голос тремтів від хвилювання.

– За! За! За! За!

– Слава Богу! Тепер мені залишається тільки «наїжачитися», як каже пан Вінкль, та представити вам нового члена клубу!

Із цими словами Джо відчинила двері комірчини, і в залі засідань з'явився Лорі. Він сидів на мішку з ганчір'ям і ледь стримував сміх. Всі члени клубу, за винятком Джо, були неабияк збентежені таким поворотом подій.

– Це зрада! Ти негідниця! Як ти могла, Джо! – хором закричали сестри.

А Снодграсс, як ні в чому не було, взяла свого друга за руку і, підвівши до столу, підсунула ще одного стільця та видала Лорі пов'язку з емблемою.

– Їхня підступність мене просто вражає, – сказав пан Піквік. Він спробував насупитися, але не впорався зі своїми почуттями і обдарував Лорі найпривітнішою з усмішок. Але новий член клубу відразу ж повівся так, що всі зрозуміли, з якою витонченою і самобутньою особистістю вони мають справу.

– Вельмишановний голово, високоповажні панове, – шанобливо та з поклоном почав він, і голос його заворожив усіх присутніх. – Дозвольте представитися вам. Я Сем Веллер, покірний слуга вашого клубу.

– Так! Так! – крикнула Джо, схопивши предмет, який колись був руків'ям пательні, а тепер служив чимось на зразок молотка, що ним голова засідань стукає по столу.

– Мій вірний друг і високий покровитель, – змахнувши рукою, продовжував Лорі, – який щойно дав мені таку втішну характеристику, абсолютно не винен у тому, що ви мали честь назвати підступною хитрістю. Все, що сталося, придумав я сам, і мені потім довго довелося вмовляти Джо, щоб вона виконала цей план.

– Та що вже там! Не треба все звалювати на себе. Адже сховатися в комірчині запропонувала я, – перебив його пан Снодграсс, від душі радіючи ефекту, який справив їхній жарт на присутніх.

– Не звертайте на неї уваги. Вона сама не знає, що говорить. Повторюю: я єдиний винен перед вами, гріх цього жарту цілком належить мені, – у свою чергу перебив пана Снодграсса новий член клубу. Потім пан Веллер потиснув руку панові Піквіку. – Але даю слово джентльмена, я більше ніколи не дозволю собі так вчинити. Відтепер я цілком присвячую себе інтересам безсмертного Піквікського клубу.

– Послухайте! Послухайте! – кричала Джо.

– Продовжуйте! Продовжуйте! – у свою чергу заохочували пана Веллера пан Вінкль і пан Тапмен.

Пан Піквік мовчав, але його прихильна усмішка була красномовніше за слова.

– Мені залишилося додати, що на знак подяки за честь, яку ви мені надали, а також бажаючи зміцнити дружбу між двома сусідніми народами, я встановив біля огорожі поштову скриньку. Вона розташовується в нижньому кутку саду. Там є надійні дверцята з замком, у ній цілком достатньо місця, щоб розмістити сучасну й зручну пошту. Раніше приміщення служило

прихистком для пташок, але я трохи переробив його, так що тепер туди можна буде опускати пошту. А так як у обох сторін будуть ключі, то й виймати пошту теж зможе кожен. Заощаджуючи дорогоцінний час, посилки, листи, рукописи, книжки та згортки можна пересилати за допомогою цієї поштової скриньки. Тож, шановний пан Піквік, мені залишається тільки вручити вам ключі від пошти, і я можу знову зайняти своє місце.

Враз присутні нагородили пана Веллера гучними оплесками. Пан Веллер поклав ключі на стіл, а пан Снодграсс, вхопивши ручку від пательні, почав щосили гамселити нею по каструлях. Не одна хвилина збігла, перш ніж у залі засідань запанувала тиша. Потім почалися тривалі дебати, в яких кожен намагався продемонструвати свої ораторські здібності. Загалом збори пройшли надзвичайно жваво. Дебати тривали допізна й завершилися триразовим «ура» на честь нового члена Піквікського клубу.

Ніхто з учасників клубу не пошкодував про те, що пана Веллера допустили до засідань. Більш веселого, скромного й відданого члена клубу, ніж Лорі, не міг уявити собі навіть джентльмен, наділений такою багатою уявою, як сам пан Піквік. Він, поза всяким сумнівом, зміг привнести у збори клубу неабияке пожвавлення. Також Лорі постарався вдосконалити «тон» щотижневика. Що ж стосується його виступів, то під час них присутні просто заходилися від реготу. Вони були чудові та втілювали всі ідеали клубу: патріотизм, класичну помірність у вживанні художніх фігур і стриманий драматизм. Часом статті пана Веллера блищали гумором, але чого в них ніколи не було, так це сентиментальності. Джо порівнювала його твори з Беконем, Мільтоном і навіть Шекспіром. За одностайним визнанням усіх членів Піквікського клубу, тижневик з приходом Лорі перетворився на справжній літературний шедевр.

Тож «П. К.» процвітав, будучи столицею їхнього маленького царства, а особливо ж вдалим виявився винахід Лорі у вигляді поштової скриньки. Ця затія мала велику популярність у членів спільноти. Скринька бачила безліч найбезглуздіших і найнесподіваніших послань, включаючи хустки і вірші, овочі і насіння рослин, розлогі листи і ноти, пряники і капці, запрошення і звинувачення і навіть... кошенят. Дідусь Лорі теж приєднався до цієї витівки. Пошта його дуже бавила, і він розважався, посилаючи жартівливі телеграми. А садівник пана Лоуренса, закоханий у Ханну, навіть надіслав їй справжнього любовного листа. Він довірив свою долю Джо, і дівчатка довго сміялися над його хитрощами. Вони й гадки не мали, як багато послань подібного роду пройде в найближчі роки через поштову скриньку Лорі.

Розділ одинадцятий Експеримент

– Перше червня! Завтра Кінги поїдуть відпочивати на море, і я, нарешті, буду вільна. Цілих три місяці канікул! Як чудово! – вигукнула Мег. Вона щойно повернулася додому і адресувала свій монолог Джо, яка сиділа у вітальні на дивані, виглядаючи дуже втомленою. Бет стягнула з Джо запилені черевики, а Емі приготувала всім освіжаючий лимонад.

– У мене теж радість, – заговорила Джо. – Тітонька Марч сьогодні поїхала. Я боялася, аби вона не запросила мене разом з собою. Я б не відкрутилася. Уявляєте, стирчати в Плумфілді! Так там похмуро, як на кладовищі! Добре, що вона вирішила побути одна! Така метушня була в будинку, поки ми її не відправили! Я намагалася триматися якомога непомітніше, боялася, що вона все ж таки надумає покликати мене з собою! І тряслася до тих пір, поки не посадила її в екіпаж. Та все одно не відразу заспокоїлася. В останній момент тітонька висунулася з вікна коляски й подивилася на мене. Я так і завмерла! «Джозе-фіна, – гукнула вона, – ти не могла б...». Але я не знаю, що вона говорила далі, бо не дослухавши, пустилася навтьоки. Бігла, не зупиняючись, до самого рогу. Тільки там відчула себе в безпеці.

– Бідна старенька Джо! Вона примчала додому з таким виглядом, ніби за нею вовки гналися, – сказала Бет і зовсім по-материнськи погладила сестру по волоссю.

– Тітонька Марч – справжній сапфір, чи не так? – ковтнувши лимонаду, вставила своє слово Емі.

– Ти, мабуть, хотіла сказати вампір, – поправила її Джо. – Тітонька Марч зовсім не схожа на яскраво-синій камінь. Але зараз дуже спекотно, щоб чіплятися до слів.

– А як ви збираєтеся проводити канікули? – поспішила змінити тему Емі.

– Я цілий ранок валятимуся в ліжку і постараюся якомога менше працювати, – обізва-лася з надр крісла-качалки Мег. – Всю зиму мені доводилося рано вставати. Я цілими днями працювала, а тепер відсипатимуся й смакуватиму можливістю трохи полінуватися.

– Ну ні, – із зневажливим сміхом відгукнулася Джо, – такий спосіб життя точно не для мене. Я знайшла на горіщі купу книжок і тепер зможу їх читати. О, це буде справді вражаюче! Я влаштуюся на старій яблуні й читатиму весь час, а ще ми з Лорі будемо...

– Тільки не кажи, будь ласка, «базікати», – втрутилася Емі, беручи маленький реванш за «сапфіра».

– Що ж, якщо тобі так більше подобається, можу сказати «щебетати, мов солов'ї».

– Бет, давай ми теж не працюватимемо, а, як вони, тільки розважатися й відпочивати, – запропонувала Емі.

– А мама нам дозволить? Я б дуже хотіла розучити нові п'єски, а моїм лялькам час пошити нові літні сукні.

– Що скажеш, мамо? – повернулась Мег до пані Марч, яка сиділа з шиттям у кутку вітальні під назвою «куточок Мармі».

– Гадаю, можна спробувати. Нехай це буде щось на зразок експерименту. Поживіть так тиждень, а потім подивимося, що з цього вийде. Мені хочеться, щоб ви самі переконалися: одні лише ігри без роботи – заняття настільки ж прісні, як і одна лиш робота без гри. Вважаю, що до суботи вам це стане ясно.

– Тільки не мені! – заперечила Мег. – Я впевнена, що насолоджуватимуся життям.

– Хай живуть веселощі й «ні» прибиранням, як сказала б моя подруга Сейрі Гемп! – вигукнула Джо, гучно сьорбнувши лимонаду.

Інші зі сміхом поспішили повторити цю дію. Так було покладено початок експерименту.

Решту дня сестри провели в повній бездіяльності. На наступний ранок Мег встала тільки о десятій. Оскільки сестри піднялися набагато раніше, снідати їй довелося на самоті. Їжа здалася їй несмачною, а кімната була неприбрана й незатишна. Нічого дивного! Сестри теж з учорашнього дня перебували в неробстві. Джо не поміняла квіти у вазах, Бет не витерла підлогу, Емі не прибрала розкидані книжки. Тільки «куточок Мармі» виглядав, як і раніше, охайно. Там-то і влаштувалася Мег, щоб після сніданку відпочити й почитати. Однак читати їй скоро набридло, й вона почала підраховувати, наскільки може оновити свій гардероб за гроші, зароблені в Кінгів.

Джо від самого ранку пішла на річку, де разом з Лорі славно провела час. Другу половину дня вона присвятила своїй улюбленій яблуні. Піднявшись на дерево, Джо пролила рясні сльози у компанії героїв одного піднесеного та цікавого сентиментального роману. Бет розпочала день з того, що витягла з шафи всі лялькові сукні, щоб полагодити їх, але скоро втомилася від цього заняття, тож, благословляючи долю за те, що сьогодні не треба мити посуд, вирушила займатися музикою.

Емі привела в порядок альтанку, одягла своє найкраще біле плаття, красиво причесалася і влаштувалася малювати під кущем жимолості: будь-який перехожий відразу звернув би увагу на цю чарівну художницю. Однак, на превеликий жаль Емі, повз так ніхто і не пройшов, тож всі її старання видалися марними, якщо, звичайно, не брати до уваги якогось коника, що з цікавістю глянув на малюнок і тут же стрибнув у траву. Коли Емі набридло малювати, вона вирушила на прогулянку. Але тут теж не щастило. На прогулянці вона намокла під дощем, і повернулася додому без жодної сухої нитки. За чаєм сестри ділилися враженнями. Проте висновок у них був один: день, звісно, чудовий, проте занадто довгий.

Мег купила блакитний муслі, який спочатку здався їй просто чудовим, а потім дещо розчарував. У Джо, поки вона каталася на човні, обгорів ніс, а від довгого читання розболілася голова. Бет не давав спокою безлад у ляльковій шафі. Крім того, вона переконалася, що розучити кілька п'єсок одночасно неможливо, а якій з чотирьох віддати перевагу, вона за цілий день так і не вирішила. Емі журилася через зіпсовану сукню, бо завтра мала йти в гості до Кеті Браун, і тепер, як пані Флора МакФлімсі¹⁹, з тугою думала про те, що їй нічого надіти. Але всі ці неприємності сестри дружно визнали справжніми дурницями у порівнянні із задоволенням, яке вони отримали під час першого дня експерименту. Словом, вони щосили переконували пані Марч, що чудово проводять час. Вона у свою чергу тільки усміхалася і з допомогою Ханни зробила всі домашні справи, що зазвичай виконували дівчата. У будинку знову запанували затишок і порядок.

Незабаром канікули сестер Марч стали справжнім домашнім лихом. Чим довше вони віддавалися неробству, тим довше тяглися для них дні. Дійшло до того, що їм раптом стала докучати погана погода, а оскільки вона справді була дуже мінливою цього року, в них знаходилося вдосталь причин для кепського настрою. Маючи змогу діяти самотійно, дівчатка почали витворяти бозна-що.

Мег шматувала літні сукні, намагаючись зробити їх схожими на нарядні шати сестер Моффат. Джо начиталася так, що книжки їй остогидли, вона стала такою дратівливою, що примудрилася посваритися навіть з Лорі і вже шкодувала, що не поїхала з тітонькою Марч.

¹⁹ Флора МакФлімсі – героїня популярної американської п'єски «Нічого вдягти» (1857). Вона, за сюжетом, постійно привозить із Парижа усілякі обновки та модні сукні, але все одно постійно картається, що їй нема, що вдягати. Також Флора МакФлімсі згадується у романі Джеймса Джойса «Улісс».

Трохи краще почувалася Бет. Щоправда, вона – єдина з сестер – іноді забувала про рішення проводити час у цілковитому неробстві, тож непомітно для себе приймалася за звичні домашні справи. Однак нездорова атмосфера, яка панувала в будинку, діяла й на неї, і дійшло до того, що одного разу Бет сердито струснула стару ляльку й обізвала її потворою. Ясна річ, в інший час вона собі такого ніколи не дозволила б! Найгірше доводилося Емі. Тепер, коли сестри не займалися з нею, вона не знаходила собі місця від нудьги. Ляльок Емі не любила, гроші на розваги скінчилися, залишилося одне малювання. Зрозуміло, що дуже скоро це заняття дівчинці набридло.

– От би мати великий будинок, де повно дівчаток. Або, наприклад, як гарно було б відправитися в подорож. Тоді літо вийшло б вдалим. А то сиди вдома у компанії трьох сестер-егоїсток. Інколи, щоправда, приходять ще сусідський хлопчик, але він теж не приділяє мені ніякої уваги, та й до того ж дико схожий на Боаза²⁰, – нарікав цей маленький словоплут, що ось вже кілька днів страждав від нападів болісної нудьги.

Інші сестри теж звинувачували в апатії все, що завгодно, окрім, можливо, власних лінощів. Пані Марч, яка мовчки спостерігала за всім цим, вирішила нарешті покласти край експерименту з властивою їй дотепністю: вона відпустила Ханну на цілий суботній день.

Прокинувшись ранком, дівчата з подивом виявили, що у вітальні сніданку на столі немає. «Куточок Мармі» теж був порожній. Коли вони спустилися на кухню, то Ханни вже там не застали, та й вогонь у печі теж ніхто не розпалив.

– Господи помилуй! Що ж трапилось? – вигукнула Джо, з тривогою озиралася на всі боки.

Мег побігла нагору. Повернувшись, вона зняквовіло оголосила, що Мармі в себе в кімнаті.

– Ні, мама не хвора, вона сказала, що дуже втомилася, в неї був важкий тиждень і просила нас про себе подбати.

– Ну то й що? Я рада. Мені, чесно кажучи, давно хочеться зайнятися чимось корисним. Це непогана розвага, – трохи почервоніла Джо.

Почувши, що сьогодні хочеш чи не хочеш, а доведеться зайнятися домашніми справами, дівчата з полегшенням зітхнули й завзято взялися за роботу. В кімнаті вони виявили солідний запас продуктів, після чого Бет і Емі вирушили накривати на стіл, а Мег і Джо заходилися готувати сніданок. Тож нарешті слова Ханни про те, що «домашні справи – це вам не забавки», дійшли до їхніх голів. Проте спочатку вони все одно дивувалися, чому це служниця вічно скаржаться, що немає нічого важчого за домашнє господарство.

– Мабуть, треба віднести щось мамі. Не сидіти ж їй цілий день голодною! А сама вона зараз не може про себе подбати, – сказала Мег, котрій сьогодні довелося керувати процесом.

Пропозиція була негайно прийнята іншими сестрами, тож, відклавши власний сніданок, вони навантажили піднос всякою всячиною, а Джо понесла його нагору. Чай виявився занадто міцним та гірким, омлет підгорів, а грінки посипані содою, проте пані Марч подякувала, і лише після того, як Джо із порожнім підносом гордовито пішла геть, щосили розсміялася.

– Бідолахи мої, – промовила вона крізь сміх. – Нелегко вам сьогодні доведеться. Ну нічого. Це піде тільки на користь.

Потім хитра пані Марч витягла заздалегідь приготований сніданок, а їжу, принесену Джо, непомітно викинула. Молодші сестри були куди менш делікатні, зазначивши, що деяким особам взагалі не слід підходити до кухні. Нещасні тоді ще не знали, що, скуштувавши наступні страви, з вдячністю згадають про сніданок, який, хоч і з відразою, але все-таки можна було їсти.

– Не хвилюйтесь ви так, – заспокоювала сестер Джо. – Обідом займаюся я. А ти, Мег, будеш за господиню. Бережи свої руки та складай гарну компанію іншим. Тобі це більше личить.

²⁰ Боаз – біблійний праведник, який був прадідом славнозвісного царя Давида.

Всі з радістю погодилися з Джо. Маргарет пішла до вітальні, наводити лад. З-під дивану було прибрано сміття, а штори затулені, щоб на світлі не було видно пилу. Тим часом Джо побігла до поштової скриньки біля огорожі, щоб вкинути записку, де прохала Лорі забути про сварку і запрошувала сьогодні на обід.

– Ти спершу глянь, що в тебе вийде з обідом, а потім вже клич гостей, – порадила Мег, коли Джо розповіла їй про листа.

– Та ну, це дрібниці, – заперечила Джо. – У коморі є м'ясо й картопля. Ще я приготую спаржу, а на закуску подам крабів. А ти піди нарви зелені. Зробимо салат. Щоправда, я ніколи його не робила. Нічого, прочитаємо в кулінарній книжці. На солодке я зроблю пудинг з полуницею. І, мабуть, для елегантності зваримо каву.

– Не раджу тобі затівати надто багато страв, Джо. Адже ти не вмієш готувати нічого, крім пряників і льодяників. У всякому разі, я тобі в цьому не помічник. Сама запросила Лорі, то сама й викручуйся.

– Ну, будь ласка, Мег. Від тебе тільки й потрібно, щоб ти вела розумні бесіди, в тебе це завжди добре виходить. І допоможи мені з пудингом. Гаразд? – запитала Джо, трохи ображена заявою сестри.

– Добре, але я ж сама майже нічого не вмію. Я тільки якось пекла хліб та робила кілька закусок. Знаєш, краще не чіпай ніяких продуктів, поки не запитаєш у Мармі, – знову застерегла сестру завжди обачна Мег.

– Бери, що хочеш, мені все одно, – сказала пані Марч, коли Джо запитала в неї дозволу, – я сьогодні запрошена в гості, так що обід – ваша справа. Мені домашнє господарство ніколи не приносило задоволення. Яке щастя, що я хоч сьогодні від нього відпочину. Щось почитаю собі на втіху, а потім піду в гості.

Дивлячись на пані Марч, яка посеред дня зручно влаштувалася в гойдалці й читала книжку, Джо не могла зрозуміти, що ж це робиться в їхньому будинку. Напевно, якщо б у саду раптом почалося виверження вулкана або ще якесь стихійне лихо, це здивувало б її набагато менше, ніж несподівана поведінка Мармі.

Джо попрямувала до будинку, бурмочучи собі під ніс, що в цій оселі сьогодні всі геть розум втратили:

– Казна-що коїться, там он плаче Бет, а це вірна ознака того, що вдома щось не так. Ох і отримає Емі, якщо це вона винна.

Підійшовши до Бет, Джо побачила, що мала плакала над кліткою, в якій лежало тільце канарейки Піпа. Пташка була мертва: дівчата забули, що її треба годувати.

– Це все моя вина, я забула про неї, я забула, що їй треба насипати насіння. О, Піп! Ой, Піп! Як я могла бути такою жорстокою до тебе? – вигукнула Бет, взявши в руки бідолаху й намагаючись реанімувати пташку.

Джо подивилася у напіввідкриті очі Піпа, і запропонувала зробити для нього труну.

– Може, покласти його в піч, він зігріється й оживе? – запропонувала Емі.

– Він помер від голоду, а ти пропонуєш мені ще й спекти його – тепер, коли він мертвий. Ні, зробіть для нього саван, і поховайте у саду. Я більше ніколи, ніколи не буду заводити іншу пташку! О, Піп! Я дуже погано з тобою вчинила! – пробурмотіла Бет, сидючи на підлозі, зі своїм улюбленцем у руках.

– Не плач, Бетті, похорон буде сьогодні по обіді, й ми всі прийдемо. Шкода, але цього тижня нічого не відбувається, цей експеримент був найгіршим з усіх наших ідей. Зробіть саван і покладіть його в мою коробку від доміно, а після обіду ми влаштуємо для Піпа гідні маленькі похорони, – сказала Джо, яка відчувала себе просто жакливо.

Зайшовши на кухню, вона здивувалася тому безладу, який залишився після сніданку. Опанувавши себе, Джо збрала брудний посуд і тільки-но збралася поставити на вогонь воду, щоб його помити, як помітила, що вогонь знову згас.

– Оце так! – вигукнула Джо і, відчинивши заслінку, почала щосили махати віником, щоб роздмухати полум'я.

На щастя, їй це вдалося. Розтопивши піч, вона вирішила не втрачати дарма часу й, поки гріється вода, сходити на ринок. Прогулянка трохи розрадила її. Пишаючись покупками, які їй здавалися не тільки потрібними, але й дуже вигідними, Джо попрямувала додому. У сумці лежали один маленький краб, перезрілий аспарагус та недоспіла полуниця. На той час як Джо завершила прибирання й заходила готувати обід, піч розжарилася до червоного, а Мег зовсім забула про тісто для хліба, тож воно почало вилазити з каструлі. Мег сиділа у вітальні, мило розмовляючи з Саллі Гардінер, яка зайшла її провідати. Аж тут у двері вітальні увірвалася червона й скуйовджена Джо, поцікавившись:

– Якщо тісто повзе з каструлі, це значить, що воно вже готове?

Мег не відразу зрозуміла, про що йдеться. Саллі засміялася, а Мег, зрозумівши, в чому справа, підняла брови й кивнула, після чого Джо поспішила зникнути. Повернувшись на кухню і довго не думаючи, вона поставила перезріле тісто в піч.

Тим часом кинувши дівчатам на прощання кілька підбадьорливих слів, пані Марч одяглася й пішла у гості. Залишившись у будинку на самоті, сестри відчули себе зовсім невпевнено. Коли ж через деякий час до них завітала панна Крокер і оголосила, що з радістю залишиться в них обідати, невпевненість дівчаток перейшла у відчай.

Панна Крокер вважалася першою пліткаркою в окрузі. Ця стара діва з гостреньким носиком, злісними очима й нездоровим кольором обличчя вирізнялася надзвичайною спостережливістю. Той, у кого панна Крокер побувала вдома, міг не сумніватися: від погляду відвідувачки не сховається нічого, що може стати темою порожніх розмов, і на наступний день плітка рознесеться по всіх сусідах.

Сестри Марч терпіти не могли цю гостю, але батьки вимагали, щоб вони поводитися із самотньою й бідною жінкою якомога краще, тож зобразивши привітність, Мег посадила панну Крокер у м'яке крісло й постаралася зайняти її бесідою. Втім, це було зовсім не важко, адже гостя й сама базікала без упину, і скоро Мег знала усі останні плітки про всіх сусідів.

Жодними словами не можна описати те, що відбувалося на кухні. Джо, як і раніше, поралася там, переживаючи аж ніяк не найкращі часи у своєму житті. Її обід довго ще служив у будинку приводом для жартів. Позбавлена можливості запитати в кого-небудь поради, вона керувалася своїми мізерними знаннями й незабаром переконалася: одного прагнення недостатньо для того, щоб стати вправною кухаркою. Цілу годину вона варила аспарагус, тож головки відвалилися, а стебла так і залишилися жорсткими. Потім Джо зайнялася приправою для салату, й так захопилася цією справою, що забула вчасно вийняти хліб. Він почорнів, а приправа вийшла напрочуд несмачною.

Краб виявився для Джо справжньою загадкою, вона біла по ньому молотком доти, доки не розтрощила панцир, а потім порізала жалюгідні залишки м'яса в салат, де вони абсолютно загубилися. Картоплю Джо зняла напівсирою, кинувши туди невдало приготовлений аспарагус. Бланманже вийшло грудкуватим та потрісканим. А полуниця була зовсім не такою смачною, як це здавалося на ринку. З'ясувалося, що спілі ягоди лежали тільки зверху.

– Який жах, – з сумом подумала Джо. – Зате вони зможуть поїсти м'яса та хліба з маслом. Звичайно, прикро. Весь ранок провозилася, й майже нічого не вийшло.

Джо подзвонила до столу на півгодини пізніше звичайного. Коли всі зібралися в їдальні, вона, втомлена й роздратована, накривала на стіл. А вона ж мала намір почастивати Лорі, який звик до витончених страв, та ще й ця панна Крокер завтра розповість усім про її кулінарні таланти.

Бідна Джо готова була крізь землю провалитися від сорому, коли тарілки з її стравами одна за одною відставляли в бік. Емі хихотіла, Мег із засмученим виглядом поглядала на панну

Крокер, а та ображено підбирала губи. Лорі щосили намагався врятувати становище, демонструючи задоволення та базікаючи без упину.

Найкраще вдалися Джо фрукти. Кислу полуницю вона рясно засипала цукром, а в якості приправи подала глечик густих вершків. Ось чому, коли всі розклали ягоди по красивих тарілках і рясно полили їх вершками, Джо полегшено зітхнула й навіть зважилася підняти на гостей очі.

Першою полуницю покуштувала панна Крокер. Її обличчя раптом перекошилося, й вона почала поспішно пити воду. Боячись, що ягід на всіх не вистачить, Джо відмовилася від своєї порції й тепер не могла зрозуміти, в чому справа. Вона перевела погляд на Лорі і трохи заспокоїлася, коли побачила, що він з апетитом поглинає десерт. Щоправда, придивившись уважніше, вона помітила, що при цьому в нього якось дивно смикаються куточки рота, і він вперто не бажає піднімати очі від столу. Емі завжди дуже любила полуницю. Набравши повну ложку й блаженно закотивши очі, вона поклала ягоди в рот та раптом закашлялася і, прикривши рот серветкою, вилетіла з-за столу.

– Ох, що ж таке? – видавила Джо тремтячим голосом.

– Нічого особливого, – поспішила заспокоїти її Мег. – Просто замість цукру ти насипала солі, а вершки скисли.

Джо застогнала і, як підкошена, впала на стілець. Тепер вона все зрозуміла. Оскільки часу на приготування десерту майже не залишалось, вона посипала полуницю з першою-ліпшою банки: сіль і цукор стояли поруч. А вершки вона забула віднести у холод, і вони весь ранок простояли в натопленій кухні.

Джо ледь стримувала сльози. Але, піднявши голову, зустрілася поглядом з Лорі. Він дивився на неї так весело, що несподівано ця ситуація здалася їй кумедною, і, не в силах стримуватися, вона голосно зареготала. До неї долучилися й присутні. Тож усі, Лорі, дівчата й навіть леді «Крекер», вирішили обмежитися хлібом, маслом і оливками. Обід вдався, а присутні сміялися без упину.

– У мене немає сил прибирати все це зі столу, – задихаючись від сміху, заявила Джо. – Давайте спочатку досміємося, а то я боюся побити весь посуд. А нам ще сьогодні треба ховати Піпа.

Обід розбавився історіями панни Крокер. Гості, врешті, прийшли до теми заради Бет. Лорі копав могилу в саду під папороттю, куди й поклали гроб із маленьким Піпом. На похоронах було пролито багато сліз, а його ласкава сердечна господиня вкрила могилку мохом, повісивши на камінець вінка. Також до каменю прикріпили епітафію і прикрасили її зозулиними черевичками й ротиками²¹. Слова, зрозуміло, належали Джо, яка склала їх ще під час ранкової війни зі стравами:

*Тут лежить Піп Марч,
Який помер 7 червня.
Ми завжди пам'ятатимемо його.
Його люблячі та скорботні друзі.*

Після завершення церемоній Бет пішла до себе в кімнату.

Провівши Лорі та панну Крокер, дівчата взялися за прибирання. На це пішла вся друга половина дня. Вони так втомилися, що вирішили сьогодні не готувати вишуканих страв на вечерю і обійшлися підсмаженим хлібом і чаєм.

Лорі, у свою чергу, вчинив акт милосердя. Емі так засумувала через невдалу полуницю, що Лорі вирішив трохи підняти їй настрій, і взяв її з собою покататися. Повернувшись додому,

²¹ Ротики – квітки.

пані Марч застала дочок за роботою. Вона заглянула в комору, і навіть побіжного огляду їй вистачило, щоб зрозуміти, в чому справа. Але вона вирішила ще почекати і, потайки пішла до себе.

Перш ніж наші трудівниці встигли відпочити, в будинок знову нагрянули гості. Довелося спішно приводити себе в порядок, а потім подавати чай і грати роль веселих і привітних господарів. Потім займалися шиттям, адже за тиждень експерименту накопичилося багато невідкладної роботи. Коли ж, нарешті, опустилися м'які червневі сутінки, всі зібралися на веранді, щоб помилуватися чудовими трояндами, котрі щойно розпустилися в саду.

– Який жахливий день сьогодні був! – почала Джо, бо завжди першою заводила розмову.

– Мені сьогоднішній день видався напрочуд коротким, але я чомусь дуже втомилася, – зітхнула Мег.

– Наш будинок сьогодні сам на себе був не схожий, – додала Емі.

– Це тому, що наш будинок завжди не такий, як має бути, коли немає Мармі, – відгукнулася Бет.

– Твоя Мармі вже повернулася, мила, – сказала пані Марч і, вийшовши на веранду, сіла поруч з дочками. – Ну як? Ви задоволені життям? Може, відкладемо роботу ще на тиждень? Відпочиньте, мої дорогі!

Бет обняла матір за шию, а дівчатка просіяли.

– Я не хочу! – рішуче заявила Джо.

– Ми теж! – підхопили інші.

– Гадаєте, що все-таки краще мати хоч трохи обов'язків і хоч трохи дбати про інших? – запитала пані Марч.

– Як на мене, воно того не варте, щоб постійно валятися в ліжку й тинятися без діла, – зауважила Джо. – Я втомлююся від цього більше, ніж від роботи. Завтра ж займуся чим-небудь цікавим.

– Я можу порадити, чим тобі зайнятися. Повчися готувати хоч найпростіші страви. Це завжди стане в пригоді, – сказала пані Марч і голосно засміялася. Справа в тому, що, повертаючись додому, вона зустріла панну Крокер і отримала від неї докладний звіт про шикарний бенкет, який влаштувала Джо.

– Я зрозуміла, Мармі! – вигукнула Мег. – Адже ти навмисне пішла з дому, щоб подивитися, як ми впораємося самі, правда?

– Правда! Я хотіла, щоб ви зрозуміли, наскільки затишок у нашому будинку залежить від усіх нас. Поки ми з Ханною виконували ваші обов'язки, все йшло чудово. Правда, вам давно стало нудно й ви ходили похмурі, проте особливих незручностей не відчували. Ось я й вирішила дати вам можливість зрозуміти, що виходить, коли кожен думає тільки про себе. Напевно, тепер ви погодитеся, що куди приємніше допомагати один одному й виконувати свої щоденні обов'язки.

– Так, ми згодні! Ми згодні! – вигукнули дівчата.

– Ну що ж, тоді, я раджу кожній з вас знову взяти на себе свою ношу. Я розумію, іноді обов'язки здаються нестерпними. Дивно, якби все було інакше. Тіштесь тим, що наші справи приносять нам хоч якусь користь. І не тільки нам. Крім того, робота оберігає кожного з нас від жорстокості та зла. І дає відчуття незалежності й свободи більше, ніж гроші.

– Мармі, ми завтра ж почнемо працювати, як і раніше! І навіть більше! – вигукнула Джо. – Ось побачиш, я навчуся за літо готувати. Нехай це буде моєю ношею на час канікул. Обіцяю, через деякий час я знову влаштую званий обід, але на цей раз він вийде пречудовим.

– А я замість тебе, Мармі, пошию сорочки для тата. Я зумію. Я не люблю шити, але постараюся, щоб сорочки вийшли якнайкраще. У всякому разі, я принесу користь, замість того щоб псувати власні сукні, – сказала Мег.

– А я щодня вчитиму уроки. І менше часу проводитиму з ляльками й за роялем, – вирішила Бет.

Натхненна прикладом сестер, Емі рішуче заявила:

– Тоді я навчуся робити петлі. І ще... вивчу частини мови.

– Дуже добре, мої милі! Тоді я цілком задоволена експериментом. Гадаю, нам більше ніколи не доведеться повторювати його, хіба лише подумки, щоб не забувати про те, чого ми сьогодні навчилися. Трохи роботи – і наш день вже досить корисний і приємний. Тоді й молодість проходить добре і у старості ви не шкодуватимете про втрачений час. Та й бідність не здається великою карою.

– Ми запам'ятаємо це, мамо!

І вони запам'ятали.

Розділ дванадцятий Пікнік

Найбільшою домосідкою в сімействі Марч, поза сумнівом, була Бет. Тому сестри вирішили, що їй ідеально підходить роль поштмейстера. Це заняття явно припало дівчинці до душі: їй подобалося виймати зі скриньки нові надходження й розносити їх адресатам. І ось одного липневого дня Бет з'явилася у будинку з такою великою кількістю посилок, що їй ледь вистачало сил втримати їх в руках.

– Це тобі, Мармі. Лорі ніколи не забуває послати тобі квіти.

Бет поставила свіжий букет до вази та віднесла у «куточок Мармі».

– А вам, панно Мег, лист і рукавичка, – продовжувала Бет.

Підійшовши до старшої сестри, яка сиділа поруч із матір'ю і підшивала сорочку, вона вручила обидві посилки.

– Нічого не розумію, – сказала Мег, з сумом подивившись на рукавичку. – Чому тільки одна? Адже я забула в Лорі пару рукавичок. Може, ти впустила одну в сад?

– На пошті була тільки одна рукавичка, – рішуче заявила Бет.

– Ненавиджу, коли таке стається. Одна надія, що друга все-таки знайдеться. Ага! А в листі немає нічого, крім перекладу німецької пісеньки. Почерк не Лорі. Напевно, це містер Брук переклав.

Пані Марч глянула на Мег. Нова літня сукня дуже їй пасувала, а ретельно завите волосся надавало красивому обличчю особливої чарівності. Пані Марч дійшла висновку, що старша дочка вже дуже жіночна. А Бет попрямувала до маленької кімнати, де Джо обладнала собі кабінет. Вона йшла туди щоранку після сніданку й присвячувала себе літературній праці.

– Два листи для доктора Джо, книжка, а ще дивний капелюх, який зайняв усю поштову скриньку та стирчав з неї.

– Ох мені цей Лорі! – вигукнула Джо, побачивши старомодного солом'яного капелюха з широкими полями. – Де він розшукав цю реліквію?! Варто було мені сказати, що зараз не носять таких капелюхів, і ось, будь ласка. Він, напевно, думає, що я посоромлюся вдягти його. Дудки! Такі поля прекрасно захищають обличчя від сонця. Обов'язково вдягну, як тільки ми знову поїдемо кататися на човні. Ось тоді Лорі переконається, що мені плювати на моду!

Ну а поки до катання на човні справа не дійшла, Джо вдягла бувалого капелюха на голову гіпсового Платона і взялася за листи. Перший виявився не листом, а запискою. Прочитавши її, Джо дуже зраділа. Ось, що було у листі:

«Моя мила! Я пишу тобі цю невелику записку, щоб сказати, як я пишаюся твоїми зусиллями. Ти справді добре опанувала свій характер. Мені подобається, що ти не хизуєшся своїми успіхами, не жмуришся через невдачі. Можливо, ти думаєш, що ніхто не помічає твоїх зусиль, але це не так. Пам'ятай, що в тебе є друг, який завжди допоможе тобі у скрутних ситуаціях, тож ти завжди можеш довіряти добре обтягнутій обкладинці

твого путівника. Я також бачу, що твої зусилля починають приносити плоди. Тож продовжуй, моя любо, терпляче й сміливо йти твоїм шляхом. Ніжно любляча тебе Мама».

– Ох, мамо! Дякую тобі за цього листа, це справді допомогло! Постараюся не розчарувати тебе, а якщо я надто втомлюся, певна, ти мені допоможеш.

Поклавши голову на руки, Джо впустила на мамину записку кілька щасливих сліз, бо вона думала, що ніхто не бачив і не цінував її зусилля, а вона ж так старалася бути хорошою. Те, що дорога тобі людина все бачить та цінує, виявляється дорожче за золото! Джо охопили сильні почуття, оскільки вона дуже старалася опанувати свого диявола, свого Аполліона²². Тож вона вклала листа до внутрішньої кишені своєї сукні, і лише тоді згадала про ще один конверт.

У ньому було послання від Лорі, написане його розмашистим почерком.

«Вітаю тебе, Джо!

Завтра до мене прийдуть кілька хлопців і дівчат – англійців, тож, якщо погода сприятиме, я маю намір відправитися на Великий луг. Там я розіб'ю наметовий табір. Ми переправимося всією компанією на човнах, пограємо в крикет²³, а потім розпалимо багаття й, за прикладом справжніх кочівників, приготуємо собі їжу. Мої гості – чудові. Вони обожають пригоди, отже, нам буде весело. Пан Брук відправиться з нами й буде стежити, щоб хлопчики чогось не накоїли. За дівчатками наглядатиме Кейт Вон. Мені дуже хочеться, щоб ти та твої сестри вирушили з нами. І Бет нехай обов'язково їде. Скажіть їй, Джо, щоб вона не соромилася: тут всі свої, і можна почуватися абсолютно вільно. Про їжу та інше навіть не думайте, це моя турбота. Єдине, що від вас вимагається, – взяти участь у пікніку.

*Маю бігти у справах,
навіки твоїй Лорі».*

– Оце так! – у захваті вигукнула Джо й кинулася до вітальні, щоб поділитися новиною з Мег.

– Мармі, нам обов'язково потрібно поїхати, – почала вона вмовляти пані Марч. – Не можемо ж ми кинути Лорі одного! У нього гості, і, напевно, йому потрібна наша допомога. Мег приготує сніданок, а я веслуватиму. Та й Бет з Емі на щось згодяться.

– Сподіваюся, що ця пані Вон не якась там світська зануда. Ти що-небудь про неї чула, Джо? Та й про інших гостей? – запитала Мег.

– Я знаю тільки те, що їх четверо. Кейт трохи старша за тебе, Фред і Френк – близнюки, мої ровесники, а Грейс, молодшій сестрі, дев'ять чи десять років. Лорі познайомився з ними, коли жив за кордоном. З хлопчиками він дружить, а Кейт, по-моєму, не дуже йому подобається. Коли він мені про неї говорив, у нього раптом зробилося таке кисле обличчя.

– О, в мене якраз є підходяща сукня на французький фасон. Як добре, що вона чиста. Вона мені ніби пасує. А в тебе, Джо, що-небудь пристойне знайдеться?

– Пурпурово-сірий костюм для веслування. Кращого й не треба. Адже я гребтиму, мені ніколи стежити за спідницею. Бет, а ти поїдеш?

– Якщо тільки ці незнайомі хлопчики не будуть зі мною розмовляти.

– Вони не будуть, – заспокоїла сестру Джо.

– Ну тоді добре. Панича Лорі я не боюся. З ним я з задоволенням поїду. І містера Брука не боюся. Але я не збираюся ні грати, ні співати, ні розмовляти з чужими. А допомагати буду.

²² У даному контексті, Аполліон – лев, з яким бореться Джо, тобто її запальний характер.

²³ Крикет – один з популярних різновидів командної гри, в якій використовується бита, м'яч та ворота.

– Тоді поїдемо. Не бійся. Ніхто не буде з тобою розмовляти насильно, – запевнила Джо.
– А мені поштою прислали коробку драже в шоколаді й картинку, яку я давно хочу перемалювати, – раптом похвалилася Емі.

– А мені прислав записку сам пан Лоуренс, – не залишилася без відповіді Бет. – Він просить, щоб я, поки не стемніло, зайшла й пограла йому. Мабуть, зараз і піду.

І Бет, чия дружба з містером Лоуренсом-старшим міцніла з кожним днем, поспішила до сусідів.

– Ну, якщо з пікніком все вирішено, пропоную всім попрацювати сьогодні на славу, а завтра ми можемо відпочивати з чистою совістю. – Прагнучи підтвердити свої слова справою, Джо моментально змінила зняряддя літератора на віник із совком і заходилася підмітати підлогу вітальні.

До пікніка дівчата почали готуватися з вечора. Коли наступного ранку яскраве сонце освітло їхні спальні, несхожість характерів чотирьох сплячих сестер проявилася з такою очевидністю, що про це слід сказати хоч кілька слів. Кожна з них готувалася до свята по-своєму.

Прагнучи, щоб волосся лежало якнайкраще, Мег всю ніч спала з паперовими бігуді на своїх локонах. Джо – з густим шаром крему від опіків на обличчі, бо обгоріла на сонці і сподівалася, що до ранку почервоніння хоч трохи зійде. Бет, соромлячись, що доведеться залишити хвору ляльку Джоану на самоті, взяла її до себе в ліжко і не випускала з міцних обіймів. Емі пішла на найрадикальніші заходи напередодні пікніка. Вона почепила на ніс прищіпку для близни з впевненістю, що прокинеться з носом, набагато витонченішим, ніж напередодні.

Яскравий промінь сонця освітив подушку Джо, і вона першою відкрила очі, негайно помітивши хитромудре пристосування Емі. Дівчина голосно розреготалася, і сміх її розбудив інших. Веселе та сонячне пробудження здалося всім добрим знаком, і, схопившись із ліжок, сестри з подвоєною енергією почали готуватися до пікніка. Бет була готова першою. Поки інші закінчували останні штрихи своїх образів, вона, стоячи біля вікна, яке виходило у сад Лоуренсів, розповідала про те, що відбувається на обійсті:

– Ось йде людина з наметом. Пані Баркер упакує їжу в плетені кошики. А ось пан Лоуренс. Дивиться на небо. Тепер – на флюгер. Шкода, що він не поїде з нами. Лорі, Лорі вийшов! На ньому морський костюм. Йому дуже личить. Ого! Підїхав екіпаж, в ньому купа народу. Висока леді, дівчинка і двоє противних хлопчаків. Ой, один хлопчик на милицях. Бідний! Лорі нічого не казав про це. Дівчата, ну швидше ж! Запізнимося! Дивіться, Нед Моффат теж приїхав! Мег, це ж той самий, який розкланявся з тобою, коли ми були у крамниці?

– Той самий, Бет. Тільки Лорі не попереджав, що він теж буде. Я думала, він поїхав у гори. А ось і Саллі. Добре, що вона повернулася! – вигукнула Мег і ще більше заметушилася. – Нумо, Джо, подивися на мене. Як я виглядаю?

– Свіжа, як троянда. Тільки підтягни трохи спідницю й поправ капелюха. У капелюсі набакир у тебе вигляд надто томний. А якщо подує вітер, він полетить далеко-далеко. Так що поправ його. Ну, ходім!

– Та ти знущаєшся, Джо, – обурилася Мег, глянувши на сестру. – Невже ти справді збираєшся йти в цьому безглуздому капелюсі? Як ти не розумієш: Лорі надіслав його тобі жартома. Чи ти хочеш, щоб усі сміялися з тебе?

– Нехай сміються, – мовила Джо і голос її звучав неабияк твердо, – я все одно не збираюся його знімати. Мені набридло обгорати на сонці. А з таким захистом ніяка спека не страшна. До того ж він дуже зручний і легкий. Загалом можеш не вмовляти. Я так вирішила.

І, не витрачаючи часу на подальші сперечання, Джо попрямувала до виходу. Сестри поспішили слідом за нею. Ледве угледівши святкову ходу сестер Марч, Лорі поспішив назустріч, провів на галявину, де зібралися гості і представив їх теплими словами, що сестри зашарілися від гордості й збентеження. Мег дуже боялася, що поруч із Кейт виглядатиме зли-

даркою. Однак її тривоги були марними. Незважаючи на свої двадцять років та чималі можливості, Кейт одягалася дуже просто.

«Добре було б деяким нашим дівчатам запозичити англійську манеру вдягатися. Вони б від цього тільки виграли», – задоволено подумала Мег. Вона також помітила, що Нед був дуже радий побачити її.

Джо, навпаки, зовсім не сподобалась Кейт. Одного погляду на незнайомку виявилось досить, щоб Джо назвала її манірною ломакою. «Ну, тепер-то мені ясно, чому Лорі скорчив таку кислу міну», – подумала вона.

Бет несподівано виявила, що брати-близнюки зовсім не такі жахливі, як вона думала. Особливо їй сподобався хлопчик на милицях. Вона тут же вирішила, що він потребує співчуття, й запряглася весь день опікуватися ним. Емі зійшлася з Грейс, яку вважала дуже приємною та вихованою дівчинкою.

Намет, продукти та речі для гри у крикет відправили задалегідь, і тепер вся компанія могла їхати без вантажу. Тож всі сіли у два човни. Пан Лорі-старший стояв на березі і махав їм услід. У першому човні веслування на себе взяли Лорі та Джо, у другому – пан Брук і Нед. Один з близнюків вважав за краще свій спосіб пересування – на плоті. При цьому він проявив чимало енергії та волі і неабияк лякав всіх веслярів, раз по раз опиняючись у небезпечній близькості від човнів. Якщо він поставив собі за мету обплескати всіх учасників пікніка водою, то, здавалося, його намір ось-ось здійсниться.

Сонце припікало дедалі дужче, і Джо внутрішньо тріумфувала. Капельох не тільки захищав її від палючих променів, а й служив подобою віяла. Широкі поля колихалися і обдували розпалену веслуванням Джо рятівним вітерцем. «А якщо піде дощ, мій капельох захистить від води краще за будь-яку парасольку», – подумала Джо, продовжуючи енергійно працювати веслами.

Кейт із цікавістю спостерігала за нею: яка дівчина! Її дивувала у постаті Джо кожна деталь. Коли Джо впустила весло і по-хлопчачому крикнула: «Христофор Колумб!» – Кейт мало не підстрибнула від подиву. Коли Лорі, випадково наступивши Джо на ногу, запитав: «Я не забив тебе, друже?», Кейт широко розплющила очі й, затамувавши подих, чекала, що буде далі. Її здивування неабияк зросло, після того як Джо, абсолютно не здивувавшись такому поводженню, відповіла: «Все в порядку, старий!». Після цього Кейт більше нічого не залишалося, крім того, як віднести Джо до розряду ексцентричних осіб. Однак, поспостерігавши ще трохи, вона дійшла висновку, що, незважаючи на дивні витівки, Джо надзвичайно розумна дівчина. І коли погляди їх у черговий раз зустрілися, Кейт поспішила обдарувати Джо привітною усмішкою.

Мег сиділа в човні, де веслуванням управляли пан Брук і Нед. Веслярі посадили її обличчям до себе і могли тепер безперешкодно милуватися нею. Мабуть, це заняття їх надихало: вони гребли, не шкодуючи сил, і не втрачали нагоди продемонструвати свою вправність. Мег давно подобався пан Брук. Небагатослівний, прекрасно вихований, він здавався їй втіленням серйозності. Його прекрасні карі очі наче освітлювали все його обличчя. А освіченість пана Брука вражала її. Та поки вони пливли у човні, він і двома словами не перемовився з Мег, зате не зводив з неї очей. І вона переконалася, що її зовнішність йому, в усякому випадку, хоча б не огидна. Нед поводився більш вільно, раз по раз нагадуючи, що вчиться у коледжі. Як і всі першокурсники, він дуже пишався своєю приналежністю до студентської братії. Пихатий та не дуже розумний, Нед, проте, був прекрасною людиною. Він любив компанію, був добрим та веселим, тож без нього цей пікнік був би не таким вдалим.

Саллі Гардінер робила титанічні зусилля, щоб не зім'яти й не забруднити своєї ошатної білої сукні. Дивно, як її вистачало на балаканину з Фредом Боном, який своїми ексцентричними витівками довів Бет мало не до сказу. Хоч до Великого лугу було зовсім недалеко, на

той час як мандрівники причалили, намет вже встигли розбити, а ворота для крикету чекали початку гри.

– Ласкаво просимо до табору Лоуренса! – урочисто оголосив Лорі, першим зійшовши на сушу. – Пан Брук у нас командир, я – його помічник, інші – офіцери. Дами – гості нашого табору. Намет приготували спеціально для них. Під цим дубом у нас буде вітальня, трохи далі – їдальня, а там кухня. Пропоную, поки не дуже жарко, зіграти в крикет. А після гри можемо пообідати.

Гості розійшлися по різні сторони крикетного поля, Френк, Бет, Емі та Грейс почали спостерігати за грою інших учасників пікніка. Пан Брук і Лорі стали капітанами. У команді пана Брука були Мег, Кейт і Фред, у команді Лорі – Саллі, Джо і Нед. Англієць грав чудово, з такою самопожертвою, немов тут вирішувалося питання життя та смерті. Та незабаром Джо помітила, що Фред вдається до шахрайства. Сталося це в той момент, коли вона, пройшовши останні ворота, несподівано промахнулася. Власна помилка дуже її розсердила. Аж ось вона побачила, що Фред, який був позаду неї, вдарив по кулі. Куля дісталася опори воріт і відкотилася в інший бік. Озирнувшись навколо, Фред переконався, що всі противники, крім Джо, далеко, й непомітно підправив кулю.

– Я пройшов! – переможно заявив він. – Пропустіть мене, панно Джо. Я можу ще раз вдарити!

Юний джентльмен вже заніс молоток над кулею, але Джо заявила:

– Не думайте, що я нічого не помітила. Ви ж щойно підправили кулю.

– Ні, я не підправляв її, вона сама відкотилася. Чесне слово! Я не порушував правил. Відійдіть, будь ласка. Я хочу вдарити ще разочок.

– Взагалі-то у нас в Америці не прийнято шахраювати, але якщо вам так хочеться... – сердито мовила Джо.

– Ну, про янки нам все відомо. Таких шахраїв більше ніде не знайти, – відповів Фред і з усієї сили вдарив по кулі.

Куля відкотилася далеко в траву. Джо розкрила рот, щоб сказати Фреду все, що він заслужив своєю поведінкою, але в останній момент опанувала себе і промовчала. Почервонівши від люті, вона щосили штовхнула ногою ворота й відчула, що гніву трохи поменшало. Тим часом Фред, навіть не знімаювши, пробив по кулі й переможним тоном сповістив, що виграв. А Джо вирушила за м'ячем і довго не могла відшукати його у високій траві. Нарешті куля знайшлася, і Джо, повернувшись на майданчик, стала терпляче чекати своєї черги, щоб знову вступити у гру. Після кількох влучних ударів вона змогла дійти до колишнього місця. Але поки йшла, майже всі члени команди пана Брука закінчили гру. На полі залишалася тільки Кейт, та й та майже дійшла до краю.

– Ну все! Тримайся, Кейт! – заволав Фред. – Я ж відбив її кулю. Зараз вона мені помститься.

– Шахраї янки люблять прощати ворогів, – відповіла Джо, нагородивши Фреда таким поглядом, що той почервонів.

Кейт взяла справу у свої руки, але вдарила по кулі не з того боку, тому цю партію не виграла.

Лорі підкинув вгору капелюха, але, вчасно згадавши, що не має права радіти з приводу програшу гостей, придушив вигук захоплення. Він лише дозволив собі нахилитися до самого вуха Джо й прошепотіти:

– Гарна робота! Я бачив, як він змухлював. Мені незручно було втручатися, але тепер я впевнений: він більше так не робитиме.

А Мег, вдаючи, що хоче поправити Джо зачіску, відвела її в бік і стиха сказала:

– Він поведився просто по-свинськи. А тобою я пишаюся, Джо. Стриматися в такій ситуації! Я б, напевно, не змогла.

– Не треба мене хвалити, Мег. Мені й зараз хочеться стукнути його як слід. Я б не втрималася, якби не довелося шукати м'яча у траві. Поки шукала, я трохи заспокоїлася. Але йому краще не підходити до мене.

Джо сердито закусила губу, кинувши у бік Фреда ще один спопеляючий погляд. Якщо він не перетворився на жменьку попелу, то лише завдяки широким полям чудодійного капелюха Джо, який, як відомо, був захисним бар'єром.

– Саме час для ланчу, – глянувши на годинник, оголосив пан Брук. – Помічник командира! – звернувся він до Лорі. – Наказую розвести багаття й принести води, а ми разом з панною Марч і панною Саллі накриємо на стіл. Хто-небудь вміє варити каву?

– Джо вміє! – відповіла Мег.

Тож Джо вирішила ризикнути, відчуваючи впевненість, бо вона регулярно вправлялася на кулінарній ниві та, вважаючи, що хоч чогось навчилася, сміливо взялася за кавник. Діти збирали хмиз, юнаки складали вогнище і носили воду, яку набирали у джерелі неподалік. Кейт малювала, Френк розмовляв із Бет, а та плела з очерету щось на кшталт серветок, якими під час ланчу всі могли б скористатися, як тарілками.

Незабаром головнокомандувач і ввірені його мудрому піклуванню офіцери розстелили скатертину й заставили її такою вражаючою кількістю закусок і напоїв, що в усіх прокинувся шалений апетит. Джо відчула, що час оголосити про готовність кави, тож дами й офіцери в одну мить розсілися навколо скатертини й почали знищувати закуски з усією енергією і ентузіазмом молодості.

Свіже повітря, прекрасна погода, апетит, пробуджений після переправи на човнах і гри в крокет, ланч на траві – все це було приємною новизною. У таборі Лоуренса раз по раз чулися веселі вигуки, які дуже бентежили коней, що паслися на галявині неподалік.

Скатертину розстелили прямо на траві. Поверхня виявилася напрочуд нерівною, і це породжувало безліч незручностей. Чашки й тарілки перекидалися, в молоко сипалися жолуді, їжею – без запрошення – ласували маленькі чорні мурахи, а з дерев звисали пухнасті гусениці, що з цікавістю дивилися на бенкет. Не менше цікавилися розвагами табірної компанії і три світловолосі голівки, що виглядали з найближчого паркану, а також собака, яка з'явилася на протилежному березі й щосили почала гавкати на них.

– Із чим ви любите, з сіллю чи цукром? – запитав Лорі, простягнувши Джо блюдо з ягодами.

– Взагалі-то я більше люблю з павуками, – відповіла Джо, витягуючи з вершків відразу двох потонулих павучків. – Я б на вашому місці посоромилася нагадувати про цей жахливий обід. Тим більше, що ваш вдався на славу.

Вони весело розсміялися і, так як посуду на всіх не вистачало, гості почали наминати ягоди прямо з блюда.

– Той обід був прекрасний, – продовжував Лорі. – Ніколи я ще так не сміявся за їжею. Ось і згадую із задоволенням. А мій обід... Я ж його не робив. Це, власне, і не мій обід, а твій, Мег і Брука. Так що можете дякувати самі собі. Мене більше хвилює, що ми робитимемо, коли більше не зможемо їсти? – запитав Лорі.

Тепер, коли ланч підходив до кінця, а день ще був у самому зеніті, Лорі раптом зрозумів, що не спромігся придумати ніяких розваг, окрім крикету й трапези на траві.

– Поки не спаде спека, можемо пограти в якісь спокійні ігри. Я знаю деякі, але, може, панна Кейт навчить нас якоїсь нової гри? Підійди до неї й запитай. Адже вона гостя, і нам слід приділяти їй більше уваги.

– А ти хіба не гостя? Я-то думав, що її буде розважати пан Брук, але він не відходить від Мег. Кейт тільки й залишається, що наводити на них свій лорнет. Я й сам збирався до неї підійти, тож нема чого мене вчити правилам хорошого тону. Тим більше, що ти їх не знаєш.

Виявилося, що панні Кейт справді було, чим поділитися щодо ігор, і, коли всі вдосталь наїлися, веселе товариство вирішило зіграти в гру під назвою «Пустий дзвін». Кейт з поважним виглядом почала пояснювати правила:

– Отже, хтось починає розповідати історію. Перше, що спаде на думку. На найцікавішому місці він зупиняється, а продовжує вже інший. Потім він теж зупиняється, підхоплює третій, і так далі. Якщо добре грати, може вийти дуже смішно. Прошу вас, пане Брук, починайте, – наказала вона.

Тон Кейт дуже здивував Мег, сама вона ставилася до вчителя з великою пошаною, як, втім, до будь-якого джентльмена. Однак пан Брук, що примостився на траві біля дівчат, сприйняв таке звернення абсолютно нормально. Кинувши погляд на річку, що виблискувала під сонцем, він покійно почав розповідь:

– Жив-був лицар. У нього не було нічого, крім щита й меча, і ось відправився він якось бродити по світу. «Раптом, – думає, – щастя знайду?» Він мандрував цілих двадцять вісім років, але щастя так жодного разу й не посміхнулося йому. Добрів він до королівства, де правив старий добрий король. Король обіцяв винагороду тому, хто об'їздить чудового, але неслухняного молодого коня, якого сам він дуже любив. Лицар зголосився це зробити. Людиною він був відчайдушною й поступово зумів приручити норовистого скакуна. Незважаючи на вільний характер, кінь незабаром звик до нового хазяїна. Об'їжджаючи його, лицар щодня скакав через все місто й уважно дивився на всі боки, сподіваючись побачити чарівне обличчя, яке безліч разів являлося йому вві сні. І ось одного разу, проїжджаючи повз руїни стародавнього замку, він побачив у вікні те саме прекрасне обличчя. Лицар дуже здивувався і став розпитувати, хто живе в цьому замку. Незабаром з'ясувалося, що тут тримають полонених принцес. Їх зачарували, і тепер вони цілими днями прядуть пряжу, щоб заробити трохи грошей й заплатити викуп за свободу. Лицареві захотілося звільнити нещасних дівчат. Але в нього не було грошей, щоб заплатити викуп чаклуну. Він міг собі дозволити тільки знову й знову проїжджати повз вікна замку, щоб побачити прекрасну дівчину. Нарешті він вирішив, що увійде в замок і запитає у дівчини, чим може допомогти їй. Він підійшов до дверей, постукав і, коли йому відчинили, побачив...

– Чарівну особу, – підхопила Кейт, яка обожнювала французькі романи. – Тільки-но побачивши лицаря, вона сплеснула руками: «Нарешті!». «Це вона!», – подивившись на її обличчя, вигукнув граф Густав і в захваті схилив перед нею коліна. «Встаньте», – благала вона. «Ні! – твердо відповів він. – Я не встану, моя пані, доти, доки ви не скажете, що мені робити, щоб визволити вас звідси». «На жаль, – зітхнула чарівна особа, – зла доля звеліла сидіти мені за цими ґратами, поки мій тиран не буде переможений». – «Хто ваш тиран і де він?» – «У бузковому залі. Ідіть туди, відважний лицар, і врятуйте мене». – «Слухаю й підкоряюся, пані мого серця. Я помру або повернуся з перемогою!», – і з цими словами він кинувся вперед. Розкривши двері до бузкового залу, він збирався увійти, як раптом...

– ...страшний удар по голові ледь не звалив його з ніг, – продовжив Нед. – Якийсь старигань у чорному плащі тріснув його щосили товстим грецьким словником. Але відважний сер – забув, як його звали – тут же оговтався, кинувся на тирана й викинув його разом із грецьким словником у вікно. Двері назовні були замкнені. Тоді наш сміливець зірвав із вікна фіранку і виготовив з неї мотуз'яну драбину. Став він спускатися, а сходи порвалися, і наш сміливець полетів із величезної висоти головою вниз, плюхнувшись у рів, наповнений водою. Але він не потонув, тому що плавав не гірше качки. Він плив, поки не побачив маленькі дверцята. Їх охороняли двоє здорованів. Сміливець схопив їх за голови і стукнув лобами так сильно, що пролунав тріск, ніби кололи горіхи. Потім розламав двері, за якими виявилися покриті пилом сходи. На них сиділи жаби, кожна завбільшки з кулак, і павуки, такі противні, що ви, панно Марч, напевно, зомліли б від жаху. А коли наш доблесний лицар піднявся цими страшними сходами, то зіткнувся з таким жахом, що в нього перехопило подих і кров захолола в жилах...

– Він зіткнувся, – вступила у гру Мег, – з кимось дуже високим. Обличчя вдягнутої в усе біле особи було приховане густою вуаллю. У сухій руці істота тримала лампу. Вона поманила доблесного лицаря й рушила по довгому й темному коридору. Істота ковзала абсолютно безшумно, ніби не ступала по підлозі взагалі. По боках стояли статуї в латах, повсюди панувала мертва тиша. Від лампи в руках струменіло синє світло, а сам привид раз по раз обертався до лицаря, лякаючи його потойбічним блиском очей, які виднілися навіть через вуаль. Вони дійшли до дверей з фіранкою, через яку було чути музику. Лицар хотів увійти туди, але привид підскочив до нього, відтягнув назад і загрозово змахнув...

– ...табакеркою! – так похмуро промовила Джо, що всі покотилися зі сміху. – «Дуже доречно», – сказав лицар і взяв із табакерки щіпку тютюну. Він понюхав і сім раз поспіль так голосно чхнув, що голова його відвалилася. Привид дико зареготав. Потім глянув у щілину дверей на принцеса, які прями, не перестаючи, і задоволено потерли руки. Виконавши все це, він уклав поваленого лицаря в ящик, де вже лежали одинадцять лицарів без голів. Вони були покладені дуже акуратно, немов сардини в бляшанці. Коли там опинився наш лицар, інші встали на ноги й почали...

– ...танцювати під волинку, – тут же продовжив Фред, – і поки вони танцювали, напізруйнований замок перетворився на військовий корабель і поплив на всіх вітрилах. «Знаряддя до бою!», – скомандував капітан, тому що на горизонті показався португальський піратський корабель із величезним чорним прапором на щоглі. «Вперед, мої герої, ми переможемо!», – вигукнув капітан. І спричинилася жорстока битва. Звичайно ж, британці, як завжди, перемогли – взяли в полон ватажка піратів. Вони піднялися на борт корабля і знайшли там одні мертві тіла, а весь корабель був залитий кров'ю. «А ну, боцман, візьми шматок щогли і вріж цьому негідникові, якщо він не покається у своїх гріхах!», – наказав капітан. Португалець був німий, як риба. Потім він пішов по дощці, а сп'янілі перемогою матроси улюлюкали йому вслід. Але цей продувний португалець раптом пірнув під військовий корабель, продірявив його, і він стрімко пішов на дно...

– Ой Божечки! Що ж мені говорити? – вигукнула Саллі, коли Фред перервав розповідь, де рясно використовував морські історії зі своїх улюблених книжок. – Ну гаразд, – зважилася Саллі. – Корабель пішов на дно, але там матросів зустріла добра русалка. Її дуже засмутило, коли вона знайшла ящик з лицарями без голів. По доброті душевній, вона занурила їх у маринад, сподіваючись хоч таким чином дізнатися їхню таємницю. Скоро на дно спустився якийсь чоловік, і добра русалка сказала: «Ось ящик, там перли. Можеш підняти його нагору, якщо у тебе вистачить сил». Справа в тому, що вона дуже хотіла повернути бідних лицарів до життя, але сама не могла це зробити, бо ящик був занадто важкий. Нирильник потягнув ящик на поверхню, а коли вплив, дуже розчарувався, тому що перлів там не було. А ящик він залишив на великому пустирі, де його знайшла...

– ...маленька пастушка, яка пасла сто жирних гусей, – сказала Емі. – Дівчинка пожаліла безголових лицарів і почала розпитувати одну стареньку, як їм допомогти. «Запитай у гусей, – відповіла бабуся. – Гуси все знають». Дівчинка запитала в гусей, чим замінити лицарям голови, які кудись загубилися. Сто гусей пороззявляли сто своїх дзьобів і крикнули...

– ...«Качанами капусти!», – швидко підхопив Лорі. – «Ну, звичайно, – зраділа дівчинка, – це якраз те, що треба». І вона побігла на город, щоб зірвати найкращі качани. Принесла їх й прикрутила на шиї лицарів. Лицарі тут же ожили і почали дякувати дівчинці. Лицар, який нас цікавить, побажав негайно відправитися на пошуки чарівної принцеси. Незабаром він дізнався, що принцеси не тільки стали вільними, а й повиходили заміж. Всі, крім однієї. Ця звістка дуже засмутила лицаря і, скочивши на коня, який ніколи не залишав його ні в бою, ні в біді, кинувся до замку, щоб якомога швидше з'ясувати, яка з принцес залишилася там. Доскакавши до замку й заглянувши в сад, він побачив королеву свого серця, яка збирала квіти. «Дайте мені троянду», – попросив він. «Підійдіть і візьміть самі, – солодким голосом відповіла принцеса. –

Я не можу вийти до вас, це неприйнятно». Лицар спробував перелізти через огорожу, але вона раптом почала рости й ставала дедалі вищою. Тоді він спробував проломити її, але вона ставала дедалі товщою, і тоді він у розпачі залишив ці спроби. І раптом помітив невеликий пролом. Він заглянув крізь дірку в сад і почав благати жалібним голосом: «Будь ласка, впустіть мене! Впустіть мене». Але чарівна принцеса ніби не чула його, спокійно продовжуючи зривати квіти. Лицар зрозумів, що йому нема на кого розраховувати, крім самого себе. А ось вдалося йому проникнути в сад чи ні, вам розповість Френк.

– Не можу! Я не граю! Я ніколи не граю! – заперечливо заволав Френк.

Він вважав кричущою несправедливістю, що розповідь йому дісталася на такому складному місці, й зовсім не уявляв собі, як вивести закоханих із безвиході, в яку їх заманив Лорі. Бет сховалася за спиною Джо, а Грейс заснула.

– Значить, бідному лицарю уготовано вічно стирчати в цій огорожі? – запитав пан Брук, задумливо вдивляючись у річку.

– Гадаю, принцеса трохи згодом все-таки відкриє йому хвіртку й навіть подарує букетик, – ледь стримуючи сміх, сказав Лорі.

– Ну й нісенітницю ми склали! Напевно, якщо займатися цим постійно, буде виходити просто відмінно, – сказала Саллі після того, як вони вдосталь посміялися над щойно складеною абракадаброю. – Ну, а «Істину» хтось із вас знає?

– Сподіваюся, – відгукнулася Мег.

– Та ні, – засміялася Саллі, – я маю на увазі гру.

– Яку ще гру? – запитав Фред.

– Це коли кожен вибирає собі який-небудь номер, а потім всі тягнуть жереб, і чий номер випаде, той має правдиво відповісти на будь-яке запитання, котре йому поставлять. Дуже весела гра.

– Спробуймо, – тут же підхопила Джо, яка любила нові забавки.

Кейт, пан Брук, Мег і Нед навідріз відмовилися. А Фред, Саллі, Джо і Лорі вирішили зіграти. Кинули жереб. Відповідати випало Лорі.

– Хто для тебе взірець? – запитала Джо.

– Мій дідусь і ще – Наполеон.

– Хто з дівчаток вам здається найкрасивішою? – запитала Саллі.

– Маргарет.

– А хто вам найбільше подобається? – поцікавився Фред.

– Звичайно, Джо.

Така категорична відповідь розсмішила всіх, окрім Джо.

– Що у вас за дурні запитання, – зауважила вона й смикнула плечем.

– Граймо далі, – сказав Фред. – По-моєму, виходить непогано.

– Для кого як, – тихо пробурчала Джо.

Наступною відповідати довелося їй.

– Який у вас найбільший недолік? – почав Фред, сподіваючись розбурхати її.

– Запальний характер.

– А чого тобі найбільше хочеться? – запитав Лорі.

Джо вгадала його задум і поспішила перешкодити його здійсненню.

– Шнурки для черевиків, – відповіла вона.

– Відповідь не приймається. Ти ж маєш казати правду.

– Ну, добре. Я хочу стати талановитою. Напевно, ти хотів поділитися зі мною своїми здібностями, Лорі? – сказала Джо і, бачачи, що він розчарований, лукаво усміхнулася.

– Які якості ви найбільше цінуєте в чоловіках? – запитала Саллі.

– Сміливість і чесність.

– Тепер я, – сказав Фред, витягнувши жереб.

- Запитай його, – шепнув Лорі на вухо Джо.
Ствердно кивнувши, Джо запитала:
- Ви зшахраювали сьогодні в крикет?
– Так, трохи...
– Ага! А історія, яку ви розповіли в «Пустому дзвоні»... Вона з «Морського лева»? – запитав Лорі.
– Мабуть, так.
– Англійці вам здаються досконалыми в усьому? – запитала Саллі.
– Якби я вважав інакше, то соромився б самого себе.
– Ну вилитий Джон Буль. Тепер ваша черга, панно Саллі. Жереб можна не тягнути, адже всі інші вже відповідали. Сподіваюся, я не зачеплю вас за живе, якщо спершу запитаю, чи не вважаєте ви себе деякою мірою кокеткою? – запитав Лорі, тимчасом як Джо, намагаючись показати, що більше не сердиться, дружньо підморгнула Фреду.
– Як ви могли таке подумати, зухвалий хлопчисько! – вигукнула Саллі, вигляд якої, однак, красномовно свідчив про нещирість її відповіді.
– А що ви ненавидите найбільше у світі? – запитав Фред.
– Павуків і рисовий пудинг.
– А що ви найбільше любите? – запитала Джо.
– Танці та французькі рукавички.
– Не знаю, як іншим, але мені здалося, що «Істина» не дуже розумна гра. Пропоную зіграти в «Авторів». Це, в усякому разі, змусить нас трохи поміркувати, – сказала Джо.
У цій грі мали брати участь всі. Старші поклика ли Неда, Френка й молодших дівчаток, що гралися неподалік. Поки вони йшли, Кейт знову дістала альбом для малювання. Маргарет почала спостерігати за нею, а пан Брук розлігся на траві з книжкою, на якій, проте, ніяк не міг зосередитися.
- Як добре у вас виходить, – похвалила Мег малюнок Кейт. – Шкода, що я зовсім не вмію малювати.
– А чому б вам не повчитися? Впевнена, у вас вистачить і здібностей, і смаку, – надзвичайно люб'язним тоном відповіла Кейт.
– На жаль, у мене не вистачає часу.
– Ваша мама, мабуть, воліє, щоб ви навчалися інших предметів? Моя також. Але я вмовила її, й після того як трохи позаймалася з учителем, довела, що в мене є здібності. Тоді вона погодилася на мої подальші заняття. Раджу зробити те саме. Попросіть гувернантку позайматися з вами малюванням.
– У мене немає гувернантки.
– Ой, я й забула. Американських дівчат набагато частіше віддають до школи, ніж наших. Тато мені розповідав. Він каже, що у вас зовсім непогані школи. Ви, напевно, вчитеся у приватній?
– Я взагалі не вчуся. Я сама працюю гувернанткою.
– Ого! – мовила Кейт таким тоном, в якому звучало: «Який жах!».
- Мег почервоніла, вона вже картала себе за відвертість, аж ось пан Брук підняв голову і, глянувши на Мег, поспішив втрутитися:
- В Америці, знаєте, молоді леді прагнуть до самостійності. Чим раніше вони починають заробляти собі на життя, тим більше їх поважають у суспільстві.
– Звичайно, звичайно, – поблажливо відповіла Кейт. – Це прекрасно з їхнього боку. У нас теж знайдеться чимало чудових і дуже гідних жінок, які, уявіть собі, вчиняють так само. Вони наймаються на службу у знатні сімейства. Самі ж вони – дочки джентльменів і отримали гарне виховання й освіту.

Почувши це, Мег зніяковіла ще більше. Тепер її робота здавалася їй не тільки неприємною, але й принизливою.

– Зовсім забув у вас запитати, панно Марч, – перевів розмову пан Брук. – Чи підійшла вам моя німецька пісенька?

– О, так. Пісенька дивовижна. Я дуже вдячна тому, хто її переклав для мене, – відповіла Мег, і усміхнулася.

– Як, хіба ви не читаете німецькою? – здивувалася Кейт.

– Читаю, але погано. Мене вчив німецької батько. Він пішов на війну, а одна я не можу вчити. Мені треба, щоб мене хтось перевірив.

– Може, спробуємо трохи? – запропонував пан Брук. – У мене якраз із собою «Марія Стюарт» Шиллера, – і, посміхнувшись, присунув до неї книжку.

– Боюся, для мене це занадто важкий текст. Я, напевно, нічого не зрозумію, – відповіла Мег.

Їй було приємно, що пан Брук запропонував свою допомогу. Вона відразу почала розмову, якби не присутність гордовитої Кейт.

– А я б трохи почитала, – раптом заявила Кейт. – Сподіваюся, це додасть вам сміливості.

Взявши книгу, вона прочитала один з найпрекрасніших фрагментів. Вимова в неї була чудова, але читала вона невиразно. Пан Брук промовчав, тож Кейт згодом розчаровано закрила книгу.

– А я думала, це написано у віршах, – простодушно помітила Мег.

– Деякі місця так, – відповів пан Брук. – Наприклад, ось це, – загадково посміхнувшись, додав він і відкрив сторінку з монологом Марії.

Учитель взяв до рук травинку і повів нею, немов указкою, по рядку. Після цього Мег нічого не залишалось, як почати читання. Вона читала повільно, невпевнено вимовляючи слова. Однак безпомилкове відчуття прекрасного відкривало їй поетичну суть малознайомої мови, тож її вимова ставала дедалі виразнішою. Поступово захопившись трагічною сценою, Мег забула про оточуючих і читала неначе для себе. Голос її зміцнів, звучав впевненіше. Завваж Мег хоч на мить, з яким захопленням дивиться на неї пан Брук, вона напевно збилася б від збентеження. Але Мег нічого не бачила, крім прекрасних віршів.

– Чудово! – вигукнув пан Брук, коли вона нарешті зробила паузу.

Проте Кейт його похвала явно не надихнула. Вона піднесла до очей лорнет і уважно роздивлялася свій малюнок. Потім, закривши альбом, ще поблажливіше сказала:

– У вас непогана вимова, дорога. Гадаю, коли ви підучитесь, то прекрасно читатимете. Дуже раджу вам не хехтувати заняттями. Шанси гувернантки, яка знає німецьку, набагато вище. Піду втихомирю Грейс, щось вона занадто розійшлася, – і, різко підвівшись, Кейт поспішила туди, де гралися молодші діти. На ходу вона кілька разів знизала плечима.

– От уже чого не бажаю, так це доглядати за всякими гувернантками, – в серцях промовила вона до себе. – Звичайно, ця дівчина зовсім не дурна собою, але все-таки янкі надто багато собі дозволяють. Боюся, що наш Лорі обрав собі не тих друзів.

– Зовсім забула, що англійці зовсім по-іншому сприймають гувернанток. Вони ставляться до них як до прислуги і, зрозуміло, ніколи не проводять з ними час, – з досадою говорила Мег панові Бруку.

– Вчителям у них не краще, – відповів пан Брук, – я якось випробував це на власному досвіді. Що не кажи, а для людей, як ми з вами, місця краще за Америку, мабуть, не знайти, – пан Брук виголосив це з таким почуттям власної гідності, що Мег відразу засоромилася своєї малодушності.

– У такому разі я рада, що це моя батьківщина. Зізнатися, я не люблю свою роботу, але сумлінно заробляю нею на життя. Мені нема чого соромитися, я почуваюся не гірше за інших, хоч, зрозуміло, хотіла б любити свою справу так, як ви.

– Будь у вас такий учень, як Лорі, ви б теж працювали із задоволенням, – впевнено відповів пан Брук. – Не уявляю, як я зможу покинути його через рік, – і, зітхнувши, вчитель почав колупати паличкою дерен.

– Напевно, він піде до коледжу? – запитала Мег, і, подивившись на неї, пан Брук легко прочитав в її очах невисловлене питання: «А як же ви?».

– Давно пора, – відповів він. – Лорі готовий хоч зараз складати іспит. Як тільки він поїде, я піду на війну.

– О! – вигукнула Мег. – Напевно, зараз кожна молода людина мріє піти на війну. Звичайно, для близьких це нелегко, – додала вона і гірко зітхнула.

– Ну, з цим у мене проблем не буде. У мене немає рідних і дуже мало друзів, у всякому разі таких, які стануть побиватися, якщо я загину, – сказав пан Брук. Він вийняв з петельки піджака червону троянду, поклав її в ямку, яку щойно викопав у дерені, та з задумливим виглядом взявся засипати землю.

– Неправда! Лорі, його дідусь, та й усі ми дуже сумуватимемо, якщо з вами щось трапиться, – палко заперечила Мег.

– Дякую, ви не уявляєте, як я радий це чути, – відповів пан Брук, і обличчя його знову повеселішало. Він хотів сказати щось ще, але в цей час на галявину верхи на старому коні виїхав Нед. Йому раптом спало на думку похвалитися перед молодими жінками мистецтвом верхової їзди, і з цього моменту жодному з учасників пікніка не судилося побути у спокої.

– Ви любите їздити верхи? – поцікавилася Грейс у Емі, коли вони відпочивали після першої верхової прогулянки під керівництвом Неда.

– Люблю! Коли тато був багатим, ми тримали коней, і моя сестра Мег їздила верхи. Але тепер у нас немає жодного коня. Хіба що Дерев'яна Еллен, – й ураз Емі засміялася.

– А що це за Дерев'яна Еллен? Розкажіть, будь ласка. Напевно, це осел? – поцікавилася Грейс.

– Ні, це зовсім інше. Просто Джо обоожнює коней, як і я. У нас є тільки сідло. І ще в нашому саду є яблуня з дуже підходящою нижньою гілкою. Ось я й одягла на гілку сідло, прилаштувала поводи, і тепер ми можемо скакати на Дерев'яній Еллен скільки душі завгодно!

– Ох! – засміялася Грейс. – А в мене є поні, і ми з Фредом і Кейт щодня катаємося в Гайд-парку. Мені дуже подобається. Всі мої подруги теж їздять. У Гайд-парку стільки дам і кавалерів!

– Чудово! Я теж мрію коли-небудь поїхати за кордон. Але, гадаю, я поїду не в Гайд-парк, а в Італію, – заявила Емі, яка й гадки не мала, що Гайд-парк – це не країна. Вона б радше згоріла від сорому, ніж показала свою необізнаність.

Френк сидів позаду молодших дівчаток. Почувши, що вони говорять про верхову їзду, він з досадою відштовхнув убік милиці й почав стежити за метушнею, яку затіяли інші хлопчики.

– Ви не втомилися? – ласкаво запитала його Бет, збираючи розкидані по землі картки від гри в «Авторів». – Може, вам що-небудь потрібно?

– Якщо можете, поговоріть зі мною, будь ласка, – відповів Френк, який звук, що вдома всі ним опікуються. – Мені так нудно сидіти одному...

Бет просто остовпіла від такого прохання. Для неї не було нічого боліснішого, ніж розмовляти з малознайомими людьми. Але вона сама запропонувала Френку допомогу, тож відступати було нікуди. Вона озирнулася в пошуках Джо. Але та була надто далеко й нічим не змогла допомогти. До того ж хлопчик дивився на неї так благально, що вона вирішила ризикнути.

– Про що ж ви хотіли поговорити зі мною? – запитала вона і від збентеження так струнула картки, що половина з них знову висипалася з коробки на землю.

– Ну, про крикет, про веслування чи полювання, – відповів Френк, інтереси якого абсолютно не відповідали його можливостям.

«Ну і ну, – розгублено подумала Бет, – як же я буду з ним про це говорити? Я ж нічого в цьому не тямлю». Вона настільки зніяковіла, що зовсім забула про каліцтво Френка і, прагнучи хоч якось підтримати розмову, сказала:

– Я ніколи не була на полюванні. Але ви-то, напевно, багато разів були. Може, розкажете?

– Так, я бував раніше, – відповів він, – але більше ніколи не зможу полювати. Я скавав на коні і невдало гепнувся. З тих пір для мене все скінчено, – і Френк так гірко зітхнув, що Бет пошкодувала про свою забудькуватість.

– Гадаю, ваші олені красивіші за наших буйволів, – перевела вона розмову, радіючи в душі, що прочитала за порадою Джо одну з книжок про прерії, які так подобаються хлопчикам.

Згадка про буйволів і справді позитивно вплинула на Френка. Завваживши це, Бет вирішила продовжувати розмову і зовсім забула про свою сором'язливість. Подивившись на молодшу сестру з крикетного майданчика, Джо від подиву застигла з молотком у руках. Тихоня Бет щось захоплено розповідала хлопчикові, від якого всього кілька годин тому просила Джо захистити.

– Ось що робить з людиною співчуття, – сказала Джо, продовжуючи з усмішкою поглядати на Бет. – Вона пожаліла його і тепер щосили намагається скрасити йому пікнік.

– Я завжди говорила, що наша Бет – справжній янгол, – сказала Мег таким тоном, наче нарешті остаточно переконалася в цьому.

– Давно я не чула, щоб Френк так весело сміявся, – говорила тим часом Грейс, звертаючись до Емі.

– О, моя сестра Бет ще й не таке може, як схоче. Вона дуже педантична! – відповіла Емі, дуже горда за сестру.

На цей раз Емі пощастило. Грейс теж була не дуже сильна щодо вживання «розумних» слів, і тому помилка залишилася непоміченою.

День завершився імпровізованою виставою, де одні учасники зображували дресирувальників, а інші – звірів. Завершальним акордом стала ще одна партія в крикет. Коли сонце почало заходити, хлопці згорнули намет, посклали речі в кошики й розібрали крикетні ворота. Потім всю цю поклажу повантажили в човни і, голосно співаючи пісні, повеслували додому. Нед, кидаючи виразні погляди на Мег, затягнув зворушливий романс. Його вигляд так потішив дівчину, що вона не витримала й розреготалася.

– Чому ви такі жорстокі до мене? – перервавши спів, гірко зітхнув Нед. – Цілий день ви провели біля цієї пихатої англійки, а тепер образили мене.

– Що ви, я не хотіла образити вас, Нед. Просто ви так дивно співали, от мені й стало смішно, – сказала Мег, уникаючи відповідати на інші його закиди.

Після балу у Моффатів вона намагалася уникати його товариства. Ображений до глибини душі, Нед повернувся до Саллі.

– Ця дівчина взагалі не знає романтики, чи не так? – шукаючи розради, запитав він.

– Жодної, – погодилася Саллі, – але вона й без неї хороша.

Нед, за прикладом більшості молодих джентльменів, намагався компенсувати невдачу веселим жартом, але це в нього не вийшло, і він замовк. Діставшись до галявини перед будинком, учасники пікніка стали прощатися. Сестри Марч поспішили додому, а сімейство Вон незабаром мало відбутися в Канаду.

– Звичайно, манери в американських дівчат надто вигадливі, проте коли познайомишся з ними ближче, вони справляють прекрасне враження, – зауважила Кейт, і в її голосі цього разу не відчувалося пихи.

– Абсолютно з вами згоден, – відповів пан Брук.

Розділ тринадцятий

Замки з піску

Одного разу, теплим вересневим днем Лорі, розгойдуючись у гамаку і споглядаючи сусідній будинок, намагався уявити собі, чим зараз зайняті сестри Марч. Звичайно, найпростіше було б піти й дізнатися, але Лорі був у такому поганому настрої, що йому навіть з місця рушати не хотілося.

День видався настільки невдалий, що він із задоволенням прокинувся б знову і почав все спочатку. Але що вдієш, ми не можемо повернути час назад, і йому залишалося тільки шкодувати про це.

Вранці, як на зло, стояла спека, й займатися книжками зовсім не хотілося. Лорі відмовився від занять, через що пан Брук теж ходив незадоволений. Потім він відправився музикувати, провів за роялем півдня, і дід за це на нього розсердився. Ображений такою несправедливістю, Лорі зірвав гнів на собаках, оголосивши, що одна з них, здається, сказала. Це повідомлення викликало справжню паніку. Потім Лорі пішов до стайні та посварився з конюхом, абсолютно несправедливо звинувативши його в тому, що кінь недостатньо доглянутий. Після цього славного діяння Лорі вважав себе вкрай ображеним життям. Він вмотивувався в гамаку, віддавшись похмурих думкам про тлінність людського існування і марність усіляких зусиль.

Але незабаром подув цілющий вітерець. Відчувши прохолоду, Лорі заспокоївся, повернувши собі гармонію із навколишнім світом. Спрямувавши погляд на густі крони каштанів, Лорі віддався мріям, уявивши, ніби вирушив у навколосвітню подорож і зараз перетинає океан. Аж ту почув чийсь голоси, і це змусило його поспішно пристати до берега. Виглянувши з-за дерев, що приховували гамак, Лорі побачив сестер Марч, які виходили з будинку.

«Цікаво, куди це вони?» – подумав він. Щось у їхньому зовнішньому вигляді здалося йому незвичайним, і придивившись уважніше зрозумів, що саме: в кожній на голові був крилатий солом'яний капелюшок, за спинами – торбинки з коричневої тканини, а в руках – палиці. Мег несла подушку, Джо – книжку, Бет – відерце, Емі – папку для малюнків. Компанія чинно перетнула сад і, пройшовши через хвіртку на задньому дворі, попрямувала до пагорба.

– Ну й нахабство! – обурено пробурмотів Лорі. – Зібратися на пікнік і ні слова мені не сказати! Адже вони навіть не можуть взяти човен, у них ключа немає. Напевно, забули про це. Піду-но віднесу їм ключа, а заодно й з'ясу, що вони там задумали.

У Лорі було безліч капелюхів, але він не обмежився першим-ліпшим, а підібрав такого, котрий, на його думку, найбільше відповідав нагоді. Потім почав всюди шукати ключа і в результаті знайшов його в себе в кишені. Це зайняло більше часу, ніж він думав, тож коли він, нарешті, став дертися на пагорб, дівчата вже зникли за поворотом. Тоді Лорі вибрав найкоротший шлях і, швидко діставшись до пристані, став чекати їх там. Однак, на його подив, вони не з'явилися. Він піднявся на вершину пагорба і роззирнувся навколо. На одному зі схилів розкинувся сосновий гай, з якого, крім хору коників, долинали якісь звуки, що явно відрізнялися від шуму хвойних дерев.

– Он вони де! – вигукнув Лорі. Настрій у нього поліпшився, і він відчув приплив сил.

Тихенько підкравшись до сестер, Лорі побачив абсолютно ідилічну картину. Дівчатка скупчилися в затінку, сонячні відблиски грали на їхніх обличчях, а пташки сміливо пурхали

над їхніми головами. Мег прилаштувалася на подушці і щось шила. Бет розглядала шишки, які щойно зібрала під деревами – вона вміла робити з них фігурки й безліч інших найрізноманітніших речей. Емі малювала папороть, а Джо плела і одночасно читала всім вголос. Лорі спостерігав за ними, і обличчя його ставало дедалі похмурішим. Його не запросили! Він розумів, що недобре підглядати, але йому було так сумно, що він не наважувався піти. Лорі стояв дуже тихо. Білка, що спустилася з дерева зовсім поруч, помітила хлопчика, лише наблизившись упритул. Вона злякано метнулася в бік. Гілка тріснула, і Бет, піднявши очі, побачила Лорі. Вона радісно посміхнулася і поманила його пальцем.

– Можна? – негайно запитав він. – Я вам не заважатиму?

Мег невдоволено підняла брови, але Джо її випередила:

– Звичайно, можна. Ми б і самі тебе запросили, але думали, що такі ігри тобі не цікаві.

– Я завжди із задоволенням граю в ваші ігри. Але якщо Мег проти, я піду.

– Ні, ні, я не проти. Але тільки ви маєте теж щось робити. Таке правило гри, – ласкаво, але наполегливо сказала Мег.

– Дякую. Я все зроблю. Мені б тільки посидіти з вами. А то в нас удома сьогодні надто похмуро. Що я маю робити? Шити, читати, збирати шишки чи малювати? Або все це одночасно? Наказуйте! Я заздалегідь підкоряюся, – і, всім своїм виглядом уособлюючи гідну наслідування поступливість, Лорі чинно опустився на землю.

– Якщо хочеш, дочитай цю історію, поки я доплету шкарпетку, – сказала Джо і простягнула йому книжку.

– Так точно, панно, – відповів Лорі й почав читати, старанно вимовляючи слова, ніби демонструючи, що йому надали високу честь. Розповідь була невелика, і, швидко розправившись з нею, Лорі наважився запитати, як називається ця гра й для чого дівчата її затіяли.

– Розповісти? – запитала Мег у сестер.

– А раптом він сміятиметься з нас? – захвилювалася Емі.

– То й що, – відгукнулася Джо.

– Гадаю, йому сподобається, – впевнено сказала Бет.

– Правильно, Бет. Чесне слово, я не сміятимуся. Розкажи, Джо, чого ти соромишся?

– О, тільки не лякайся тоді, – відповіла Джо. – Справа в тому, що ми весь рік граємося в пілігримів, і весною, і влітку, і взимку...

– Я знаю, – з серйозним виглядом сказав Лорі.

– Що? Звідки? – здивувалася Джо.

– Духи мені сказали.

– Ні, не духи, – вивела його зі скрутного становища Бет. – Якось увечері вас не було вдома, а Лорі нудьгував один, ось я й розповіла йому цю історію, щоб його розважити. Не гнівайся на мене, Джо. Лорі дуже сподобалася наша затія.

– Видно, тобі не можна довіряти секретів. То й нехай. Все одно ми збиралися розповісти все Лорі, – і Джо з незадоволеним виглядом занурилася у плетіння.

– Розкажи далі, дуже прошу, – благав Лорі.

– Значить, про нову нашу ідею вона нічого не розповіла? Ну так ось. Ми вирішили скористатися канікулами й виконати всі завдання, які поставили перед собою. Канікули закінчуються, і ми дуже пишаємося, що майже все зробили.

– Мабуть, в цьому щось є, – задумливо промовив Лорі і раптом пошкодував, що свої канікули розтратив даремно.

– Мармі вважає, що ми маємо більше часу проводити на свіжому повітрі, ось ми й беремо роботу з собою. А щоб було цікавіше, складаємо все в торбинки, надягаємо капелюхи, не забуваючи й про палиці. Так ми грали в пілігримів ще багато років тому. Тоді й прозвали цей пагорб

Горою насолод²⁴. Пам'ятаєш гору, звідки можна побачити щасливу країну? Схоже, правда? – з цими словами Джо вказала Лорі на просвіт між деревами. Лорі подивився: за річкою простягалось місто, а далі височіли гори, які наче доходили до самих небес. Сонячне світло золотило вершини, й вони здавалися загостреними баштами якогось Небесного міста.

– Краса! – тихо видихнув Лорі. Він завжди дуже жваво реагував на все красиве.

– У сонячні дні тут завжди так. Тому зазвичай ми залишаємося тут до самого вечора, – пояснила Емі, яка давно мріяла намалювати місто у вечірніх сутінках.

– Коли Джо каже про райський куточок, де ми хотіли б оселитися, вона має на увазі село зі свинями, курками й сінокосом. Звичайно, ми зажили б дуже мило, але я віддаю перевагу іншій місцині, – додала Бет, дивлячись на чудесне видіння.

– Є країна, куди прекрасніше цієї. І кожен з нас рано чи пізно потрапить туди, якщо, звичайно, житиме гідно, – пролунав мелодійний голос Мег.

– Ось тільки чекати дуже довго, – зітхнула Бет.

– Ну, ти-то обов'язково потрапиш туди, – запевнила Джо. – Не те що я, грішна. Мені доведеться ще дуже довго працювати над собою. І все-таки, може, я й не досягну мети.

– Не турбуйся, – засміявся Лорі, – ти не одна така. Мені теж належить зробити чимало подвигів паломника, перш ніж я удостоюся хоч краєм ока побачити Небесне місто. Бет, у мене до вас одне прохання. Якщо я тут занадто затримаюся, ви ж не відмовитеся замовити за мене слівце?

²⁴ Гора насолод – місце з книги англійського письменника та проповідника-баптиста Джона Баньяна (1628–1688) «Мандри паломників», яка постійно згадується у романі Луїзи Олкотт.

Бет пильно подивилася в обличчя свого старшого друга. Незважаючи на веселий тон, у його погляді причаїлася тривога, і Бет не на жарт засмутилася. Однак дівчина не подала виду й безтурботно кивнула.

– Якщо людина хоче потрапити туди, – вона вказала пальцем на небо, – і старатиметься все життя поводитися гідно, гадаю, вона туди обов’язково потрапить. Яюсь не віриться, що там біля входу стоїть сторожа, а на воротах висить замок. Я це уявляю собі по-іншому. Чи

пам'ятаєте ви картину, де святі простягають руки для обіймів до християнина, який йде від річки?

– О, якби всі наші мрії здійснилися! – з жаром сказала Джо.

– Ось тільки на який мрії зупинитися? – підхопив Лорі. – Я стільки побудував замків із піску, що просто не знаю, в якому хотів би оселитися, – і, розтягнувшись на землі, хлопчик почав кидати шишками в білку.

– Виберіть найулюбленіший, – відповіла Мег. – Що ви найбільше хочете?

– А якщо я розповім, ви мені теж розповісте?

– Звичайно. Але тоді нехай всі розкажуть.

– Розповімо! Розповімо! – запевнили сестри. – Починайте, Лорі.

– Добре. Я бачив багато країн і зрозумів, що найбільше хочу оселитися в Німеччині та присвятити себе музиці. Я мрію стати знаменитим музикантом – нехай люди з усього світу з'їжджаються послухати мою гру. Справа не в грошах, головне – музика. Ось мій найулюбленіший замок. А ваш, Мег?

Мег відповіла не відразу. Вона помахала гілкою, немов відганяючи від себе мошкарку, потім, зібравшись із думками, повільно заговорила:

– Мені хочеться мати гарний будинок, а в ньому гарні меблі. Хочеться, щоб до мене приходило багато друзів. Ще я хочу, щоб на столі була смачна їжа, а вдома – повно слуг, і щоб у мене ніколи не закінчувалися гроші. Якби в мене було все це, я стала б щасливою. І могла б зробити багато добрих справ, і, напевно, мене б усі любили!

– А у вашому замку буде господар? – лукаво запитав Лорі.

– Хіба ви не чули? Я ж сказала, що в будинку буде багато друзів, – і, ховаючи обличчя, Мег почала поправляти туфлю.

– Чому не сказати прямо, що ти мрієш про розумного, доброго й прекрасного чоловіка і хочеш стати матір'ю прекрасних дітей? Ти ж сама розумієш: без цього і найкращий будинок буде холодним і нещасливим, – рішуче заявила Джо.

– У такому разі я скажу, що в твоєму замку будуть одні книжки, чорнильниці й коні, – уїдливо відповіла Мег.

– Звичайно. У мене буде стайня з арабськими скакунами, а в кімнатах – шафи з книжками. І ще мені потрібна чарівна чорнильниця. Тоді мої літературні праці стануть такими ж знаменитими, як музика Лорі, його гра на роялі. Але, перш ніж оселитися в замку, я хочу щонебудь зробити. І коли я помру, всі пам'ятатимуть про мене. Я не знаю, що це буде, але вірю: настане день, і я здивую вас усіх. Швидше за все, я писатиму книжки, і вони принесуть мені багатство і славу. У всякому разі, мені хочеться, щоб все було саме так.

– А я мрію все життя провести в нашому будинку з татом і мамою та допомагати їм у всьому, – сказала Бет.

– І більше нічого? – здивувався Лорі.

– З тих пір, як у мене з'явився прекрасний рояль, мені нема, про що мріяти. Нехай всі рідні лише будуть здорові й ніколи не розлучаються. От і все.

– А в мене багато бажань, – заявила Емі. – Найголовніше – я хочу стати художницею, побувати в Римі й там написати такі картини, щоб прославитися на весь світ.

– Ну й компанія в нас! Одна Бет не мріє ні про багатство, ні про почесні, ні про славу! Цікаво, хоч один з нас досягне мети? – запитав Лорі. Він задумливо дивився вдалину й жував травинку, тож був трохи схожий на теля, що пасеться.

– Я маю до свого замку з піску ключа. Ось тільки чи зумію я їм скористатися? – із загадковим виглядом промовила Джо.

– У мене теж знайдеться ключ. Але мені не дають їм скористатися. Я, бачте, маю ходити в цей безглуздий коледж!

– А ось і мої ключі, – Емі підняла вгору коробку з олівцями.

– А в мене ключів немає, – з сумом сказала Мег.

– Неправда, є, – заперечив Лорі.

– Який?

– Ви самі.

– Дурниці. Яка з цього користь?

– А ви потерпіть трохи. Може, незабаром цей ключ принесе вам все інше, – відповів він з таким виглядом, ніби вони з Мег знали якийсь секрет. Мег враз почервоніла і, не пускаючись в подальші суперечки, задумливо подивилася на річку. На її обличчі застиг той же вираз, що у пана Брука, коли під час пікніка він зосереджено розглядав водну гладь.

– Років через десять, якщо ми всі будемо живі, то обов'язково зберемося й дізнаємося, кому з нас вдалося виконати свої бажання, – сказала Джо, котра любила будувати плани на майбутнє.

– Нічого собі! – вигукнула Мег. – Так через десять років мені буде вже двадцять сім! Напевно, я буду зовсім старою!

– Нам із Лорі буде по двадцять шість, – підхопила Джо, – тобі, Бет, – двадцять чотири, а Емі – двадцять два. Що й казати, товариство поважних людей похилого віку!

– Сподіваюся до цього часу я встигну зробити що-небудь корисне. Правда, я такий ледар... А раптом вийде, що час так і пройде даремно? Га, Джо?

– Потрібен стимул. Мама якось сказала, що варто чимось по-справжньому захопитися, і робота піде, як по маслу.

– Ваша мама немов читає мої думки. Я справді міг би перевернути гори, якби мені дали робити те, що я хочу! – з натхненням вигукнув Лорі. – А я тільки виконую накази дідусь. Розумієте, він хоче, щоб я став комерсантом і продовжив його справу. Він не розуміє, що мені це шалено нудно. Я ненавиджу шовк, прянощі, чай та іншу нісенітницю, яку вантажать на його кораблі в Індії. Дід має намір звільнити мене від комерції тільки після коледжу, а це чотири роки. Переконувати його марно. Я можу тільки втекти, як мій батько. Та й утік би хоч завтра, аби дід не був зовсім самотній, – голос Лорі звучав схвильовано. Було видно, що він не жартує і за найменшого загострення стосунків з дідом готовий виконати загрозу. Хлопчик швидко дорослішав, опіка діда дедалі більше обтяжувала його.

– Тоді сідай на корабель і не повертайся додому, поки не спробуєш здійснити задумане, – порадила Джо. Вона гаряче співчувала другу і вважала, що такий відчайдушний вчинок став би кращим виходом із ситуації, що склалася.

– Як ти можеш таке казати! Не слухайте її, Лорі, – обурилася Мег. – Зрозуміло, ви маєте чинити так, як вам радить дідусь. Проявіть себе трохи краще в коледжі! Впевнена, побачивши вашу старанність, дідусь піде вам назустріч. Адже в нього, крім вас, нікого немає. Якщо ви зважитесь покинути його, ви потім ніколи собі цього не пробачите. Ось чому вам слід не сумувати, не ремствувати на долю, а думати про ваш обов'язок. Якщо вчините правильно, то доля обов'язково винагородить вас. Вас будуть любити так само, як пана Брука.

– А ви що-небудь знаєте про пана Брука? – запитав Лорі, поспішаючи перевести розмову.

– Тільки те, що ваш дідусь розповідав Мармі. Як пан Брук любив свою матір, як піклувався про неї до самої її смерті й навіть відмовився від якогось вигідного учня тільки тому, що не хотів її залишати одну. І ще – як він тепер любить одну стару жінку, яка доглядала за його матір'ю. Він із тих людей, які мало говорять про себе, зате за першої нагоди проявляють доброту і щедрість.

– Усе вірно. Він чудова людина! – вигукнув Лорі. – Знаєте, він у цьому дуже схожий на мого діда. Бачите, він розповів вам про Брука, а Брук не може зрозуміти, чому ваша мама так добре ставиться до нього, запрошує разом зі мною в гості до вас та й загалом товаришує з ним. Він так полюбив всіх вас! Чули б ви, як він вас постійно вихваляє! Якщо мої мрії про славу коли-небудь здійсняться, я ніколи не забуду пана Брука.

– Тоді раджу вам подбати про нього вже зараз. Перестаньте отруювати йому життя, – різко сказала Мег.

– А чому ви думаєте, що я отруюю йому життя, панно Марч?

– Про це неважко здогадатися. Досить подивитися на його обличчя, коли він виходить від вас. Коли ви поводитесь добре, він крокує швидко й обличчя в нього веселе. А коли починаєте його мучити, обличчя в нього сумне і ступає він так нерішуче, ніби хоче повернутися й знову почати працювати.

– Значить, по обличчю пана Брука ви судите про те, як я відповідав на уроках? Я помітив, що коли він проходить повз ваші вікна, то усміхається й кланяється. Але я не думав, що у вас такий тісний зв'язок. Ви немов думки один в одного читаєте.

– А ось і ні! – тут же заперечила Мег. – Даремно ви гнівайтесь, Лорі. Я не хотіла ні повчати вас, ні пліткувати, ні сміятися. Я тільки боюся, щоб ви не вчинили так, аби потім все життя жалкували. Ви такі ласкаві до нас, і ми ставимося до вас, як до брата. Тому й говоримо прямо все, що думаємо. Тож, якщо я сказала щось образливе, вибачте мені, – і Мег простягнула йому руку.

Засоромившись власної запальності, Лорі відповів рукостисканням.

– Не ви, а я повинен вибачитися, – сказав він. – Я сьогодні цілий день сам не свій. І ви, й ваші сестри можете говорити мені все, що завгодно. Не гнівайтесь, якщо я іноді бурчу. Я вдячний вам, адже так мені легше розібратися у своїх помилках, – сказав Лорі та, прагнучи довести, що абсолютно не образився, він заходився допомагати сестрам. Юнак мотав клубки вовни для Мег, читав вірші для Джо, струшував із дерева шишки для Бет і, нарешті, допоміг Емі намалювати папороть. Такою старанністю Лорі блискуче довів, що просто створений для Товариства працюючих бджіл, як нарекли сестри Марч свою маленьку компанію. У гаю вони просиділи до того часу, поки, дискутуючи про звички черепах (тему їм підказало одне з цих створінь, що якраз піднімалося по крутому берегу), не почули здалеку голос Ханни. Вона кликала всіх до вечері.

– Можна мені знову прийти? – запитав Лорі.

– Звичайно, якщо, як кажуть учням першого класу, добре поводитиметеся й старанно працюватимете, – з усмішкою відповіла Мег.

– Я зроблю все, від мене залежне!

– Тоді приходь, а я навчу тебе шотландському стилю плетіння. Зараз якраз великий попит на такі шкарпетки, – додала Джо і змахнула своїм синім виробом, наче прапором.

Увечері Бет прийшла пограти для пана Лоуренса. Стоячи в напівтемряві за завісою, Лорі слухав юну піаністку, чия гра завжди заспокоювала його. Дід сидів, підперши рукою голову й, можливо, згадував про іншу юну піаністку, якій так і не судилося стати дорослою. А Лорі згадував бесіду в сосновому гаю. Юнак враз остаточно вирішив: він відмовиться від «замків з піску», зробить це без жалю й назавжди залишиться з дідом. «Адже в нього нікого немає, крім мене», – подумав Лорі.

Розділ чотирнадцятий Секрети

Джо сиділа на горищі й писала, забувши про все на світі. Вже настав жовтень, який приніс легкий морозець та враз урізав дні. Сонце падало рум'яними променями на папірці Джо десь зо дві чи три години, а потім поступово ховалося, поки вона сиділа на своєму улюбленому старому дивані. Над головою дівчини в супроводі старшого сина прогулювався по балках ручний щур Царапун. Але Джо не помічала їхньої присутності. Вона писала фразу за фразою до тих пір, поки в кінці чергової сторінки не з'явився її розмашистий підпис. Джо відкинула перо й проголосила:

– Ну, якщо і це ніхто не візьме, значить, справді доведеться почекати, поки я не навчуся чогось нового. Краще я зараз точно нічого не напишу.

Відкинувшись на спинку дивана, дівчина почала уважно читати рукопис, час від часу ставлячи розділові знаки, серед яких першість утримував знак оклику. Вичитавши рукопис, Джо згорнула його в трубочку і перев'язала червоною стрічкою. Деякий час вона задумливо й урочисто дивилася на сувій.

Після цього Джо відкрила заслінку старої жаровні, на кришці якої писала, а всередині зберігала книжки, рукописи й чистий папір. Така обережність пояснювалася пристрастю вченого щура Царапуна та його сімейства до художньої літератури. Ці істоти поки не піднялися до розуміння вічної цінності мистецтва й, дорвавшись до книжки, або пожирали її цілком, або залишали одне шмаття. На щастя, жаровня добре закривалася, і Джо могла не турбуватися ні про власні твори, ні про горішню частину своєї бібліотеки. Відчинивши схованку, Джо витягла ще один рукопис і, залишивши на поталу чотириногим друзям перо й чорнило, покинула горище.

Вона вдягла жакет і капелюх, спустилася вниз та безшумно вислизнула через вікно на вулицю, швидко попрямувавши в напрямку міста. Незабаром Джо вийшла на одну з найжвавіших вулиць. Вона крокувала з упевненістю людини, котра багато разів повторювала один і той же маршрут. Підійшовши до високого будинку, увійшла до під'їзду й опинилася на брудних сходах.

Деякий час дівчина стояла на майданчику, дивлячись кудись вгору, потім знову вийшла на вулицю і швидко попрямувала далі. Пройшовши трохи, вона повернула назад, знову увійшла в той же під'їзд, і все повторилося спочатку. Цей маневр Джо виконала тричі, розвеселивши чорноокого панича, що спостерігав за нею з вікна будівлі на протилежному боці вулиці.

Втретє підійшовши до під'їзду, Джо насунула капелюха на очі й рішуче попрямувала сходами вгору з таким виглядом, ніби збирається відвідати стоматолога. Як тільки Джо зникла з поля зору, чорноокий молодик вийшов зі свого укриття, перетнув вулицю і, глянувши на вивіски біля під'їзду, побачив ту, на якій красувалися дві страхітливого вигляду щелепи. Сумнівів не залишалось: тут практикував зубний лікар.

«Як це схоже на неї, – подумав юнак. – Пішла одна. Боюся, її чекають такі випробування, що додому вона одна не дійде». І він залишився біля під'їзду з твердим наміром дочекатися повернення дівчини. Джо з'явилася хвилин за десять потому. Помітивши панича, вона не виказала радості, натомість спробувала прослизнути повз нього непоміченою, але він наздогнав її.

- Тобі, напевно, добряче перепало, – співчутливо промовив він.
- Та ні, не дуже.
- Все швидко скінчилося.
- Хоч це добре.
- А чому ти пішла одна?
- Я не хотіла, щоб хтось здогадався.
- Такого я ще ніколи не чув. Скільки їх тобі видерли?
- Джо здивовано глянула на юнака.
- Мені потрібно позбутися одразу двох, але, виявляється, треба чекати тиждень, – зі сміхом відповіла вона.
- Не розумію, чому ти смієшся, – спантеличено мовив Лорі, який і був тим самим паничом. – Ясно, що ти задумала якусь каверзу, але ось яку?
- У такому разі дозволь запитати, як ти тут опинився? – запитала Джо. – Прийшов на більярд?
- Прошу вибачення, пан-но-чко, але тут ще є гімнастичний зал, а я займаюся фехтуванням.
- Фух, рада це чути!
- В якому сенсі?
- Бо ти зможеш навчити мене фехтувати. Коли ставитимемо «Гамлета», ти будеш Лаертом, тож розіграємо відмінну сцену дуелі.
- Лорі розреготався так заразливо, що почали усміхатися навіть перехожі.
- Я тебе навчу, навіть якщо ми не ставитимемо «Гамлета». Це сприяє гарній поставі. Але, гадаю, ти сказала «фух» зовсім не через це?
- Так, я зраділа, що ти не ходив на більярд. Сподіваюся, ти не буваєш у таких місцях?
- Буваю, але рідко.
- Сподівалася, ти скажеш «ніколи».
- Ти даремно хвилюєшся, Джо. У мене є більярд, але грати немає з ким. А я люблю більярд і заходжу сюди, щоб зіграти з Недом Моффатом або з кимось ще.
- Але це жахливо! Ти звикнеш просаджувати гроші й час і станеш схожим на всю цю публіку. А я так сподівалася, що ти зовсім не такий, – і Джо розчаровано похитала головою.
- Значить, ти думаєш, що дозволяти собі час від часу невинні розваги – це гріх? – ображено запитав Лорі.
- Уся справа в тому, що саме ти маєш на увазі під задоволенням і куди ходиш його отримувати. Мені не подобається Нед і його компанія. Тримайся від них подалі. Нед намагався подружитися з нами, але Мармі не дозволила запрошувати його. Якщо ти станеш таким, як Нед, вона не захоче, щоб ми бачилися.
- Справді? – запитав Лорі, а в його голосі прозвучало занепокоєння.
- Так, Мармі терпіти не може цих світських щигликів. Вона радше триматиме нас під замком, ніж дозволить спілкуватися з усією цією братією.
- Ну, з цим поки можна зачекати. Я не світський щиглик, тож не збираюся на нього перетворюватися. Просто я час від часу люблю трохи розважитися. А ти хіба не любиш, Джо?
- Ой, то й розважайся на здоров'я! Тільки не захоплюйся, добре? Я не хочу, щоб ти став іншим, не таким, як зараз.
- Гарзд. Обіцяю тобі бути святим.
- Тільки не це. Я хочу, щоб ти залишався самим собою. Тоді ми ніколи не розлучимося. Ти ж не станеш таким, як син пана Кінга? У нього було повно грошей, але він тринькав їх направо й наліво, потім якимось, п'яний, програвся в карти, втік з дому і підробив підпис батька. Жахливо!

– Ну, дякую тобі, Джо, – уїдливо відгукнувся Лорі. – Значить, ти думаєш, я на таке здатний?

– Ні, звісно, не думаю. Але, кажуть, багатство – то велика спокуса. Коли я про це згадую, мені хочеться, щоб ти не був таким багатієм. Тоді б я менше хвилювалася.

– То ти хвилюєшся за мене, Джо?

– Так. Коли я бачу тебе в поганому настрої. У тебе дуже сильний характер. Якщо ти підеш дурним шляхом, тебе нелегко буде зупинити.

Лорі мовчав.

Так вони і йшли деякий час мовчки, і Джо, дивлячись на сердите обличчя друга, картала себе за зайву відвертість. Нарешті Лорі посміхнувся:

– То що, будеш ще мене вичитувати?

– Звичайно, ні. А що?

– Просто якщо ти збираєшся продовжувати, я краще сяду в омнібус²⁵. А якщо ні, пропоную погуляти. Я хочу розповісти тобі дещо цікаве.

– Чесне слово, більше не буду. Розповідай, нумо!

– Гарзд. Пішли. Але це таємниця. І я поділюся з тобою цим, тільки якщо ти мені розкажеш якийсь твій секрет.

– Але в мене їх немає... – почала було Джо, але, згадавши про дещо, замовкла.

– Ой, тільки не треба прикидатися, в тебе це погано виходить! – вигукнув Лорі. – Краще зізнавайся, або я тобі нічого не скажу.

– А в тебе цікава таємниця?

– Ще б пак. Вона про людей, яких ми прекрасно знаємо. Це дуже цікаво. Мені так хочеться тобі все розповісти. Отже, я чекаю.

– А ти не скажеш нікому вдома?

– Чесне слово.

– І дражнити мене не будеш?

– Я ніколи нікого не дражню.

– Зате ти примудряєшся вивідувати таємниці. Ти природжений детектив.

– Що ж, дякую. Тож розповідай.

– Добре, – Джо нахилилася до Лорі й прошепотіла йому на вухо: – Я сьогодні віднесла два оповідання в газету. Мені сказали прийти за відповіддю через тиждень.

– «Ура!» на честь панни Джо Марч, вона принесла славу нашій бідній Америці! – вигукнув Лорі. Він підкинув вгору капелюха, а потім спритно зловив його, викликавши бурхливе захоплення двох качок, чотирьох кішок, п'яти курей і шести хлопчиків-ірландців.

– Та тихше ти! Навряд чи з цього щось вийде. Але мені давно вже кортіло спробувати. Я все одно інакше не заспокоїлася б. Я нікому не казала. Навіщо їх даремно турбувати? Все одно не надрукують.

– Чому ж? А я от певен, що обов'язково надрукують, Джо. Твої розповіді просто класика у порівнянні з тією нісенітницею, яку вони видають! От буде здорово побачити якусь із твоїх історій у пресі! Тоді ми тобою пишатимемося. Адже ти тоді будеш нашою власною письменницею.

У Джо загорілися очі. В словах Лорі чулася віра, а щира похвала друга кожному автору дорожче сотні газетних рецензій.

– А про що твоя таємниця, Лорі? Викладай тепер ти. Інакше я ніколи більше не довірятиму тобі.

²⁵ Омнібус – різновид міського громадського транспорту, який був популярний у середині XIX століття. По суті, не що інше, як карета на багато місць.

– Взагалі-то мені не дуже зручно про це розповідати. Але я не обіцяв мовчати... Все одно я не заспокоюся, поки не поділюся з тобою. Я знаю, де друга рукавичка Мег.

– І це все-е-е? – розчаровано протягнула Джо.

Лорі не відповів. Він усміхнувся і продовжував так, мов вони були старими змовниками:

– Так, майже все, але, коли я розповім до кінця, ти переконаєшся, що це зовсім не дрібниця.

– Ну то кажи.

Тепер Лорі припав до самого вуха Джо й прошепотів всього три слова, яких, однак, виявилось досить, щоб вона з враженим виглядом втупилася на нього.

– Але звідки ти про це знаєш? – різко запитала вона, пройшовши трохи вперед.

– Я бачив її на власні очі, – наздоганяючи її, відповів Лорі.

– Де?

– У кишені.

– Але ж минуло вже багато часу.

– Ото ж бо й воно. Хіба це не романтично?

– Фу, як на мене, це жакливо.

– А що тобі не подобається?

– Усе. По-моєму, це просто нерозумно. Уявляю собі, що скаже Мег!

– Не забувай, це таємниця! Ти ж обіцяла.

– Я не обіцяла.

– Але це малося на увазі. Я казав, що це таємниця.

– Ну, добре, добре. Я нічого поки не скажу. Але, по-моєму, це огидно. Краще б ти мені не говорив.

– Гадав, ти будеш рада.

– Чому? Що в нас заберуть Мег? Ну, дякую!

– Напевно, коли хтось прийде, щоб забрати тебе, ти на це подивишся по-іншому.

– Хотіла б я бачити того, хто наважиться! – стиснувши кулаки, вигукнула Джо.

– Я б теж! – засміявся Лорі.

– По-моєму, таємниці на мене погано діють, – сказала Джо. – Відколи ти мені сказав, я сама не своя.

– Я знаю, що зараз тобі допоможе. Біжімо наввипередки, – запропонував Лорі.

Навколо не було ні душі, лиш гладка дорога простягалася вдалину. Вона виглядала дуже спокусливо, і, не витримавши, Джо побігла вперед. Спочатку вітер зірвав з неї капелюха, потім вона втратила гребінь та шпильки, і все-таки їй не вдалося обійти Лорі. Він прийшов першим і явно радів не тільки перемозі у спортивному змаганні, а й тому, що мав рацію. Адже до того моменту як вони досягли берега річки, очі у Джо знову весело блищали, а з розчервонілого від бігу обличчя зникла похмура тінь, яка з'явилася після розповіді про рукавичку Мег.

– Хотіла б я стати конем, – сказала вона. – Тоді можна бігти довго-довго і не задихатися. Поглянь, на кого я схожа! – І Джо похитала скуйовдженою головою. – Якщо ти справді хочеш стати святим, підбери мої речі.

Джо сіла під кленом, який щедро розсипав на березі купки багряного листя, а Лорі повільно пішов назад. Він уважно вдивлявся в дорогу, щоб не пропустити нічого з особистої власності Джо. Тим часом дівчина знову заплела коси й чекала Лорі, дуже сподіваючись, що, крім нього, ніхто її не побачить, поки вона не приведе до ладу зачіску. Але доля розпорядилася інакше, і в наступну мить Джо помітила підкреслено жіночну й елегантну Мег, одягнену у свою кращу сукню. Вона, мабуть, поверталася з якихось відвідин.

– Скажи мені, будь ласка, що ти тут робиш? – здивувалася вона, помітивши під деревом розпатлану Джо.

– Листя збираю, – несміливо озвалася Джо, крутячи в руках пучок червонуватого листа, який щойно встигла схопити з землі.

– І ще ось що, – додав Лорі. Він кинув Джо на коліна шість шпильок і продовжував: – Розумієте, Мег, на цій дорозі все росте: і шпильки, і гребені, і солом'яні капелюшки...

– Ти знову носилася, як навіжена, Джо! – обурилася Мег. – Що ти собі дозволяєш! Позбудешся ти, нарешті, цих хлопчачих повадок, чи ні? – Мег демонстративно осмикнула сукню й ретельно поправила волосся, з яким дозволив собі погратися слабкий вітерець.

– Ніколи не позбудуся, – твердо сказала Джо. – У всякому разі поки не перетворюся на стару каргу з палицею. Ти весь час хочеш примусити мене стати дорослою. Навіщо? Вистачить і того, що ти за останній час так змінилася. Дозволь хоч мені побути якомога довше дитиною.

Коли Джо доказувала останні слова, її голос затремтів. З деяких пір вона дедалі гостріше відчувала, як Мег дорослішає і віддаляється від неї. А таємниця, яку їй щойно повідав Лорі, змусила Джо ще виразніше зрозуміти: настане день, і Мег покине їхній будинок. Може, це навіть станеться зовсім скоро... Помітивши, що Джо не на жарт засмутилася, Лорі поспішив їй на допомогу.

– Дозвольте дізнатися, звідки це ви йдете така опатна? – переключив він увагу Мег.

– Від Гардінерів. Саллі розповідала мені про весілля Белль Моффат. Торжество було дуже пишним, а потім молоді поїхали в Париж. Вони проведуть там всю зиму. Оце щасливчики!

– Ви заздрите?

– Боюся, що так.

– Це радує! – раптово випалила Джо.

– Ти це про що? – здивувалася Мег.

– Про те, що тобі хочеться бути багатю. Значить, ти ніколи не погодишся одружитися з бідною людиною, – пояснила Джо і, повернувшись до Лорі, який подавав їй відчайдушні знаки, насупилася.

– Я взагалі ніколи ні з ким не одружуся, – зарозуміло відповіла Мег і надто вже правильною ходою пішла вперед.

Джо і Лорі пішли за нею. По дорозі вони раз по раз реготали, перешіптувалися або стрибали з каменя на камінь. «Прямо, як діти», – думала Мег, яка боялася зізнатися собі, що, якби на ній не було святкової сукні, вона б з радістю о почала дуріти разом із ними.

Наступні два тижні Джо не втомлювалася дивувати сестер своєю дивною поведінкою. Варто було листоноші підійти до хвіртки, як Джо враз кидалася йому назустріч, а коли бачила пана Брука, її настрій помітно псувався, і вона починала грубити йому.

– Із цієї дівчинкою нічого неможливо вдіяти, – обурено знизувала плечима Мег. – Видно, вона ніколи не навчиться поводитися як справжня леді.

– Але вона і так у нас хороша, – заперечила Бет, яка нікому не дозволяла засуджувати улюблену сестру.

– А, по-моєму, Мег абсолютно права, – зарозуміло сказала Емі, яка зробила сьогодні нову зачіску й почувалася дорослою світською дамою. – Нам ніколи не добитися від Джо коректності, – скрушно додала вона.

Кілька хвилин по тому Джо увірвалася до вітальні й, приземлившись на дивані, зробила вигляд, що уважно вивчає газету.

– Щось цікаве? – без особливого інтересу запитала Мег.

– Та ні. Ось тільки оповідання. Та, загалом воно, здається, не дуже цікаве, – прикриваючи рукою заголовок, відповіла Джо.

– Прочитай його вголос. Нас це розважить, а тебе хоч на якийсь час відверне від біганини по саду, – сказала Емі найсерйознішим дорослим тоном, на який тільки була здатна.

– А як називається оповідання? – поцікавилася Бет, яку здивувало, що Джо вперто ховає обличчя за газетою.

– «Художники в супротиві».

– Цікаво. Нумо, почитай, – сказала Мег.

Джо видала протяжне глибокодумне мукання і, зітхнувши, почала швидко читати вголос. Сестри слухали із наростаючим інтересом. Піднесена, драматична історія закінчувалася тим, що всі її герої помирилися.

– Мені найбільше сподобалося, як описується картина, – схвально зауважила Емі, щойно Джо дочитала.

– А мені сподобалися закохані. Її імена в них наші улюблені – Віола та Анджело, – мрійливо промовила Мег і змахнула сльозу з вій, адже любовна історія завершилася трагічно.

– А хто автор? – запитала Бет.

Джо різко підвелася з дивану і, явивши нарешті світу розчервоніле обличчя, тремтячим від хвилювання голосом оголосила:

– Ваша сестра.

– Ти? – вигукнула Мег, і шиття випало в неї з рук.

– Це дуже добре, – тоном досвідченого критика сказала Емі.

– Я знала! Я знала! – повторювала Бет. – Я пишаюся тобою, Джо!

Вона кинулася до сестри й міцно обійняла її. Боже мій, що тут почалося! Мег відмовлялася вірити і, лише побачивши в газеті підпис «Джозефіна Марч», остаточно переконалася, що Джо їх не розіграє. Емі, з властивою їй витонченістю, вченістю і любов'ю до хитромудрих слів, які вона і на цей раз здебільшого вживала зовсім неправильно, почала критикувати опис творчого процесу художника й радити, яким має бути продовження розповіді, абсолютно забувши, що продовжувати неможливо, бо, завершуючи своє творіння, Джо не побажала залишити в живих жодного персонажа. Бет зовсім розхвилювалася і, не знаючи, куди себе подіти, почала від надміру почуттів стрибати й співати. А Ханна, дізнавшись про все, закричала:

– Божечки мій! Оце так!

Пані Марч дуже пишалася дочкою.

– Ну, а тепер розкажи, як все вийшло. А скільки ти отримаєш? Цікаво, що скаже тато? – обступивши Джо, сестри закидали її запитаннями.

– Я вам все розповім, тільки помовчіть хвилинку.

Дівчата затихли, і вона сумлінно повідала, як «Художники в супротиві» з'явилися в редакції газети.

– Коли я прийшла за відповіддю, – продовжувала Джо, – редактор сказав, що бере обидва оповідання, але початківцям гонорарів не виплачує. Проте він також підмітив, що це відмінна практика. Потім, коли новачки стануть знаменитими письменниками, кожен видавець їм платитиме охоче. Загалом, я погодилася і віддала обидва оповідання, а сьогодні мені прислали газету. Лорі вистежив мене й захотів прочитати. Я йому дозволила. Він сказав, що йому сподобалося. І просить мене продовжувати. Каже, що за наступне оповідання він сам мені заплатить. Я така щаслива. Згодом я, напевно, зможу заробляти собі цим на життя і допомагати вам.

Джо відчула, що не в силах говорити. До горла її підкотив ком, і, зануривши обличчя в газету, вона розридалася. Як довго вона потай мріяла про цей день! І ось нарешті її праця виборола похвалу найближчих і найрідніших людей. Джо плакала, але це були особливі сльози. Вона почувалася так, ніби щойно зробила перший крок на шляху до свого щастя.

Розділ п'ятнадцятий

Телеграма

– Все-таки немає місяця, гіршого за листопад, – сказала Маргарет, дивлячись у вікно.

Сад покритися інієм, а день видався на рідкість похмурим і незатишним.

– І треба ж було мені народитися саме в листопаді, – відгукнулася Джо.

– Ну то що? Адже якщо в листопаді відбудеться що-небудь хороше, ми, навпаки, вважаємо його найкращим місяцем, – сказала Бет, яка намагалася в усьому знаходити позитивні сторони й не робила винятку навіть для вогкого листопада.

– Твоя правда, Бет. Але в тому-то й біда, що в нашому будинку давно не відбувається нічого хорошого, – похмуро промовила Мег. – Працюємо, працюємо, і все тут. Ніяких змін і навіть радощів на нашу долю особливо не випадає.

– Ну, ти й похмура сьогодні! – вигукнула Джо. – Втім, чого дивуватися! Ти бачиш, як інші твої однолітки спокійно собі розважаються і ні про що не піклуються. А в тебе є тільки робота. Як би мені хотілося тобі допомогти! Але я поки можу влаштувати тільки долі своїх героїв. От якби я могла й тобі влаштувати все на свій розсуд! Ти в нас красива й добра. Тому я змусила б якусь багату родичку заповідати тобі свої статки. Перетворившись на багату наречену, ти б покинула рідні краї, де бачила одну лиш бідність, і влаштувалася б за кордоном. Щоправда, потім повернулася б. Але вже мала б дзвінкий титул і потрясла всіх розкішшю й елегантністю.

– Зараз про таку спадщину можна навіть не думати, – сумно відповіла Мег. – Юнак із бідної сім'ї ще може сподіватися, що самостійно заробить собі на життя. А бідним дівчатам тільки й залишається, що шукати багатого нареченого. Ні, ми живемо в дуже несправедливому світі.

– Нічого, ми з Джо всіх вас зробимо багатими. Ось тільки почекайте ще років десять, і самі побачите, – впевнено сказала Емі, яка сиділа в куточку й ліпила з глини фігурки людей, птахів та інші цікаві речі. Ці статуєтки Ханна називала «пасочками».

– Моя ж ти мила! – відповіла Мег. – Це дуже зворушливо з твого боку, але тільки ось чекати доведеться довго. Та, зізнаюся, я не дуже-то й вірю в силу чорнила та «пасочок».

Мег знову втупилася у вікно. Джо підперла руками голову, а погляд її зробився напрочуд меланхолійним, Емі ж ще енергійніше взялася за свої фігурки.

– І все-таки зараз станеться цілих дві приємних події, – глянувши у вікно, оголосила Бет. – Мармі повертається додому, а через сад до нас біжить Лорі. Гадаю, з якоюсь доброю звісткою, – усміхнулася вона.

Пані Марч і Лорі увійшли до вітальні одночасно.

– Дівчата, а листа від тата не було? – як завжди, запитала пані Марч.

А Лорі прямо з порога почав умовляти:

– Поїхали кататися, будь ласка! Я вас благаю. Я весь ранок займався математикою, і тепер у мене мізки набакир! День, звичайно, сьогодні похмурий, але повітря прекрасне. Я збираюся відвезти пана Брука додому, тож поїхали разом. Нехай хоч сніг піде, в екіпажі нам все одно буде весело й затишно. Пішли, Джо. І вас, Бет, запрошую з нами.

– Звичайно, поїхали, – з готовністю погодилися Джо, Бет і Емі.

– А я зайнята, – заявила Мег і дістала великий кошик з роботою. Вони з матір'ю вирішили, що їй вже не варто часто їздити в екіпажі з молодим чоловіком поряд.

– Ну а ми будемо готові за хвилину! – крикнула Емі й побігла відмивати руки від глини.

– Чи можу я бути вам чимось корисний, пані Марч? – запитав Лорі, ласкаво дивлячись на жінку.

– Дякую, любий. Мені нічого не потрібно. Якщо тільки вам не важко буде на зворотному шляху заїхати на пошту. Зазвичай в цей день я отримую листи від чоловіка, а сьогодні чомусь листоноша не прийшов.

Не встигла вона це сказати, як задзеленчав дзвінок листоноші, а за мить до вітальні ввійшла Ханна. Вона потрясла перед пані Марч якимось листком і злякано промовила:

– Телеграма, пані.

Ханна простягла листок із таким виглядом, ніби боялася, аби він не вибухнув у неї в руках. Почувши слово «телеграма», пані Марч вихопила у Ханни бланк. Ось, що вона там побачила:

«Пані Марч! Змушений повідомити, що ваш чоловік серйозно хворий. Виїжджайте негайно. Доктор С. Хейл. Госпіталь “Бленк”. Вашингтон».

Ноги в пані Марч підкосилися, і вона впала у крісло. Лорі прожогом кинувся на кухню за водою, а дочки обступили матір. Джо взяла з її рук телеграму і глухим від переляку голосом прочитала написане сестрам. Тихе зітхання пронеслося по вітальні, й знову запанувала гнітюча тиша. Однак вже за мить пані Марч опанувала себе.

– Зараз же їду до Вашингтона, – твердо сказала вона. – Може, я не застану тата в живих, але навіть якщо це трапиться, в мене є ви, мої дівчатка. Ви допоможете мені впоратися...

Тут голос її затремтів, вона закрила обличчя руками. Дівчата теж не витримали й розридалися. Першою отямилася Ханна:

– Господи! Помилуй нашого дорогого пана! Не будемо витратити час на сльози. Я йду збирати ваші речі, пані Марч. Поспішайте й ви.

Приклад Ханни подіяв на всіх благотворно.

– Вона має рацію, – відгукнулася пані Марч. – Нам нема коли лити сльози. А ну, дівчатка, опануйте себе. Дайте мені зібратися з думками.

І пані Марч, випроставшись у кріслі, намагалася збагнути, що слід зробити передовсім.

– Де Лорі? – нарешті промовила вона.

– Я тут, пані, – пролунав голос із сусідньої кімнати, куди Лорі пішов, щоб не бентежити сімейство своєю присутністю. – Прошу вас, скажіть, що я можу для вас зробити?

– Надішліть телеграму, що я виїжджаю. Наступний поїзд відходить рано вранці. На ньому я й поїду до Вашингтона.

– А що ще треба зробити? Коні готові. Я можу поїхати куди завгодно, – сказав Лорі. Він з радістю помчав би зараз хоч на край світу, якщо це чимось допомогло б його друзям.

– Відвезіть ще записку тітоньці Марч. Джо, дай мені перо й папір.

Джо вирвала сторінку із зошита, потім присунула стіл до крісла, на якому сиділа пані Марч. Джо прекрасно розуміла, що мати хоче попросити в тітоньки Марч грошей у борг – без них неможливо вирушати в таку далеку подорож. А сама вона була готова на що завгодно, аби тільки допомогти матері дістати побільше грошей.

– Ну що ж, їдьте, мій милий. Тільки не женіть, як божевільний, – застерегла пані Марч. – У вас досить часу.

Проте пані Марч сказала це дарма. За хвилину вона побачила, як Лорі пронісся повз вікна вітальні верхи на коні.

– А ти, Джо, піди-но в майстерню і передай пані Кінг, що я не зможу прийти. А по дорозі зайди, будь ласка, в крамницю – я зараз складу список, що треба купити. Це знадобиться для догляду за татом. У госпіталях часто не вистачає медикаментів. Бет, піди-но до пана Лоуренса

й попроси у нього дві пляшки хорошого вина. Коли йдеться про тата, не соромно й попросити. Йому зараз потрібно все найвищої якості. Ханна нехай знесе вниз велику чорну валізу. А ти, Мег, допоможи мені зібрати речі. Я зараз щось погано тямлю, тож одній мені не впоратися.

Всі ці приготування, списки, розпорядження відняли у пані Марч останні сили, і вона була в стані напівнепритомності. Ось чому Мег наполягла, щоб мати пішла до своєї кімнати й постаралася трохи відпочити, а сама почала укладати речі.

Ледве Бет розповіла пану Лоуренсу про нещастя з татом, як той, одразу зібравши все, що, на його думку, може знадобитися тяжкохворому, прийшов запевнити пані Марч, що бере на себе в її відсутність усі турботи про дівчаток. Перший раз за цей важкий день пані Марч полегшено зітхнула: тепер про дочок можна не турбуватися. Втім, пан Лоуренс, здається, був готовий пожертвувати заради пані Марч усіма своїми статками, аж до останнього домашнього халата, і навіть зголосився супроводжувати її до Вашингтона.

Пані Марч, проте, рішуче заявила, що ніколи не зможе прийняти таку жертву від старого друга. Деякий час пан Лоуренс постояв у нерішучості, потім енергійно потер долоні й зазначивши, що незабаром повернеться, швидко пішов до свого будинку. Всі вже забули про його обіцянку, коли Мег, пробігаючи в черговий раз повз передпокій, несподівано зіткнулася з паном Бруком.

– Я дуже засмутився, коли дізнався про все, – сказав він, і в його голосі звучало таке співчуття, що Мег стало трохи легше. – Я прийшов, панно Марч, – продовжував молодий чоловік, – щоб супроводити вашу матір до Вашингтона. Пан Лоуренс якраз доручив мені залагодити деякі справи там, і я буду радий допомогти пані Марч у дорозі.

Мег з таким запалом кинулася потиснути руку благородному вчителю, що забула про чобітки, які несла саме в цій руці, й вони гримнули на підлогу, а за ними ледь не полетів і піднос із чаєм. Лише героїчні зусилля пана Брука утримали чашки в рівновазі. Сам же парубок відчував себе на вершині блаженства – заради погляду, яким разом з палким рукостисканням нагородила його Мег, він був готовий на куди більші жертви, ніж ті, яких вимагала спільна поїздка з пані Марч.

– Який же ви добрий! – вигукнула Мег. – Я впевнена, Мармі з радістю прийме вашу пропозицію. Якби ви знали, яке це для нас полегшення! Адже тепер ми будемо впевнені, що про Мармі є кому подбати. Дякую вам від усього серця!

Мег все говорила й говорила, поки не помітила, що пан Брук кинув виразний погляд на піднос. Тільки тут вона згадала про чай, якого, напевно, давно очікує Мармі, й поспішила запросити пана Брука до вітальні.

Тут, нарешті, повернувся Лорі. Він простягнув пані Марч послання від родички. Вклавши в конверт необхідну для поїздки суму грошей, вона написала в записці, що брат має уважніше ставитися до її порад, бо, на її думку, немає нічого більш ідіотського, ніж іти на війну. Пані Марч кинула записку в камін. Губи в неї були при цьому так сильно підібгані, що, коли б Джо була поруч, то легко зрозуміла б: мати стримується з останніх сил.

Короткий день швидко згас, і, коли все було готово, Бет і Емі пішли готувати чай, Мег із матір'ю сіли за шиття, а Ханна, як вона сама висловилася, «допрасовувала» на всіх парах. Тільки тоді всі вперше виявили, що Джо ще не повернулася з міста.

Знаючи ексцентричний характер дівчини, домашні не на жарт стривожилися, а Лорі вирішив піти їй назустріч. Та вони розминулися, і Джо з'явилася вдома одна. Вигляд у неї був якийсь дивний – на обличчі можна було одночасно побачити відчуття страху, гордості, співчуття й веселості. Але найбільше всіх здивувало те, що вона поклала перед матір'ю тоненьку пачку грошей.

– Це мій внесок, – сказала вона, і голос її затремтів. – Для догляду за татом, щоб він одужав.

– Мила моя, але звідки це? – здивувалася пані Марч. – Двадцять п'ять доларів! Де ти їх дістала? Сподіваюся, Джо, ти не зробила нічого поганого?

– Чесне слово, мама, це мої гроші. Я не випрошувала їх і не позичала. Я вирішила, що ти мене не лятимеш. Адже те, що я продала, належало тільки мені.

Джо зняла поспіхом капелюха, і все відразу прояснилося. Від її пишного волосся майже нічого не залишилося. Джо була підстрижена коротко, як хлопчисько.

– Але ж твоє волосся! Твоє прекрасне волосся! Як ти могла, Джо! Адже не було жодної необхідності позбавляти себе такої краси! – навперебій закричали сестри.

– Так, тепер ти мало схожа на мою колишню Джо, – сказала Бет. – Але за це я тебе люблю ще більше.

Усі, як могли, висловлювали Джо своє захоплення. Бет ніжно обійняла стрижену голову сестри, а Джо, напустивши на себе абсолютно байдужий вигляд, хвацьким жестом најачила каштанового чуба.

– Нічого, – сказала вона таким тоном, ніби сама все життя тільки й мріяла про коротку зачіску й тепер тільки заспокоює інших. – Гадаю, це непогана допомога фронту. Перестань ревіти, Бет. Я спеціально вирішила трохи приборкати марнославство. Відверто кажучи, я хизувалася своїм волоссям, і мені це почало набридати. Та й було вже важко носити таку тяжку копну. А перукар мене дуже порадував. Він сказав, що тепер волосся в мене стане кучерявим. Уявляєте, як це мені личитиме! До того ж на нього зовсім не доведеться витратити часу. Загалом я всім задоволена. А тому забирайте гроші і сідаймо до чаю.

– І все-таки навщо ти це зробила, Джо? Не можу сказати, щоб ти мене обрадувала, але засуджувати тебе я не в силах. Адже ти сама зізналася, що зуміла принести марнославство в жертву любові. Але тільки от боюся, що ти потім пошкодуєш, – сказала пані Марч.

– Не пошкодую, – твердо відповіла Джо, яку зараз найбільше радувало, що витівка її не викликала невдоволення.

– Все ж таки я не можу тебе зрозуміти, – сказала Емі. Вона справді не розуміла, бо радше віддала б на відсікання голову, чим позбулася такого красивого волосся.

– Просто мені хотілося зробити хоч що-небудь для тата, – відповіла Джо. – Терпіти не можу брати гроші в борг. Крім того, була впевнена, що тітонька Марч обов'язково почне нас повчати. Вона не пропустить нагоди сказати гидоту, навіть якщо в неї попросити хмизу. І ще я згадала, що Мег віддала весь свій заробіток для домашніх справ, а я свої гроші витратила на одяг. Коли прийшла телеграма, мені стало соромно. Загалом краще розлучитися з волоссям, але зберегти совість, – усміхнулася Джо.

– Даремно ти картала себе, дочко, – заперечила пані Марч. – Можна подумати, що ти витратила гроші на якусь дрібницю. У тебе нічого не було на зиму, і ти на власний заробіток купила найнеобхідніший одяг.

– Я спочатку не думала продавати волосся, – пояснила Джо. – Я просто йшла по вулиці й думала, де дістати гроші для тата. Чесно кажучи, мені так і кортіло зайти в одну з цих розкішних крамниць, схопити якусь цінну річ і втекти. І тут я помітила у вітрині перукарні коси. На них висіли цінники, і я з'ясувала, що чорна коса, довше моєї, але не така товста, вартує цілих сорок доларів. Тут-то я й зрозуміла, як знайти гроші. Зайшовши всередину, з'ясувала, скільки дадуть за мою косу, і – готово!

– Як тільки в тебе сміливості вистачило, – захоплено сказала Бет.

– Стану я боятися такого сморчка! – усміхнулася Джо. – У перукаря був вигляд, немов він все життя займався тим, що змашував волосся олією. Він сам до смерті злякався! Видно, молоді дівчата не кожен день пропонують йому своє волосся. Потім сказав, що моє волосся йому не дуже подобається, воно, мовляв, немодного відтінку. І взагалі, саме волосся нічого не варте, головне – робота, завдяки якій вони перетворюються в накладні коси, перуки або ще на щось подібне. Поки він базікав без увагу, почало темніти. Я зрозуміла, що якщо не

продам волосся негайно, то ніколи цього не зроблю. Я почала його вмовляти і пояснила, чому поспішаю. Тому його дружина веліла йому купити моє волосся й сказала, що зробила б те саме для Джиммі.

– Щось я зовсім заплуталася, – втрутилася Емі. – Може, ти все-таки поясниш, хто такий Джиммі?

– Це її син. Він теж служив в армії. Такі речі зближують людей. Поки її чоловік мене стриг, вона говорила без упину, щоб якось відвернути мою увагу.

– А тобі не страшно було, коли він почав тебе стригти? – запитала Мег, і її навіть перемикнуло від жаху.

– Поки він готував інструменти, я дуже уважно оглянула себе в дзеркало. А потім постаралася забути, яке в мене було волосся. От і все. Гадаю, на такі дрібниці не варто звертати уваги. І все-таки, зізнаюся, коли я побачила своє рідне волосся на його столі й подивилася на те, що він мені залишив, то на хвилю стало моторошно. Було таке відчуття, ніби мені зробили операцію. Дружина перукаря, видно, зрозуміла, що зі мною відбувається. Вона взяла зі столу довге пасмо й веліла мені заховати його на пам'ять. Я, мабуть, віддам його тобі, Мармі. Розумієш, мені дедалі більше подобається моя нова стрижка. Це так зручно. Не думаю, що я знову відпущу довге волосся.

Пані Марч взяла в дочки каштанове пасмо і дбайливо прибрала до ящика, де вже лежало коротке пасмо сивого волосся пана Марча. Потім розмова якось переключилася на щось інше, і Джо, нарешті, змогла перевести дух після численних розпитувань, які вже трохи її втомили. Збори закінчилися, але ніхто не поспішав іти спати. Бет підійшла до рояля і, взявши кілька акордів, заспівала улюблений псалом батька. Решта намагалися підспівувати, але скоро зрозуміли, що це вище їхніх сил, і, ледве стримуючи сльози, замовкли. Лише одна Бет доспівала до кінця – музика за будь-яких обставин була її розрадою.

– Дівчата, кінчайте розмови і негайно йдіть спати, – сказала пані Марч. – Завтра ми маємо піднятися на світанку, тому треба як слід виспатися. На добраніч, милі.

Дівчата побажали матері гарних снів, і тихенько, немов хворий лежав не за безліч миль звідси, а в сусідній кімнаті, вирушили до спальні. Бет і Емі заснули майже відразу. Мег не спалося, й думки одна тривожніша за іншу лізли їй в голову. Потім вона подивилася на ліжко Джо. Джо лежала нерухомо, і Мег вирішила, що сестра давно спить, але раптом почулося тихе схлипування.

– Джо, мила, що з тобою? Ти через тата?

– Ні. Зараз – ні.

– А що таке?

– Моє... моє волосся, – сховавши обличчя в подушку, трохи кумедно схлипнула Джо. Проте Мег це зовсім не здалося смішним, бо вона нагадувала найніжнішу й наймилішу героїню якогось роману. – Ти не думай, я не шкодую. Якби я могла обирати, я б зробила те саме, – крізь сльози говорила Джо. – Це моє марнославство горює зараз і змушує мене ревіти. Тільки не кажи нікому. Бачиш, все вже минуло. А ти чого не спиш?

– Щось не спиться, – відповіла Мег. – Я хвилююся за тата.

– Постарайся згадати що-небудь гарне. Відразу заснеш.

– Так, я намагалася. Не виходить.

– А про що ти думала?

– Про красивих людей та гарні очі, – відповіла Мег і, користуючись тим, що Джо не бачить у темряві її обличчя, дозволила собі усміхнутися.

– Якого кольору очам ти віддаєш перевагу?

– Карим. Ну, блакитні теж нічого, – поспішила зробити застереження Мег.

Джо засміялася, і Мег суворим голосом наказала їй замовкнути негайно й не заважати спати іншим. Потім вона пообіцяла сестрі, що як тільки її волосся зав'ється, то голова навіть із

короткою стрижкою виглядатиме цілком симпатично. А потім Мег почала будувати свої замки з піску і так захопилася цим заняттям, що непомітно заснула.

Годинники вже пробіли північ, а по будинку й досі бродила фігура. Вона пересувалася від ліжка до ліжка, поправляла ковдри, підбивала подушки, зупинялася, вдивляючись в обличчя охоплених спокійним сном дівчат, щоб поцілувати кожную гарячими губами, які благословляють та моляться так, як можуть тільки матері. Потім фігура відгорнула штору, вдивляючись у мутну ніч. Раптово з-за хмар вигулькнув місяць і засяв на небі яскравим, багатим знаком. Тож тій, кому цієї ночі не спалося, враз полегшало на душі. А місяць сказав їй: «Тихше, моя дорога душа, пам'ятай, що за хмарами завжди світло».

Розділ шістнадцятий

Листи

Тільки-но холодний сірий світанок змінив собою ніч, як сестри піднялися. Вони вже звикли, що, перш ніж братися за справи, треба прочитати главу із книжок, подарованих матір'ю на Різдво. Але сьогодні читання було особливе. Дівчата не просто слідували побажанням пані Марч, а всією душею молили Господа позбавити їхню сім'ю нещастя. Тільки сьогодні вони посправжньому відчували, якими були щасливими, поки життя батька не опинилося під загрозою. Читання зміцнило їхній дух, і, спускаючись вниз, щоб попрощатися з матір'ю, кожна з дівчаток вирішила триматися з усіх сил і не пускати сльози.

На вулиці було темно, і тільки в будинку сімейства Марч горіло світло. Як незвично снідати о такій ранній порі! Навіть Ханну було не впізнати: спросоння вона забула зняти нічний чепчик й простояла в ньому біля кухонної плити.

Пані Марч робила вигляд, що снідає з великим апетитом, але незважаючи на всі старання, виглядала такою змученою, що дівчаткам вартувало чималих зусиль стримати обіцянку й не розплакатися. В Мег раз по раз наворачалися на очі сльози, і лише величезним зусиллям волі їй вдавалося придушити ридання. Джо часом закривалася кухонним рушником, а обличчя молодших дівчаток немов скам'яніли.

Всі були пригнічені та зберігали мовчання. Лише коли пані Марч за допомогою дочок вбралася в плащ і капелюха, а коляска вже під'їжджала до ганку, вона сказала дівчаткам, що обступили її:

– Залишаю вас під опікою Ханни і під заступництвом пана Лоуренса. Наша Ханна сама відданість, а пан Лоуренс дбатиме про вас не менше, ніж про власного онука. Словом, мені нема чого про вас тривожитися. Хочу тільки, щоб ви правильно поставилися до біди, яка звалилася на нас. Не здумайте сумувати або нарікати на долю. Це безглуздо й ще нікому не приносило полегшення. Не сподівайтеся, що знайдете втіху в лінощах або забутті. Працюйте, як завжди. Зараз робота – єдине наше спасіння. І якщо навіть станеться найгірше, пам'ять про батька завжди буде з вами.

– Так, Мармі.

– А ти, мила Мег, доглядай за сестрами, не бійся питати порад у Ханни, а у важких випадках звертайся до пана Лоуренса. Тебе, Джо, прошу бути стриманою. Постарайся уникати необдуманих вчинків і не впадати у відчай. Частіше пишіть мені і, що б не трапилося, зберігайте самовладання. Займайся музикою, Бет, вона завжди заспокоює тебе. А ти, Емі, слухайся старших і не кисни.

– Добре, ми постараємося, Мармі! Ми постараємося! – хором відгукнулися дівчата.

Всі вийшли на ганок. Цю важку хвилину дівчата витримали з честю – ніхто не плакав. У них навіть вистачило сил усміхнутися, коли вони просили передати татові привіт, хоч кожна з острахом думала, що, можливо, батько ніколи вже цього не почує.

Тут же стояли пан Лоуренс і Лорі, а пан Брук, який відбував разом із пані Марч, проявив стільки щирості, що сестри відразу ж назвали його Паном Добре Серце, і це прізвисько тепер міцно вкоренилося у будинку сімейства Марч.

Коли карета рушила, виглянуло сонце. Проводжаючи визнали це добрим знаком. Мабуть, пасажери, що сиділи в кареті, подумали те саме. Визирнувши з вікон і посміхнувшись, вони ще раз помахали на прощання.

– До побачення, мої милі! Нехай Бог оберігає вас! – пані Марч навіть з карети посилала поцілунки дочкам.

Коли карета поїхала, вийшло сонце і, озираючись назад, пані Марч побачила, як його промені відблискують на воротах. «Хороший знак», – подумала вона. Тоді жінка усміхнулася, змахнула рукою, і востаннє побачила обличчя дівчаток, коли коляска повернула на розі. Позаду залишилися чотири тоненькі постаті і вірна Ханна, як справжні охоронці дому, милий Лорі і старий пан Лоуренс.

– Яким добрим він був для кожного з нас! – сказала пані Марч, повертаючись до юнака, щоб знайти свіжий доказ цієї думки.

– Але я не бачу, як ми могли б повернути цю доброту, – відповів пан Брук, так заливчато сміючись, що пані Марч не могла не усміхнутися. Тож почалася ця подорож із добрих знаків сонця, усмішки й веселих слів.

– У мене таке відчуття, ніби ми пережили землетрус, – сказала Джо, після того, як пан Лоуренс і Лорі пішли до себе снідати.

– Ніби півбудинку обвалилося, – із сумом додала Мег.

Бет відкрила було рота, щоб щось сказати, але в цей час її погляд впав на стопку акуратно заштопаних панчох, і вона виразно подивилася на сестер. Сестри зрозуміли Бет. Виявляється, перед від'їздом Мармі встигла подбати, щоб у дочок всього було вдосталь. Це настільки зворушило дівчаток, що вони вперше за ранок дали волю сльозам. Втім, мати була вже далеко, і тепер вони могли собі це дозволити.

Побачивши, в якому стані перебувають її вихованки, Ханна вважала за краще не заважати. Лише переконавшись, що горе явно пішло на спад, вона з'явилася у вітальні, сповіщаючи про свій прихід дзвоном кавового сервізу.

– Ну, юні леді, не завадить згадати, що радила ваша мама. Не журіться. Випийте краще по чашечці кави та беріться за справи. Треба підтримувати честь сім'ї.

Ханна знала, що робить. З того часу, як пан Марч розорився, в його будинку не часто подавали каву. Ось чому, відчувши запах ласого напою, дівчата враз підбадьорилися. Змінивши мокрі носові хустинки на накрохмалені серветки, вони швидко сіли за стіл і кілька хвилин по тому були готові взятися за яку завгодно справу.

– «Працювати й сподіватися на краще» – ось наш девіз. Перевіримо, хто найкраще йому слідує. Я, як завжди, йду до тітоньки Марч. Ох, і задовбе ж вона мене сьогодні, – зітхнула Джо, насолоджуючись кавою.

– А я йду до Кінгів. Хоч з більшим задоволенням залишилася б вдома наводити порядок, – сказала Мег, із занепокоєнням думаючи, чи не опухло в неї обличчя від щойно пролитої сліз.

– За будинок можеш не хвилюватися. Ми з Бет прекрасно впораємося, – запевнила Емі.

– Звичайно, Мег. Ханна пояснить, що робити. Коли ви з Джо повернетесь, все буде прибрано, – сказала Бет і, не відкладаючи справ на майбутнє, витягла таз для миття посуду, ганчірки і швабру.

– По-моєму, переживання уособлюють велику значущість, – важливо заявила Емі, тож, незважаючи на гнітючу тяжкість останніх двох днів, сестри не витримали й весело розсміялися.

Щоправда, помітивши, що Емі вирішила пошукати розради в цукорниці, Мег дуже суворо подивилася на неї.

Коли Ханна вручила Джо й Мег гарячі турновери, дівчатка знову засумували. І вже зовсім розклеїлися, коли, вийшовши на вулицю, за звичкою поглянули на вікно, в якому зазвичай бачили пані Марч. Але їх чекав сюрприз. Не встигли вони відвернутися, як помітили у вікні

рожевощоку Бет, яка ласкаво кивала сестрам на прощання. Згадавши про сімейну традицію, Бет вирішила відправити старших сестер на роботу за всіма правилами. Джо зірвала з голови капелюха і помахала їй у відповідь.

– Скільки доброти в цій крихітці, – сказала вона. – Ну, бувай, Меггі. Сподіваюся Кінгі не стануть тебе дуже мучити сьогодні. І постарайся не хвилюватись за тата.

– А я сподіваюся, що тітонька Марч посоромиться бурчати. Знаєш, тобі навіть йде така стрижка. Я звикла, – сказала на прощання Мег, щосили намагаючись не розсміятися – аж надто кумедно виглядали коротко стрижені кучерики на довгов'язій Джо.

– Що ж, втішатимуся цим, – і, торкнувшись рукою капелюха – жест, який перейняла від Лорі, Джо вирушила своєю дорогою.

Перші ж новини, отримані від пані Марч, трохи підбадьорили дівчаток. У батька була серйозна хвороба, але праця самовідданої доглядальниці в особі пані Марч принесли свої благотворні плоди. Як свідчили щоденні звіти пана Брука, стан хворого почав покращуватися.

Дівчаток охопила справжня епістолярна епідемія. Й дня не могло пройти без того, щоб котрась із сестер, не опустила в поштову скриньку важкого конверта. Ось що вони писали:

«Мила матуся!

Важко передати, як обрадував нас твій останній лист. Новини, які ти повідомляєш, настільки радісні, що, читаючи їх, ми і сміялися, і плакали одночасно. Якою дивно доброю людиною виявився пан Брук! Залишається тільки радіти, що справи пана Лоуренса змусять пана Брука довше затриматися у Вашингтоні. Значить, він і надалі зможе бути корисний тобі й татові. Дівчата поведуться відмінно. Джо дуже допомагає мені, вона звалила на себе всю найважчу роботу по дому. Я навіть занепокоїлася, як би вона не стомилася, але потім згадала, що її пориви недовговічні, й перестала хвилюватися. Бет, як завжди, точна, пунктуальна і робить все так легко, що просто не помічаєш, коли вона встигає впоратися зі справами. Вона дуже турбується про тата і забувається тільки за роялем. Емі слухняна, я привчаю її до порядку. Вона стала сама зачісуватися, тепер я вчу її робити петлі й штопати панчохи. Емі дуже старається. Коли ти повернешся, вона, напевно, зможе порадувати тебе своїми успіхами. Пан Лоуренс дуже уважний до нас. За словами Джо, він печеться про нас, як квочка про курчат, і краще, мабуть, не скажеш. Лорі, як завжди, милий, він став ще дбайливішим. Вони з Джо розважають нас, і це дуже допомагає. Зізнатися, ми часто сумуємо без тебе, а без Джо й Лорі нам і зовсім стало б непереливки. Ханна просто янгол. Вона зовсім не бурчить, а мене під час твоєї відсутності стала кликати не інакше як панна Маргарет. Вона ставиться до мене так, ніби я справжня господиня будинку. Ми всі здорові, працюємо, не покладаючи рук і вдень, і вночі, мріючи про твоє повернення. Перекажи привіт татові, й ще скажи йому, що я дуже його люблю!

Твоя Мег».

Це послання, написане каліграфічним почерком на скрапленому парфумами папері, різко контрастувало з іншими, написаними недбало-розмашистим почерком на аркуші, такому неймовірно тонкому, що відразу спадав на думку цигарковий папір. Простір між рядків щедро заповнювали плями й помарки. Ось це послання:

«Найдорожча Мармі!

Тричі кричу “Ура!” на честь нашого доброго старого. Брук повівся просто чудово – телеграфував відразу, як тільки татові полегшало. Дізнавшись щасливу звістку, я піднялася на горище й хотіла подякувати

*Богові, але, мабуть, зовсім чокнулась від радості, тому що замість молитви казала тільки одне: "Яке щастя! Яке щастя!". Не знаю, чи можна вважати це молитвою. У нас відбувається багато всього кумедного, і тепер, коли головні тривоги позаду, я повеселішала і навіть сміюся над оточуючими. Розумієш, твої дочки намагаються поводитися зразково, і мені часом здається, що я живу в гнізді голубків. Уявляю, як потішила б тебе Мег. З поважним виглядом вона за столом сідає на твоєму місці, щосили наслідуючи тебе. А ще з кожним днем гарнішає, і я милуюся нею. Молодші дівчатка теж просто янголи. Ну а що стосується мене, то я, як була Джо, так нею і залишаюся. Напевно, мені за всього старання не стати ніким іншим. Повинна зізнатися, днями я мало не посварилася з Лорі. Я висловила з приводу однієї дрібниці, але зробила це досить різко, і він образився. Я мала цілковиту рацію, але, на біду, не змогла висловитися делікатніше. Загалом Лорі пішов додому і сказав, що не прийде доти, доки я не вибачусь перед ним. А я сказала, що не зроблю цього, і тут уже по-справжньому розлютилася. Сварка тривала цілий день. Мені було дуже погано й не вистачало тебе, адже ти єдина, хто міг би мені дати пораду. Складність полягає в тому, що ми з Лорі однаково горді, нам важко змусити себе просити вибачення. Все-таки я сподівалася, що він поступиться, адже правда була за мною. Але він так і не прийшов, а вночі я раптом згадала нашу з тобою розмову в той день, коли Емі провалилася під лід. І вранці побігла до Лорі просити в нього вибачення. Найцікавіше, що ми зустрілися біля хвіртки, він йшов до мене з тим же. Нам стало смішно, ми вибачилися один перед одним і тут же забули про цю дурну подію. Вчора, допомагаючи Ханні прати, я вигадала віриш. Я знаю, що тато любить читати нісенітницю, яку я складаю. Тому вкладаю твір у конверт і посилаю разом із листом. Буду рада, якщо тата це хоч трохи розважить. Обійми його від мене міцніше й попроси, щоб він поцілував тебе не менше шести разів.
Твоя недолуга Джо».*

Пісня, народжена з мильної піни

*Мені весело, як королеві кухні,
Дивлюсь на піну, що майже до небес,
Так хочеться вже відмити тарілки тухлі,
Й піти в бібліотеку – до чудес.*

*На свіжому повітрі потім,
Мій посуд висохне під ясным небом,
А я сама – уся завжди в роботі,
Тож хай тарілкам спокій буде медом.*

*Якби і нас вода й повітря чисте
Очистило й омило всіх від бруду,
Яке б тоді було життя корисне,
А я б тоді цвіла, та, може, й нині буду!*

*А зараз геть думки й похмурі думи!
Мітлою з пилом б'юся, як солдат хоробрий.
Немає місця в нас отут для суму,
Тож всю журбу робота відішле за обрій.*

*Як голова для дум, то серце – щоб відчути,
То нащо ж тоді руки нам, як не для праці?
Як добре це – слухняним бути,
Як добре це – вставати вранці.*

«Дорога Мармі!

Єдине, що в моїх силах, – послати тобі й татові мою любов і кілька зозулиних черевичків. Це з того самого куца, який я тримаю в будинку. Ось квіти і стали в пригоді. Гадаю, тато зрадіє. Я щоранку читаю щонебудь із твоєї книжки і намагаюся бути хорошою. А ввечері співаю собі татову колискову і відразу засинаю. Його улюблений псалом я тепер зовсім не можу співати. Пробувала, але відразу починаю плакати. Дівчата поводяться дуже добре й піклуються одна про одну. Все добре. Звичайно, як тільки може бути добре, коли нам усім так не вистачає вас. Я жодного разу не забула застелити ліжка, завести годинника і провітрити кімнати. Так що не хвилюйся. Поцілуй тата в ту щоку, яку я називаю своєю. І повертайтеся швидше! Ваша Бет чекає вас обох!

Твоя мала Бет».

«Ма шер, мама!

Ми живемо добре, я акуратно готую уроки й не сперечаюся сестрам. Мег мене поправляє, каже, що треба написати «не сперечаюся із сестрами». Не знаю, як вже там треба, але сестер я слухаюсь. Мег дуже піклується про мене. Щовечора дає желе до чаю. Мені це йде на користь. Джо каже: все тому, що мій характер призводить до поліпшення. Лорі не приділяє мені такої вже

*уваги. Я майже доросла, а він називає мене «курчам». І ображає мене, швидко розмовляючи по-французьки. Так швидко я не розумію! У моєї блакитної сукні рукава протерлися. Мег відпоролла їх та пришила нові. Але вони вийшли дуже вузькі й зовсім не гармоніюють до сукні. Мені не сподобалося, але я нічого не сказала. Ось так і терплю негаразди, які звалилися на мене. Все добре, але хай би Ханна як слід накрохмалювала мої фартухи й пекла щось солодке до чаю. Мег каже, що орфографія й розділові знаки у мене нікуди не годяться. Це дуже обідно, але в мене стільки страв, що не можу піклуватися про все це! Шлю гору привітів татові! Цілую!
Твоя любляча дочка Емі Кьортіс Марч».*

«Дорога пані Марч!

Пишу кілька рядків, щоб сказати, що живемо ми, як треба. Дівчата просто розумниці й літають навколо, такі спритні. З панни Мег вийде гідна господиня. Вона все переймає, і з великим смаком. Джо як хоче, так всіх обскоче, але зовсім не думає. Тут вона днями ціле корито випрала. Крохмалити стала, перш ніж вичавлювати, а рожеве плаття підсинила, ніби білу білизну. Я трохи на землю не впала, так сміялася. Бет найкраща істота і мені велика помічниця. Вона така надійна й послужлива, всьому намагається підучитися і ходить на ринок, ніби вона старша за свій вік. Вона рахує витрати, і, як я їй в цьому допомагаю, у неї виходить просто здорово. Ми поки у всьому економимо. Каву дівчатам подаю тільки раз на тиждень. За вашим бажанням, готую їм просту й корисну їжу. Емі веде себе добре. Правда, має примхи. Одного разу вона хотіла натягти парадне плаття та їсти солодке. Що ж до пана Лорі, він, як раніше, викидає свої фокуси. Коли він у нас, весь будинок ходуном ходить. Але я і в вус не дую. Дівчаток це веселить, нехай, думаю, попустують, мої бідолахи. Старий весь час щось посилає і просто у мене в печінках сидить зі своєю увагою. Але як у нього це від доброти, годі й лаятися. Ну, мила, у мене вже тісто для хліба підійшло, годі мені писати. Передайте мій вірний уклін панові Марчу. Сподіваюся, він оговтався від цієї пневмонії?

З усією моєю повагою, Ханна Маллет».

«Пані головна медсестра госпіталю № 2!

У нашому таборі все спокійно. Війська в бойовому настрої, інтендантство працює справно, частини охорони під командуванням полковника Тедді пильно охороняють місто. Головнокомандувач, генерал Лоуренс, щодня дає огляд військам, квартирмейстер Маллет підтримує зразковий порядок у таборі, а майор Лайон несе нічні вахти. В ознаменування радісної звістки з Вашингтона було дано залп з двадцяти чотирьох гармат і відбувся парад на площі Генерального штабу.

Головнокомандувач посилає Вам полум'яний привіт.

Полковник Тедді приєднується до привітання».

«Дорога моя мадам Марч!

Із дівчатками все добре. Бет і мій хлопчик щодня дають мені докладний звіт. Ханна гідна всяких похвал, вона прекрасно веде будинок і, як відданий лев, охороняє чарівну Мег. Мене радує, що у Вас стоїть гарна погода. Дуже прошу, користуйтеся послугами пана Брука настільки, наскільки вони Вам потрібні. Якщо ваші витрати виявляться вище очікуваного, будь ласка, скажіть мені.

*Зараз не можна ні в чому відмовляти панові Марчу, адже він, дякувати Богу,
поправляється, і це найважливіше.
Ваш покірний слуга і щирий друг
Джеймс Лоуренс».*

Розділ сімнадцятий Маленька вірянкa

Старий будинок сімейства Марч завжди славився як оплот чеснот, а за тиждень відсутності пані Марч їх тут накопичилося стільки, що вперше було відкривати торгівлю надлишками. Дівчата поводитися просто, як янголи. Вони з таким завзяттям намагалися перевершити одну одну в царині самопожертви, наче це стало останнім вереском моди.

Невідомо, чим би все скінчилося, коли б вони продовжували крокувати шляхом доброчесності, але через тиждень прийшли перші звістки про поліпшення здоров'я пана Марча. Настрій у всіх помітно покращився, тож дівчатка дозволили собі розслабитися, рятуючись таким чином від фанатичної праведності. Ледве їхні душі зраділи, похвальна поведінка стала поступатися місцем звичайній. Ні, вони не забули девізу, який мати проголосила перед від'їздом. Вони, як і раніше, працювали й сподівалися на краще, але тепер дозволили собі невеликий перепочинок.

Перше випробування випало на долю Джо. Забувши, що її стрижена голова вимагає більшого захисту від холоду, Джо вдягла занадто легкого капелюха й застудилася. Сестри одногласно вирішили, що вона має сидіти вдома до повного одужання. Власне, тітонька Марч не зносила, коли їй читали гугнявим від нежиті голосом, отже, Джо в неї робити було нічого. І вона з радістю скорилася вироку, щоправда, кілька разів збігавши на горище і в комору, щоб запитися солідною порцією книжок. Затим влаштувалася на дивані лікувати нежить за допомогою крапель і літературних творів.

Емі раптом дійшла висновку, що робота по дому висушує душу художника. Вона відмовилася від господарських турбот і знову присвятила себе «пасочкам».

Мег щодня відвідувала Кінгів, а вдома її чекало шиття. Щоправда, якось непомітно вийшло, що в її руках замість голки опинилася ручка, і вона, в основному, писала величезні листи матері або перечитувала листи від неї. Через це, якщо й займалася шиттям, то зовсім небагато.

Одна Бет не піддавалася загальному настрою, натомість, як і раніше, працювала, не покладаючи рук. Музика була єдиною розвагою, яку вона собі дозволяла. Тепер, коли сестри дещо заспокоїлися й стали іноді забувати про свої обов'язки, Бет звалила їх на себе. Ніхто не питав її, як вона з усім справляється, але вона справлялася. Покінчивши зі своєю роботою, дівчина приймалася за все, що недоробили її сестри, і життя в будинку йшло, як добре налагоджений годинник.

При першому серйозному випробуванні Бет виявилася набагато відповідальнішою за своїх старших сестер. Бо Мег і Джо при перших радісних звістках про здоров'я батька настільки заспокоїлися, що визнали випробування закінченим. Вони були дуже задоволені собою, своєю поведінкою і загалом мали рацію. Помилка їх полягала лише в одному: вони заспокоїлися занадто рано.

І лише крихітка Бет, немов відчуваючи, що попереду їх чекає ще чимало тривоги, намагалася тримати себе в руках і, наскільки могла, не давала забути старшим сестрам про невідкладні, на її думку, справи.

– Мег, треба відвідати Гуммелів, – сказала вона через десять днів після від'їзду пані Марч. – Мармі просила не забувати про них.

– Тільки не сьогодні, – відповіла Мег, влаштуваючись зручніше у гойдалці, – я дуже втомилася.

– Може, ти сходиш, Джо?

– О, ні, Бет, сьогодні так вітряно. А в мене ще нежить не пройшов.

– А мені здавалося, ти майже одужала.

– Це так! Саме майже. Я цілком можу гуляти з Лорі, але ще недостатньо зміцніла, щоб йти до Гуммелів, – зі сміхом сказала Джо.

– А чому б тобі самій не піти? – запитала Мег.

– Я ходжу туди щодня. Але в них захворів малюк, і я просто не знаю, що з ним робити. Коли пані Гуммель йде на роботу, за ним доглядає Лотхен, але йому стає дедалі гірше. Гадаю, тобі чи Ханні треба обов'язково сходити до них, – серйозно пояснила Бет.

Мег стало соромно, і вона пообіцяла завтра обов'язково відвідати Гуммелів.

– А зараз попроси Ханну приготувати їм що-небудь смачне і сходи сама. Тобі корисно зайвий раз побути на повітрі, – вибачаючись додала Джо. – Я б з тобою пішла, але... мені дуже хочеться дописати розповідь.

– Я теж втомилася, і голова болить, – зізналася Бет. – Ось я й подумала, що, може, хтось із вас сходить.

– Прийде Емі, вона і сходить, – тут же вирішила Мег.

– Ну, тоді я ляжу, поки вона не прийшла.

Із цими словами Бет лягла на диван, Мег зайнялася шиттям, а Джо продовжила писати розповідь.

Пройшла ще година, але Емі не поверталася. Мег піднялася нагору, щоб приміряти нову сукню, про Гуммелів вона вже геть забула. Джо настільки захопилася розповіддю, що взагалі не помічала нічого навколо. Ханна задрімала біля кухонної плити.

Бет встала, тихо пройшла до передпокою, одяглася, збрала в кошик їжу й деякі дрібниці для дітей і вийшла на вулицю. Голова в неї, як і раніше гуділа, але йти було нікому, і, перемагаючи себе, вона вирушила до Гуммелів.

Додому вона повернулася пізно і так тихо піднялася нагору до кімнати матері, що ніхто не помітив її приходу. Лише через півгодини Джо щось знадобилося у маминій шафці, і вона з подивом застала там Бет. Дівчинка з розгубленим виглядом сиділа на скрині з ліками. Очі в неї були червоні, а в руці вона стискала пляшечку з камфорою.

– О Боже мій! Що трапилося? – скрикнула Джо.

Бет швидко витягла руку, немов просила Джо не підходити ближче.

– У тебе була скарлатина? – запитала вона.

– Так, звісно! Давно. Ми хворіли разом із Мег. А що?

– Тоді я можу сказати тобі... Джо, маленький помер!

– Який маленький?

– Дитина пані Гуммель, – схлипнула Бет. – Він помер у мене на руках ще до того, як пані Гуммель повернулася додому.

– Бідна! Ну й дісталось тобі. Звичайно, мені треба було піти самій, – сказала Джо і, опустившись у велике крісло пані Марч, посадила сестру до себе на коліна.

– Знаєш, Джо, я зовсім не злякалася, але це було так сумно. Я відразу зрозуміла, що маленькому стало гірше. Лотхен сказала, що її мама пішла за доктором. Я вирішила дати Лотхен хоч трохи перепочити і взяла дитину. Він спочатку начебто спав, а потім крикнув, здригнувся й затих. Я намагалася зігріти його, а Лотхен пробувала напоїти молоком. Але він ні на що не реагував, і я зрозуміла: він помер.

– Та не плач ти так, Бет. І що ж далі?

– Я сиділа і тримала його, поки не повернулася пані Гуммель із доктором. Він теж сказав, що дитина померла, а потім почав оглядати Міну й Генріха, тому що вони сказали, що в них

болить горло. Він сказав: «Це скарлатина, мем, вам треба було покликати мене раніше». А вона йому сказала, що в них немає грошей на лікаря, ось вона й лікувала маленького сама, а тепер просить вилікувати хоч інших дітей, хоч заплатити їй все одно нічим. Одна надія на благодійне товариство. Тут він якось по-доброму посміхнувся, і всім стало трохи легше. Та все одно було дуже сумно, я не втрималася і трохи поплакала разом з пані Гуммель. Але тут доктор повернувся до мене і звелів негайно йти додому й випити ліки, інакше я теж захворію.

– Ні, ти не захворієш! – злякано закричала Джо, притискаючи до себе сестру. – Не треба, Бет. Якщо ти захворієш, я ніколи не пробачу собі! Що ж нам робити?

– Не турбуйся. Гадаю, в мене хвороба пройде в легкій формі. Я подивилася у маминому довіднику. Там написано, що все починається з головного болю. Болить голова, боляче ковтати і взагалі почуваєшся зле. Все, як у мене. Але я прийняла ліки, і мені вже краще, – сказала Бет, намагаючись виглядати якомога бадьоріше, хоч голова в неї просто розколювалася від болю, і вона не забирала холодної руки від палаючого лоба.

– Якби ж то мама була вдома! – вигукнула Джо.

Вона було взялася за книжку, але, прочитавши сторінку, знову уважно подивилася на Бет, а приклавши долоню до чола дівчинки, зрозуміла, що в Бет жар.

– Ти ж більше тижня доглядала за дитиною, – злякано сказала Джо. – І з іншими дітьми пані Гуммель спілкувалася, а вони теж, напевно, заразилися. Боюся, Бет, ти заразилася від них. Зараз я покличу Ханну. Вона краще за мене розуміється на хворобах.

– Тільки не пускай сюди Емі. У неї не було скарлатини. Я боюся її заразити. А в тебе й Мег вона не може повторитися? – занепокоїлася Бет.

– Гадаю, ні. Але мені байдуже. Нехай повториться. Так мені й треба! Це я послала тебе туди. Мені, бачте, хотілося дописати свою нісенітницю! – в розпачі сказала Джо й побігла на кухню порадитися з Ханною.

Почувши про хворобу своєї улюблениці, добра служниця миттю прокинулася й почала заспокоювати Джо. Вона твердила, що хвилюватися немає чого, всі діти хворіють на скарлатину, від неї тільки треба правильно лікуватися, й тоді їхня дорога Бет обов'язково видужає. Вона говорила так переконливо, що Джо зрештою заспокоїлась і, полегшено зітхнувши, пішла розповідати про все це Мег. Ханна тим часом попрямувала до хворої. Уважно розпитавши Бет про самопочуття, вона прийняла рішення:

– Ось що треба зробити – покликаємо доктора Бенгса. Нехай він огляне тебе і скаже, чи правильно ми тебе лікуємо. Емі поки відправимо до тітки Марч, так буде безпечніше. Джо або Мег відведуть її, а хтось залишиться з тобою.

– Я залишусь, я ж старша, – сказала Мег, яка не знала куди себе подіти від докорів сумління.

– Ні, залишусь я, – твердо заявила Джо. – Це я винна, що вона захворіла. Я обіцяла мамі виконувати всі її доручення, а в результаті все робила Бет.

– А ти, Бет, що скажеш? Вибирай, кого нам з тобою залишити? – запитала Ханна.

– Джо, залишся, будь ласка, – і Бет поклала голову на плече сестри.

– Піду скажу Емі, щоб одягалася, – ображеним голосом сказала Мег.

Втім, їй полегшало: доглядати за хворими вона не любила й робила це куди гірше за Джо.

Умовити Емі виявилось не так-то просто. Вона заявила, що краще захворіє на скарлатину, ніж піде до тітоньки Марч. Скільки Мег не просила сестру, нічого не допомагало. Зневірившись, Мег вирушила за допомогою до Ханни. Не встигла вона повернутися, як у вітальню, тихенько посвистуючи, увійшов Лорі. Побачивши Емі, яка ридала, впавши на диванні подушки, він дуже здивувався. Емі натомість зраділа його приходу, бо була впевненою, що знайшла нарешті захисника, і все йому розповіла. Але на неї чекало розчарування. Не виявивши жодного співчуття ображеній до глибини душі Емі, він пройшовся із задумливим виглядом по вітальні, потім сів поруч і сказав м'яким, але дуже серйозним тоном:

– Вислухайте мене уважно, Емі. Якщо ви й справді розумна істота, то вчините, як вас просять... Ні-ні, не треба плакати. Краще послухайте, що я придумав. Ви вирушаєте до тітоньки Марч, а я щодня заїжджати за вами і братиму вас кататися. Гадаю, так вам буде набагато веселіше, ніж стирчати тут.

– Мене відсилають, ніби я їм заважаю, – ображено буркнула Емі.

– Та схаменіться ж, крихітко! Вони це роблять тому, що піклуються про вас! Чи, може, ви хочете захворіти на скарлатину?

– Звичайно, не хочу. Але, напевно, я все одно захворію. Адже ми весь цей час були разом з Бет.

– Ось тому-то вам і треба швидше поїхати. Інакше ви точно заразитесь. А якщо змінити обстановку, ви або взагалі не захворієте або перенесете хворобу в легкій формі. Раджу вам якомога швидше перебиратися до тітки. Врахуйте, що скарлатина – дуже важка хвороба.

– Але в тітоньки Марч нудно, і вона така сердита, – з переляканим виглядом сказала Емі.

– Але я щодня заїжджати до вас. Вам не буде нудно. Ми будемо кататися, гуляти, і я вам все розповідати про Бет. Ваша тітонька любить мене. Я постараюся хитріше з нею поводитися, і тоді вона дозволить робити все, що ми захочемо.

– А ви покатаєте мене в кареті?

– Обіцяю.

– І жодного дня не пропустите? Щодня приїжджатимете?

– Щодня. Я буду точний, як морський хронометр.

– А як тільки Бет видужає, привезете мене назад?

– Тієї ж миті, як вона відчує себе здоровою.

– І ми тоді підемо в театр?

– Хоч у дюжину театрів.

– Ну, тоді я згодна, – пошепки сказала Емі.

– Молодець, – похвалив її Лорі. – А тепер покличете Мег і скажіть, що ви здалися.

Слово «здалися» обурило Емі, але пропозиція Лорі звучала так спокусливо, що довелося придушити в собі обурення. Коли на її поклик до вітальні прибігли Мег і Джо, вона, на їхній превеликий подив, як ні в чому не бувало, заявила, що, мабуть, поїде до тітоньки Марч:

– Якщо, звичайно, доктор підтвердить, що Бет хвора, – додала вона.

– А як там наша тихоня? – запитав Лорі. До Бет він ставився з особливою ніжністю і, не показуючи виду, в глибині душі дуже стривожився, коли дізнався про її хворобу.

– Ми її поклали на мамине ліжко, і зараз вона почувається краще. Бет горювала, коли помер малюк Гуммель. Ми ще думаємо, може, вона просто застудилася? Ханна на це сподівається, але вона так стривожена, що мене це лякає, – сказала Мег.

– Жахливо влаштований цей світ, – сказала Джо, люто куйовдячи коротко стрижене волосся. – Не встигли позбутися однієї напасти, і ось – інша. Без мами ми просто, як без рук. Ніяк не збагну, що робити.

– По-перше, Джо, дай спокій волоссю, тобі це не личить. Краще скажіть, що я можу зробити. Посилати пані Марч телеграму, чи ні? І взагалі, що треба? – випалив Лорі, який єдиний не міг пробачити Джо витівку з волоссям.

– Це нас і хвилює, – відповіла за сестру Мег. – Я вважаю, якщо Бет серйозно хвора, потрібно сповістити Мармі. А Ханна каже, що раз вона все одно не може залишити тата, значить, і хвилювати її нічого. Вона каже, що Бет швидко одужає, а як лікувати її, вона сама знає. Мармі, коли їхала, веліла нам у всьому слухатися Ханну. Напевно, треба вчинити так, як вона каже, але все-таки, гадаю, це не зовсім правильно.

– Ну, мені важко щось тут сказати. Зробімо так. Дочекаємося доктора, а коли він піде, порадимося із дідом.

– Правильно, Лорі. Джо, йди швидше за доктором Бенгсом. Поки він не огляне Бет, ми все одно нічого не вирішимо.

– Сиди, Джо. Роль посильного я давно вже взяв на себе. І нікому не збираюся нею поступатися, – сказав Лорі й надів капелюха.

– Вічно Мег відриває тебе від справи, – поскаржилася Джо.

– Ні, ні! Все добре, я вже закінчив на сьогодні.

– Ти навіть під час канікул займаєшся? – здивувалася Джо.

– Приклад сусідів заразливий, – відповів Лорі й вийшов із вітальні.

– Я дуже сподіваюся на нашого Лорі, – сказала Джо, зі схваленням спостерігаючи, як той спритно перемахнув через паркан.

– Так, для свого віку він дуже розвинений і освічений, – байдуже відповіла Мег, яка не дуже-то цікавилася успіхами Лорі.

Незабаром з'явився доктор Бенгс. Оглянувши Бет, він сказав, що вона явно хвора на скарлатину, але, на його думку, хвороба в неї має протікати в легкій формі. Щоправда, почувши про Гуммелів, він насупив брови і велів якомога швидше відіслати Емі з дому. Їй дали ліки і негайно відправили до тітоньки Марч. Відбуття молодшої сестри було обставлено з усілякою урочистістю: в дорозі її супроводжувала свита, яку склали Джо і Лорі. Стара тітка зустріла процесію з властивою їй гостинністю.

– Що ви тут забули? – такими були перші слова, які почули від неї троє прочан. Вірний учень і соратник, папуга, що сидів на спинці крісла тітоньки Марч, негайно прокричав:

– Забирайтеся! Хлопчикам вхід заборонено!

Лорі вважав за краще відійти до вікна, а Джо тим часом пояснила люб'язній родичці, чим викликаний їх несподіваний візит.

– Чого тут дивуватися? – уїдливо сказала тітонька. – Чого може досягти мати, яка дозволяє дітям шастати до всяких обшарпанців! Емі, звичайно, може залишитися в мене, якщо вона здорова. Нехай живе й допомагає мені. Хоч, поза сумнівом, не сьогодні-завтра вона теж захворіє. В неї й зараз нездоровий вигляд. Тільки вже будь люб'язна, дитя моє, не реви, – повернулася вона до Емі. – Терпіти не можу всяке хлюпання.

Почувши таке, Емі зібралася розридатися, але в цей час Лорі крадькома смикнув папугу за хвіст. Папуга стрепенувся й злобно прокричав:

– Благослови мої черевики!

Тож Емі, замість того щоб розплакатися, розреготалася.

– Що чути від вашої матері? – запитала тітка, і голос її прозвучав не менше сварливо, ніж на початку зустрічі.

– Татові стало набагато краще, – насилу стримуючи сміх, відповіла Джо.

– О-о-ось воно що, – розчаровано протягнула тітонька. – Ну, це тимчасово. Марч ніколи не вирізнявся витривалістю, – обнадіяла вона племінниць.

Відчувши, що конфлікт посилюється, Лорі знову поспішив зайнятися папугою. На цей раз він легенько полоскотав птицю, і та слухняно видала таку сентенцію:

– Ха! Ха! Ха! Чим помирати, краще б тютюну понюхав! – промовляючи цей виразний монолог, папуга підстрибував на спинці крісла й кілька разів хапнув лапою чепчик поважної леді.

– Помовч, старий невіглас! – гримнула тітонька Марч. – А ти, Джо, відправлялася б краще додому. Нічого вештатися вечорами з такими розбещеними хлопцями на кшталт...

Але тут Лорі знову «увімкнув» папугу.

– Помовч, старий невіглас! – тут же прохрипів він і спробував схопити свого мучителя за палець, але промахнувся.

«Боюся, мені такого довго не винести, але я старатимуся», – подумала Емі. Папуга злобно витріщився на неї і крикнув:

– Забирайся геть, потворо!

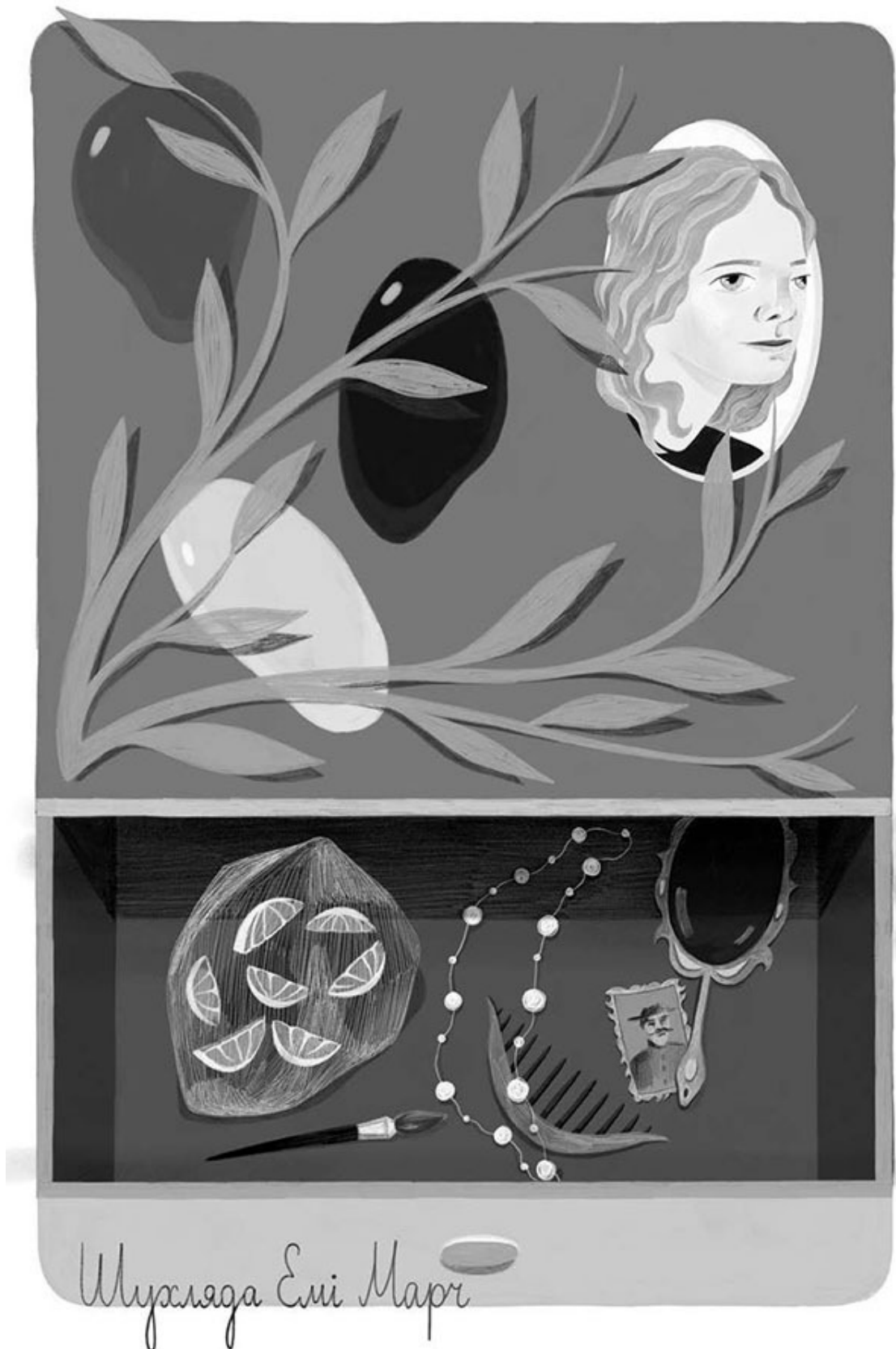
І Емі, яка не піддавалася на образливі випадки тітоньки, слів папуги вже витримати не змогла. Вона закрила обличчя руками й розридалася.

Розділ вісімнадцятий Похмурі дні

Жар у Бет ніяк не спадав. Її стан виявився набагато серйознішим, ніж припускали спочатку доктор і Ханна. Панові Лоуренсу категорично заборонили відвідувати Бет, а Ханна несла постійну вахту біля ліжка своєї улюблениці. Звичайно, і доктор Бенгс робив все, що міг, але навіть його зусилля не йшли в порівняння з самопожертвою Ханни.

Мег взяла на себе господарські турботи. Боячись когось заразити скарлатиною, вона припинила всілякі візити і навіть закинула Кінгів. Після кожного листа, відправленого до Вашингтона, Мег відчувала докори сумління. Адже Ханна так і не дозволила їй повідомити про хворобу Бет, і, читаючи її листи, можна було подумати, що в будинку все гаразд.

Джо також не відходила від Бет ні вдень, ні вночі. Щоправда, Бет і під час хвороби проявляла таку поступливість і лагідність, що майже нікому не доставляла турбот. Однак кілька днів потому ситуація змінилася. Температура піднялася ще вище, і Бет почала марити. Джо дуже лякав її хрипкий голос і спроби співати. Іноді Бет сідала в ліжку, і пальці її немов нагря-

вали на простирадлі якись хитромудрі пасажі. Мабуть, у маренні їй здавалося, що вона грає на роялі. Потім вона перестала впізнавати Ханну і Джо. Тут Джо нарешті зрозуміла, наскільки небезпечно хвора крихітка Бет.

Мег почала вкотре благати Ханну повідомити про все пані Марч, і Ханна, здавалося, почала відчувати деякі сумніви. Вона сказала, що подумає, чи треба, хоч поки ще побоюватися не слід.

Наступний лист з Вашингтона остаточно вибив їх з колії: мати повідомляла, що панові Марч знову стало гірше і її повернення відкладається на невизначений час.

Це були важкі та похмурі дні. Будинок немов спорожнів, і старшим дівчаткам здавалося, що радість і щастя ніколи вже не повернуться в ці стіни. Мег вкотре перебирала в пам'яті минулі дні і дедалі виразніше розуміла, наскільки не вміла цінувати щастя домашнього вогнища. Вкотре Джо, несучи свою вахту в затіненій шторами кімнаті, вдивлялася в обличчя Бет. Тільки зараз, коли над сестрою нависла загроза смерті, вона зрозуміла, яким незвичайним характером наділив Господь цю крихітку і скільки це дитя робило добра ближнім! Варто було Джо задуматися про це, як її починали душити ридання.

Мучила совість і Емі. Їй не давало спокою, що більшість своїх обов'язків вона звалювала на покірливу Бет, і тепер рвалася зі свого вигнання додому. Емі вважала, що повинна сидіти біля ліжка хворої сестри, і лише винахідливість та енергія Лорі утримували її на місці.

Молочник, булочник, продавець овочів, м'ясник – усі запитували про здоров'я Бет. Сусіди й знайомі посилали їй найгарячіші привіти і з щирою тривогою розпитували про її стан. Ніхто з домашніх, за всієї любові до Бет, раніше й не підозрював, що вона встигла набути стільки друзів. А Бет між тим лежала в ліжку разом із Джоанною, найнещаснішою з її хворих ляльок. Навіть у такому важкому стані дівчинка не забувала про свою улюбленицю. Вона зізнавалася, що дуже скучила без кошенят, але не дозволила їх приносити – боялася, що кошенята можуть заразитися. Коли марення проходило, вона насамперед розпитувала Джо, як та почувається, а впевнившись, що не заразила її, посилала невеликі звісточки Емі й просила передати Мармі, що скоро напише їй. Іноді їй давали олівець і папір, і вона писала коротенькі листи батькові. «Інакше тато подумає, що я зовсім забула про нього», – казала вона.

Однак незабаром Бет була вже не здатна навіть на це. Вона годинами марила, бурмотіла щось невиразне, і навіть короткий, тривожний сон не приносив полегшення. Доктор Бенгс двічі на день заходив до неї, Ханна проводила біля ліжка хворої ночі, а Мег написала телеграму, яку готова була послати по першій команді Ханни. Джо, як і Ханна, не бачила нічого, крім крихітки Бет, і лише певні обставини змушували її залишати кімнату, де лежала сестра.

І ось настав той жахливий ранок. Містер Бенгс ретельно оглянув Бет і, дбайливо опустивши руку дівчинки, що пашіла від жару, на ковдру, тихо звернувся до Ханни:

– Якщо пані Марч може залишити чоловіка, краще викликати її.

Ханна мовчки кивнула, і губи в неї затремтіли. Мег, ледь почувши, що говорить лікар, безпорадно опустилася в крісло. У Джо побіліло обличчя. Вона вибігла у вітальню, схопила телеграму і, сяк-так начепивши пальто й капелюха, вибігла на вулицю. Незабаром вона повернулася, і, поки знімала пальто, в передпокої з'явився Лорі. В руках він тримав листа, а на словах повідомив, що панові Марчу стало набагато краще. Джо швидко прочитала листа й переконалася, що Лорі не перебільшує. Але навіть ця новина не в силах була позбавити її від туги, адже життя Бет висіло на волосині. Ледве глянувши на Джо, Лорі все зрозумів.

– Що, Бет стало гірше? – тут же запитав він.

– Я викликала Мармі, – відповіла вона.

– Правильно, Джо. Це твоє рішення? – запитав Лорі, допомагаючи їй зняти черевики, які ніяк не знімались.

– Ні, лікар велів.

– Невже все так погано, Джо? – розгубився Лорі.

– Погано. Вона вже не впізнає нас. І навіть плюща на вікні не помічає. А ще недавно говорила, що листя на ньому, як згряя зелених голубів. Зараз це ніби Бет, а ніби й не Бет, і нічого їй не допомагає. Мама з татом так далеко, а Бог, здається, не хоче почути мої молитви.

Сльози застелили Джо очі, і, ступивши на сходи, вона витягнула вперед руку, боячись оступитися. Лорі підбіг і міцно схопив Джо за руку.

– Тримайся за мене, Джо!

Так вони і стояли якийсь час на сходах, і Лорі продовжував стискати руку дівчинки.

– Дякую, Лорі, – сказала нарешті Джо. – Я так рада, що ти тут. Без тебе мені було б зовсім погано.

– Не впадай у відчай, Джо. Потрібно вірити в краще. Тим більше, мама скоро приїде. Вона обов'язково виходить нашу Бет.

– Я рада, що татові краще. Тепер мамі буде не так важко залишити його. Нещастя валяться на нас одне за другим. І все-таки найбільше впало на мене, – сказала Джо і знову заплакала.

– Невже Мег не допомагає тобі? – обурено запитав Лорі.

– Ну що ти! Вона робить все, що може, і дуже хвилюється за Бет. Але просто вона не так прив'язана до Бет, як я. Я... зовсім не можу з нею розлучитися! Не можу! Не можу! – Джо заховала обличчя в хустку і знову затряслася від ридань. Лорі теж розкис, і йому знадобилося немало часу, щоб впоратися зі спазмом в горлі. Нарешті йому це вдалося, і тоді він дуже впевнено сказав:

– Вона не помре, Джо. Розумієш, вона така гарна, і ми так її любимо... Ну не вірю я, щоб Бог забрав її в нас так рано.

– Хороші люди чомусь часто помирають рано, – з тугою заперечила Джо.

І все-таки впевненість Лорі передалася їй. Вона перестала плакати, і в неї з'явилася надія, що ще не все втрачено.

– Бідна, ти зовсім змучена. Ось вже не думав, що Джо Марч може так впасти духом. Нічого, зараз я тебе трохи підбадьорю, – і Лорі, перестрибуючи через дві сходинки одночасно, побіг нагору. Він повернувся з келихом вина і простягнув його Джо:

– Я п'ю за здоров'я Бет, – сказала вона. Вино і присутність Лорі ще більше підбадьорили її. – Гадала, ти просто вірний друг, а ти, виявляється, ще й прекрасний лікар, пане Тедді Лоуренс, – сказала вона. – Не знаю, як і віддячити тобі. Певно, мені все життя так і залишатися твоєю боржницею.

– Ну, якщо тебе так мучить совість, доктор Тедді Лоуренс випише тобі рахунок, – весело відповів Лорі, надзвичайно задоволений результатами свого лікування. – Але це після. А зараз я тобі дам ще одні ліки. Вони, мабуть, подіють на тебе куди сильніше вина.

– Це ти про що?

– Я телеграфував твоїй мамі. Брук відповів, що вона виїхала і сьогодні до вечора буде вдома, – випалив Лорі. Він хотів зберегти таємницю до кінця і, лише побачивши Джо, зрозумів, що має хоч чимось порадувати її.

– Мармі! – вигукнула Джо і, кинувшись до Лорі, обхопила його за шию. – Лорі! Я так рада! Ось тепер я теж вірю, що Бет видужає. Але як ти здогадався, що нам не обійтися без мами?

– Ну що ж, доведеться зізнатися, – засміявся Лорі й поправив краватку, що було з'їхала набік. – Ми з дідусем почали турбуватися, порадилися й вирішили, що Ханна бере на себе надто багато і треба дати знати вашій мамі. Тому що, якщо Бет... Ну, якщо що-небудь трапиться, вона нам цього ніколи не пробачить. А коли я вчора помітив, з яким похмурим виглядом доктор повернувся від Бет, я запропонував Ханні послати телеграму. Вона мені категорично заборонила це робити. Але я не люблю, коли мені заважають, і в той же вечір пішов на пошту й викликав вашу маму телеграмою. Тепер я точно знаю, що вона приїде. Поїзд прихо-

дить о другій годині ночі. Не турбуйся, я її зустріну. Єдине, про що прошу тебе, щоб не будили Бет, поки не приїде мама.

– Лорі, ти янгол. Мені й справді доведеться платити тобі за рахунком.

– У такому разі обійми мене ще раз, і будемо квити, – Лорі засміявся так весело, як ніхто з них не сміявся вже тижні зо два.

– Ну вже вибачте. Хоча... – Джо посміхнулася. – Я, мабуть, зроблю це через посередника. В якості посередника обираю вашого дідуся. Гаразд, вистачить сміятися наді мною. Краще йди додому і відпочинь гарненько. Тобі й так через нас півночі не спати. Нехай Господь благословить тебе, Тедді Лоуренс!

Почувши таке напуття, Лорі з легким серцем відправився додому, а Джо пішла на кухню, де пояснила кошенятам, що тепер вірить в благополучний кінець хвороби сестри. Дізнавшись, що зробив Лорі, Ханна сказала:

– Він зухвало втрутився, але все-таки я не можу на нього сердитися. Я рада, що пані Марч скоро приїде. Піду-но поставлю пиріг на випадок несподіваних гостей, – додала вона й вирушила на кухню.

Одна тільки Бет не могла порадіти приїзду матері. Вона, як і раніше, лежала в забутті. Її живе чарівне обличчя нині втратило будь-який вираз, схудлі руки безпорадно лежали на ковдрі, і єдине слово, що чули від неї сестри, що чергували біля ліжка, було «пити». Сестрам залишалося лише звертатися з благаннями до Бога та чекати Мармі, адже вони свято вірили, що мати здатна знайти вихід із найважчої ситуації.

Весь день на вулиці лютувала заметіль. Але ось настала ніч, і сестри, що сиділи по різні боки ліжка Бет, вслухалися в бій годинника, який долинав з вітальні, – з кожним ударом наближалася мить повернення матері. Зайшов лікар і сказав, що до півночі стан хворої має або покращитися, або, навпаки, погіршитися, і що до цього часу він обов'язково повернеться.

Ханна так втомилася за день, що, ледь опустившись на кушетку, що стояла в ногах Бет, заснула. А пан Лоуренс все крокував і крокував по вітальні, роздумуючи, як при зустрічі підбадьорити пані Марч. Навіть битва з ворожим військом була б для нього більш легким завданням. Лорі лежав на килимі й робив вигляд, що відпочиває, однак і в його погляді неважко було помітити тривогу.

Цю ніч Мег і Джо запам'ятали назавжди. Вони ні на секунду не зімкнули очей, і гнітюче відчуття безсилля ніби чавило на них. Дівчата не знали, що робити, і їм залишалося лише молитися і сподіватися на кращий результат.

– Якщо Бог помилує Бет, я ніколи більше ні на що не поскаржуся, – дуже серйозно прошепотіла Мег.

– Якщо Бог помилує її, я постараюся все життя бути зразковою християнкою, – настільки ж серйозно й щиро мовила Джо.

Вони помовчали якийсь час, а потім Мег сказала:

– І навіщо тільки Бог наділяє нас серцем?! Мені зараз би легше було бути байдужою.

– Якщо життя завжди таке важке, я взагалі не розумію, як можна жити й навіщо, – сумно відповіла Джо.

І тут вони почули, як годинник пробив північ. Вони відразу згадали, що говорив лікар, і уважно подивилися на Бет. Змарніле обличчя її трохи змінилося. У будинку стало дуже тихо. Тільки хуртовина, як і раніше, бушувала на вулиці, і від її виття дівчаток мороз пробирав до самого серця. Ханна спала. Сестри невідривно стежили за Бет, і раптом їм здалося, що над обличчям хворої нависла якась тінь. Проїшла ще година, яка, проте, не принесла жодних змін. Тільки Лорі тихо вийшов із вітальні і поїхав на вокзал. Минула ще година – ніщо не порушувало одноманітної течії ночі.

Джо подивилася у вікно. На вулиці лютувала заметіль. Потім вона почула якийсь шурхіт і обернулася. Мег опустилася на коліна біля материнського крісла і заховала обличчя в подушку.

У Джо перехопило подих. Вона метнулася до ліжка і, тільки-но глянувши на Бет, зрозуміла, що все скінчено. Нещодавно спотворене стражданням і жаром, обличчя дівчинки тепер було сповнене спокою. Від горя Джо навіть не могла плакати. Вона поцілувала сестру у вологий лоб і прошепотіла:

– Прощавай, моя мила Бет!

Шепіт розбудив Ханну. Вона підбігла до ліжка, помацала руки Бет і притулилася вухом до її грудей. Потім повела себе зовсім дивно. Задержавши фартух на голову, вона почала розгойдуватися з боку в бік і монотонно бурмотіти:

– Криза настала. Вона спітніла. Нормально спить. Слава Творцеві нашому! О Боже! Дихає легко.

Слухаючи її, дівчата поступово почали розуміти, що коїться. Але пройшов ще якийсь час, перш ніж вони зважилися повірити у благополучний результат. Потім прийшов лікар. Загалом всі дівчата Марч були певні, що їх лікар не дуже гарний собою. Однак коли він, оглянувши Бет, посміхнувся й оголосив, що на цей раз крихітка, мабуть, вибереться, Мег і Джо здалося, що вони ще не бачили обличчя прекрасніше.

– Дайте їй виспатися, – продовжував лікар, – а потім дайте їй...

Що саме треба було дати Бет після того, як вона прокинеться, слухала тільки Ханна. Не в силах впоратися з раптовою радістю, дівчата навшпиньки вибігли з кімнати. Вони опустили на сходи й сиділи, тісно притулившись одна до одної.

Трохи заспокоївшись, вони повернулися назад. Ханна ласкаво притягнула їх до себе і поглядом вказала на сплячу Бет. Обличчя її було настільки безтурботне, ніби хвороби й не було. Вона, як і завжди уві сні, заклала руки за голову, і, не знай сестри, як страшно все могло обернутися ще мить тому назад, подумали б, що Бет просто заснула після важкого дня.

Ще жодного разу в житті світанок не видався Джо і Мег настільки прекрасним. Зоря перемагала довгі години темряви, і дівчата думали про Бет, про виснажливі дні її хвороби, що тривали, мов пекельні муки.

– Ти чуєш? – різко схопившись зі стільця, запитала Джо.

Біля вхідних дверей пролунав дзвінок, і тут же захоплений вигук Ханни сповістив дівчаткам, що пані Марч, нарешті, повернулася додому. А потім вони почули гучний шепіт Лорі:

– Мег, Джо! Де ви там? Ваша мама приїхала!

Розділ дев'ятнадцятий Заповіт Емі

Поки в будинку відбувалися всі ці події, Емі нудилася в полоні у тітоньки Марч. Тут слід завважити, що тітонька, загалом добра й навіть чуйна жінка, була з тієї надзвичайно дивної породи людей, які вважають ганебним висловлювати кому б то не було свою прихильність і примудряються робити все, щоб життя найближчих їй людей ставало нестерпним. Вона в душі обожнювала племінниць, але вони жодного разу не почули від неї доброго слова. Емі тітоньці подобалася найбільше. Однак, оцінивши в глибині душі поступливість і ввічливість молодшої з сестер Марч, тітонька, немов навмисне, намагалася якомога більше їй напакостити.

Бідна Емі! Тільки тепер вона зрозуміла, з якою ніжністю ставилися до неї домашні. Нині ж від ранку вже не знала спокою. Після сніданку її змушували зубрити уроки. Потім – мити чашки і склянки, чистити старовинні ложки, великий срібний чайник. Тітонька не заспокоювалася, поки не завважувала, що срібло блищить, як дзеркало. Після цього вона змушувала Емі витирати пил у вітальні. Тоскна процедура! Меблі, немов навмисне, складалася з одних вигинів і візерунків, які вбирали в себе пил, і тітонька ніколи не була задоволена результатами прибирання.

Після пилу Емі займалася собакою й папугою на ймення Поллі. Папугу потрібно було нагодувати, а собаку вичесати. Але й на цьому муки юної полонянки не кінчалися. Через сильну кульгавість тітонька майже не вставала з крісла. А їй постійно щось було потрібно, тож Емі не менше ста разів бігала вгору і вниз сходами, відносячи якісь речі або передаючи прислугі її розпорядження. Якщо додати, що між цим добра жінка примудрялася читати Емі довжелезні нотації, легко уявити, як дівчинці велося в її будинку.

Лише одну годину на день Емі відчувала справжню радість. Цю годину тітонька відводила племінниці на ігри та розваги, і вона незмінно проводила її в компанії Лорі. Він жодного разу не порушив слова, більше того, зумів умовити тітоньку Марч відпускати Емі з ним на прогулянки. Вони каталися, гуляли й загалом чудово проводили час. Так тривало до обіду. Потім для Емі знову наставали чорні часи.

Вона мала читати поважній леді вголос, а коли та засинала (зазвичай це відбувалося ще до того, як Емі встигала закінчити першу сторінку), повинна була терпляче чекати її пробудження. Опісля з робочого кошика витягалися речі, які потрібно було підштопати або зашити. При одному погляді на них душа Емі переповнювалася бурхливим протестом. Однак знаючи, що спротив ні до чого не приведе, вона покійно бралася за справу. Вечорами тітонька розважала Емі історіями зі своєї молодості. Вони були надзвичайно нудними, але не безкорисними. Щойно Емі діставалася до ліжка, як, заколисана черговим випадком із життя тітоньки, засинала.

Майже все, що оточувало Емі в цьому будинку, дихало відвертою ворожістю. Папуга не злюбив її відразу і не пропускав нагоди напаскудити – зокрема, примудрявся вчепитися їй у волосся щоразу, як вона проходила повз. Варто було Емі вичистити його клітку, як він перекидав блюдеце з молоком і накришеним туди хлібом, тож дівчинці знову доводилося прибирати за ним. Не склалися в Емі стосунки і з мопсом. Це виявилася найпідступніша собака на світі. Коли Емі її вичісувала, та раз по раз намагалася вкусити її. Крім того, мопс вирізнявся ней-

мовірною ненажерливістю й вимагав їжу майже весь час, коли не спав. Кухарка здавалася Емі напрочуд сварливою жінкою. Про кучера в неї поки що не склалася думка: він був глухий і нічого не розумів, коли до нього зверталися. Зате з покоївкою тітоньки Марч, милою старенькою Естер, Емі подружилася. Згодом вона любила повторювати, що ніколи б не пережила ці страшні дні, аби поруч не було Естер і Лорі.

Естер була родом із Франції. Вона багато років прожила з тітонькою Марч, яка настільки звикла до французенки, що не могла й години обійтися без неї. Естер вміло користувалася цією залежністю. До дівчинки вона прив'язалася відразу, тож Емі, коли була в її розпорядженні, відчувала себе не менш щасливою, ніж на прогулянках із Лорі.

Впорядкувавши гардероб мадам, Естер розповідала Емі, як жила у Франції, а дівчина з жадібністю ловила кожне її слово. Адже, на відміну від пісних історій старої тітоньки, розповіді Естер рясніли сценами з красивого життя й завжди хвилювали до глибини душі. Дозволяла їй Естер також інші задоволення. Емі могла безперешкодно розгулювати по дому, риючись у численних шафах, старовинних скринях і коморах. Особливо її притягував старий секретер. У його ящиках і нішах зберігалися старовинні коштовності та всілякі витончені дрібнички, і Емі могла годинами перекладати їх з місця на місце.

Чого тут тільки не було! Гранатовий гарнітур, який супроводжував юну тітоньку Марч під час першого виходу в світ. Перли, які подарував їй на весілля батько. Діаманти – теж весільний подарунок. Ще тут були пасма волосся, портрети давно покійних друзів, дитячі браслети, які належали єдиній дочці тітоньки, годинники дядечка Марча з великою червоною печаткою. І, нарешті, обручка тітоньки. Руки в неї до старості опухли, перстень тепер не налазив і дбайливо зберігався в окремій шкатулці.

– Ну, моя мила мадемуазель, а що б ви вибрали з цього, якби вам запропонували? – запитала якось Естер, яка завжди в таких випадках сиділа поруч з Емі, а потім сама замикала секретер.

– Загалом я люблю діаманти, – поважно вимовила Емі. – Але з усіх прикрас мені найбільше пасують намиста, а тут я не знайшла жодного діамантового кольє. Тому я б вибрала ось це, – і вона кинула захоплений погляд на довгу вервечку, що рясніла масивними намистинами з чорного дерева із золотом, серед яких красувався великий чорно-золотий хрест.

– І справді, мадемуазель! Мені теж дуже подобається ця річ, – відповіла Естер, настільки ж захоплено дивлячись на намисто. – Тільки я б їх не носила на шії. Я б стала молитися з ними. Адже це чотки.

– Отже, це те саме, що й намиста з пахучого дерева, які висять у вас під дзеркалом? – запитала Емі.

– Так, вони для молитви. Святі були б задоволені, якби я молилася з такими красивими чотками. Тому я ніколи б не наділа їх на шию, ніби якусь дрібничку.

– Естер, гадаю, молитва приносить вам велике задоволення, – сказала Емі. – Ви завжди якась особлива, після того як повертаєтеся з молитви.

– Це правда, мадемуазель. Знаєте, я б і вам порадила. Усамітніютеся хоч ненадовго щодня, аби трохи подумати про себе й помолитися. Ви самі зрозумієте, яка це втіха. Якщо хочете, я облаштую вам маленьку кімнату поруч із вашою, і ви зможете там молитися за вашу хвору сестру.

– Гарзд, Естер, – погодилася Емі й почала неквапливо вкладати в коробку довгі чотки. – Все-таки цікаво, кому це дістанеться після тітоньки?

– Вам і вашим сестрам, мила мадемуазель. Це я точно знаю. Мадам вибрала мене свідком, і я підписувала її заповіт, – усміхаючись прошепотіла Естер.

– Правда? Оце так! Але краще б вона подарувала нам все зараз. Навіщо відкладати? – сказала Емі, обводячи поглядом коштовності.

– Ви ще дуже молоді для таких прикрас, – заперечила Естер. – Щойно перша з вас оголосить про заручини, мадам надішле їй перли. А ось цю маленьку каблучку з бірюзою тітонька подарує вам, коли ви зберетеся додому. Якщо, звичайно, так само добре поводитиметься й надалі.

– Правда? – зраділа Емі. – Тоді я постараюся поводитись ще краще. Який гарний перстень! Навіть у Кеті Браун такого немає! Ну й тітонька! Знаєте, Естер, хоч вона і чіпляється весь час до мене, але все-таки вона дуже хороша.

Емі приміряла перстень і, переконавшись, що він їй зовсім впору, твердо вирішила його заслужити. Відтоді поведінка Емі була зразковою, і, спостерігаючи за нею, поважна леді не втомлювалася хвалити себе. Бідолаха, вона вважала, що на Емі подіяли її методи виховання!

Будучи ревною католичкою, Естер не забула про душу мадемуазель, і незабаром маленька кімната поруч зі спальнею Емі перетворилася на подобу каплиці. Естер віднесла туди стіл і лавку, а над столом почепила зображення Мадонни. У цій картині сама Естер не побачила нічого особливого, їй сподобався тільки сюжет. Однак на Емі вона справила неабияке враження, налаштувала на піднесений лад.

Дівчинка швидко полюбила свій куточок. На столі лежали Євангелія і Псалтир. Тепер вона щодня заходила сюди і, вдивляючись у прекрасний образ Богородиці, переймалася новими для себе почуттями. Тут якось забувалися всі негаразди. У такі миті дівчинка відчувала себе частинкою єдиного доброго начала і ревно благала Бога, щоб він швидше послав одужання Бет. Поступово почуття її приймали більш ясну форму, а потреба бути доброю і справедливою поступово змінювали її характер. Ось і вийшло так, що, опинившись далеко від дому, молодша з сестер Марч самостійно вирушила «шляхом паломника».

Вона робила на ньому лише перші несміливі кроки, їй не було в кого спитати поради, а це часом призводило до того, що найщиріші наміри оберталися кумедними вчинками. Наприклад, згадавши про заповіт тітоньки, Емі вирішила скласти свій, в якому по справедливості розподілити власні статки на випадок раптом вона захворіє і помре. Слід завважити, що для Емі це був акт найвищої самопожертви. Свої скарби вона цінувала не менш, ніж тітонька Марч коштовності, і їй страшно було навіть подумати, що ними хтось заволодіє. І все-таки Емі зважилася.

Усамітнившись, вона старанно склала заповіт. Потім порадилася з Естер щодо юридичної термінології й попросила її поставити підпис як свідок. Добра жінка погодилася. «Тепер дочекаюся Лорі, – вирішила Емі. – Нехай він буде другим свідком».

Весь цей день безперестанку лив дощ. Емі піднялася нагору й увійшла в кімнату, де була велика платтяна шафа зі старовинними нарядами. Естер дозволяла Емі їх приміряти, і це заняття дуже захопило дівчинку. Зараз вона одягалася в сукню з парчі та поважно ходила перед дзеркалом, колихаючи спідницями та присідаючи у вишуканих реверансах. Коли парчева сукня набридла, Емі почала наступне перевдягання. Тепер її голову увінчував великий рожевий тюрбан, який ніяк не міг ужитися з сукнею синього кольору, а та, у свою чергу, перебувала в стані непримиренної ворожнечі з яскраво-жовтою нижньою спідницею. Саме в цьому вбранні й застав її Лорі. Зазирнувши в кімнату, він ледь втримався від сміху. Емі, гордо піднявши голову, обмахувалася віялом і шелестіла спідницями. Крім того, вона вдягла туфлі на височенних підборах, і кожен крок коштував їй чималих мук і зусиль.

Згодом Лорі з притаманним йому акторським хистом зображував побачене сестрам Емі: як вона йшла на негнучких ногах, а позаду дріботів папуга Поллі, й, наслідуючи кожний її жест, кричав:

– Ну й вирядилася! А ну, помовч! Пішла геть, потворо! Ха-ха-ха! Поцілуй мене, дорога!

Але тоді він тихенько причинив двері, щоб не збентежити юну модницю, а потім ввічливо постукав і отримав милостивий дозвіл увійти.

– Сідайте, Лорі. Я тільки приберу всі ці речі. А потім мені треба з вами порадитися. Це дуже важливо.

Папуга намагався знову щось крикнути, але Емі рішуче відтіснила його в куток, і він замовк.

– Цей птах мене з розуму зведе, – поскаржилася вона, розмотуючи рожевий тюрбан. – Вчора, коли тітка спала, – ви ж знаєте, Лорі, як я радію, коли тітка спить вдень, – він, як на зло, взявся ляскати крилами. Я заглянула в клітку. Там виявився павук. Я зігнала його, і він побіг під книжкову шафу. Поллі пішов за ним. Можете собі уявити, він заглянув під книжкову шафу, і підморгнув: «Підемо, милий, погуляємо». Я не витримала й засміялася. Тітка прокинулася і вилаяла мене і папугу.

– А як павук? – запитав Лорі. – Він пішов гуляти з папугою?

– Так. Він справді вийшов. Тільки Поллі його злякався. Він схопився на спинку крісла й закричав: «Лови його! Лови його!». Довелося мені знову проганяти павука.

– Усе бреше! – несподівано втрутився в розмову папуга. – О Боже мій! – додав він і з силою клюнув черевик Лорі.

– Потрапив би ти до мене, я б тебе живо відучив дражнитися, – сказав Лорі, погрозивши папузі кулаком.

– Ти б поберіг свої гудзики, милий, – вельми спритно знайшовся папуга.

Але тут Емі нарешті закрила платтяну шафу й мовила:

– Я готова, – вона витягла з кишені складений вчетверо папірець і дуже серйозно додала: – Я хочу, щоб ви уважно прочитали це. Мені треба знати, чи правильно я все склала і наскільки це відповідає закону. Я вважаю за свій обов'язок скласти заповіт. Життя, знаєте, швидкоплинне, і я не хочу суперечок над моєю могилою.

Лорі закусив губу і з заavidним самовладанням прочитав ввірений йому документ, лише трохи відвернувшись убік від Емі. І це було єдине послаблення, яке він собі дозволив. Про міру його стриманості можна судити по тексту манускрипту.

«Моя остання воля і заповіт.

Я, Емі Кьортіс Марч, при здоровому розумі й твердій пам'яті заповідаю все своє майно таким особам.

Моєму батькові – всі кращі мої картини, ескізи, географічні карти і твори мистецтва, включаючи рамки. Йому ж заповідаю сто доларів, нехай вчиняє з ними на свій розсуд. Матері ж моїй заповідаю всі свої сукні, крім блакитного фартуха з кишенею. Свій портрет і медальйон теж нехай успадкує дорога матуся.

Дорогій старшій сестрі я віддаю бірюзову каблучку, якщо отримаю її сама, а також зелену коробочку з голубком, шматок справжнього мережива, з нього можна зробити комір, і мій портрет на згадку про її маленьку сестричку.

Джо я заповідаю ту шпильку, яку полагодили сургучем, а також бронзову чорнильницю, вона все одно загубила від неї кришку. І гіпсового кролика нехай візьме, тому що мені дуже шкода її зошита, якого я спалила.

Бет, якщо вона проживе довше за мене, віддаю маленький столик, віяло, полотняні комірці й нові туфлі, якщо в неї після хвороби так схуднуть ноги, що вона зможе в них влізти. Прошу також передати їй свої співчуття за мої глузування над її хворою лялькою Джоанною.

Моєму другові й сусіду Теодору Лоуренсу заповідаю папку з пап'є-маше і глиняного коня, хоч він і говорить, що в цього коня немає шиї. У відповідь на виявлену до мене доброту дозволяю йому також вибрати будь-яку з моїх

картин, яка йому найбільше сподобається. Нехай навіть забирає кращий мій шедевр “Собор Паризької Богоматері”.

Нашому благодійнику панові Лоуренсу заповідаю фіолетову скриньку із дзеркальною кришкою, він може класти туди свої олівці й згадувати про померлу дівчинку, вдячну за доброту до своєї сім'ї, особливо до Бет.

Кращій своїй подрузі Кеті Браун віддаю блакитний фартух і каблучку з золотого бісеру.

Ханні заповідаю коробку для капелюхів, вона давно у мене просить, і все штопання, яке я сама не встигну доробити, в надії, що вона подивиться на нього і згадає мене.

Тепер, розпорядившись найціннішими речами, які є моїм майном, сподіваюся, всі залишаться задоволені й не будуть винити мене ні в чому, коли я помру. Прощаю всіх. Сподіваюся, побачимося після Ієрихонської труби. Амінь.

До заповіту цього і останньої волі прикладаю свій підпис, а також печатку.

Листопад, тридцятий день, 1861 року від Різдва Христового.

Емі Кьортіс Марч.

Свідки:

Естер Вальнор,

Теодор Лоуренс».

Ім'я та прізвище Лорі Емі написала олівцем. Вона зажадала, щоб Лорі обвів свій підпис чорнилом і поставив печатку.

– Добре, Емі, – погодився він, – але тільки поясніть, хто вас наштовхнув написати це? Вам хтось сказав, що Бет роздає свої речі?

– Ні, – відповіла Емі й, поклавши перед Лорі сургуч, червону стрічку, свічку і чорнильницю, розповіла, чому зважилася скласти заповіт. – А що ви там говорили про Бет? – раптом запитала вона з тривогою.

– Раз вже я заговорив про це... – зітхнув Лорі. – Знаєте, днями їй було так погано, що вона вирішила подарувати рояль Мег, вам – свою пташку, а Джо – улюблену ляльку Джоанну. Вона дуже журилася, що більше в неї нічого немає. Тому вона заповіла нам усім по локону, а дідусеві – свою любов. Але вона й не подумала складати заповіт.

Розповідаючи про це, Лорі працював не покладаючи рук. Він поставив підпис і, розігрівши на свічці сургуч, почав запечатувати заповіт. І тут відчув, що на його схилену голову впала сльоза. Він подивився вгору й зустрівся поглядом з Емі. В очах у неї стояли сльози.

– Здається, деякі ще пишуть у заповіті постскриптом? – тихо мовила вона.

– Так, це називається доповненням.

– Доповніть тоді туди, що я хочу зістригти всі свої локони й роздати друзям.

Лорі знову розкрив заповіт і, усміхаючись, виконав побажання Емі. «І звідки в ній з'явилося стільки самопожертви?» – з подивом думав він.

Потім Лорі почав щосили розважати дівчинку різними історіями, а Емі поділилася з ним подіями останніх днів. Не забула розповісти й про те, як проводить час у маленькій кімнаті біля спальні. Лорі вже збирався додому, коли вона з тривогою запитала:

– Бет, що, справді серйозно хвора?

– Боюся, що так, Емі. Але ми повинні сподіватися на краще. І вам зовсім не треба плакати, мила.

Із цими словами він ласкаво обійняв її за плечі. Коли Лорі пішов, Емі тихенько пробралася у свою капличку. На цей раз вона молилася довше звичайного, а потім довго сиділа у вечірніх сутінках. Всі її думки були тільки про Бет. Емі дуже боялася втратити сестру. І ще

вона зі страхом подумала, що, якщо це трапиться, їй вже ніколи нічого не потішить. Нехай навіть тітонька Марч подарує їй не одне, а мільйон каблучок з бірюзою. Ніщо не зможе замінити їй її маленьку сестру.

Розділ двадцятий

Довіра

Майже весь перший день пані Марч провела біля ліжка Бет. Коли вона піднялася до спальні, у нещасної дівчинки не вистачило сил навіть на те, щоб як слід здивуватися. Вона відкрила очі, побачила матір, ласкаво усміхнулася і, взявши її за руку, знову заснула. Незважаючи на вмовляння старших дочок, пані Марч не побажала залишити Бет, поки та спала, і Ханні довелося принести смачний сніданок, який вона приготувала спеціально для дорогої господині, прямо у спальню. Тут же пані Марч розповіла про батька, якому ставало краще, про самовідданість пана Брука, який взяв на себе до її повернення всі турботи про пана Марча, про заметіль, яка затримала її поїзд на кілька годин, і, нарешті, про те, як схвилював її вигляд Лорі на пероні вокзалу.

А Лорі в цей час сидів у тітоньки Марч і з таким почуттям розповідав їй і Емі про події минулої ночі, що навіть тітонька, проти звичаю, жодного разу не вставила свого єхидного «я завжди говорила, що це добром не кінчиться». Емі проявила просто надзвичайну витримку. Їй дуже хотілося негайно побачити матір, притиснутися до неї й розповісти про всі страждання, які випали на її долю, але варто було Лорі сказати, що Емі ще доведеться пожити в тітоньки, як вона негайно погодилася з його доводами. Лише сльози, що навернулися на очі Емі, свідчили, яких страждань їй вартує ця відстрочка. Навіть тітонька не витримала.

– Наша маленька Емі – справжня жінка, – повернувшись до Лорі, оголосила вона.

Папуга, здавалося, теж залишився задоволений Емі. Він підлетів до неї, легенько потріпав гудзики на сукні й проголосив:

– Хороша дівчинка. Пішли погуляємо, милий!

Усе це було сказано найлюб'язнішим тоном, якого тільки можна було очікувати від Поллі. Стояв ясний морозний день. Емі дуже хотілося вийти на вулицю. Тільки вона зібралася сказати про це Лорі, як раптом помітила, що він з останніх сил бореться зі сном і ледь не засинає на стільці. І тут Емі знову повелася, як справжня маленька жінка – не показала, як сильно їй кортить гуляти, а натомість раптом оголосила, що неодмінно має надіслати листа Мармі. Для цього вона йде до своєї кімнати, а Лорі може поки відпочити на дивані.

Дівчинка піднялася до себе і стала писати лист. Це зайняло чимало часу. Повернувшись до вітальні, Емі побачила, що Лорі мирно спить. Але найбільше її здивувала тітонька, яка сиділа в кріслі з таким виглядом, ніби вважала охорону сну Лорі головною справою життя. Тільки тут Емі помітила, що штори на вікнах запнуті. Мабуть, тітонька подбала, щоб яскраве світло не розбудило хлопця. Так вони просиділи досить довго. Потім двері вітальні відчинилися, і в кімнату увійшла пані Марч. Емі радісно скрикнула, а Лорі прокинувся.

Якою щасливою була Емі! Вона влаштувалася у матері на колінах і говорила, говорила і не могла зупинитися, поки не повідала про всі свої переживання. Під кінець з деяким побоюванням розповіла про капицю, яку обладнала для неї добра Естер. Але побоювання її були зайві.

– Мені дуже тут подобається, мила, – сказала вона, коли Емі провела її в маленьку кімнатку біля спальні.

Пані Марч одразу помітила на столі Євангелія. За час її відсутності книга помітно пошарпалася, і цьому мати дуже зраділа: «Значить, крихітка Емі часто читала її». Подібно до дочки, вона довго не відривала погляду від чудової картини.

– По-моєму, немає нічого мудрішого за цю книгу, – продовжувала вона. – Коли тобі погано, або сумно, або тебе здолали нещастя, найкраще – усамітнитися ось так у такій капличці. У твоєму житті буде ще багато моментів, коли, побувши в капличці, ти знову зможеш знайти спокій і волю. Дівчинко моя! – і пані Марч щосили притиснула дочку до себе. – Я дуже рада, що ти вже вчишся цього.

– І я, мама, – відповіла Емі. – Коли повернуся додому, то влаштую собі куточок в комірчині. Я віднесу туди свої книжки. І ще хочу зробити копію з цієї картини. Я вже пробувала. Немовля в мене вийшло, а ось Мадонна поки не дуже. Коли я писала немовля, Він мені став ще ближче, ніж раніше. Як би тобі пояснити... Ну, я раптом зрозуміла, що Він обов'язково допоможе і мені, й Бет, – коли Емі показала рукою на немовля Ісуса, пані Марч помітила перстень і усміхнулася.

– Ой, – спохопилася Емі, – я зовсім забула тобі сказати. Це тітонька подарувала. Вона раптом веліла мені підійти, а потім поцілувала і наділа на палець каблучку. А потім сказала, що пишається мною і хоче, щоб я завжди в неї жила. Бірюзова каблучка спадала з мого пальця, і вона мені вдягла зверху ще ось це. Каже, що так вірніше. Мені б дуже хотілося носити їх. Можна, мама?

– Каблучки дуже красиві. Тільки боюся, ти ще занадто мала для таких прикрас, – відповіла пані Марч, дивлячись на дві витончені золоті каблучки, що сяяли на пальці дочки. Одна з них увінчувалася небесно-блакитною бірюзою, друга, яка тримала на пальці першу, була зроблена у вигляді двох зчеплених долонь.

– Я постараюся не дуже хизуватися, – відповіла Емі. – Звичайно, персні чудові, але мені хочеться носити їх не тільки через це. Вони мені нагадують одну важливу річ. І я хочу, як дівчинка з казки, носити каблучку, щоб не забути про неї.

– Ти боїшся забути тітоньку? – засміялася мати.

– Ні, я боюся забути, що не можна думати тільки про себе, – Емі вимовила це так серйозно, що мати перестала сміятися. – Я раптом зрозуміла, скільки в мене гріхів, і вирішила спробувати, щоб їх стало трохи менше. І ще я зрозуміла, чому всі так люблять Бет – вона про всіх піклується і зовсім не думає про себе. Ось ми й боїмося її втратити. А якби я захворіла, ніхто не став би про мене турбуватися. І правильно, я не заслужила. І все-таки я теж хочу, щоб мене любили і щоб у мене було якомога більше друзів. Я постараюся. Я постараюся бути, як Бет. Аби не забувати, мені потрібно, щоб весь час щось нагадувало про це.

– Розумію, – відповіла пані Марч. – Взагалі-то я більше вірю в куточок, який ти вирішила влаштувати в комірчині. Але якщо персні налаштовують тебе не таким серйозним лад, носи на здоров'я. Ну, мені час повертатися до Бет, – спохопилася вона. – Не сумуй, мила. Тобі залишилося потерпіти зовсім трохи, скоро ти знову будеш удома.

У той же вечір, знайшовши хвилинку, коли Мег писала батькові докладний звіт про благополучне повернення Мармі-мандрівниці, Джо прослизнула до кімнати хворої і, заставши матір біля ліжка, в нерішучості зупинилася перед нею.

– Що з тобою? – запитала пані Марч, з тривогою дивлячись на дочку.

Джо хвилювалася і від нервозності смикала волосся, що вже встигло трохи відрости.

– Мені треба тобі сказати одну річ, мамо.

– Що-небудь про Мег?

– Звідки ти знаєш? Так, про неї. Може, це зовсім неважливо, але я весь час про це думаю і ніяк не можу заспокоїтися.

– Сподіваюся, це не про молодого Моффата? Він не заходив до вас? – тут же занепокоїлася пані Марч.

– Ні, не про нього. Спробував би він! Я б на поріг його не пустила, – рішуче заявила Джо.
– Ну а що ж тебе так хвилює? – вже набагато спокійніше запитала мати. – Тільки говори тихіше, – попередила вона, – Бет щойно заснула.

Джо опустила на килим біля ніг матері.

– Пам'ятаєш, минулого літа Мег забула в Лоуренсів рукавички, а потім Лорі приніс лише одну? Скоро ми про це зовсім забули. Але через деякий час Лорі мені розповів, що другу рукавичку дбайливо зберігає пан Брук. Постійно носить її в кишені жилетки. Яюсь вона в нього випала. Лорі помітив і став над ним жартувати. Тоді пан Брук зізнався, що йому дуже подобається Мег, але він не наважується сказати їй про це. Коли Лорі запитав чому ж, то пан Брук відповів, що для такої прекрасної дівчини він займає надто незначне місце в суспільстві й не надто забезпечений. По-моєму, Мармі, це просто жах якийсь.

– А як тобі здалося, Мег він подобається? – запитала пані Марч, і в голосі її прозвучало занепокоєння.

– Буду я ще ламати голову над такою нісенітницею! – презирливо вигукнула Джо, але, однак, не змогла приховати, що це запитання досить жваво її цікавить. – Я не знаю. У романах дівчата в таких випадках здригаються, втрачають свідомість, худнуть і взагалі поведуться, як дурепи. Мег нічого такого не робить. Вона їсть, п'є і спить, як всі нормальні люди. Коли я заговорюю про пана Брука, вона слухає спокійно. Щоправда, коли Лорі кілька разів жартував над «закоханими», Мег чомусь трохи червоніла. І навіщо він її дратує? Скільки разів я йому казала, щоб він припинив, але він не слухається.

– Значить, по-твоєму, Мег не має до Джона ніяких почуттів?

– До кого? – здивувалася Джо.

– До Джона. Я тепер кличу пана Брука просто по імені. Одного разу в госпіталі я звернулася до нього так, і він сказав, що йому це дуже подобається. Із тих пір ми полишили всілякі формальності.

– Оце так! І ти теж на його боці! – сказала Джо і зміряла мати повним обурення поглядом. – Ну, звичайно, звичайно. Він такий добрий і такий уважний до батька! Тепер ти не зможеш прогнати його, і варто Мег захотіти, вона спокійно вийде за нього заміж. Ну й негідник! Підлизався до тебе і до тата, а тепер робить все, що хоче, – і Джо спересердя так смикнула себе за волосся, що ледь не видерла пасмо.

– Ну, ну, перестань злитися, – ласкаво заспокоїла її пані Марч. – Краще послухай, як все було насправді. Пан Лоуренс попросив Джона супроводжувати мене. Але коли ми приїхали, він став доглядати за татом краще найвідданішої доглядальниці. Ну як, скажи, будь ласка, ми могли до нього після цього ставитися? З кожним днем ми дедалі більше прив'язувалися до нього. А потім він нам зізнався, що любить Мег, але не відкриється їй, поки не знайде пристойну роботу. Нас він тільки просив, щоб ми дозволили йому сподіватися заслужити її любов. Ну як, сама поміркуй, ми могли не вислухати його, та й відмовити такій чудовій людині, по-моєму, неможливо. І все ж таки я чинила опір таким раннім заручинам.

– То й вірно! Теж мені, вигадали! Так я і знала, що цей Брук затіває якусь капость. Шкода, що я не чоловік. Я б сама одружилася на Мег. Тоді вона, в усякому разі, не пішла б із нашої родини.

Подібне рішення проблеми так розсмішило пані Марч, що вона не змогла стримати усмішки. Але продовжила розмову серйозним тоном.

– А тепер ось що, Джо. Я довірила тобі секрет й ти не маєш навіть натякати на це Мег. Прийде час, і пан Брук все сам їй розповість. Розумієш, мені треба побачити їх разом, але так, щоб Мег не знала, що від неї чекають рішення. Якщо вона дізнається заздалегідь, мені важко буде зрозуміти, як вона ставиться до Джона.

– Вона все одно вгадає по його красивих очах, вона мені вже набридла розмовами про них. Загалом відчуваю, все обернеться погано. Варто комусь подивитися на Мег із ніжністю,

як вона тут же тане. Адже вона просто марить піднесеними почуттями. Вона навіть його листи читала уважніше, ніж твої. Коли я стала її соромити, вона ущипнула мене й перевела розмову. Вона любить карі очі. Розумієш, Мармі, їй навіть його ім'я здається красивим.

Уважно подивившись на дочку, пані Марч важко зітхнула.

– Значить, тобі це теж не подобається, так, Мармі? – із надією запитала Джо. – Гадаю, ми ось як з тобою зробимо, – зі змовницьким виглядом продовжувала вона. – Давай скажемо йому, що Мег не любить його. Тоді він дасть їй спокій, а Мег скоро забуде його, і ми заживемо, як раніше.

– Ти мене не так зрозуміла, Джо. Немає нічого поганого в тому, що всі ви з часом підете з рідного дому і створите родину. Це природно. А зітхнула я тому, що, звичайно, мені шкода розлучатися з вами. Я мати і, зрозуміло, хотіла б утримати вас біля себе довше. Шкода, що все сталося так швидко, адже Мег всього сімнадцять. Але Джон сам поставив умову, і для її виконання буде потрібно не менше трьох років. Тому ми з татом вирішили, що Мег не має виходити заміж, поки їй не виповниться двадцять. Якщо вони з Джоном справді люблять одне одного, вони дочекаються цього терміну, а заодно й перевірять, наскільки міцна їхня любов. У Мег дуже розвинене почуття відповідальності, і я впевнена, що вона не зможе погано обійтися з Джоном. Моя красуня Мег! Сподіваюся, вона буде щаслива, – тремтячим голосом закінчила пані Марч.

– А ти не думаєш, що краще б Мег одружитися з кимось багатшим? – запитала Джо.

– Твоя правда, Джо, без грошей не проживеш. Я мрію, щоб жодна з вас не відчувала нужди. Але я мрію й про інше. Достаток грошей таїть у собі безліч спокус, і я хочу вірити, що ті з моїх дочок, кому випаде бути багатими, з честю витримають це випробування. Я дуже хочу, щоб Джон домігся успіху, без цього неможливо забезпечити достаток сім'ї, або він буде змушений постійно влазити в борги. Але, скажу тобі чесно, Джо, більшого мені й не треба. Не треба ні великого капіталу, ні гучного прізвища, ні становища в суспільстві. Все це є цінним тільки, якщо є любов. Звичайно, якщо це станеться, я порадію за вас. Але, повір мені, щасливим можна бути і без цього. Ось чому мене зовсім не хвилює, що Мег, вийшовши за Джона, зіткнеться з життям, коли заробіток дається щоденною копійкою працею. Може, вона пізнає й деякі труднощі. Зате в неї буде інше багатство: вона стане дружиною порядної й відданої людини, а дорожче за це на світі нічого немає.

– Я розумію, Мармі. Ти абсолютно права, але я ж сподівалася, що Мег і Лорі згодом полюблять один одного й одружаться. Уявляєш, як було б чудово! Ось із Лорі Мег все життя провела б у розкоші.

– Але, Джо, Лорі молодше Мег і...

– Ну то що? – перебила Джо. – Він виглядає набагато старшим за свої роки. Він високого зросту і, коли хоче, поводить себе зовсім, як дорослий. Я вже не кажу про те, який він щедрий, добрий і як усіх нас любить. Але... – Джо гірко похитала головою. – Цей Брук порушив всі мої плани.

– Боюся, Джо, що Джон тут ні до чого. Просто Лорі, хоч він справді вміє поводитися зовсім як дорослий, все-таки занадто молодий для Мег. Та він ще й не зовсім подорослішав. Я дуже люблю його, але поки він і сам не вирішив, чого хоче від життя. Хіба можна тиснути на нього? Радше це було б нещастям і для Мег, і для Лорі. Ніколи не будуй подібних планів, Джо. Дозволь людям самим вирішувати свою долю.

– Добре, Мармі, я більше не буду. Але, знаєш, дуже прикро, коли все йде не так, як хотілося б. І навіть тільки ми всі дорослішаємо? Якби мені сказали, що треба весь час ходити з праскою на голові й тоді залишишся маленькою, я б погодилася.

– Які ще праски на голові? – пролунав раптом голос Мег.

– Та не звертай уваги, – відповіла Джо, – просто я вирішила трохи пофантазувати. Гарзд, я лягаю спати, – мовила вона і швидко вийшла з кімнати.

Тим часом Мег підійшла до матері і простягнула їй листа, якого щойно написала батькові.

– Прекрасно, – швидко прочитавши його, сказала пані Марч, – ти написала все, що було потрібно. І стиль дуже хороший. Тільки припиши ще, будь ласка, що я шлю Джону привіт, – додала вона і знову віддала листа Мег.

– Ти тепер кличеш його Джоном? – запитала Мег, подивившись на матір повним невинності поглядом та усміхнувшись.

– Так, за цей час він став нам з татом майже сином. Ми дуже полюбили його, – пильно дивлячись на дочку, відповіла пані Марч.

– Я дуже рада. У пана Брука немає рідних. На добраніч, мила Мармі. Як добре, коли ти поруч, – спокійно і щиро промовила Мег.

Мати ніжно поцілувала її й відправила спати.

– Отже, вона ще не любить Джона, – залишившись наодинці, тихо промовила пані Марч. Вона ще довго роздумувала про Мег і про Джона, і жаль у її душі мішався із радістю. – Але це недовго триватиме. Скоро вона полюбить його.

Розділ двадцять перший Розіграш Лорі

Прокинувшись вранці, Джо одразу згадала про секрет, який довірила їй мати. Причетність до таємниці настільки піднесла дівчину у власних очах, що на її обличчі вмить застиг неприродний, напружений вираз. Ось чому, варто було їй вийти до сніданку, як Мег здогадалася, що сестра щось приховує від неї. Проте вона не подала виду, знаючи, що чим менше чіпляєшся до Джо з розпитуваннями, тим швидше вона проговориться.

Однак на цей раз випробувана тактика не спрацювала. Ні за сніданком, ні пізніше Джо не стала ділитися з Мег секретами. Замість цього вона завела зовсім нікчемну розмову. Але найбільше обурило Мег тон сестри. Ніколи ще Джо не зверталася до неї так зарозуміло. Тож Мег вирішила, що терпіти це принизливо для неї. Вона гордо підняла голову й почала, як ні в чому не бувало, розмовляти з пані Марч. Скільки Джо не намагалася привернути увагу сестри, Мег вдавала, що не помічає її.

Після кількох безуспішних спроб Джо оголосила, що піде посидіти з Бет, але зустріла рішучу відсіч з боку пані Марч, яка сказала, що Джо і так зовсім змучилася і що сьогодні з Бет посидить вона сама, а Джо слід розвіятися і набратися сил. Словом, Джо надали повну свободу, що трохи її спантеличило. Мег явно не хотіла з нею розмовляти, Емі, як і раніше, гостювала у тітоньки. Йти до Лорі? Але якраз цього, незважаючи на всю прихильність до друга, Джо не хотіла сьогодні найбільше, оскільки добре знала проникливість Лорі й не сумнівалася, що він здогадається про її секрет. А щойно здогадається, то негайно випитає таємницю.

Побоювання Джо справдилися. Лорі одразу відчув щось неладне. Очі його азартно заблищали, і він кинувся в атаку. О, це була тривала облога, і бідній Джо довелося нелегко. Лорі вдавався до найрізноманітніших хитрощів – то висміював її скритність, то обіцяв в обмін на відвертість найспокусивіші подарунки, то погрожував, то приймався нарікати, що є, виявляється, такі люди, що не тільки не цінують старих друзів, але й не довіряють їм. Вичерпавши всі аргументи, він напустив на себе байдужість, чекаючи, як і Мег, свого часу. Але Джо мовчала, і він почав вдаватися до нових атак.

Нарешті, після численних невдач, все-таки з'ясував, що таємниця стосується Мег і пана Брука. І не на жарт образився. Адже він вважав пана Брука своїм другом, а виявилось, що той приховав від нього таємницю, немов від малої дитини, якій не можна довіряти нічого серйозного! Вражений до глибини душі віроломством вчителя, Лорі вирішив, що залишити таке безкарним неможливо, і став виношувати план помсти.

Мег недовго міркувала з приводу дивної поведінки Джо. Наближався день, коли батько мав повернутися додому, і всі сили Мег йшли на те, щоб приготувати будинок до приїзду тата. Але тут на неї найшло щось дивне, і цілих два дні вона була просто сама не своя. Варто було комусь заговорити з нею, як вона злякано здригалася й червоніла. Помітивши на собі чийсь погляд, Мег зніяковіло опускала голову над шиттям. Мати і Джо не на жарт стривожилися, але на розпитування матері Мег відповідала, що почувається чудово, а Джо просила не приставати до неї.

– Тепер вона поводить себе точно так, як дівчата, про яких я читала в романах. Дратується, майже не їсть, не спить вночі, я сама бачила, і весь час забивається в який-небудь куточок, щоб

там посумувати. Одного разу я навіть чула, як вона тихенько наспівувала. Я підійшла ближче, а вона раптом каже: «О, Джон!». А коли помітила мене, почервоніла. Треба щось робити, Мармі, – рішуче похитала головою Джо.

– А що ми можемо зробити? – м'яко відповіла мати. – З приїздом тата Мег, напевно, трохи розвіється. А поки постарайся бути з нею ніжною.

На тому їхня відверта розмова й скінчилася. Наступного ранку Джо дістала з «поштової скриньки» листа, адресованого Мег.

– Тобі записка, Мег, – тут же сповістила вона сестру. – Не розумію тільки, навіщо він її запечатав? Коли Лорі мені пише, він ніколи не заклеює конвертів, – здивовано додала вона.

Віддавши Мег записку, вона сіла поруч із матір'ю і почала шити. І тут Мег скрикнула. Пані Марч і Джо глянули на неї. На обличчі Мег застиг жах.

– Що трапилося, мила? – запитала пані Марч, підбігаючи до дочки, в той час як Джо намагалася взяти записку, яку Мег міцно затиснула в руці.

– Значить, це неправда! Він нічого не посилав... О, Джо, як ти могла! – і, закривши обличчя долонями, Мег розридалася.

– Що могла? Я нічого не розумію! – вигукнула Джо.

Мег подивилася на Джо. Її м'який, сповнений доброти погляд враз кудись зник. Тепер очі її горіли гнівом. Мег вийняла з кишені записку і різко кинула Джо.

– Значить, це ти написала! – сказала вона, і в голосі її звучала гіркота. – Ти написала, а цей негідний хлопчисько тобі допомагав! Як же ви могли! Адже ви образили нас обох!

Але Джо ледь чула те, що говорила сестра. Вона була повністю поглинута текстом записки, яку читала разом з матір'ю.

«Дорога Маргарет!

Не будучи в силах більше приховувати свою пристрасть, я молю вас вирішити мою долю до того, як я повернуся з Вашингтона. Я ще не наважився поговорити з вашими батьками, проте сподіваюся, що дізнавшись про наші взаємні почуття, вони не заперечуватимуть. Пан Лоуренс посприяє, щоб я знайшов пристойне місце, і тоді, дорога моя, ми з вами заживемо щасливіше всіх на світі. Прошу вас, не кажіть поки, будь ласка, нічого вашим рідним, а просто надішліть мені звісточку через Лорі. Отже, чекаю вашого рішення. Моє щастя у ваших руках.

Відданий Вам навіки

Джон Брук».

– Ну і негідник! – гнівно вигукнула Джо. – Це він помстився мені за те, що я так і не видала йому секрет! Ну гаразд, Тедді Лоуренс! Доведеться вам усмирити свою пиху і вибачитися! Вже я-то змушу вас це зробити! – і, підкоряючись праведному гніву, який зараз просто спопеляв її, Джо підхопилася з-за столу, щоб негайно здійснити правосуддя.

– Стривай, Джо, – зупинила її мати.

Джо застигла на місці. Вона й не припускала, що Мармі може говорити таким жорстким і суворим тоном.

– Ось що, любя моя, – настільки ж різко продовжувала мати. – Перш ніж ти підеш, тобі слід сказати, ти не допомагала йому? Зазвичай ви придумуєте все разом. Гадаю, і тут без тебе не обійшлося.

– Чесне слово, мама! Я тут ні до чого. Клянуся життям, я цієї записки в очі не бачила. Я навіть не підозрювала ні про що, – обличчя Джо палало таким обуренням, що засумніватися в її щирості було просто неможливо.

– Якби я брала участь, – продовжувала Джо, – я б написала так, що ніхто б не здогадався. А тобі, Мег, слід було б знати, що пан Брук нізащо не написав би таку дурницю.

Із цими словами Джо недбало відштовхнула від себе записку.

– Але почерк дуже схожий, – розгублено промовила Мег і поклала поруч записку, яку стискала в руці.

– Невже ти відповіла, Мег? – різко запитала пані Марч.

– Так, відповіла! – зізналася донька і закрила руками обличчя, що палало від сорому.

– Оце так! Пустіть мене! Я все-таки поговорю з цим пройдисвітом. Він у мене зараз дізнається, – Джо знову кинулася до дверей.

– Стривай-но! – знову зупинила її пані Марч. – Спершу я маю остаточно в усьому розібратися. Поки я бачу, що справа серйозніша, ніж мені спершу здавалося. Нумо розкажи мені

докладно, Маргарет, – і, кинувши на старшу дочку владний погляд, пані Марч жестом зупинила Джо, що збиралася виходити з вітальні.

– Першого листа мені передав Лорі, – насилу почала Мег. – Він сказав, що не знає, що в ньому таке. Коли я прочитала, то дуже засмутилася. Спочатку я хотіла показати його тобі, мама, але потім згадала, як добре ви з татом ставитеся до pana Брука, й вирішила, що ви не ображатиметесь на мене за те, що я на якийсь час збережу таємницю. Знала б я, що цей мерзенний хлопчисько мене дурить! Але ж я думала, що мені пан Брук написав! Я відчувала себе, ніби дівчата в романах, тож написала йому. О! – вигукнула вона у розпачі. – Тепер я ніколи не наважуся заговорити з ним.

– Що ж ти написала йому? – запитала пані Марч.

– Я написала, що ще занадто молода й не можу нічого вирішити потай від вас з татом. Я просила pana Брука поговорити з вами. Потім подякувала йому за листа й сказала, що поки ми будемо просто друзями. От і все.

Обличчя пані Марч осяяла усмішка, було видно, що відповідь Мег принесла їй величезне полегшення. Джо заплескала в долоні.

– Бог тебе точно благословив. Мама була права! – вигукнула вона. – А що було далі?

– Він відповів, що жодного визнання в почуттях мені не робив і йому дуже шкода, що Джо заради веселого жарту не пошкодувала ні мене, ні його. Він написав мені дуже доброго листа, але мені-то від цього не легше!

Мег у розпачі притулилася до матері, а Джо, щедро посилаючи прокльони на голову Лорі, забігала по вітальні. Раптом вона завмерла на місці та, з задумливим виглядом попрямувавши до столу, уважно подивилася спочатку на одну, потім на другу записку.

– Заспокойся, – нарешті впевнено сказала вона. – Пан Брук не бачив жодної з цих записок. І ту, й ту написав Лорі. Твою відповідь він залишив у себе. Це він вирішив так мені відплатити за те, що я не видала секрет.

– Знаєш, Джо, раджу тобі краще не мати секретів, – повчально сказала Мег. – А то потрапиш, чого доброго, в таке ж становище, як я. По-моєму, краще вже відразу розповісти Мармі.

– Ох, Мег! Якраз Мармі й довірила мені цей секрет! – вигукнула Джо.

– Ну-ну, Джо, – поспішила втрутитися пані Марч. – Ми з Мег трохи заспокоїмося, а ти збігай-но за Лорі. Вже з'ясовувати, так з'ясовувати. Я хочу розібратися в цій історії й покласти край його витівкам.

Джо побігла за Лорі, а пані Марч у найделікатнішій формі розповіла Мег про справжнє ставлення до неї pana Брука.

– Ну а тепер скажи, як ти сама до нього ставишся? – запитала мати. – Чи відчуваєш ти в собі сили чекати, поки він зможе створити міцне сімейне вогнище, чи вирішиш не пов'язувати себе зобов'язаннями?

– Я так перехвилювалася через всю цю історію, – зніяковіла Мег. – Напевно, мені тепер все життя буде огидно навіть думати про заміжжя. Якщо Джон правда нічого не знає про ці дурні записки, то не кажи йому нічого. І Джо з Лорі теж скажи, щоб тримали язика за зубами. Ось ще, знайшли, кого дурити! Я не потерплю жодних безглузвих переслідувань! – і Мег сердито тупнула ногою.

Як все це було не схоже на спокійну, незворушну Мег. Чи то її вивів з рівноваги жорсткий жарт Лорі, чи то... Пані Марч почала заспокоювати доньку, запевняючи її, що пан Брук ніколи не дізнається про цю історію. Потім у передпокої почулися кроки. Мег втекла, а пані Марч удостоїла винуватця драми аудієнції. Джо ввела його до вітальні, й потім пішла. Дівчинка вийшла, але почала снувати коридором, немов вартовий, що стежить, щоб злочинець не втік від правосуддя. Через двері лунали голоси, проте слів Джо розібрати не могла, і їй залишалося тільки здогадуватися про події, які розгортаються у вітальні.

Боячись, як би Лорі не відмовився йти, Джо не пояснила, навіщо він знадобився пані Марч, але варто було йому увійти до вітальні й зустрітися очима з поважною матір'ю сімейства, як він одразу здогадався, в чому справа. Він застиг з таким винуватим виглядом, що пані Марч визнала зайвим дорікати йому. Їй стало ясно: він і сам глибоко розкаюється у скоєному. Жодна сестра не знала про зміст їхньої короткої бесіди. Коли ж Мег і Джо нарешті покликали, вони побачили Лорі, який стояв біля крісла Мармі таким нещасним, що Джо, котра ще секунду тому що кипіла від обурення, одразу забула про свій гнів. Мег прихильно вислухала його покаяння промову і, коли він запевнив, що пан Брук нічого не дізнається про всю цю історію, теж заспокоїлася.

– Нехай мене кинуть під копита диким коням, я все одно не видам йому цієї таємниці, – додав він. – Вибачте мені, Мег. Я постараюся надалі залагодити свою провину. Сподіваюся, мені випаде нагода довести вам на ділі, як я каюсь.

– Я прощаю вас, Лорі. Але ви вчинили зовсім не як джентльмен. От уже не очікувала від вас, – суворо відповіла Мег.

Вона вже майже не сердилась на Лорі, й суворий тон служив їй не стільки для того, щоб відчитати насмішника, скільки для того, щоб приховати власне збентеження.

– Я вчинив жакливо, Мег. Навіть якщо ви цілий місяць зі мною не розмовлятимете, я не вважаю, що покараний занадто суворо. Але ви ж не вчините так, правда, Мег?

Лорі молитовно склав руки, явивши собою таке дивовижне поєднання комізму й щирого покаяння, що ні пані Марч, ні сестри не могли на нього більше сердитися. Особливо, після заяви, що він готовий понести будь-яку кару і скільки завгодно часу спокутувати свій гріх, навіть якщо йому доведеться перетворитися на хробака.

Лише Джо робила вигляд, що злиться. Вона посилала Лорі суворі погляди, а коли він, нарешті, почав прощатися, то й зовсім відвернулася. Однак варто було Лорі піти, як Джо охопило каяття. А потім мати й Мег піднялися нагору. Залишившись у вітальні одна, Джо відчувала себе зовсім незатишно. Їй раптом захотілося поговорити з Лорі. Якийсь час вона боролася з собою, потім схопилася з місця і, взявши з собою книжки, які брала читати у Лоуренсів (прекрасний привід!), вирушила до великого будинку. Відкривши вхідні двері, вона побачила покоївку, яка спускалася сходами.

– Пан Лоуренс вдома? – поцікавилась Джо.

– Так, панно. Але боюся, він вас зараз не прийме.

– Чому? Він що, захворів?

– Ні, міс. Але він посварився з паном Лорі. Пан Лорі влаштував скандал, і старий джентльмен так розсердився, що я навіть боюся до нього підходити.

– А Лорі де?

– Замкнувся у себе в кімнаті. Я вже кілька разів стукала до нього, але він не відповідає. Просто не знаю, що робити. Обід давно готовий, а їсти нікому.

– Ну, я не боюся ні того, ні другого. Піду дізнаюся, що сталося.

Джо піднялася нагору й голосно постукала у двері кімнати Лорі.

– Якщо зараз же не припините, я вам покажу! – закричав він у відповідь.

Але Джо біла у двері доти, доки Лорі не відчинив їх. Скориставшись його помилкою, вона ривком влетіла до кімнати. Ледве глянувши на друга, вона переконалася, що його знову полонив поганий настрій. Але це її не засмутило. Джо прекрасно знала, як привести його до тями. З нарочито театральним виглядом Джо гепнулася перед ним на коліна й вигукнула:

– О, пане Лорі! Я прийшла вимолити ваше великодушне прощення або померти. Знайте, мені не слід було на вас злитися.

– Гаразд, не будьте гускою і піднімайтеся з колін, – милостиво відповів пан Лорі.

– Ви дуже великодушні, о, мій пане, – продовжувала гру Джо. – А тепер дозвольте поцікавитися, що з вами оце сталося? Вигляд у вас, мушу завважити, не дуже радісний.

– Мене трясли за плечі, – відповів він, і голос його здригнувся від образи.

– Хто?

– Дідусь. Подивився б я на когось іншого, хто наважився б мене трясти! – ображений юнак стиснув долоню в кулак.

– Та ну, дрібниці які, – відповіла Джо. – Я теж часто трушу тебе за плечі, але ти ж не ображаєшся на мене за це.

– Порівняла! Одна справа, коли це жартома... А потім, ти дівчина. Але я не допущу, щоб якийсь чоловік тряс мене за плечі!

– Якщо ти завжди ходитимеш з таким грізним виразом обличчя, то, гадаю, навряд чи кому-небудь захочеться це робити, – зауважила Джо. – Але все-таки, чому він з тобою так обійшовся?

– Тому що я не зізнався, навіщо ваша мама кликала мене. Я ж обіцяв мовчати і ні за що не порушу свого слова.

– А дідусь?

– Ай, йому весь час потрібно знати правду. Якби я міг не видавати Мег, я, звичайно б, розповів йому про розіграш. Але це неможливо. Ось я й мовчав, а мій дідусь вимагав роз'яснень. Я терпів, поки міг, а коли відчув, що не в силах стримуватися, втік до себе.

– Оце так, мабуть, це було не дуже-то справедливо з боку пана Лоуренса, – сказала Джо, – але я впевнена, він і сам шкодує про те, що трапилося. Ходім до нього, я допоможу вам помиритися.

– Ні, – рішуче заперечив Лорі. – Краще вже я відразу повішуся на яблуні. Мені остогидло вислуховувати лайку з усіх боків. Я погано повівся з Мег і вибачився. Так має чинити кожен чоловік. Але я не збираюся вибачатися, коли не винен.

– Але він не знав, що ти не винен.

– Він зобов'язаний мені вірити, а мені не довіряють, ніби я малеча якась. Ні, Джо, доведеться довести, що я можу сам про себе подбати. А то він, видно, думає, що так і буде все життя мене опікати.

– Ну й гарячі ж ви обидва! – вигукнула Джо. – І як, дозволь запитати, ти збираєшся вчинити в цій ситуації?

– Гадаю, йому слід вибачитися переді мною, – поважно відповів Лорі, – адже він образив мене недовірою. Я йому відразу сказав, що не можу нічого пояснити, тому що це секрет.

– Але ти ж розумієш, що твій дідусь ніколи не вибачатиметься.

– Значить, я не піду вниз.

– Знаєш, Тедді, я тут подумала... А може, вчинимо ось як. Поступися йому, а я все сама поясню панові Лоуренсу. Не сидіти ж тобі все життя у своїй кімнаті?

– А я й не збираюся тут довго сидіти. Ще трохи почекаю, а потім втечу з дому. Кудись поїду. Коли я зникну, він одразу зрозуміє, що винен.

– Він щось, може, і зрозуміє, але ти не маєш права так хвилювати його.

– Та перестань вже повчати мене! Я хочу з'їздити до Вашингтона, до Брука. Хоч трохи розвіюсь та відпочину від всіх цих колотнеч.

– Як би мені хотілося теж поїхати! – мрійливо вигукнула Джо, зовсім забувши, що говорила секунду назад з приводу задуму Лорі.

– То поїхали разом! А що? – надихнувся Лорі. – Уявляєш, як твій тато зрадіє? А я трохи розворушу старого Брука. Це буде прекрасно. Збирайся, Джо. Залишимо їм записку, щоб не хвилювалися, і в дорогу. Грошей у мене вистачить, тобі, до того ж, теж корисно розвіятися, і, головне, ти ж не робиш нічого поганого. Ти їдеш провідати батька.

Чим більше говорив Лорі, тим сильніше Джо захоплювала ця ідея. За час хвороби сестри її вкрай змучила робота по дому. Крім того, вона майже весь час проводила в чотирьох стінах, і тепер її буйна душа жадала змін і нових вражень. Можливість побачити тата ще до того, як

він повернеться додому, представлялася їй зовсім чудовою! Очі її спалахнули, і вона мрійливо подивилася у вікно. Але погляд Джо тут же впав на старий будинок, що темнів за огорожею, і замість згоди, що майже вирвалася з її вуст, вона сумно сказала:

– Якби я була хлопчиком, я б обов'язково з тобою втекла. Уявляю, як ми чудово б провели час! Але, на жаль, я народилася дівчинкою і маю дотримуватися пристойності. Не вмовляй мене, Тедді. Я залишуся вдома. Та й взагалі, це божевільна витівка.

– Ха! Я не сумнівався, що ти так скажеш! – крикнув Лорі, якого боязкість Джо дратувала не на жарт.

– Ну що ти вже! Навіщо труїти мені душу? Сам же бачиш, як мені хотілося б поїхати. Але, на жаль, такі прогулянки не для дівчинки з пристойної сім'ї. Крім того, я прийшла сюди відновити мир і справедливість, а ти мене штовхаєш на нові безумства.

– Якби мені так відповіла Мег, я нітрохи б не здивувався, але від тебе, Джо, я очікував більшої сміливості, – глузливо відповів Лорі, якого відмова Джо не на жарт засмутила.

– Дай мені спокій, нестерпне хлопчисько, – без тіні образи відповіла Джо. – Присядь на хвилинку й вислухай мене уважно. Сподіваюся, це допоможе тобі усвідомити свої гріхи, а заодно й не намагатися долучити до числа грішників мене. От скажи, якщо я переконаю твого дідуся вибачитися, ти не станеш тікати з дому?

– Звичайно. Але тобі це не вдасться, – сказав Лорі. Він і сам був не проти помиритися, але образа здавалася йому занадто серйозною, щоб просто так піти на поступки.

– Зуміла впоратися з молодим, вже якось справлюся і зі старим, – пробурмотіла Джо й, залишивши Лорі вивчати схему залізничних ліній Сполучених Штатів, вийшла з кімнати.

Підійшовши до дверей кімнати пана Лоуренса, вона постукала.

– Заходьте, – негайно пролунало у відповідь, і Джо здалося, що голос старого джентльмена звучить трохи суворіше, ніж звичайно.

– Це я, пане Лоуренсе, – сказала Джо, рішуче переступаючи поріг кімнати, – я хочу повернути книжки.

Старий джентльмен був явно роздратований, але з усіх сил намагався приховати це від Джо.

– Візьміть ще що-небудь, – якомога привітніше запропонував він.

– Із задоволенням, пане Лоуренс. Мені так сподобався цей Сем. Тепер я не заспокоюся, поки не прочитаю другий том.

Джо пам'ятала, як розхвалював їй пан Лоуренс «Семюела Джонсона» Босуелла²⁶, і сподівалася, що її захоплений відгук пом'якшить гнів старого джентльмена. Обличчя пана Лоуренса, й справді, дещо подобришало, він люб'язно підкотив драбину до того стелажу, де стояли твори Босуелла, і Джо швидко подерлася нагору. Вдаючи, що вишукує потрібний том, Джо гарячково обмірковувала, як би їй перевести розмову на потрібну тему. Раптом пан Лоуренс, який досі ходив по кімнаті, різко повернувся до Джо. Вона здригнулася від несподіванки, і том Босуелла з гуркотом впав на підлогу. Враз пан Лоуренс сказав:

– А ну викладайте, що там накоїв цей хлопчисько? І не здумайте його вигороджувати. Я відразу зрозумів, що він накоїв. Бачили б ви його, коли він повернувся. Але я не зміг витягнути з цього негідника ні слова. А коли я сказав, що все одно витрясу з нього правду, він втік і зачинився у себе в кімнаті.

– Він недобре вчинив, але ми пробачили його. А потім... – Джо спіткнулася на слові. – Ми обіцяли один одному, що нікому не станемо розповідати про це.

– Я бачу, він добре влаштувався, зручно, – невдоволено промовив пан Лоуренс. – Ви пожаліли його, а він тепер прикривається обіцянкою зберігати таємницю. Ні, я так вважаю:

²⁶ Джеймс Босуелл (1740–1795) – шотландський мемуарист, який найбільше прославився своєю біографією – «Життям Семюеля Джонсона» (1791).

якщо завинив, постарайся понести покарання. Тож викладайте, Джо. Я не хочу, щоб мене дурили, – голос пана Лоуренса звучав настільки різко, а вигляд у нього був такий суворий, що найбільше Джо хотілося втекти додому. Але вона сиділа на верхній сходинці драбини, а пан Лоуренс стояв біля її підніжжя, і шлях до відступу був відрізаний.

– Але в тому-то й біда, пане, що і я не можу вам нічого сказати. Мама заборонила нам це. Лорі в усьому зізнався, і ми його пробачили. Він і так вже достатньо покараний. А мовчати ми домовилися зовсім не для того, щоб його вигородити. Тут замішані інші особи. Прошу вас, повірте мені на слово. Якщо ви втрутитесь, все тільки ускладниться. Є тут і частка моєї вини. Але що було, те вже пройшло. Краще забудьмо про це й поговоримо про якусь книжку.

– До біса книжки! – заревів пан Лоуренс. – Ану злізайте вниз і дайте мені чесне слово, що мій лобуряка не вчинив нічого ганебного або непростимого. Але якщо це не так, я відшмагаю його власними руками, і навіть ви його не врятуєте.

Загроза була серйозною, але Джо і тут не розгубилася. Вона не сумнівалася, що при всій запальності старий джентльмен ніколи не підніме руки на Лорі. Джо спустилася вниз і покійно повідала про жарт Лорі рівно стільки, скільки це дозволяло не втручатися у справи Мег та пана Брука.

– Гм-м-м, – задумливо промимрив пан Лоуренс, – це інша річ. Виходить, він мовчав не з упертості, а тому що обіцяв не розголошувати чужої таємниці. Ну, тоді я готовий пробачити його.

Дивлячись на старого, Джо із подивом помітила, що його обличчя враз просвітліло. Тепер у пана Лоуренса був такий вигляд, ніби провівши кілька годин поспіль у задушливій кімнаті, він, нарешті, вийшов на вулицю.

– Знаєте, – довірливо додав старий джентльмен, – мені ж із ним нелегко доводиться. Він такий впертий...

– Я теж, – підхопила Джо, – але іноді добре слово на мене діє сильніше, ніж погрози.

– Ви хочете сказати, що я недостатньо добрий до нього? – запитав пан Лоуренс.

– О, ні, що ви, пане! Іноді ви навіть занадто добрі. Але от коли він чимось дратує вас, ви вчиняєте надто суворо. Хіба я не права, пане?

Зважившись на відвертість, Джо випалила свою тираду з найбільш бравим виглядом, на який була здатна, хоча жижки у неї трусилися від страху. Вислухавши її, старий джентльмен спересердя зірвав з себе окуляри і, кинувши їх на стіл, вигукнув:

– Ви абсолютно праві, моя дорога дівчинко! Якщо б ви знали, як я люблю цього хлопця! Так, часом він мене дратує, і тоді я зриваюся. Прямо не знаю, що з собою вдіяти. Боюся, добром наші сварки не закінчаться.

– Ви маєте рацію, пане. Відверто кажучи, він збирається втекти від вас.

Ледве промовивши це, Джо вже пошкодувала про свою відвертість. Варто було панові Лоуренсу почути про втечу, як він безпорадно опустився на стілець і з занепокоєнням подивився на портрет вродливого юнака, що висів над письмовим столом. Це був батько Лорі, в юності він справді втік і одружився проти волі батька. І тут Джо із соромом подумала, що роз'ятрила стару рану пана Лоуренса.

– Але не турбуйтеся, пане, – спохопилася вона. – Лорі дуже прив'язаний до вас. Він може втекти, тільки якщо дуже образиться на вас. Він тільки погрожує, що втече. Чесно кажучи, мені теж хочеться втекти, – зі смішком додала вона. – У всякому разі, з того часу, як я постригла собі волосся. Тож, якщо ми втечемо, то разом. І тоді, пане Лоуренсе, вам доведеться шукати одразу двох хлопчиків. Напевно, ви знайдете нас на кораблі, який відправиться до Індії.

Почувши її сміх, пан Лоуренс трохи заспокоївся.

– І не соромно вам так лякати бідного старого? – ласкаво звернувся він до неї. – Хай благословить Бог дівчаток і хлопчиків! Знаєте, – задумливо додав він, легенько поплескавши Джо по щоці, – іноді мені здається, що всі ви тільки для того й існуєте на світі, щоб псувати нам

нерви. І все-таки без вас життя позбулося б будь-якого сенсу, – сказавши це, пан Лоуренс мить помовчав, – А тепер ось що, – знову звернувся він до Джо. – Ідіть і приведіть цього впертого вниз. Скажіть, що все в порядку. Я чекаю його обідати і прошу не розігравати більше роль трагічного героя, бо в такому разі він виглядатиме дуже смішно, і мені, замість того, щоб їсти, доведеться сміятися.

– Він не піде, пане, – чесно відповіла Джо. – Він дуже образився. Адже Лорі пояснював вам, що змушений мовчати, а ви не повірили. А найбільше його образило, що ви погрожували витрусити з нього правду, – Джо сподівалася зворушити пана Лоуренса, але справа обернулася ще краще. Пан Лоуренс уважно подивився на неї, розреготався, і Джо зрозуміла, що старалася не дарма.

– Дуже жаль... що... – промовив крізь сміх старий джентльмен. – Що, на щастя моє, що він сам мене у відповідь як слід не струснув. Ну, викладайте, як я можу заслужити його прощення?

– Якщо ви питаєте моєї поради, то я б, пане, на вашому місці написала йому коротку записку. Він каже, що все одно не спуститься, поки ви не вибачитеся перед ним. Він задумав якусь дурну втечу до Вашингтона. Але ваша записка швидко приведе його до тями, і він, як миленький, спуститься обідати. Запевняю, в Лорі вистачить почуття гумору, він все зрозуміє правильно. Я сама віднесу йому записку, а вже коли він заспокоїться, то вправлю йому як слід мізки.

Пан Лоуренс пильно подивився на Джо, а потім надів окуляри й сказав:

– Ну і хитрюга ж ви. Втім, вам і Бет я дозволяю водити себе за ніс. Нумо, дайте мені листок паперу, і владнаємо нарешті цю дурну сварку.

Пан Лоуренс склав записку за всіма правилами етикету. Коротке послання було написано саме так, як прийнято було звертатися до джентльмена, якщо ви мимоволі образили його. Джо схопила записку і, поцілувавши пана Лоуренса в лису маківку, побігла нагору. Підсунувши листок під двері кімнати Лорі, вона крикнула, що радить йому помиритися. Потім, не чекаючи, поки він дочитає до кінця, спустилася вниз. Результат не забарився. Незабаром двері нагорі відчинилися, а ще кілька секунд потому Лорі з'їхав по перилах вниз і постав перед Джо, мов янгол у тілі.

– Ось що, Джо. Вкотре ти мені доводиш, який ти дивовижний друг. Тобі від нього, мабуть, добре перепало?

– Та ні. Він, взагалі-то, поведився дуже мудро.

– Вибач мені, Джо. Розумієш, сьогодні на мене ніби цілий світ накинувся, і навіть ти не захотіла на мене дивитися, коли я був у вас вдома. Ось я й вирішив втекти куди-небудь, – винувато сказав він.

– Ну, ну, моя дитино, – глузливо відповіла Джо, – ти вже спокутував свій гріх, почнімо все спочатку.

– Мені іноді здається, ніби я тільки те й роблю, що починаю спочатку. Коли я був маленьким, я так робив із зошитами. Почну, забрудню сторінку й беру новий зошит. Але так нічого не досягнеш. Не можна все життя почати з початку, – сумно сказав він.

– Знаєш, йди краще обідати, – порадила Джо. – Я чула, що їжа найкраще виліковує чоловіків від меланхолії. Голодні чоловіки вічно впадають в тугу.

Із цими словами Джо помахала йому рукою й вислизнула на вулицю. Лорі ж пішов до їдальні. Дід зустрів його дуже ласкаво й до кінця дня надавав йому мало не королівські почесті. Так розсіялися останні хмари, й тепер всі вирішили, що про витівку Лорі, справді, можна забути. У всій цій історії лише одна людина не могла переступити через себе. Це була Мег. О, вона, зрозуміло, давно забула б усе, якби мова йшла просто про невдалий або навіть жорстокий жарт, але ось про пана Бруку вона забути не могла.

Мег рідко вимовляла це ім'я вголос, хоч воно постійно крутилося в неї в голові та навіть приходило уві снах. І ось одного разу Джо, яка шукала по всьому будинку марку, щоб відправити листа, відкрила ящик столу Мег. Замість цього вона знайшла папірець, де було написано: «Пані Джон Брук». У Джо вирвався стогін, і вона спересердя кинула папірець у вогонь, зрозумівши, що витівка Лорі лише наблизила той пекельний день, якого вона так боялася.

Розділ двадцять другий На лагідній галявині

Ніби після тривалого шторму нарешті сімейство Марч спіткали теплі, сонячні дні. Хворі швидко видужували. Ось уже й пан Марч в останньому своєму листі повідомив, що в січні повернеться додому. Бет, щоправда, була ще дуже слабка, але почувалася значно краще. Денні години вона проводила на дивані у вітальні, де спочатку гралася з помітно підрослими кошенятами, а потім шила наряди для ляльок, які, за її словами, абсолютно обносилися. Бет ще погано трималася на ногах, і Джо охоче носила її на руках по всьому будинку. А Мег з таким старанням готувала для неї обіди, що, здається, зовсім забула про свої випечені руки і, стоячи біля кухонної плити, з воістину королівською щедрістю обпікала пальці об розпечені каструлі та сковорідки. Повернувшись додому, Емі вирішила продемонструвати чудесні властивості каблучки з бірюзою. Тож влаштувала цілий феєрверк самопожертви, і, як наслідок, майже всі шедеври її образотворчого мистецтва та інші скарби були подаровані матері й сестрам.

Наближалось Різдво, і в будинку сімейства Марч будувалися далекосяжні плани. Джо і Лорі ніяк не погоджувалися звести свято до постановки різдвяної містерії. Вони навперелі пропонували найрізноманітніші розваги. Зрештою, Лорі одного вечора заявив, що Різдво в цьому році може зовсім не наступити, якщо не ознаменувати його святковими арками й ватрами в саду, а також пишним феєрверком. Але присутні висміяли всі їхні плани. Джо і Лорі ображено пішли в закуток вітальні і більше розмови про свято не заводили. Однак з того, як весело вони реготали наступні дні, залишаючись наодинці, а також змовницьки підморгували одне одному на людях, легко було запідозрити, що якась ідея в них таки визріла. Перед Різдвом стояла незвично тепла погода. Мабуть, саме ця обставина дозволила Ханні з усією визначеністю заявити:

– Моя душа чує справжнє свято.

Утім, Різдво, здається, і справді обіцяло принести щастя на весь прийдешній рік. Батько надіслав привітання й повторив, що скоро приїде додому. А Бет вже видужала настільки, що майже без допомоги Джо діставалася до вікна і, загорнувшись по самі вуха в подарований матір'ю червоний халат, захоплено дивилася в сад.

Власне, кожен міг на власні очі переконатися, що Джо і Лорі не з тих людей, яких може зламати глузуванням. Зачекавши, поки всі заснули, вони вирушили в сад, і на ранок сюрприз для крихітки Бет був готовий. Прямо перед вікном височів величезний сніговик. Над головою в нього був німб, в одній руці він тримав кошик із фруктами, в другій – ноти нового різдвяного гімну. На плечах сніговика красувалася яскрава східна шаль, а з рота висовувався сувій рожевого паперу, на якому великими літерами було написано:

Бет від сніговика-Орлеанської Діви
*Благословенна Бетсі, наша королево!
Дивись, як все блищить, яскраво-кришталєво
Взимку. Нічого не шкодуй, та пам'ятай лише,
Що Бог тебе у цьому році точно вбереже!*

*Різдво! Різдво! Ось фрукти, щоб погодувати бджілку.
Яку? Ту саму, що не покладає рук ні взимку, ані влітку.
Для тебе квіти, ноти – щоб музикувала,
Та ще й афганська шаль – щоб ти не замерзала!*

*А ось портрет Джоанни, глянь, це Рафаеля праця!
Тож, сподіваємось, затія наша все-таки вдалася.
Хто вірний – і собі, і друзям, рідним,
Той Богом обраний, такий, що щастя гідний!*

*А ще, прийми, прошу, оцю червону стрічку,
Як хочеш ти, перев'яжи в саду нею смерічку,
А ось морозиво, що друг тобі приніс,
А від морозу в нього розчервонівся ніс!*

*Прийми, прошу, оцей дарунок милий,
у день різдвяний – і святковий, й білий.
Від кого, запитаєш, ці дари в коморі?
Та здогадалась вже – тобі від Джо та Лорі.*

Прочитавши це, Бет весело засміялася. А Лорі побіг на вулицю, щоб принести подарунки, які сніговик пообіцяв у своєму привітанні. Помітивши, що урочиста церемонія стомила Бет, Джо підхопила її на руки і перенесла на диван в кабінет пана Марча. Там дівчинка віддала щедрю данину чудовому винограду. Залишалось тільки дивуватися, де сніговик відшукала його в таку пору року.

– Я така щаслива, – зітхнувши, промовила Бет. – Ви мене просто засипали подарунками. Тепер мені й мріяти нема про що. Ну, може, тільки, щоб тато швидше приїхав.

– А мені теж дещо перепало, – гордовито поплескала себе по кишені Джо, де лежав томик «Ундіни» Фуке²⁷, яким вона марила ще перед минулим Різдвом.

– І мені, – підхопила Емі.

Пані Марч подарувала їй окантовану красивую рамою літографію, на якій була зображена Мадонна з немовлям Христом.

– Ну, а про мене й казати не треба! – вигукнула Мег, дбайливо розправляючи складки сріблястої шовкової сукні, яку подарував їй пан Лоуренс.

– І все-таки я щасливіша від вас усіх, – сказала пані Марч, переводячи погляд із усміненого обличчя Бет на листа від чоловіка, а з нього – на брошку, сплетену з пасом волосся всіх членів сім'ї, яку дочки шойно прикололи їй на сукню.

Не встигла вона вимовити ці слова, як відбулася одна з тих рідкісних подій, які змушують нас забути про те, що на світі взагалі існують нудьга і повсякденність. У такі миті ми починаємо відчувати себе щасливішими за героїв найчарівнішої казки. Двері вітальні повільно відчинилися, й Лорі, прокравшись через усю кімнату, зупинився на порозі кабінету.

– Ще один різдвяний подарунок! – тремтячим від хвилювання голосом проголосив він.

Він намагався стримуватися щосили. Однак мав такий урочистий вираз обличчя, що всі, крім Бет, враз схопилися на ноги й кинулися до вітальні. Посеред кімнати стояв високий чоловік, якого дбайливо підтримував під руку інший. Перший чоловік намагався щось сказати, але

²⁷ Йдеться про твір Фрідріха де ла Мотта Фуке (1777–1843), написаний у 1811 році. Луїза Мей Олкотт жила у 1832–1888 роках, тож, якраз застала популярність повісті Фуке (примітки перекладача).

слова застрягли в нього в горлі. Втім, інші присутні теж ніби зацікавилися. Потім, всі разом кинулися в обійми до гостя.

Це була вражаюча сцена! Пана Марча зовсім не було видно за частоколом люблячих родичів, а супроводжував його пан Брук, що раптом підійшов до Мег і поцілував її – помилково, як він потім зніяковіло пояснив присутнім. Джо від радості ледь не зомліла. А Емі, поспішаючи до батька, спіткнулася об килим біля самих його ніг і, забувши про свою манірність, почала обіймати його чоботи.

– Тихіше! – пролунав раптом застережливий шепіт пані Марч, яка першою змогла щось сказати. – Пам'ятайте про Бет!

Але вона запізнилася. Саме в цей час двері кабінету відчинилися, й крихітка Бет, захована у червоний халат, що духу кинулася до батька. Ніхто не розумів, звідки в неї взяли сили, але, мабуть, ніщо не лікує так швидко, як несподівана радість. Романтичний колорит зустрічі люблячого батька з сімейством порушила поява Ханни. Вона стояла з блюдом, на якому красувалася різдвяна індичка, і рясно поливала цю смакоту сльозами. Тут вже ніхто не зміг стриматися, й вітальня враз стряслася від сміху. Коли всі трохи заспокоїлися, пані Марч почала дякувати панові Бруку за відданість і турботу про чоловіка. Пан Брук, у свою чергу, зашарівшись від збентеження, лягнув себе по лобі:

– Боже! Як же це я забув? Адже панові Марчу зараз необхідно відпочити з дороги!

Підхопивши Лорі під руку, він попрямував до дверей, не забувши, щоправда, нагадати, що панові Марчу потрібно відпочити. Домашні негайно скористалися його порадою. Обох хворих посадили у великі м'які крісла, і, влаштувавшись поруч, взяли слухати розповідь пана Марча, а той розповідав, що лікар рекомендував йому скористатися несподівано теплою погодою для повернення додому. Ось тут-то пан Марч і вирішив зробити своїм домашнім сюрпризом. Слід зауважити, що майже в кожній фразі цієї розповіді знаходилося місце для похвали панові Бруку. Ось чому, коли він, нарешті, довів до кінця історію свого повернення додому, ні в кого із слухачів не залишалось сумніву, що глава сімейства відносить пана Брука до числа кращих людей на цьому світі.

Ймовірно, зайве пояснювати, чому Мег раптом кинулася ворухити хмиз у каміні, який і так цілком нормально горів, а пані Марч, кинувши на чоловіка виразний погляд, запитала, чи не зголоднів той з дороги. Але перш ніж він відповів, Джо перехопила погляд, який батько адресував матері, та дійшла деяких висновків. Через це вона, прямуючи на кухню за бульйоном і вином, випадково зронила таку фразу:

– Терпіти не можу гідних молодих людей! – і роздратовано грюкнула дверима вітальні. – Особливо з карими очима!

Усе сімейство зійшлося на тому, що ніколи в житті вони ще не бачили такого розкішного різдвяного обіду. Соковита, прикрашена зеленню індичка радувала погляд і танула в роті. А сливовий пудинг і фруктові желе настільки захопили Емі, що вона втратила будь-яке почуття міри. Ханна стверджувала, що висока якість обіду й саму її дивує, тому що...

– У голові в мене така мішанина, дорога пані Марч. Вже й дивуюся, як-то я не підсмажила пудинг замість індички і не нафарширувала індичку желе, прямо гадки не маю.

За обідом були присутні також пан Лоуренс з онуком і пан Брук. Джо раз по раз нагороджувала пана Брука грізними поглядами, і Лорі від душі насолоджувався цим кумедним видовищем. У голові столу сиділи пан Марч і Бет, яким через хворобу був протипоказаний тривкий обід, тож вони задовольнялися відварним курчам і фруктами. Втім, подібне обмеження аж ніяк не заважало їм веселитися нарівні з іншими. За тостами, спогадами, піснями день непомітно перейшов у вечір. Лорі запропонував покататися на санях, але дівчата не захотіли навіть ненадовго покинути батька, і катання вирішили перенести на завтра. Посидівши ще трохи, гості попрощалися й пішли додому, а сімейство Марчів розсілося навколо каміна. Деякий час вони мовчки дивилися на вогнище.

– А пам'ятаєте, як ми побивалися в минулому році? Тоді нам здавалося, що ніколи ще в нас не було такого сумного Різдва, – першою порушила мовчання Мег. – І що ж? Рік завершився зовсім непогано, – із властивим молодості егоїзмом Мег гордовито подумала про те, як добре вдалося їй сьогодні дати зрозуміти панові Бруку, що вона рада його бачити, і при цьому анітрохи не поступитися власною гордістю.

– Ні, це був важкий рік, – заперечила Емі, уважно розглядаючи каблучку.

– Я рада, що він минув, тому що тепер ми знову разом, – сказала Бет і ще міцніше пригорнулася до батька, який посадив її до себе на коліна.

– Так, мої милі прочанки, вам довелося нелегко. Особливо в кінці випробувань. І все-таки ви не звернули зі своєї дороги. Гадаю, незабаром зможете опустити свою ношу й відпочити, – сказав пан Марч, кинувши на дочок такий погляд, яким тільки може дивитися батько, що по праву пишається своїми дітьми.

– Звідки ти знаєш? Мама тобі розповіла? – поцікавилась Джо.

– Дещо розповіла, – підтвердив пан Марч. – Але багато я зрозумів сам. Знаєте, я за сьогоднішній день встиг зробити кілька відкриттів.

– Яких? Розкажи, – опускаючись на стілець поруч із ним, попросила Мег.

– Прошу. Ось перше, – батько взяв Мег за руку і лагідно провів пальцем по мозолях, слідах від опіків і уколів, залишених на долоні швейною голкою. – Пам'ятаю, раніше ці ручки вирізнялися ніжністю і білизною, і ти, моя мила, докладала чимало зусиль, щоб зберегти їх у такому стані. Тобі це справді дуже личило. І все-таки, якщо тебе цікавить моя думка, тепер мені твої руки набагато миліші, ніж раніше. Всі ці мітки для мене як книжка, і я легко можу зрозуміти, як ти жила цей рік. Бачу, що в тебе поменшало марнославства, а речі, які ти пошила, напевно красиві й добротні, адже саме так шие кожна жінка, коли нею рухає добра воля. Знай, дорога, найпрекрасніша жінка – це та, що робить будинок щасливим.

Батько посміхнувся і легенько потиснув руку Мег. «На жаль, мені буде нелегко відпустити її з дому, – з сумом подумав він. – Залишається лише сподіватися, що це станеться не дуже скоро». Якщо Мег і потребувала підтримки й нагороди за труди минулих місяців, то зараз її самолюбство було задоволено повною мірою. Дивлячись на сповнену щастя й доброти усмішку батька, Мег подумала, що заради такої похвали, мабуть, була б здатна і на значно більші подвиги.

– А про Джо ти нічого не скажеш? – шепнула батькові Бет. – Скажи, будь ласка, їй буде дуже приємно.

Батько засміявся і уважно подивився на високу дівчинку, яка сиділа навпроти нього.

– Якби не коротка стрижка, я не впізнав би в цій жіночній дівчині колишнього хлопця Джо, – відповів він. – Очам своїм не вірю! Акуратний комірць, черевики зашнуровані за всіма правилами. Крім того, за весь вечір ти жодного разу не свиснула, не вжила жодного вульгарного виразу й навіть не вляглася, як раніше, на килим. Та ти в мене, видається, стала справжньою леді! Ти змарніла й втомилася. Тобі, бідній, дісталось більше за всіх, поки хворіла Бет. Але мені радісно дивитися на тебе. Риси твого обличчя стали м'якшими, і ти навчилася говорити тихим голосом. Крім того, ти тепер вмієш не тільки стрибати, але й спокійно рухатися, я вже не кажу про те, що ти піклувалася про Бет не гірше за матір. Хоч, зізнаюся, мені трохи не вистачає тебе колишньої. Однак я бачу, що місце неприборканого дівча тепер займає справжня маленька жінка. Ну хіба я можу не радіти? У тебе виявився сильний характер. На таку людину, як ти, можна покластися в будь-якій ситуації. Не знаю, чесне слово, наскільки тобі подобається твоя коротка стрижка. Зате знаю інше: всі скарби Вашингтона не замінили б мені двадцяти п'яти доларів, які ти, Джо, прислала мені в подарунок, – останні слова пан Марч вимовив таким голосом, що у Джо на очі навернулися сльози, а обличчя розчервонілося.

Емі хотілося почути про себе, але, стримавши нетерпіння, вона попросила:

– Тепер скажи про Бет, тато.

– Від неї так мало залишилося, що я їй говорити багато боюся, – усміхнувся пан Марч. – І все-таки хочу похвалити тебе, Бет. Ти стала менш сором'язливою, – й тут, згадавши, що нещодавно він ледь не втратив її, пан Марч ще міцніше притиснув дочку до себе і додав: – Ну, тепер я знову міцно тримаю тебе і, дасть Бог, зумію вберегти від негараздів.

Він трохи помовчав. Потім глянув на Емі, яка влаштувалася на лавці біля його ніг, і, провівши рукою по її шовковистому волоссю, сказав:

– Наскільки я міг помітити, ти, Емі, весь день робила все, про що тебе просила мама, потім поступилася Мег своїм місцем за столом, а потім щиро намагалася кожному зробити щось приємне. Ти ні разу не завереждала, не крутилася перед дзеркалом і навіть не похвалилася каблучкою з бірюзою, яка прикрашає твою руку. Висновок напрашується сам собою: за той час, що ми не бачилися, ти навчилася думати про інших. Гадаю, ти вирішила всерйоз зайнятися своїм характером. Якщо так, то я певен, ти виліпиш його не гірше за свої фігурки з глини. Тільки не подумай, що я перестав любити твої статуетки. Я з радістю отримав би ще кілька на день народження. Але як би я не пишався твоїми здібностями до ліплення, мені буде незрівнянно приємніше, якщо ти оволодієш майстерністю прикрашати життя й собі, й оточуючим.

– Бет, про що ти задумалась, любя? – запитала Джо після того, як Емі, задоволена похвалою батька, розповіла, звідки в неї така красива каблучка з бірюзою.

– Я думаю про те, що прочитала у книжці про мандрі прочан, – відповіла Бет. – Я сьогодні якраз дійшла до глави, де після багатьох поневірянь герої опинилися на зеленій галявині. Там цілий рік квітнуть лілії і так красиво, що вони чудово провели час і набралися сил для подальших мандрів. І ось мені здалося, що ми теж зараз потрапили на таку галявину, – із цими словами Бет з'їхала з колін батька і підійшла до рояля. – Ми завжди співали на Різдво, – сказала вона й легко пройшлася пальцями по клавіатурі. – Я хочу, щоб сьогодні було все, як завжди. Я знаю, тато, тобі подобалася пісня про пастушку із оповіді про паломників. Я поклала її на музику. Послухай!

Бет взяла кілька тихих акордів, і раптом, на подив присутніх, вітальню заповнив її, як і раніше, чистий і ніжний голос, який ніхто вже й не сподівався почути після важкої хвороби. Тиха мелодія, сповнена напівтонів і м'яких гармонійних переходів, дуже підходила до тексту, і всі, затамувавши подих, слухали чудовий різдвяний славень, у якому паломник дякував Богу за послану йому долю митаря й просив Господа дозволити йому пройти земний шлях у любові та співчутті до ближнього. Коли Бет взяла останній акорд, всі в один голос визнали, що кращого завершення сьогоднішнього свята просто бути не може.

*Хто впав, не боїться падіння,
Хто впав, полишив свою туху.
Смирений бажає спасіння,
Щоб Бог його доленьку лиху
Врятував, показав, де є щастя.
Я вдячний за всю мою радість,
Бо праця і віра – причастя,
Ти, Боже, прости мою слабкість,
Життя бо людське – то дорога,
Що постійно веде до розпутьтя,
Але від близького порога
Починається серця могуття.*

Розділ двадцять третій

Тітонька Марч вирішує питання

Усі, наче бджілки, пурхали навколо своєї королеви. Королевою нині був батько. Як ви здогадуєтесь, наступного дня сімейство Марч не відходило від пана Марча, ловлячи кожне його слово та найменше бажання. Навіть Ханна щохвилини заглядала до вітальні, запевняючи, що має хоч зрідка бачити дорогого господаря, інакше їй починає здаватися, що це був тільки сон. Здавалося, з одужанням Бет і поверненням глави сім'ї в будинку раз і назавжди запанували щастя і спокій. Обличчя домашніх світилися такою радістю, немов вони досягли межі мрій.

Тим часом пан та пані Марч спостерігали за Мег, а потім крадькома обмінювались неспокойними поглядами. Джо теж відчувала, що в їхній родині є той, хто ще не досяг вершини блаженства. Це відчуття сердило її, і, минаючи передпокій, вона не пропускала нагоди показати кулак парасольці, яку пан Брук забув на вішалці. Мег поводитися дуже дивно. Часом вона зовсім не помічала, що діється навколо, коли дзвонили в двері, вона здригалася, а варто було кому-небудь вимовити ім'я «Джон», як її обличчя враз червоніло. Спостерігаючи за всіма цими дивацтвами, Емі спочатку дивувалася, потім почала турбуватися. Нарешті вона не витримала й мовила:

– Не розумію, – поділилася вона своїми тривогами з Бет, – мені здається, всі поводяться так, немов чогось чекають. А чого ще чекати? Тато ж уже вдома...

Бет розділила її здивування, додавши від себе, що її дивує, чому ні пан Лоуренс, ні пан Брук досі не навідали їх сьогодні.

– Зазвичай вони не залишають нас так довго одних, – додала вона.

У другій половині дня, проте, з'явився Лорі. Він чинно зайшов до саду, однак варто було йому побачити у вікні Мег, як він повівся дуже дивно – опустився на коліно прямо у сніг і з благанням простяг руки до вікна. Коли ж Мег гнівним жестом наказала йому забиратися геть, він надав своєму обличчю скорботного вигляду, вихопив з кишені хустинку і, роблячи вигляд, що витирає уявні сльози, понуро поплентався за ріг будинку.

– Цікаво, що ще задумав цей кривляка? – запитала Мег і манірно засміялася, всім своїм виглядом прагнучи показати, що абсолютно не розуміє натяків Лорі.

– Так ніби все ясно, – зарозуміло заявила Джо. – Просто він зобразив твого Джона.

– Прошу тебе, ніколи не називай його моїм. Як ти сама не розумієш? Це непристойно, – запротестувала Мег. – До того ж він зовсім не мій. Тільки ти можеш уявляти, ніби я думаю про якогось Джона. Так, ми друзі, але не більше.

– Ні, більше, – вперто заперечила Джо. – Після витівки Лорі мені все стало ясно. Навіть до мене ти тепер зовсім по-іншому ставишся. Не думай, що я нічого не бачу. І Мармі все розуміє. Не бійся, я все витерплю. Просто мені хочеться, щоб це скоріше вирішилося й всі перестали брехати. Терпіти не можу, коли брешуть!

– Для того щоб вирішилося, він має заговорити, – різко здала свої позиції Мег, – а він мовчить. Напевно, його налякав тато, коли пояснив, що я занадто молода, – останню фразу вона промовила з якоюсь загадковою усмішкою, тож можна було припустити, що вона не цілком погоджується з думкою батька з приводу свого віку.

– Ну а що, коли він заговорить? Ніби я не знаю! Ти вислухаєш і поступишся йому, – з докором продовжувала Джо. – Тобі забракне сил йому відмовити.

– Тільки не думай, що я справді така слабка й дурна. Він не заскочить мене зненацька. Я давно вирішила, що відповім, і готова в будь-який момент його вислухати, – Мег вимовила це настільки урочисто, що Джо не стримала усмішки. Втім, серйозність і яскравий рум'янець лише прикрашали й без того гарне обличчя старшої з сестер Марч.

– Ну, в такому разі, може, поділишся, що ти збираєшся йому відповісти? – запитала Джо, і тепер в її голосі звучало більше шанобливості, ніж глузування.

– Прошу. Тобі вже шістнадцять. Не здивуюся, якщо мій досвід скоро тобі самій стане в пригоді.

– Ой, – відповіла Джо, і в голосі її почувся такий страх, ніби Мег пророкувала жадливе нещастя. – Зі мною такого ніколи не трапляється. Просто мені цікаво, чим же у вас все скінчиться?

– Та що тут такого?! – здивувалася Мег. – Уяви собі, що ти комусь сподобалася, а він сподобався тобі... – продовжувала вона, дивлячись у вікно на алею, де літніми вечорами часто гуляли закохані. – І ось він...

– Мені здалося, що ти хотіла мені розповісти, як ти відмовиш цьому панові Бруку, – перебила її Джо.

– О, це дуже просто, – не розгубилася Мег. – Я дуже спокійно і твердо відповім: я дуже вдячна вам, пане Брук, але тато правильно говорить – я ще надто молода. Мені поки рано брати на себе серйозні зобов'язання. Тому, прошу вас, залишимо цю розмову й будемо просто друзями.

– Непогано, – похвалила Джо. – Строго і з гідністю. Але я не вірю, що ти зможеш це сказати. А якщо й зможеш, він все одно не заспокоїться. Він тут же стане таким нещасним, і ти його пожалієш. Ти погодишся, щоб не образити його.

– А ось і ні! Я скажу йому: «Я вже все вирішила. Не витрачайте сил на подальші вмовляння!» – і гордо вийду з кімнати. Мег встала зі стільця, щоб продемонструвати, як саме вона вийде з кімнати, але тут у передпокої почулися кроки, і вона спішно сіла назад у крісло. Схопивши шиття, вона почала з такою люттяю орудувати голкою, наче якийсь злісний чарівник передрік їй смертні муки, якщо вона не зробить роботу за один раз. Настільки несподівана зміна настрою потішила Джо. Коли ж кроки затихли біля самих дверей, і хтось несміливо постукав, вона відчинила їх, але так і не змогла надіти на обличчя маску гостинності.

– Добрий д... день, – запинаючись, промовив пан Брук. – Я, знаєте, прийшов за своєю парасолькою і ще, напевно, я хотів запитати про здоров'я пана Марча, – додав він, проявляючи абсолютно не властиву йому раніше розгубленість.

– Він почувається добре... Он, на вішалці, – відповіла Джо, намагаючись злити воедино інформацію про стан здоров'я батька і місцезнаходження парасольки пана Брука.

Після цього вона вислизнула в коридор, і Мег тепер могла продемонструвати в усій красі свої заготовки. Але з нею стало коїтися щось дивне. Замість того, щоб гордо вислухати визнання пана Брука, а потім кинути йому в обличчя свою чудову відповідь, вона раптом піднялася з крісла і бочком позадкувала до дверей.

– Сідайте, сідайте, будь ласка, – бурмотіла вона на ходу. – Мама буде дуже рада вас бачити. Піду покличу її.

– Не бійтеся мене, панно Маргарет, – сказав пан Брук таким ображеним тоном, що Мег враз зупинилася.

Вона встигла відзначити подумки, що пан Брук вперше назвав її повним ім'ям. Їй це дуже лестило, і на обличчі її до рум'янця, викликаного збентеженням, додався ще й рум'янець задоволення. Прагнучи згладити враження від явно нечемного прийому, який вона йому влаштувала спочатку, Мег простягнула панові Бруку руку.

– Ну як же я можу вас боятися, коли ви стільки зробили для тата? – ласкаво відповіла вона. – Просто не знаю, як віддячити вам.

– Сказати вам, як? – не відпускаючи її руку, вигукнув пан Брук і подивився на неї з такою ніжністю, що в неї перехопило подих.

– О ні, прошу вас. Не кажіть мені нічого, – злякано залепетала вона й спробувала вирвати руку.

– Я скажу швидко, – невблаганно продовжував пан Брук, – і постараюся цінувати ваше терпіння. Мені важливо знати, як ви ставитеся до мене, Мег. Справа в тому, що я вас дуже люблю.

Здається, тепер Мег могла радіти. Їй випадала блискуча можливість. Ось зараз би їй продемонструвати свою гідність і строгість, щоб цей пан Брук раз і назавжди зрозумів, як треба поводити себе з нею! Але ретельно заготовлена промова так і не була виголошена. Карбовані фрази вилетіли у Мег з голови, від впевненого тону не залишилося й сліду, і, опустивши голову, вона ледь промовила тремтячим голосом:

– Я... не знаю.

Комусь іншому така невизначеність, можливо, здалася б образливою. Вона могла збентежити будь-кого, але тільки не пана Брука! Мег явно обрадувала його своєю відповіддю. Палко потиснувши маленьку ручку, яку він, як і раніше, утримував у своїх долонях, пан Брук з благанням вигукнув:

– Але ж ви вагаєтесь? Скажіть, чи спробуєте ви зрозуміти себе? Будь ласка, мені це дуже важливо. Якщо так, я маю вже зараз почати будувати наше майбутнє. Але я не можу починати, поки ви не скажете, чи варто мені сподіватися на щось.

– Я... я... дуже... молода... – прошепотіла Мег, щиро дивуючись радості, яка охопила її, а також тому, що їй це було дуже приємно, попри всі очікування.

– Нічого, я почекаю, – анітрохи не зніяковів від її відповіді пан Брук. – Може, за цей час ви спробуєте полюбити мене? Вам буде це не дуже важко?

– Ні, не дуже, якщо я цим, як слід, займуся, але...

– Прошу вас, Мег, постарайтеся! – з іще більшим благанням у голосі вигукнув пан Брук. – Я допоможу вам. Кажуть, я непоганий вчитель. До того ж, сподіваюся, це мені буде легше, ніж давати уроки німецької, – додав він, ніби ненароком взявши й другу її руку.

Тепер вона відчувала себе немов у капкані й, коли він подивився їй в очі, не змогла навіть опустити голову. Це і згубило справу, яка вже ось-ось мала б прийти до благополучного фіналу. Досі Мег не наважувалася глянути на пана Брука і лише слухала його слова, в яких благання було перемішано з крайньою шанобливістю. Тепер вона бачила перед собою його обличчя і з обуренням виявила, що він... усміхається, ніби заздалегідь був упевнений в успіху. Це був відчутний удар по її самолюбству, і вона одразу згадала поради, які їй колись давала Енні Моффат. Тоді Мег визнала все це негідним кокетством, але зараз в ній раптом прокинулася жага влади. Власне, вона не дуже-то розуміла, що з нею відбувається, просто, підкоряючись якомусь імпульсу, раптом вирвала руки з долонь пана Брука і вередливо сказала:

– Можете робити, що хочете, але я не збираюся себе примушувати. Я вас вислухала, а тепер прошу дати мені спокій.

Бідолаха Брук! Слова Мег приголомшили його. Він очікував почути від неї все, що завгодно, та тільки не це. Він відчував себе, немов мандрівник, який довго крокував до прекрасного замку, а той раптом взяв і й обрушився, варто було йому підійти ближче.

– Ви правда хочете, щоб я пішов? – перепитав він, пильно вдивляючись їй в очі.

– Так. Я не хочу, щоб мене мордували такими розмовами. Батько каже, що мені немає потреби занадто рано пов'язувати себе словом, так я й сама не хочу.

– Але чи можу я хоч сподіватися, що в майбутньому ви будете більш прихильні до мене? – в розпачі запитував пан Брук. – Я чекатиму. У вас достатньо часу, щоб подумати. Тільки не треба жартувати зі мною, Мег. Адже ви зовсім не така. Ви не можете бути жорстокою.

– Думайте, що хочете. Мене це не хвилює, – відповіла Мег, відчуваючи дедалі більшу насолоду від щойно отриманої влади. Тепер вона вже свідомо випробовувала терпіння пана Брука.

А самому панові Бруку було не до сміху. Обличчя його враз стало серйозним і таким блідим, що Мег мимоволі відзначила його різючу схожість на тих романтичних героїв, якими вона так захоплювалася в книжках. Щоправда, на відміну від цих носіїв піднесених якостей, він не став бити себе по лобі або носитися по кімнаті, як загнаний хижак. Він просто стояв, уважно розглядаючи її, і в його прекрасних карих очах було стільки відданості, що серце її не витримало.

Невідомо, як би розгорнулися події, залишся вони ще якийсь час наодинці. Але в той самий момент, коли Мег мала намір щось сказати, двері у вітальню широко розчинилися, і на порозі з'явилася тітонька Марч. Катаючись по місту, стара леді зустріла Лорі. Дізнавшись від нього про повернення родича, вона, не заїжджаючи додому, вирушила прямо до будинку Марчів.

Сім'я в цей час перебувала в іншій половині дому, тож ніхто не помітив, як вона під'їхала. Ця обставина порадувала тітоньку. Вона вирішила зробити всім сюрприз і, прокралася по коридору настільки тихо, наскільки їй дозволяла кульгавість, різко відчинивши двері вітальні. Нарікати, що через відсутність у вітальні улюбленого родича сюрприз не вдався, було б, щонайменше, несправедливо. Нехай пан Марч і втратив можливість споглядати тітоньку з перших же хвилин її візиту, зате раптовість появи старої леді гідно оцінили інші. Цими щасливчиками, як легко здогадатися, виявилися Мег і пан Брук. О, на них раптовий візит тітоньки справив неабияке враження! Мег стояла непорушно, і в очах її застиг такий жах, наче перед нею з'явилася не тітонька Марч, а принаймні привид. Що стосується пана Брука, то, розвинувши швидкість майже немислиму для людини, він промайнув на мить перед поглядом тітоньки Марч і сховався в кабінеті.

– Господи помилуй, та що ж це коїться в цьому будинку?! – грізно проскрипіла поважна леді, стукаючи щосили по підлозі тростиною. – І хто ж це такий, дозволь дізнатися, любя? – тітонька метнула вогненний погляд у відчинені двері кабінету.

– Це татів друг, тітонько, – зніяковіло відповіла Мег і, сподіваючись врятуватися від довгої нотації, улесливо додала: – Я так рада бачити вас!

– Воно й видно, – пробурчала та, сідаючи в крісло. – Але що це в тебе з обличчям, мила? – з воістину диявольською проникливістю продовжувала вона. – Хотіла б я знати, про що це ви тут розмовляли з цим батьковим другом, що ти оце стала червона, як півонія. Ні, я не дозволю себе дурити! – крикнула вона і, знову стукнувши по підлозі тростиною, владно додала: – Нумо, кажи негайно, що у вас тут відбувається?

– Тітонько, пан Брук лише зайшов за своєю парасолькою, і ми трохи поговорили, – почала було Мег, нарікаючи на те, що реальне життя не схоже на казку й тут немає чарівної палички. Якщо було б інакше, то пан Брук і його парасолька давно б уже опинилися за тридев'ять земель звідси.

– Ти сказала Брук? Це вчитель малого Лоуренса? Ну, тепер зрозуміло. Не турбуйся, я все-все знаю. Джо випадково прочитала мені листа вашого батька, і я вивідала все, як годиться. Сподіваюся, дорога, ти не зробила дурість, не прийняла його пропозицію?

– Тихіше, тітонько, – застережливо прошепотіла Мег. – Він може почути. Може, покликати маму? – спробувала вона відвернути бабусю від небезпечної теми.

– Поки не треба, – твердо відповіла та. – Мені треба тобі ще дещо сказати, інакше мене будуть мучити докори сумління. Невже ти хочеш вийти заміж за цього Брука? Справа, звичайно, твоя, але врахуй: у такому випадку я тобі не заповідаю рівно нічого.

Тітонька Марч була з тієї порівняно рідкісної породи людей, всі поради яких викликають виразне бажання суперечити навіть у найлагідніших і незлобивих людей. Знай вона про свої

феноменальні здібності, вона зараз на колінах благала б Мег прийняти пропозицію пана Брука і, цілком ймовірно, змусила б племінницю відмовити йому. Але тітонька Марч звикла діяти без натяків і, віддавши категоричний наказ не любити пана Брука, спонукала Мег раптово зробити те, на що, можливо, пішли тижні, місяці й навіть роки. Не встигла Мег почути слова тітоньки, як відчула, що симпатія до Джона перетворюється на стійке й тверде почуття.

– А мені й думати нема чого, тітонько, – обурено заперечила вона. – Мені не потрібні ваші гроші. І заміж я вийду за того, кого люблю.

– Оце так! – люто відгукнулася стара леді. – Так-то ви, панночко, слухаетесь моїх порад! Нічого, ти ще пошкодуєш про це. Тільки коли ти зрозумієш, що щастя не водиться в хатині бідняка, буде пізно.

– Ну, тітонька, у власному будинку, навіть якщо він дуже красивий і зручний, теж можна бути нещасним, – відбила удар Мег.

Тітонька вдягла окуляри і ошелешено подивилася на племінницю. Ніколи ще вона не чула від Мег нічого подібного, та Мег і сама дивувалася своїй рішучості й незалежності. Дивувалася і одночасно пишалася, що так сміливо захистила Джона і своє право пов'язати життя з тим, кого справді любиш. Тут навіть тітонька Марч зрозуміла, що повела себе не так, як треба, і, схаменувшись, вирішила змінити тактику.

– Ну, Мег, – цього разу дуже вкрадливим тоном сказала вона, – я тебе прошу тільки заспокойся й подумай над тим, що я тобі сказала. Мені просто не хочеться, щоб ти від початку зіпсувала собі життя. Тобі потрібно вийти заміж за заможного чоловіка. Ти не маєш думати тільки про себе. Тобі потрібно допомогти родині.

– Знаєте, тітонько, тато й мама кажуть зовсім інше. Їм дуже подобається Джон, і бідність його їх зовсім не лякає.

– Ну, дорогенька, тож маю сказати тобі, що твої тато й мама гірше малих дітей. Вони нічого не тямлять в житті.

– Як добре, що вони в мене такі! – тут же вигукнула Мег.

Але тітонька Марч пропустила її репліку повз вуха.

– Цей твій пан Рук бідний, – як ні в чому не було продовжувала вона, навмисне перекручуючи його ім'я. – Багатої рідні в нього теж немає, так?

– Так, але зате в нього є багато друзів.

– Не сміши мене, дорогенька. Жодній людині ще не вдавалося жити за рахунок друзів. Можеш спробувати. Побачиш, як відразу вони до тебе охолонуть. Власної справи у твого Бука теж немає, вірно?

– Так, – погодилася Мег, – поки немає. Але пан Лоуренс сказав, що допоможе йому розпочати її.

– Ну, його надовго не вистачить. Джеймс Лоуренс безглуздий старигань, на нього не можна покластися. З усього цього випливає, що ти хочеш одружитися з людиною, в якій немає ні грошей, ні зв'язків. Значить, тобі доведеться працювати ще більше, ніж зараз. А якби ти послухала мене, ти могла б вигідно вийти заміж. І не знала б бідності до кінця своїх днів, Мег. Я б на твоєму місці серйозно задумалася.

– Ні, тітонько. Впевнена, проживи я ще півжиття, мені все одно не знайти нікого кращого за Джона. Він талановитий, розумний, працьовитий, енергійний і сміливий. Я впевнена, він обов'язково здобуде собі гідне місце в суспільстві. Всі його люблять і поважають, і я дуже пишаюся, що він любить мене. Просто не розумію, що він в мені знайшов! Адже я бідна, дурна, та до того ж ще й дуже молода, – з запалом відповіла Мег і, здається, стала ще красивішою від гніву, який в неї викликали рекомендації поважної тітки.

– О, будь спокійна! Він знає, що в тебе багаті родичі. Я навіть припускаю, що цим-то ти його, головним чином, і приваблюєш, – не розгубилася тітонька Марч.

– Як ви можете, тітонько! – обурилася Мег, забувши враз про світськість та гостинність. – Та ви знаєте хоча б, що мій Джон так само не здатний на шлюб за розрахунком, як і я! І мені, і йому навіть думати про це противно! Ми працюватимемо й чекатимемо, поки Джон не досягне своєї мети. А бідності, тітонько, я не боюся. Я звикла, ми давно живемо бідно, але я щаслива, бо всі ми любимо одне одного. Джон теж любить мене і...

На цьому місці Мег замовкла. Запал її вже дещо згас, і вона несподівано згадала, що, власне, в них з Джоном нічого ще не вирішено і останнє, що вона сказала «своєму Джону» – йти й ніколи не говорити з нею на подібні теми. Тітонька Марч була дуже зла. Вона давно намірилася облагодіяти Мег вигідним заміжжям, поправивши тим самим справи збанкрутілого родича і, на довершення всього, влаштувати за свій рахунок пишне весілля. А тут всі плани летіти шкереберть.

– Ну що ж, ти мене переконала. Маю тільки завважити тобі, що такої впертої дівчини я не зустрічала ніколи в житті. Врахуй, ти втрачаєш набагато більше, ніж думаєш! Ти мене дуже розчарувала, і з твоїм батьком мені щось не хочеться сьогодні бачитися. Ось ще що: ніякого подарунка до весілля тобі від мене не буде! Нехай друзі цього твого пана Брука піклуються про тебе. А між нами, люба, все скінчено!

Останні слова тітонька сказала вже на порозі вітальні. Договоривши, вона грюкнула дверима. Звук був настільки різкий, що можна було легко здогадатися про силу гніву цієї поважної леді. Але, шойно вона пішла, рішучість знову залишила Мег. Зовсім спантеличена несподіваною подією, вона в розгубленості застигла посеред вітальні й не знала, як бути. Однак пан Брук взяв справу у свої руки. Швидко вийшовши з кабінету, він наблизився до Мег.

– Я був дуже близько від вас, – сказав він. – Нерозумно навіть приховувати, що я чув кожне слово. Дякую вам за захист. Але, знаєте, я сповнений вдячності вашій тітоньці. Не заведи вона цю розмову, я, можливо, ще довго не знав би правди. Значить, Мег, ви все-таки трохи любите мене?

– Я й сама цього не знала, поки тітонька не почала ображати вас, – простодушно зізналася дівчина.

– Значить, мені можна залишитися? – трохи оживився пан Брук. – Ви дозволите? Скажіть «так», і я буду найщасливішою людиною на світі!

Який прекрасний момент! Звичайно, Мег вже багато в чому здала свої позиції, але пан Брук з властивим йому благородством знову надавав їй можливість взяти реванш. Адже саме зараз вона могла вимовити відповідь, яку схвалила Джо, а потім гордо піти! Але Мег чомусь не зробила цього. На щастя, Джо не було у вітальні, інакше Мег навіки впала б у її очак. Замість того, щоб вимовити гнівну тираду, вона покійно прошепотіла:

– Так, Джон.

А потім сховала своє обличчя на грудях пана Брука.

Через п'ятнадцять хвилин після цього Джо підкралася до дверей вітальні і прислухалася. Вона нічого не почула, й тиша наповнила її душу радістю. «Мег, мабуть, відмовила йому, – задоволено подумала Джо. – Піду запитаю, як усе пройшло. Уявляю собі, як смішно він поведеться!». І Джо відчинила двері.

Але бідній Джо не судилося посміятися. Коли вона увійшла до вітальні, то від несподіванки завмерла на місці. Рот її мимоволі розкрився, очі округлилися, а з грудей вирвався чи то стогін, чи то крик, який можна почути, якщо штовхнеш кого-небудь несподівано під крижаний душ. Та й як могло бути інакше, якщо той, кого вона ще секунду назад розцінювала як приреченого на втечу ворога, з переможним виглядом влаштувався на дивані, а Мег сиділа у нього на колінах, і від усього її вигляду віяло зовсім обурливою й негідною покійністю.

Поглянувши на Джо, Мег злякано підхопилася, а «ця людина», як презирливо подумки називала Джо пана Брука, повела себе, на її здивування, абсолютно спокійно. Він повільно підвівся з дивану, підійшов до Джо і, поцілувавши її в щоку, сказав:

– Сестро Джо, привітайте нас!

Тут Джо відчула себе так, немов пан Брук завдав ще один удар по її і без того розбитому серцю. Як і раніше, не знаходячи слів, вона за допомогою скупі, але виразної жестикуляції висловила все або майже все, що думала з приводу цих двох. Потім вона побігла нагору й, налякавши тата і Бет, трагічно закричала:

– Швидше вниз! Треба щось робити. Пан Брук жахливо поводиться, а Мег це подобається.

Почувши таке, батьки прожогом кинулися до вітальні, а Джо впала долілиць на ліжку й повідала Бет і Емі про те, що трапилося внизу. Реакція молодших дівчаток глибоко її розчарувала. На превелике здивування Джо, ні Емі, ні Бет не побачили у вчинку пана Брука нічого страшного і, схоже, раділи за Мег. Джо просто кипіла від обурення, тож вона пішла на горище, де провела кілька годин в компанії Царапуна та його потомства.

Тим часом у вітальні розгорталися такі події. Пану та пані Марч так і не вдалося дізнатися, що саме викликало обурення Джо. Пан Брук не дав їм вимовити жодного слова. Із запалом і красномовством, яких вони раніше не помічали в цього стриманого і мовчазного парубка, він завзято взявся відстоювати своє сімейне щастя і з такою щедрістю змальовував плани на майбутнє, що вони змушені були змиритися й прийняти рішення, яке, як він висловився, підносить його на вершину блаженства.

Тільки дзвінок до чаю перервав його описи сімейного раю, який він збирався створити для Мег. А за столом він і Мег сиділи з такими сяючими обличчями, що Джо змінила гнів на милість. Про молодших сестер і говорити не треба. Вони в усі очі дивилися на закоханих, і їм здавалося, що немає на світі видовища більш чарівного.

Найбільше враження на Емі справило те, як наполегливо й делікатно пан Брук оберігав гідність Мег. А Бет не знала, що її захоплює більше. Вона тішилася тим, що в її сестри і пана Брука все складається добре, і очі її сяяли таким захопленням, ніби не Мег, а вона сама знайшла своє щастя. Не менше задоволення відчували батьки. Будь тут стара тітонька, вона б могла з повним правом вигукнути: «Ну, я ж казала, що ця парочка, як діти!». Але насправді на очах присутніх народжувалася нова й прекрасна історія кохання.

– Напевно, тепер ти не будеш говорити, що тут не відбувається нічого хорошого, Мег? – запитала Емі, думаючи про те, як краще написати портрет Мег і Джона.

– Звичайно, ні, – відгукнулася Мег. – Просто дивно, як багато для мене змінилося за цей рік! Мені здається, ціла вічність пройшла з тих пір, як я скаржилася на нашу бідність! – сказала Мег і блаженно зітхнула.

– За чорною смугою часто слідує біла, – зауважила пані Марч. – Тож, сподіватимемося, що це початок чогось дуже хорошого. Дай Бог, щоб весь рік у нас видався таким!

– Ні, хай далі буде краще, – не погодилась Джо. Як вона не старалася, їй все-таки ніяк не вдавалося змиритися з тим, що увагою старшої сестри заволоділа зовсім стороння людина.

– Цього року, напевно, вже нічого не трапиться, – з егоїзмом закоханого відповів пан Брук. – А ось через три роки, якщо я правильно все розрахував, все буде просто чарівно, – він глянув на Мег, а та посміхнулася йому найпрекраснішою з усмішок.

– Тож ще довго доведеться чекати? – із сумом запитала Емі, якій вже не терпілося поведитися на весіллі сестри.

– Але мені ще потрібно багато чого навчитися, – відповіла Мег, і всі помітили, що обличчя її набуло якогось особливого виразу.

– Ви чекатимете, а я працюватиму, – заявив Джон і з таким завзяттям кинувся піднімати з підлоги серветку, яку впустила Мег, немов саме цим діянням вирішив покласти перший камінець у фундамент свого сімейного щастя.

Дивлячись на нього, Джо продовжувала страждати. Ось чому, почувши, як грюкнули вхідні двері, вона зраділа більше звичайного. «Ну, нарешті Лорі прийшов, – подумала вона, –

а то навіть поговорити ні з ким». Але бідну Джо чекав новий удар. Лорі не вдовоїв її увагою. Він вбіг до вітальні з величезним букетом і почав вітати «пані Джон Брук». При цьому так сяяв, немов особисто влаштував Бруку й Мег сімейне щастя.

– Я не сумнівався, Брук свого доб'ється. Він у нас такий. Вже якщо він що-небудь вирішить, радше небосхил обвалиться, ніж він поступиться, – заявив Лорі, вручаючи Мег квіти.

– Дякую за комплімент, – відповів Джон, якого сьогодні розчулював навіть такий бунтівник, як Лорі, – сподіватимемося, що твої слова виявляться пророчими.

– О, Джо! – Лорі зволив нарешті звернути на неї увагу. – У тебе якийсь дивний вираз обличчя, – зробивши комічну гримасу, продовжував він. – Щоб поглянути на тебе таку, мабуть, не гріх прийти хоч з іншої півкулі. Якщо в тебе ще коли-небудь так вийде, а мене не буде вдома, одразу ж пиши мені. Я моментально примчуся, – додав він, тягнучи її в затишний куточок вітальні.

– Я не підтримую цей шлюб, але вирішила терпіти. Я не скажу їм нічого проти, – поблажливо заявила Джо. – І все-таки мені так важко відмовитися від Мег, – при цих останніх словах Джо не витримала, і голос її затремтів.

– Та що ти таке говориш! – почав втішати її Лорі. – Хто ж тебе змушує відмовлятися від Мег? Просто тепер у неї будеш ти і ще Брук.

– І все одно буде вже по-іншому, – гірко зітхнула Джо, – я втрачаю найближчого друга.

– Проте в тебе є я, – заявив Лорі. – Звичайно, я не витримую ніякого порівняння з Мег, зате можу пообіцяти, що не покину тебе ніколи в житті.

Джо пильно подивилася йому в очі і з подивом помітила, що він і не думає жартувати.

– Дякую, Тедді, – розчулено мовила вона. – Ти завжди був мені справжнім другом, – і вона міцно потиснула йому руку.

– А раз так, то тоді годі розпускати нюні, інакше я подумаю, що нічого для тебе не значу. І перестань тривожитися за Мег. Зрозумій: вона щаслива, а буде ще щасливішою. Ти не знаєш Брука: він зробить все для її щастя. Для себе він, може, й намагатися б не став, а для неї й зі штанів вистрибне. І дідусь мій йому допоможе. Уявляєш, як чудово виглядатиме Мег у власному будинку? Обіцяю тобі, що на той час, як вони одружаться і вона поїде від тебе, ти точно не нудьгуватимеш. Я встигну закінчити коледж, і ми зможемо вирушити куди завгодно. Наприклад, поїдемо до Європи. Сподіваюся, така подорож утішить тебе, Джо?

– Певно, що так, – задумливо промовила Джо. – Хоч, хто знає, що трапиться за ці три роки?

– Так, ти маєш рацію, – жваво відгукнувся Лорі. – Було б добре хоч на секунду побачити себе в майбутньому!

– А мені б не хотілося, – заперечила Джо. – Раптом там буде щось сумне? Чи варто затьмарювати життя заздалегідь! Дивись, які щасливі всі за столом! – і, обвівши очима присутніх, Джо усміхнулася.

Пан та пані Марч сиділи один біля одного й ніби заново переживали власні заручини, що сталися двадцять років тому. Емі намагалася намалювати Мег і Джона, але ніяк не могла схопити вирази їхніх облич. Бет, лежачи на дивані, весело розмовляла зі своїм старим другом – паном Лоуренсом-старшим, що теж прийшов привітати молодих. Джо сиділа на своєму улюбленому низенькому стільці, а Лорі – у кріслі позаду неї, тож її кучерява голова знаходилася на рівні його підборіддя. Подивившись у дзеркало, яке зафіксувало цю картину, Лорі весело підморгнув відображенню Джо, а та ледь помітно усміхнулася у відповідь, вітаючи їхню дружбу.

Тож тепер час опускати завісу, а Мег, Джо, Бет і Емі продовжать свою історію десь там, за кулісами сцени. Може, ця завіса ще колись підніметься, але перший акт ми вже відіграли. Перший акт драми, що зветься «Маленькі жінки».